องค์การศึกษา
วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

ครูเยรูปโฉมใหม่

ISSN 1513-6787 ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ตุลาคม 2546

น้ำเพื่อผู้คน น้ำเพื่อชีวิต

ข้อมูลพันธุกรรม
ผลดีและผลเสีย

มรดกโลก
อัญมณีน้ำงามชิ้นใหม่ ๆ

จากสังคมสารสนเทศ
สู่สังคมที่มีความรู้เป็นฐาน

สัญญาณที่น่าจับตามอง 5

การรับมือกับโรคซาร์ออนไลน์

ผลงานประติมากรรมเทียบเท่าโมนาลิซาของเวียนนาถูกขโมย

อนุสัญญาสำหรับผู้อพยพ

แอฟริกา : สัญญาณเตือนของความขัดแย้งในอนาคต

ค้นพบโบราณวัตถุในอเมริกา

สัมภาษณ์ 8

อับเดลวาฮับ เมื่ดเด็บ

"กวาดบ้านตัวเองเสียก่อน"

ยูเนสโกภาคปฏิบัติ

สังคมศาสตร์ 12

ข้อมูลพันธุกรรม : ผลดีและผลเสีย

ข้อมูลพันธุกรรมของมนุษย์มีบทบาทสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ในชีวิตเรา แต่ก็ทำให้เกิดความหวาดหวั่นและการเลือกปฏิบัติที่แฝงเร้นอยู่

วิทยาศาสตร์ 17

เวลาของทราย

ความเสียหายจากพายุโซนร้อนและเฮอริเคนมักทวีความรุนแรงมากขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ชาญฉลาด

วัฒนธรรม 20

อัญมณีน้ำงามชิ้นใหม่ๆ

การคัดเลือกแหล่งมรดกโลกใหม่ๆ อีก 24 แห่ง เพิ่มเติมในบัญชีรายชื่อของปีนี้

การศึกษา 26

บรรดามหาวิทยาลัยกำลังถูกจับตามองอย่างใกล้ชิด

เสรีภาพทางวิชาการของนักศึกษาและครูบาอาจารย์กำลังถูกปิดปากในหลายต่อหลายประเทศ

การสื่อสาร 29

จากสังคมสารสนเทศสู่สังคมที่มีความรู้เป็นฐาน

มาตรการด้านเทคโนโลยีแต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะลดช่องว่างทางดิจิตอลได้

สรุปข่าวยูเนสโก 34

สถานีวิทยุผู้หญิงแห่งแรกในอัฟกานิสถาน

ปานามาลงมือพิทักษ์มรดกใต้น้ำ

นักข่าวอิสราเอลได้รับรางวัลเสรีภาพสื่อมวลชนโลกปี 2003

ตำราห้าล้านเล่มสำหรับอิรัก

การสอนศาสนาฟื้นตัวเฟื่องฟูจริงหรือ?

วิจัยเรื่องนักวิจัย

ต้าฉาง : เมืองในครอบกระจก

โฟกัส 38
ปี 2003 ปีสากลว่าด้วยน้ำจืด
กระแสสัญญาณที่ท่วมท้นบ กลายเป็นเพียงหยาดหยด ของความคืบหน้า

แปรรูปกิจการประปาเป็นวิสาหกิจเอกชน 41
อาร์เจนตินา : ตัวอย่างที่กลายเป็นปัญหาเสียแล้ว 46
หลีกเลี่ยงความขัดแย้งเหนือลุ่มน้ำไนล์ 48
ช่วยกันพิทักษ์หนองน้ำ! 52
ประเทศที่แล้งน้ำ 54
ทะเลทรายแห่งยุโรป 51
ระเบิดเวลามลพิษ 59
การจัดการทรัพยากรที่ขาดแคลน 60
ความลี้ลับของน้ำ 61

จดหมายเหตุยูเนสโก 62
น้ำในประวัติศาสตร์ขององค์การยูเนสโก

เพื่อนร่วมทาง 64
การพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับบริษัทธุรกิจ
อย่าปล่อยให้ลอยนวล : องค์การตำรวจสากล
นางแบบเพื่อสันติภาพ
สตรีอัฟกันในสายตาของสตรีชาวอัฟกัน
เรียนรู้เรื่องการค้าทาสข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก
เสียงจากสมบัติที่มีชีวิต
สถาปนาระบบอุดมศึกษาขึ้นใหม่ในอิรัก
ผู้พิทักษ์มรดกโลกใหม่

ส่องกล้อง 68
เครือข่ายโครงการโรงเรียนเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ : สู่ปีที่ 50

เยี่ยมยลผลงานศิลป์ 76
มัวร์ : ประติมากรรมกลางแจ้ง

สื่อสนเทศของยูเนสโก 78
หนังสือจากการผลิตของยูเนสโก เพื่อผู้อ่านทุกกลุ่ม

เครือข่ายเพื่อติดต่อ 82

Cover photo : © Ed Kashi/Rapho, Paris

ที่ปรึกษา
ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์

บรรณาธิการอำนวยการ
จุไรรัตน์ แสงบุญนำ

ผู้จัดการการพิมพ์
มานะ ภรแก้วจันทร์

คณะบรรณาธิการ
ไพศาล วิศาลาภรณ์
ภัสศรี ศิริประภา
ปนัดดา งามสมพล

ผู้ตรวจแก้ไข
พิศวาส ปทุมุด์ตรังษี

ผู้แปล
ศรีน้อย โพวาทอง
พิศวาส ปทุมุด์ตรังษี
นิธิศ สินธุรหัท
อรวรรณ นาวายุทธ
นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี
เกษศิริ ยุวะหงษ์
รัฐวุฒิ เปี่ยมสัมฤทธิ์
ภัสศรี ศิริประภา

จัดพิมพ์
สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติ
ว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ
สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ
กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ 10300
โทร. 0 2628 5649
โทรสาร 0 2281 0953
e-mail : thainat@emisc.moe.go.th

ศิลปกรรมฉบับภาษาไทย
รณกร เล็กชะอุ่ม

พิมพ์ที่
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
2249 ถนนลาดพร้าว
แขวงวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทร. 0 2538 3033
โทรสาร 0 2539 3215

บทความที่ตีพิมพ์เป็นความคิดเห็นเฉพาะตัวของผู้เขียน ยูเนสโก หรือองบรรณาธิการยูเนสโก คูริเย ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป ทีมงานยูเนสโก คูริเย เป็นผู้เขียนคำบรรยายภาพและหัวเรื่องในส่วนของเส้นแบ่งเขตแดนในแผนที่นั้นมิได้แสดงนัยว่า ยูเนสโก หรือประเทศ และดินแดนที่เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติให้การยอมรับอย่างเป็นทางการ

"ในบรรดาวิกฤตการณ์ทางธรรมชาติ และทางสังคมที่มนุษยชาติกำลังเผชิญอยู่ วิกฤตการณ์เรื่องน้ำนับเป็นหัวใจของความอยู่รอดของทั้งมนุษย์และผืนพิภพ" นี่คือถ้อยแถลงของนายโคอิชิโร มัตซึอุระในวาระการเปิดตัว "รายงานว่าด้วยการพัฒนาสภาวการณ์น้ำของโลก"* เมื่อต้นปีนี้ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสภาวการณ์ล่าสุดในลักษณะกว้างและลึกที่เป็นผลงานร่วมระหว่างองค์กร โครงการ และคณะกรรมาธิการที่ทำงานเรื่องน้ำภายใต้เครือข่ายของสหประชาชาติรวม 23 หน่วยงาน

คาดว่าประชากรราว 2,000-7,000 ล้าน ใน 60 ประเทศ จะต้องเผชิญกับสภาวะขาดแคลนน้ำในกลางศตวรรษนี้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านการขยายตัวของจำนวนประชากรกับนโยบายด้านน้ำของแต่ละประเทศ ในขณะนี้ เด็กราว 6,000 คน ต้องล้มตายลงในแต่ละวันด้วยโรคที่มีสาเหตุมาจากน้ำ แต่ทว่าคุณภาพน้ำก็จะยังเลวร้ายลงไปเรื่อยๆ เนื่องเพราะทุกๆ วันของเสียปริมาณ 2 ล้านตัน ถูกปล่อยทิ้งลงในแม่น้ำลำคลองและทะเลสาบ

รายงานว่าด้วยการพัฒนาสภาวการณ์น้ำของโลกฉบับนี้ซึ่งนำเสนอก่อนการประชุมโลกเรื่องน้ำ ครั้งที่ 3 (เกียวโต : มี.ค. 2003) ชี้ชัดให้เห็นความเฉื่อยชาทางการเมืองในวิกฤตเรื่องน้ำ ทั้งนี้เพราะในบรรดาเป้าหมายทั้งหลายทั้งปวงที่มุ่งปรับปรุงการจัดการเรื่องน้ำซึ่งนำเสนอโดยที่ประชุมในระดับสากลซึ่งมีบัญชียาวเป็นหางว่าว ปรากฏว่า "แทบจะไม่มีเป้าหมายใดเลยที่สัมฤทธิ์ผล"

ปีนี้ซึ่งเป็นปีสากลว่าด้วยน้ำจืด ยูเนสโกร่วมกับหน่วยงานในเครือสหประชาชาติที่ดูแลด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ตั้งปณิธานมั่นในอันที่จะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถของบรรดาประเทศกำลังพัฒนาเพื่อแก้ไขวิกฤตเรื่องน้ำ โดยในขั้นแรกเมื่อเดือนมี.ค.ที่ผ่านมามีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาเรื่องน้ำ (IHE) ที่เมืองเดลฟต์ ในเนเธอร์แลนด์ ให้เป็นศูนย์กลางเครือข่ายสากลของศูนย์ภูมิภาคของยูเนสโก นักวิชาการในมหาวิทยาลัย โครงข่าย ตลอดจนหุ้นส่วนทุกๆ ฝ่ายที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องน้ำ และการสร้างศักยภาพให้กับภาคีสมาชิกทั้ง 190 ประเทศของยูเนสโก

ภารกิจการให้ข้อมูล ให้การศึกษา ฝึกอบรมนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสร้างเสริมขีดความสามารถในการจัดการเรื่องน้ำนับเป็นงานที่เกี่ยวกับความเป็นความตาย ความอยู่รอดของมวลมนุษย์

ไมเคิล บาร์ทัน เขียน
พิศวาส ปทุมุด์ตรังษี แปล

* ดู : http://www.unesco-org/water/wwap/wwdr/index.shtml

รัฐวุฒิ เปี่ยมสัมฤทธิ์ แปล

การรับมือกับโรคซาร์สออนไลน์

เด็กนักเรียนและนักศึกษาบนแผ่นดินใหญ่ของจีนและฮ่องกงเรียนหนังสือจากคอมพิวเตอร์ออนไลน์ที่บ้าน หลังจากโรงเรียนถูกสั่งปิดคราวที่โรคซาร์สระบาดอย่างหนักเมื่อต้นปีนี้ อาจารย์มหาวิทยาลัยในฮ่องกงจัดสอบออนไลน์และให้นักเรียนจบหลักสูตรประจำภาคได้แม้ว่าการเรียนจะชะงักงันเพราะการแพร่ระบาดของโรคซาร์สก็ตาม

นักศึกษาที่ไม่โชคดีเช่นนั้นคือนักเรียน นักศึกษาจำนวน 500 คน จากไต้หวัน ฮ่องกงและสิงคโปร์ ซึ่งได้ลงทะเบียนเรียนภาคฤดูร้อนที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียในเบิร์กเลย์ ทางมหาวิทยาลัยได้แจ้งกับนักศึกษาว่าไม่ต้องมาเรียนเพราะทางมหาวิทยาลัยไม่มีศักยภาพที่จะรับมือกับ “มาตรการเข้มงวดที่ต้องใช้แรงงานมาก” ถ้านักศึกษาภาคฤดูร้อนเกิดล้มป่วยและจำเป็นต้องมีการกักตัว แต่มหาวิทยาลัยอื่นๆ มิได้ทำตามนี้ แต่นับจากนั้นทางวิทยาเขตเบิร์กเลย์ได้ดำเนินแผนป้องกันและรับมือเพื่อช่วยเหลือวิทยาเขตและสถาบันอื่นๆ จัดการกับภัยคุกคามทางด้านสุขภาพของประชาชน เช่น โรคซาร์ส

© Jan Zdarski Jr/ Eat News/Gamma Paris

อนุสัญญาสำหรับผู้อพยพ

© UNESCO/Jean Mohr

วันที่ 1 ก.ค. 2003 อนุสัญญานานาชาติว่าด้วยการพิทักษ์สิทธิคนงานอพยพและสมาชิกของครอบครัวคนงานมีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย วัตถุประสงค์หลักของอนุสัญญาดังกล่าวเพื่อใช้เป็นเครื่องมือต่อต้านการละเมิดสิทธิของผู้อพยพ ซึ่งเป็นกลุ่มที่อ่อนแอที่สุดของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากพวกเขาไม่มีเอกสารรับรองเป็นทางการ โดยประมาณแล้วมีผู้อพยพจำนวน 175 ล้านคน 60 เปอร์เซนต์ของผู้อพยพอาศัยอยู่ในยุโรปและอเมริกาเหนือ ในบรรดา 22 ประเทศที่ถือสัตยาบันอนุสัญญาดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีผู้อพยพออกไปทำกินยังประเทศอื่น และจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีประเทศเจ้าบ้านใหญ่ๆ ให้การรับรองอนุสัญญาฉบับนี้เลย

http://www.migrantsrights.org

ผลงานประติมากรรมเทียบเท่าโมนาลิซาของเวียนนาถูกขโมย

ซาเลียรา หรือ ที่ใส่เกลือซึ่งปั้นจากขี้ผึ้งและไม้มะเกลือเคลือบทองฝีมือช่างทองชาวอิตาเลียน ชื่อเบนเวนูโต เซลินี่ (1500-1571) ได้ถูกขโมยจากพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ศิลปะของเวียนนาในยุคฟื้นฟูศิลปะและวิทยาการเมื่อเดือนพ.ค.ปีนี้ รูปปั้นซึ่งมีค่าราว 57 ล้านเหรียญสหรัฐนี้ เป็นรูปทองสองรูป คือ รูปปั้นเทพธิดา ซึ่งเป็นตัวแทนของโลก และเทพเนปจูนที่ไว้เคราพร้อมด้วยตรีศูล เกลือใส่ไว้ในเรือขนาดจิ๋ว ส่วนพริกไทยใส่ไว้ในวิหารสไตล์ไอโอนิก โดยจัดวางไว้คนละด้านของเทพทั้ง 2 องค์ พระเจ้าฟรังซัวส์ที่ 1 แห่งฝรั่งเศส โปรดให้รังสรรค์ขึ้น งานชิ้นนี้เป็นงานที่งดงามที่สุดของปรมาจารย์แห่งเมืองฟลอเรนส์ ต่อมาได้ถูกนำถวายอาร์คดุกเฟอร์ดินานท์แห่งออสเตรีย ทางการเวียนนาได้ร้องขอให้หน่วยงานตำรวจสากลช่วยติดตามงานชิ้นเอกนี้กลับคืนมาด้วย

© Kunsthistorisches Museum Wien, Kunstkammer

ซูเปอร์คอมพิวเตอร์

ศูนย์วิจัยของสหรัฐแห่งหนึ่งประสบความสำเร็จในการสร้างซูเปอร์คอมพิวเตอร์ โดยการพ่วงแผงถ่ายทอดสัญญาณ 70 แผงของเครือข่ายเกม 2 ของโซนีเข้าด้วยกัน จนกลายเป็นเครือข่ายที่ฉับไวด้วยการลงทุนเพียง 5 หมื่นดอลลาร์ เครือข่ายนี้ทำงานได้ 500,000 ล้านครั้งต่อวินาที (หรือ 0.5 เทราฟลอพ) เอิร์ธซิมุเลเตอร์ ของ NEC ซึ่งเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ฉับไวที่สุดในโลก สามารถทำงานได้ประมาณ 40 ล้านล้านครั้งต่อวินาที (40 เทราฟลอพ) แต่ใช้เงินลงทุนถึง 400 ล้านดอลลาร์ ซูเปอร์คอมพิวเตอร์นี้ถูกสร้างขึ้นโดยศูนย์แห่งชาติเพื่อการประยุกต์ใช้ซูเปอร์คอมพิวเตอร์ (NCSA) มหาวิทยาลัยอิลินอยส์ สหรัฐอเมริกา โดยใช้ระบบการทำงาน “แบบเปิด” ของลีนุกซ์ ซึ่งได้รับการปรับให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายจากประชาคมวิทยาศาสตร์ทั่วโลก

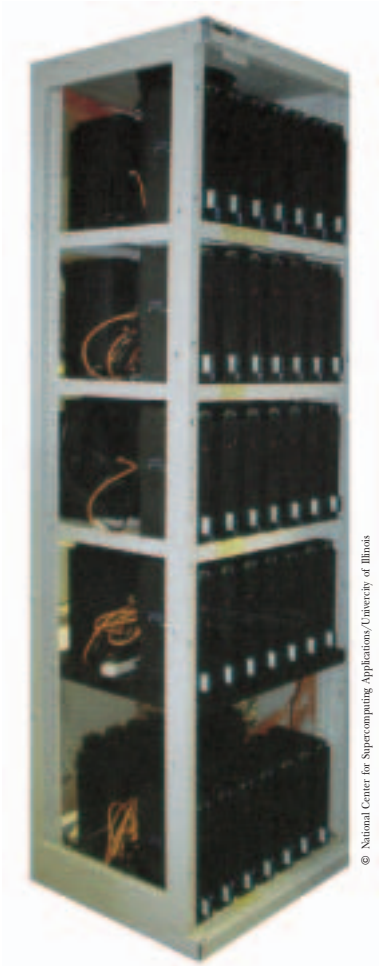

© National Center for Supercomputing Applications/University of Illinois

จูบลาเจ้าชายรูปงาม

เจ้าชายรูปงามเป็นเพียงนิทานแต่ในความเป็นจริงชีวิตหลังแต่งงานมิได้ “มีความสุขตราบนิรันดร์” เช่นในนิทาน คำพูดดังกล่าวมาจากกลุ่มโรงเรียนเอกชนหญิงล้วนในสหรัฐอเมริกาที่ประกาศว่า “ความรู้เรื่องการเงิน” มีความสำคัญอันดับแรก เป้าหมายนี้ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสมาคมโรงเรียนหญิง 103 แห่ง ซึ่งเน้นว่า ผู้หญิง (อเมริกัน) ในปัจจุบันมีรายได้น้อยกว่าผู้ชาย 25 เปอร์เซ็นต์ ใช้ชีวิตประมาณเศษหนึ่งส่วนสามของชีวิตตามลำพังและบ่อยครั้งที่ประสบปัญหาความยากจน

สมาคมดังกล่าวกล่าวว่าเมื่อเด็กหญิงและสตรีสามารถควบคุมสถานภาพด้านการเงินของตนเองได้ ดังนั้นความเสมอภาคจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อนักเรียนในสมาคมโรงเรียนดังกล่าวเข้าเรียนตามหลักสูตรที่สอนพวกเธอเกี่ยวกับดอกเบี้ยทบต้น การประนอมหนี้ บัตรเครดิต การวางแผนหลังเกษียณและการกู้หนี้ใหม่เพื่อไถ่ถอนหนี้เก่า ซึ่งมีสังหาริมทรัพย์ค้ำประกัน พวกเธอเรียนรู้วิธีการเขียนแผนการทางธุรกิจ หุ้น พันธบัตร และกองทุนรวม

เราต้องการสอนเรื่องพวกนี้ให้พวกเธอเสียแต่เนิ่นๆ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าพวกเธอเข้าใจว่าจะต้องเป็นผู้เล่นไม่ใช่เป็นแค่คนดู ผู้บริหารระดับสูงของสมาคมวิทน์ แรมซัม กล่าว “แต่เป็นการสั่นไหวแบบค่อยเป็นค่อยไปทีละโรงเรียนและแทบจะเป็นทีละคนเลยทีเดียว”

© Miss Porter's School, Farmington, Conn/NCGS

แอฟริกา : สัญญาณเตือนของความขัดแย้งในอนาคต

ตั้งแต่ปี 1970 เป็นต้นมา มีความขัดแย้งใช้กำลังอาวุธในทวีปแอฟริกา ถึง 30 ครั้งแล้ว จากรายงานเรื่อง “การสร้างสันติภาพ” ซึ่งตีพิมพ์โดย (RADDHO) องค์กรพิทักษ์สิทธิมนุษยชน ที่ตั้งอยู่ในดาการ์ (เซเนกัล) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 1990 รายงานระบุว่า 19 ประเทศในอนุภูมิภาคซาฮาร่าของแอฟริกาได้แสดงให้เห็นสัญญาณเตือนภัยของภาวะวิกฤต หรือมิฉะนั้นก็อยู่ในกระบวนการที่เปราะบางในการสร้างสันติภาพในทวีปนี้ที่ถูก “ทำลายล้างโดยสงคราม” แอฟริกาตะวันตกเป็นภูมิภาคที่เปราะบางมากที่สุด ดังนั้น บูร์กินาฟาโซ, โกตดิวัวร์, แกมเบีย, กินี, กิเนียบิสเซา, ไลบีเรีย, มอริทาเนีย, ไนจีเรีย, เซียร่าลีโอนและโตโก จึงควรได้รับ “การเฝ้าระวัง” ตามมาด้วยแอฟริกากลาง เป็นอันดับสอง ซึ่งประกอบด้วยเจ็ดประเทศที่ถูกระบุว่าอยู่ในภาวะเสี่ยง ในขณะที่แอฟริกาตะวันออกและแอฟริกาใต้มีตัวอย่างที่เลวร้าย เพียงแห่งละตัวอย่าง

จากรายงานฉบับนี้ RADDHO หวังที่จะให้หน่วยงานรัฐในระดับนานาชาติได้ระวังระไวไม่ให้มีความเสี่ยงด้านความขัดแย้งเกิดขึ้น และส่งเสริมให้มีการป้องกันความขัดแย้ง อีกทั้งกำลังเสนอให้มีการจัดการประชุมนานาชาติในหัวข้อดังกล่าว และเสนอแนะให้มีการรับรอง “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสันติภาพ”

ล้ำสมัยหรือบ่อนทำลายกันแน่?

จะต้องไม่มีการแทรกแซงผลงานศิลปะ แต่ใครเป็นคนพูดเช่นนั้น? เมื่อไม่นานมานี้ เหตุการณ์ 2 เรื่องทำให้เกิดข้อกังขากับคำกล่าวข้างต้น พิพิธภัณฑ์อียิปต์ในกรุงเบอร์ลินได้จัดแสดงรูปปั้นส่วนหัวของเนเฟอร์ติติที่ระบายหลายสี (1372 ปีก่อนคริสต-กาล) พร้อมทั้ง “เติม” ร่างสำริดที่เปลือยเปล่าเข้าไปด้วย ทำให้เกิดความขุ่นเคืองใจไปทั่ว ปัจจุบันทางการอียิปต์ได้ขอให้ส่งโบราณวัตถุชิ้นนี้คืน และที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ของอ๊อกฟอร์ด (สราชอาณาจักร) พี่น้องเจคและดิโนส แชบแมน ได้ “แก้ไข” ชุดที่สมบูรณ์ของภาพพิมพ์ที่เกิดจากแม่พิมพ์โดยฟรังซิสโก เดอ โกยา (1746-1828) บรรดาศิลปินได้เปลี่ยนใบหน้าผู้คนในภาพพิมพ์ชุด “หายนะของสงคราม” ทั้ง 83 ภาพ เป็นหน้าของตัวตลกและสัตว์ต่างๆ พวกเขาใช้ภาพที่พิมพ์ขึ้นในปี 1937 จากแม่พิมพ์ต้นฉบับเดิมในช่วงยุคสงครามกลางเมืองของสเปน

คำถามที่เกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าวก็คือ เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือไม่ สำหรับเจ้าของผลงานศิลปะที่ทำลายใบหน้าของผลงานดั้งเดิม แม้ว่าจะเป็นช่วงเวลาที่จำกัด ไม่มีคำตอบที่ชัดเจนลงไปสำหรับเรื่องนี้ บางคนมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นศิลปะในรูปแบบล้ำสมัย แต่พวกอื่นๆ สรุปว่าเป็นการทำลายอย่างโจ่งแจ้ง

ค้นพบโบราณวัตถุในอเมริกา

ในเดือนมิ.ย. ปี 2003 คณะนักโบราณคดีจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาของฝรั่งเศสและของสถาบันมรดกทางวัฒนธรรมแห่งชาติเอกวาดอร์ ได้ค้นพบร่องรอยของอารยธรรมอายุประมาณ 4,500 ปี ในแถบอเมซอนตะวันตก ภาชนะ 5 ใบ (ชาม จานเล็กๆ และครก) ปรากฏอยู่ท่ามกลางซากปรักหักพัง ดังกล่าว ลวดลายหัวแมว งูพิษ และนกล่าเหยื่อบนภาชนะที่พบชวนให้นึกถึงวัฒนธรรมชาแวง และคูปินที่ยิ่งใหญ่แถบเทือกเขาแอนดิส ผู้เชี่ยวชาญกล่าวว่า การค้นพบดังกล่าวยิ่งน่าสนใจกว่าปกติ ตรงที่สิ่งเหล่านี้ทำขึ้นในบริเวณป่าเขตร้อนชื้น ซึ่งยากต่อการอนุรักษ์และนักโบราณคดีก็ทำการสำรวจได้เพียงน้อยนิด

http://www.Ird.fr

© Laurence Billaut/IRD (fold out) Francisco Valdez/IRD. Ecuador

© SPL/Cosmos Paris

กู้ชื่อเสียงโครโมโซมเพศชาย

นักวิทยาศาสตร์อาจจะช่วยรักษาชื่อเสียงของ 'y' หรือโครโมโซมที่เป็นตัวบ่งชี้เพศชายของมนุษย์ ซึ่งมีผู้เข้าใจหน้าที่ของมันน้อยมาก นักวิจัยจากสถาบันเพื่อการค้นคว้าวิจัยชีวแพทยไวท์เฮดในเคมบริดจ์ (สหรัฐอเมริกา) และคณะแพทย์ศาสตร์วอชิงตันในเซนต์หลุยส์ ได้พิสูจน์ว่ามียีนส์จำนวน 78 ตัว ในโครโมโซม 'y' แทนที่จะมีเพียง 40 ตามที่เคยคาดไว้ ยีนส์เหล่านี้ใช่ว่าจะไร้ประโยชน์ เพราะนอกจากการระบุเพศแล้วยีนส์เหล่านี้อาจมีบทบาทในการเจริญพันธุ์และป้องกันชายจากโรคกระดูกพรุน ดังนั้นผู้หญิงจึงเป็นโรคนี้เสียเป็นส่วนใหญ่ โครโมโซม 'y' ที่โดดเดี่ยวต่างจากโครโมโซมอื่นๆ ตรงที่ได้อยู่เป็นคู่ จึงไม่สามารถแก้ไขยีนส์ผ่าเหล่าหรือคุ้มครองยีนส์เอาไว้ได้ อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าโครโมโซม 'y' ก็มีกลไกปกป้องตัวมันเองโดยใช้สำเนายีนส์ที่มีลำดับดีเอ็นเอเหมือนกันในรูปลักษณ์แบบที่สะท้อนในกระจกเป็นโครโมโซมสำรอง

ห้องเรียนขนาดมหึมา

คุณจะทำให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจชูธงหลักการแห่งความเสมอภาคระหว่างเด็กชายและหญิงในโรงเรียนได้อย่างไร? วันที่ 9 เม.ย.2003 (ระหว่างสัปดาห์แห่งการฉลองงานการศึกษาเพื่อปวงชน 6-13 เม.ย.) ด้วยความริเริ่มของคณะกรรมการจัดงานรณรงค์เรื่องการศึกษาแก่ปวงชนในระดับโลก หนังสือกินเนสบุคส์ก็ได้ทำการบันทึกสถิติใหม่เกี่ยวกับ "การสอนในชั้นเรียนที่ใหญ่ที่สุดในโลก" แผนการสอนว่าด้วยเรื่องการให้การศึกษาแก่เด็กผู้หญิง เพียงแผนเดียวถูกนำมาใช้สอนนักเรียนประมาณ 1.8 ล้านคน มากกว่า 150 ประเทศในเวลาเดียวกัน ประเทศที่มีตัวเลขของผู้เรียนสูงสุดคือบังกลาเทศ อินเดียและบราซิล สถิติเก่าเป็นของ "ชั้นเรียนที่มีผู้เรียน 28,000 คน ในสหราชอาณาจักร"

© UNESCO

อับเดลวาฮับ เม็ดเด็บ

กวาดบ้านตัวเองเสียก่อน

นิธิศ สินธุรหัก แปล

*ขอขอบคุณ Mr.Ma Siddiki นักการทูตบังกลาเทศ

© UNESCO/Niamh Burke

กวีและนักเขียน ชาวตูนีเซีย ผู้สืบสาวต้นตอของ "ลัทธิรากฐานนิยม" ของอิสลามที่มีแนวคิดแข็งกร้าวสุดโต่งและนิยมใช้ความรุนแรง เขาเชื่อว่าในบรรยากาศปัจจุบันนี้การวิพากษ์ตนเองเป็นวิธีที่ได้ผลที่สุดที่จะดึงให้โลกมุสลิมหลุดพ้นจากวิกฤตทางศีลธรรมและการเมือง ที่อิสลามกำลังจมดิ่งลงไป

คุณมองว่า การโจมตีของขบวนการก่อการร้ายเป็นความวิปริตของศาสนา หรือว่าเป็นอาการของ ความคับข้องใจทางการเมืองของชาวมุสลิม ?

★ อิสลามรากฐานนิยมเป็นขบวนการในแนวต่อต้านหรือขบถ ซึ่งมีที่มาสองประการ ทั้งจากเหตุปัจจัยด้านประวัติศาสตร์และจารีตของอิสลามเอง อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจกล่าวได้ว่า การโจมตีเหล่านั้น เป็นความวิปริตของศาสนา เพราะการฆ่าตัวตายเพื่อการเมืองหรือ เพื่อศาสนาโดยไปทำให้คนอื่นที่ไม่รู้อิโหน่อิเหน่ต้องพลอยเสียชีวิตไปด้วยนั้น ไม่เคยมีในศาสนาอิสลาม ไม่เคยเลย แต่บางคนเชื่อในทางตรงกันข้าม โดยไปอ้างถึงการโจมตีอย่างโหดร้ายของพวกอิสมาเอเลียน ในยุคกลาง แต่นั่นเป็นเหตุการณ์เฉพาะเรื่อง เป็นเรื่องของขบวนการชีอะฮ์เมื่อพันปีก่อนโน้น ที่ลุกขึ้นต่อต้านผู้กุมอำนาจปกครองซึ่งเป็นพวกสุหนี่และพวกอิสมาเอเลียนดำเนินการพิฆาตทางการเมืองโดยมีเป้าสังหารที่ชัดเจน และไม่เคยทำร้ายพลเรือนเลย พวกเขาตั้งเป้าเฉพาะแต่กับศัตรูเท่านั้น คือ กับพวกศาสนาจารย์ พวกนักคิดทางศาสนา หรือผู้แทนของผู้ที่กำลังกุมอำนาจปกครองอยู่ สิ่งที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันนี้เกี่ยวข้องกับขบวนการที่นิยมการ ทำลายล้าง[1] ซึ่งเป็นแนวคิดตะวันตกมากกว่า

[1] Nihilist movement คือขบวนการที่เห็นว่า สมควรทำลายล้างองค์กรหรือสถาบัน เพราะการเมืองและสังคมที่มีอยู่เป็นสิ่งเลวร้ายหรือปราศจากคุณค่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามหลักศาสนา

© Benito/Gamma, Paris

สำหรับชาวมุสลิมบางคน การโจมตีด้วยระเบิด ในกรุงคาซาบลังกา เมื่อเดือนพฤษภาคม 2003 แสดงอาการของความป่วยไข้ของศาสนาอิสลาม

คุณหมายความว่าอย่างไร ?

★ ขบวนการนี้เริ่มจากลัทธิที่เชื่อว่าบ้านเมืองไม่ควรมีขื่อมีแป ไม่ควรมีกฎหมายหรือรัฐบาล มันมีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 โน่นแล้ว คือเป็นอย่างที่ดอสโตเยฟสกีเขียนไว้ในเรื่อง The Possessed ลัทธินี้ได้สาวกจากพวกที่มีความอึดอัดคับข้องใจต่อระบบบ้านเมือง นักเขียนชาวอิตาลีที่ชื่อโซลมี (Solmi) ได้แสดงให้เราเห็นว่า โดยปกติแล้วการปฏิวัติจะเกิดจากพวกกึ่งปัญญาชน พวกนี้โดยมากเป็นพวกครูที่สอนอยู่ตามโรงเรียน ซึ่งก็คือพวกที่อยากเป็นปัญญาชน แต่เป็นไม่ได้เพราะขาดคุณสมบัติต่างๆ ที่จะทำให้ผู้คนยกย่อง นับถือเช่นนั้นได้ ในทำนองเดียวกันพวกก่อการร้ายมุสลิมก็ได้ผู้เข้าร่วมมาจากพวกที่มีการศึกษาเพียงครึ่งๆ กลางๆ นั่นเองถ้าพิจารณาถึงโครงสร้างประชากรและการขยายตัวของการศึกษาที่ไม่ค่อยมีคุณภาพนักจะเห็นได้ว่า พวกที่มีการศึกษาเพียงครึ่งๆ กลางๆ เหล่านี้มีจำนวนมหาศาล และถูกความไม่พอใจ ในสภาพของตนเองคอยกัดกร่อนจิตใจอยู่ตลอดเวลา ชาวมุสลิมจำนวนมากยอมรับไม่ได้ที่ต้องตกอยู่ในสถานภาพที่อ่อนแอที่เริ่มขึ้นเมื่อนโปเลียนกรีฑาทัพไปตีอียิปต์ในปี 1798 ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 โน่นแล้วที่อิสลามยังไม่สามารถหาทางสู้กับอิทธิพลที่เหนือกว่าของตะวันตกได้เลย ทุกวันนี้ ในยุคที่อเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจ หลายคนรู้สึกไร้พลังอำนาจเสียจนเห็นว่าการใช้ความรุนแรงในแบบที่ต้องมีการสละชีพนั้นเป็นหนทางเดียวที่จะตอบโต้ได้

คุณเขียนไว้ในหนังสือของคุณ เรื่อง La Maladie de l'islam หรือความป่วยไข้ของอิสลาม ว่าศาสนานี้เป็นดินอันอุดมสำหรับลัทธิรากฐานนิยม มากกว่าศาสนาอื่นๆ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ?

★ เป็นความจริงที่ว่า รูปแบบของแนวคิดแบบถอนรากถอนโคนสุดโต่งที่**ใช้หลักการตักฟีร**[2] นั้น เกิดขึ้นโดยนิกายแรกของอิสลาม คือ**พวกคะริจิตส์**[3] ในศตวรรษที่ 7 และเป็นความจริงที่ว่า อิสลามิกชนรุ่นที่สองมีการโต้แย้งกันอย่างดุเดือด และมักลงเอยด้วยการใช้อาวุธปะทะกัน ระหว่างพวกที่ยึดมั่นในสิ่งที่จารึกไว้ในพระคัมภีร์อย่างตรงตามตัวอักษร กับพวกที่เชื่อว่าตัวอักษรเหล่านั้นแฝงนัยและมีความหมายซ่อนเร้นอยู่ให้ต้องนำมาตีความ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ **มีพวกที่เชื่อว่าคัมภีร์อัลกุรอานมีเพียงความหมายเดียว กับพวกที่เชื่อว่าข้อความในอัลกุรอาน ยังกำกวม จึงควรนำมาตีความกันได้ อย่างไรก็ตาม ข้อโต้แย้งนี้ไม่ได้เกิดเฉพาะกับอิสลามเพียงศาสนาเดียว ศาสนาไหนๆ ก็มีเรื่องเช่นนี้กันทั้งนั้น**ทุกระบบล้วนก่อให้เกิดปัญหาหรือความป่วยไข้ได้ทั้งสิ้น ถ้าทุกวันนี้คริสตศาสนิกชนอยู่ในสถานะที่ดีกว่าพวกอื่นๆ ก็เป็นเพราะว่าพวกเขาใช้เวลาเนิ่นนานหลายศตวรรษในการประณาม ความป่วยไข้ในศาสนาคริสต์เพื่อขจัดมันเสียสิ่งใหม่ๆ ในจารีตตะวันตกที่เกิดขึ้นหลังยุคกลางนั้น ล้วนมาจากการวิพากษ์ศาสนาและติเตียนตัวเอง บรรดานักคิดทั้งหลาย นับตั้งแต่อีราสมัสไปจนถึง โซเปนเฮาเออร์ รวมทั้งโวลแตร์ เนียตเซ และเคียเคอการ์ด ล้วนแล้วแต่เคยประณามสิ่งเลวร้ายในคริสต์ศาสนา พวกเขาโจมตีทั้งสิ่งที่เป็นพลังผลักดันและมายาภาพของความเลวร้ายเหล่านั้น

ปัญหาก็คือ ในศาสนาอิสลาม การวิพากษ์แบบนี้แทบจะยังไม่มีเลย แม้กระทั่งชาวมุสลิมที่มีความรู้ความเข้าใจดีก็ยังรับไม่ได้กับการใช้สำนวนเปรียบเทียบที่ว่า เรื่องไม่ดีในศาสนาของพวกเขาเป็นความป่วยไข้ นั่นเป็นเหตุผลที่ชื่อหนังสือของผมในภาษาอารบิกต้องเปลี่ยนเสียใหม่ (ดูในกรอบ) อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่มีการโจมตีของผู้ก่อการร้ายในกรุงริยาดห์และคาซาบลังก้า คำเปรียบเทียบนี้เริ่มถูกนำมาใช้กันบ้างแล้ว แม้กระทั่งในหมู่ปรมาจารย์ทางศาสนาเองแน่นอนครับ ผมไม่ได้บอกว่าศาสนาอื่นๆ ไม่จำเป็นต้องตรวจสอบมโนธรรมของตนเอง แต่มันไม่ใช่กงการอะไรของผมที่จะไปเขียนเรื่องความป่วยไข้ของศาสนายิว หรือของศาสนาคริสต์เพียวริแต็นท์โปรเตสแต็นท์ ผมอยากวาดบ้านตัวเองมากกว่า

คุณเล่าให้ฟังคร่าวๆ ได้ไหมว่าอุดมการณ์มุสลิมรากฐานนิยมมีพัฒนาการมาอย่างไร ?

★ อุดมการณ์นี้เริ่มต้นจากการประสานกันของสามปัจจัย **ประการแรก** คุณต้องไปดูที่ถ้อยคำในคัมภีร์อัลกุรอาน จะมีข้อความที่สั่งให้ตามล่าและฆ่าผู้ที่ไม่เชื่อหลักเอกภาพแห่งพระผู้เป็นเจ้าอย่างอายะฮ์ดาบหรือ “โองการดาบ” ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี พวกรากฐานนิยมอ้างว่า อายะฮ์บทนี้เท่ากับเป็นการยกเลิกเรื่องของความอดกลั้นหรือขันติธรรมที่มีอยู่ในอัลกุรอานทั้งหมด สำหรับ**ปัจจัยที่สอง**นั้น เป็นแนวคิดของพวกที่ยึดมั่นในสิ่งที่จารึกไว้ในพระคัมภีร์อย่างตรงตามตัวอักษรเคร่งครัด แนวคิดนี้ได้พัฒนามาเรื่อยๆ ในช่วงหลายศตวรรษที่ผ่านมา และมาก่อเป็นรูปเป็นร่างอย่างชัดเจนในอิบนุ หัมบัล (780-855) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งหนึ่งในสี่นิกายหลักของอิสลาม อิบนุ หัมบัลได้ต่อสู้กับพวก**มุตะซิไลต์** ซึ่งเป็นกระแสเหตุผลนิยมที่ได้รับการอุปถัมภ์ จากผู้ครองอำนาจในแบกแดดในศตวรรษที่ 9 เขาถูกจำคุกและถูกปล่อยให้ตายในคุก เพราะยึดมั่นในแนวคิดที่แข็งกร้าว หลังจากอิบนุ หัมบัลเสียชีวิต บรรดาศานุศิษย์ของเขาได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดหรือ หลักการของเขาอย่างถอนรากถอนโคน เป็นต้นว่า พวกรากฐานนิยมในปัจจุบัน ซึ่งอ้างว่า มีรากฐานความเชื่อมาจาก ลัทธิหัมบัล มักจะใช้หลักตักฟีร ทั้งๆ ที่อิบนุ หัมบัลไม่เห็นด้วย และต่อสู้กับแนวคิดนี้มาโดยตลอด บุคคลสำคัญคนที่สองในแนวทางจารีตนิยมนี้คือ อิบนุ ตัยมิยะฮ์ ซึ่งเป็นนักคิดในแนวลัทธิหัมบัล (1263-1328) เขาเขียนตำราไว้มากมาย และมีอยู่เล่มหนึ่งเป็นหนังสือเล่มเล็กๆ ชื่อว่า “อัสสิยัสสะ อัช ชาเรีย” (As-siyassa ash-Shar'ia) หรือ **“การเมืองในนามของ กฎหมายอิสลาม”** ซึ่งเป็นเสมือนคัมภีร์ ไบเบิ้ล

[2] Takfir เป็นการกล่าวหาว่ามุสลิมคนใดคนหนึ่งเป็นกาฟีรหรือผู้ปฏิเสธศรัทธา

[3] Kharijites เป็นกลุ่มที่แยกตัวออกมาจากอิสลามกระแสหลักเป็นกลุ่มแรกเพราะคิดว่ากระแสหลักไม่ใช่แนวทางที่บริสุทธิ์เที่ยงตรง และถือว่า ผู้ที่ทำผิดกฎศาสนาคือผู้ปฏิเสธศรัทธาและจะต้องถูกขับออกไปจากกลุ่ม หรือหากเป็นความผิดร้ายแรงจะสมควรถูกประหารชีวิต

สำหรับพวกรากฐานนิยมเลยทีเดียว ตอนที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น อิบนุ ตัยมิยะฮ์ ถูกวิพากษ์วิจารณ์ อย่างมาก แม้กระทั่งจากผู้ที่อยู่ในสายลัทธิหัมบัลด้วยกัน เขาต้องติดคุกอยู่นาน แต่ทุกวันนี้เขากลายเป็นแหล่งอ้างอิงสำคัญ ของพวกรากฐานนิยม

เสาหลักคนที่สามของอุดมการณ์รากฐานนิยมคือ อิบนุ อับดุล อัล วาฮับ (1703-1792) คนนี้เรียกร้องให้หันกลับไปเชื่อและยึดมั่นในความหมายตามตัวอักษรของพระคัมภีร์อย่างเคร่งครัดที่สุด เขาเชื่อตามทฤษฎีของอิบนุ ตัยมิยะฮ์ และไม่ยอมให้มีใครหรืออะไรมาอ้างเป็นสัญญลักษณ์ของพระผู้เป็นเจ้า หรือสื่อระหว่างพระผู้เป็นเจ้ากับมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใดแล้วหลงไปบูชาสิ่งเหล่านั้น เขาเป็นตัวการที่ให้สูสานของศาสนทูตและบุคคลสำคัญของอิสลามในอดีต ในคาบสมุทรอาระเบียทั้งหมด ต้องถูกทุบทำลายจนเตียนราบและสูญหายไปอย่างไม่เหลือซาก รวมทั้งการทำลายล้างพิธีกรรมทางศาสนาของกลุ่มซูฟีย์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่กำลังได้รับความนิยมแพร่หลาย พิธีกรรมทางศาสนาที่ซูฟีย์ถือปฏิบัติกันอยู่ขณะนั้น มีความซับซ้อนลุ่มลึก อลังการมาก ในมุมของนักมานุษยวิทยา แนวคิดของอิบนุ อับดุล อัล วาฮับ ถูกประณามและวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงในช่วงที่เขายังมีชีวิตอยู่ แต่ต่อมา แนวคิดนี้ได้กลายเป็นหลักการที่ประเทศ ซาอุดิอาระเบียยึดถืออย่างเป็นทางการ

และอะไรคือสาเหตุจากภายนอก ?

★ สาเหตุนี้ย้อนกลับไปถึงสมัยที่จักรพรรดินโปเลียนกรีฑาทัพไปอียิปต์ กับช่วงเวลาสั้นๆ ที่มุสลิมเผชิญหน้ากับตะวันตก ในช่วงนั้น คนในตะวันออกกลางได้สำนึกว่า ยุโรปมีอำนาจมากเหลือเกิน และพวกเขาต้องตกอยู่ในความอ่อนแอนับจากนั้นเป็นต้นไป ปฏิกิริยาแรกเกิดขึ้นในราวปี 1830 คือ แผนปฏิรูปของมูฮัมมัด อาลี เพื่อให้อียิปต์ทันสมัยขึ้น ผู้ที่เป็นตัวแทนของแนวคิดนี้ คือนักปราชญ์ที่ชื่อว่า ริฟะ อัล ตะห์ตะวี (1801-1874) เขาเข้ามาแบกรับภาระอันมหาศาลในการแปลตำราวิทยาศาสตร์ของตะวันตก ส่วนในโลกของศาสนาการเมืองนั้น ชีคอัลอัฟกานี (1838-1897) และมูฮัมมัด อับดุห์ (1849-1905) ได้ร่วมกันก่อตั้งสิ่งที่เราเรียกกันว่า "สะละฟียะ" ซึ่งเป็นรากฐานนิยมในรูปแบบหนึ่ง แต่อย่าเอาไปสับสนกับมุสลิมรากฐานนิยมนะครับ

ต่างกันตรงไหน ?

★ อัฟกานีและอับดุห์นั้นถูกประวัติศาสตร์ลืมเลือนไป แต่วิธีการพวกเขาเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย พวกเขาแสวงหาอะไร? เขาต้องการกลับไปสู่รากฐานของอิสลาม โดยปรับแปลงเพื่อให้สังคมมุสลิมสามารถฟื้นฟูตัวเองได้ มีการนำสิ่งใหม่ๆ ของตะวันตกเข้ามาพิจารณาปรับใช้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาธิปไตยและรัฐบาลในระบบรัฐสภา แผนการที่พวกเขาคิดไว้ก็คือ จะใช้แนวคิดใหม่เหล่านี้มาต่อสู้ทั้งกับการยึดครองของจักรวรรดินิยมและผู้ครองอำนาจในแคว้นต่างๆ ที่จัดว่าเป็นพวกทรราช สถานที่ที่พวกเขานัดคุยกันก็คือร้านกาแฟในกรุงไคโรที่ชื่อ "อัล บะร์ละมัน" (รัฐสภา) นี่เอง

แนวคิดรากฐานนิยมเชิงพัฒนาสมัยใหม่นี่กลับกลายเป็นมุสลิมรากฐานนิยมไปได้อย่างไร ?

★ มันเป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป ระชิด ริดหะ (1865-1935) เป็นตัวเชื่อมไปยังรากเหง้าของรากฐานนิยมแบบนี้ เขาเริ่มต้นด้วยการรับแนวคิดของอับดุห์และตั้งข้อวิพากษ์ต่อลัทธิของวาฮับ และเริ่มมีชื่อเสียงโด่งดังในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 และในที่สุดก็ได้ขึ้นมามีอำนาจในคาบสมุทรอาระเบียในปี 1932 แต่ในช่วงท้ายของชีวิต ริดหะได้เปลี่ยน แนวคิดและเขียนตำราสนับสนุนลัทธิของวาฮับ ซึ่งไม่ได้เป็นการฉวยโอกาสมากเหมือนที่ชวนให้คิด เขากล่าวโทษวิวัฒนาการของลัทธิจักรวรรดินิยม ซึ่งเป็นการจุดประกายให้เกิดความรู้สึกต่อต้านตะวันตกขึ้น

เพราะฉะนั้นลัทธิรากฐานนิยมจึงเกิดขึ้นในทศวรรษ 1920 ใช่ไหม ?

★ ถูกต้อง เกิดขึ้นโดยสาวกของริดฮะที่ชื่อ หะซัน อัล บันนา (1906-1949) ซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังจากการก่อตั้งขบวนการอัล-อิกห์วัน อัล-มุสลิมุน หรือภราดรภาพมุสลิมขึ้นในอียิปต์เมื่อปี 1928 หลังจากนั้นก็เกิดกระแสต่อต้านตะวันตก ซึ่งลุกลามรวดเร็วมาก โดยประชาธิปไตยถูกนำเสนอให้เห็นว่าเป็นเรื่องของเพทุบาย และเป็นอุดมการณ์สำหรับการครอบงำ หะซัน อัล บันนา ตั้งคำถามว่า **ถ้าประชาธิปไตยมีอยู่จริง แล้วทำไมถึงมีลัทธิอาณานิคมด้วยเล่า?** เขาเลยสรุปว่า ประเทศมุสลิมไม่ต้องการตะวันตก แต่จำเป็นต้องปรับปรุงระบบการเมืองของตนด้วยวิถีทางของตนเอง กล่าวได้ว่า ในช่วงนี้ นัยสำคัญของคำว่า "การทำให้อิสลามทันสมัย" ถูกเปลี่ยนไปเป็น "ทำเรื่องสมัยใหม่ให้เป็นอิสลาม" ตัวอย่างเช่น แทนที่จะส่งเสริมระบบรัฐสภา เราก็หันกลับไปหาอัลกุรอานแล้วหยิบคำว่า "ชูรอ" ขึ้นมาใช้ แทนคำว่ารัฐสภา แต่ว่า "ชูรอ" นั้นไม่มีอะไรที่เกี่ยวกับระบบรัฐสภาเลยแม้แต่นิดเดียว เพราะไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเลือกตั้งหรือความเท่าเทียมกัน เป็นแค่เพียงการให้คำปรึกษาหารือเพื่อให้กษัตริย์มีข้อมูลและแนวทางในการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เท่านั้น

แนวคิดเหล่านี้ได้รับการตอบรับอย่างไร ?

★ **ทีแรกพวกภราดรภาพมุสลิมถูกกดขี่ปราบปราม เพราะต้องเผชิญหน้ากับระบบเผด็จการที่เกิดขึ้นหลังสิ้นสุดยุคอาณานิคม โดยมีทรราชชูกระแสชาตินิยมเป็นข้ออ้างในการกุมอำนาจ** *ตามปกติทรราชจะเกิดขึ้นเมื่อกลไกของรัฐอ่อนแอและไม่เข้าไปแทรกแซง แต่ในยุคแห่งความก้าวหน้าทางเทคนิคนั้น รัฐอาหรับทุกแห่งต่างหันไปใช้การแทรกแซงอย่างเต็มที่ โดยอิงระบบการปกครองในรูปแบบพรรคการเมือง และเมื่อรูปแบบนี้พัฒนาไปจนเต็มพิกัดของมันแล้ว พวกรากฐานนิยมก็ตั้งหลักได้* ด้วยสาเหตุอันเนื่องมาจากความผิดหวังของประชาชนในเรื่องความล้มเหลวของลัทธิชาตินิยมของรัฐอาหรับทั้งหลายทั้งปวง เรื่องการพ่ายแพ้ต่ออิสราเอล ในปี 1967 เรื่องความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศ และเรื่องการปิดกั้นการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในทุกรูปแบบ นอกจากนั้น การที่ผู้ปกครองเชื้อสายซาอุดิขึ้น

ประวัติย่อ

อับเดลวาฮับ เม็ดเด็บ เกิดที่ตูนีเซียในปี 1946 และไปเข้าเรียนที่กรุงปารีส ในสาขาวรรณคดีและประวัติศาสตร์ศิลป์ เขาเป็นทั้งกวี นักเขียนนวนิยาย นักเขียนบทความ และล่าม ผู้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทั้งในวัฒนธรรมตะวันตกและอาหรับ เขาเป็นบรรณาธิการของ Dédale ซึ่งเป็นวารสารเกี่ยวกับวรรณกรรมภาษาฝรั่งเศส ปัจจุบันเขาเป็นศาตราจารย์ ด้านวรรณคดีเปรียบเทียบของมหาวิทยาลัยปารีส 10 ที่เมืองนองแตร์ เขาเขียนหนังสือภาษาฝรั่งเศสที่ตีพิมพ์แล้วนับสิบเล่ม รวมทั้งเรื่อง Talismano พิมพ์โดยสำนักพิมพ์บูร์ชัวส์ กรุงปารีส เมื่อปี 1976 และสำนักพิมพ์ชินแบดนำมาตีพิมพ์ซ้ำในปี 1987 และเล่มอื่นๆ อาทิ Phantasia (สำนักพิมพ์ชินแบด กรุงปารีส, 1989) Aya dans (สำนักพิมพ์ฟาตา มอร์กานา แซงต์เคลมีองต์, 1999) Matiere des oiseaux (สำนักพิมพ์ฟาตา มอร์กานา แซงต์เคลมีองต์, 2001) ผลงานชิ้นล่าสุดของเขา คือ La Maladie de l'islam พิมพ์โดย สำนักพิมพ์เซยส์ กรุงปารีส เมื่อปี 2002 (พิมพ์ในภาษาอังกฤษโดยใช้ชื่อเรื่องว่า มาลาดีออฟอิสลาม พิมพ์โดย สำนักพิมพ์เบสิกบุ๊กส์ นิวยอร์ก เมื่อปี 2003) ได้รับความสนใจ อย่างมากจากนานาประเทศ และในปัจจุบันได้แปลเป็นภาษาอาหรับ บอสเนีย เยอรมัน อิตาลี โปรตุเกส สเปน และตุรกี

© Stephan Gladieu/Gamma, Paris

สมาชิกกลุ่มศาสนา จามิอัต-อูเลเมอิ-อิสลาม ซึ่งใกล้ชิดกับกลุ่มตาลีบันในอัฟกานิสถาน กำลังประชุมกันที่เมืองเปชาวาร์ในปากีสถาน

มามีอำนาจหลังวิกฤตการณ์น้ำมันในปี 1973 ก็เป็นปัจจัยเกื้อหนุนใหม่ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะรายได้มหาศาลจากการค้าน้ำมันช่วยโหมให้ลัทธิอิสลามในแนวทางสุดโต่งแข็งกร้าวแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว ลัทธิแบบนี้ตั้งอยู่บนหลักการเดียว คือการยึดมั่น ในซูเราะฮ์และอายะห์ (บทสวด) ในอัลกุรอานอย่างเคร่งครัด และใช้หลักการนี้เป็นบรรทัดฐาน สำหรับการตัดสินผิดถูกชั่วดีในการควบคุมทางสังคม และพร้อมกันนั้นก็ได้กวาดล้าง ธรรมเนียมปฏิบัติที่หลากหลายในท้องถิ่นต่างๆ ให้หมดไป เพื่อให้อิสลามมีรูปแบบเดียวกันเป็นสากล

แล้วเราเชื่อมโยงมาหาการก่อการร้ายได้อย่างไร ?

★ การสิ้นสุดยุคของประธานาธิบดีนัสเซอร์และการก้าวขึ้นสู่อำนาจของประธานาธิบดีซาดัตในอียิปต์ ส่งผลให้พวกมีการศึกษาครึ่งๆ กลางๆ ของอียิปต์หลั่งไหลออกนอกประเทศไปยัง ซาอุดิอาระเบีย และที่ซาอุดิอาระเบีย นี้เองพวกภราดรภาพมุสลิมได้มาหล่อหลอมแนวคิดเข้ากับพวกลัทธิของวาฮับ จากนั้นก็มีการรวมพลกันเป็นครั้งที่สอง ซึ่งมีผลรุนแรงมาก โดยพวกอียิปต์ ซาอุดี และปากีสถาน มาพบกันในอัฟกานิสถานเพื่อทำสงครามศักดิ์สิทธิ์หรือยิฮัด[4] ภายใต้การควบคุมกำกับดูแลของสหรัฐอเมริกาเพื่อต่อต้านการรุกรานของโซเวียต หลังจากนั้นคุณก็รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง

คุณคิดว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร ?

★ โลกมุสลิมทุกวันนี้เหมือนตกอยู่ในภาวะสงครามกลางเมือง ยังดีที่การวิพากษ์จากภายในกำลังมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่ต้องใช้เวลา กว่าจะเกิดการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี 1789 ได้นั้น กลุ่มปัญญาชนต้องปลุกปั้นมาก่อนหน้าตั้งสองศตวรรษ เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาความรุนแรง เราก็มีความคิดดีๆ เกิดขึ้นและแพร่หลายออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกของชีอะฮ์ อย่างในอิหร่าน แนวคิดเรื่องรัฐอิสลามที่โคไมนีนำมาใช้นั้นถูกปราชญ์ทางศาสนาวิพากษ์วิจารณ์ อย่างมาก ขณะที่ในอิรัก พวกชีอะฮ์ซึ่งเป็นชนหมู่มากก็ดูเหมือนจะสนับสนุนแนวคิดที่จะให้มีกาหลิบผู้ที่เป็นเฉพาะผู้นำทางจิตวิญญาณ[5] ซึ่งสื่อว่ามีการแยกศาสนาจากการเมือง ส่วนใน ซาอุดิอาระเบียนั้น ถ้าไม่ต้องการให้มีเหตุร้ายรุนแรงปะทุขึ้นภายในประเทศ ซาอุดิอาระเบียจะต้อง แก้ไขความขัดแย้งเรื่องศาสนาที่กำลังเป็นที่ถกเถียงกันอย่างหนักให้ได้ เพราะความขัดแย้งนี้ จะนำไปสู่ความรู้สึกต่อต้านตะวันตก และส่งผลกับการเป็นพันธมิตรทางภูมิรัฐศาสตร์ กับสหรัฐอเมริกาด้วย

แล้วความเห็นของสาธารณชนน่าจะเอนเอียงไปทางไหน ?

★ มุสลิมรากฐานนิยมได้แพร่หลายอยู่ในสังคมมุสลิมที่เป็นชาวอาหรับมาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 โน่นแล้ว แต่ก็อาจกำลังเริ่มซาลงก็ได้ การโจมตีของผู้ก่อการร้ายในประเทศมุสลิมหลายต่อหลายแห่งทำให้สาธารณชนตื่นตระหนกและเสียขวัญมาก สิ่งท้าทายในตอนนี้ก็คือ เราต้องแยกอิสลามออกจากลัทธิอิสลามนิยมให้ได้ เราต้องทำให้แน่ใจได้ว่า อิสลามจะมีบทบาทในการทำสงครามต่อต้านลัทธิรากฐานนิยม

สัมภาษณ์โดย โซฟี บูคารี และบัสวัน มันซูร์

[4] Jihad คือการดิ้นรนต่อสู้ในหนทางของพระผู้เป็นเจ้า หรือการทำสงครามเพื่อปกปักรักษาอิสลามและแผ่นดินของอิสลามเอาไว้

[5] โดยปกติ ในระบบกาหลิบ ศาสนากับการเมืองจะไม่แยกจากกัน โดยกาหลิบจะเป็นผู้นำทางศาสนาและทางการเมือง

ข้อมูลพันธุกรรม : พลดี และ พลเสีย

เกษศิริ ยุวะหงษ์ แปล

ข้อมูลพันธุกรรมของมนุษย์ที่เก็บจากตัวอย่างชีวภาพ (เลือด เนื้อเยื่อ น้ำลาย อสุจิ ฯลฯ) มีบทบาทสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ในชีวิตเรา เนื่องจากเป็นแหล่งคำตอบของผู้พิพากษา และตำรวจ เช่น การพิสูจน์ความเป็นพ่อแม่ลูก หรือการชี้ตัวผู้กระทำผิดทางเพศ ตลอดจนเหยื่ออุบัติเหตุต่างๆ และในบางครั้งยังเป็นคำตอบสำหรับคำถามทางการแพทย์อีกด้วย การตรวจสอบทางพันธุกรรมทำให้ตรวจพบโรคบางโรค เช่น ฮันทิงทัน ส่วนการตรวจอื่นๆ นั้น แม้จะทำได้แค่เพียงบอกแนวโน้ม หรือโอกาสที่จะเป็นโรคเท่านั้น แต่ก็นับได้ว่าเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ในการป้องกันโรคได้ งานวิจัยที่อาศัยข้อมูลพันธุกรรมของมนุษย์เป็นพื้นฐาน ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและนำไปสู่ความเข้าใจ ตลอดจนแนวทางในการรักษาโรคต่างๆ

ข้อมูลพันธุกรรมของมนุษย์ได้บอกอะไรต่างๆ แก่เรามาแล้ว

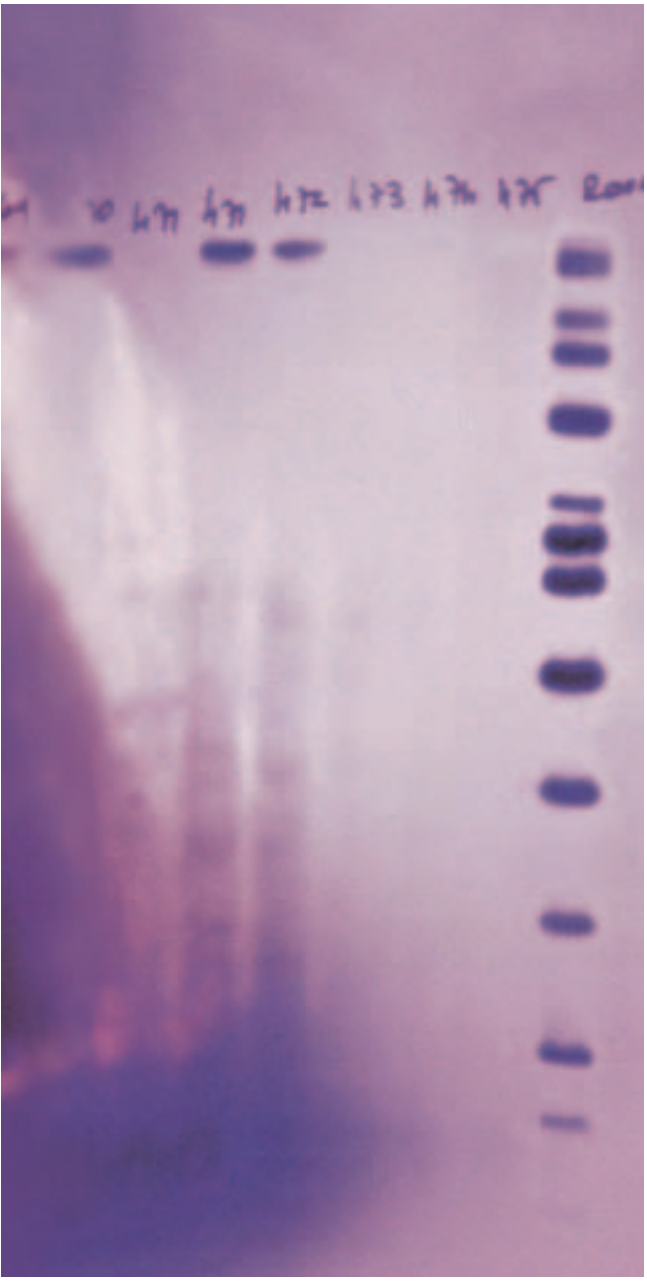

© Patrick Landmann/Gamma, Paris

มากมาย และยังจะบอกอะไรต่ออีกมากหลาย ในขณะเดียวกันก็เกิดความหวาดวิตกว่า ข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำไปใช้ในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความเที่ยงธรรม และเสรีภาพของพลเมือง อันเป็นหนทางไปสู่การเลือกปฏิบัติ เพื่อให้เข้าใจความซับซ้อนของปัญหาเหล่านี้มากขึ้น เราจำเป็นจะต้องดูจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1 จากการที่บิดามารดาเสียชีวิตด้วยโรคฮันทิงทัน สตรีอเมริกาเหนือผู้หนึ่งจึงได้ตัดสินใจที่จะเข้ารับการตรวจสอบทางพันธุกรรมเพื่อจะได้ทราบว่า เธอมีความเสี่ยงที่จะมีอาการประสาทเสื่อมด้วยหรือไม่ โอกาสเช่นว่านี้มีอยู่ราวๆ ร้อยละ 50 ที่ปรึกษาด้านพันธุกรรมได้แนะนำให้เธอทำประกันชีวิตและสุขภาพไว้ก่อนที่จะเข้ารับการตรวจ โดยอธิบายว่า หากผลการตรวจเป็นบวก ไม่เพียงแต่เธอจะถูกพิพากษาว่าเป็นผู้ป่วย แต่เธอจะไม่สามารถทำประกันได้เพราะไม่มีบริษัทใดรับทำ ถ้ารู้ว่าเธอเป็นโรคนี้ ถ้าเธอปิดบังผลการตรวจ ก็จะเป็นการให้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง และบริษัทสามารถยกเลิกกรมธรรม์ได้ หลังจากนั้นไม่นาน เมื่อเธอได้ทราบว่าผลการตรวจเป็นบวก จึงได้บอกผู้ใกล้ชิดบางคน ผลก็คือ เธอถูกให้ออกจากงาน ทั้งๆ ที่ 8 เดือนก่อนหน้านี้ เพิ่งได้รับการยกย่องและเลื่อนขั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ บรรดาญาติๆ โดยเฉพาะพี่สาว น้องสาว จึงตัดสินใจที่จะไม่เข้ารับการตรวจ

การตรวจเพื่อพยากรณ์โรค

ประมาณกันว่าโรคต่างๆ ราว 3,000 - 4,000 (ฮันทิงทัน เนื้องอกชนิดถุงน้ำ เนื้องอกในระบบประสาท ฯลฯ) มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม การเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมที่ซับซ้อนกว่านี้เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดโรคที่พบเห็นกันโดยทั่วไป (มะเร็ง หัวใจและหลอดเลือด เบาหวาน ฯลฯ)

มีการตรวจทางพันธุกรรมหลายวิธีที่สามารถบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงหรือการผ่าเหล่าดังกล่าว ชุดตรวจสำหรับโรคกว่า 400 โรค ซึ่งมีราคาระหว่าง 100-200 เหรียญ สามารถหาซื้อได้ทั่วไป และชุดตรวจสำหรับโรคอื่นๆ อีกนับร้อย กำลังขยายออกสู่ท้องตลาด การตรวจบางประเภท เช่น การตรวจโรคฮันทิงทัน จะมีลักษณะเฉพาะที่ชัดเจน นั่นคือ ถ้าผลการตรวจเป็นบวก ก็เป็นที่แน่นอนว่าบุคคลผู้นั้นจะต้องเป็นโรคดังกล่าว การตรวจส่วนใหญ่ เช่น การตรวจหามะเร็งบางจำพวก ผลการตรวจจะบอกได้เพียงว่า คุณมีแนวโน้มหรือมีความเสี่ยงที่จะเป็น ซึ่งไม่ได้หมายความว่าคุณจะต้องเป็นโรคนั้นจริงๆ ในอนาคต

การเลือกปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการประกันชีวิต

กลไกเศรษฐกิจของการทำประกันตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริงที่ว่า ผู้เอาประกันมิใช่ปัจเจกบุคคลแต่เป็นกลุ่มบุคคล จะมีการเก็บสถิติของอุบัติเหตุหรือการเจ็บ

© Patrick Aventurier/Gamma, Paris

พนักงานสอบสวนคดีอาชญากรรมใช้ข้อมูลพันธุกรรมที่ได้จากคราบเลือด ฯลฯ แต่อะไรจะเกิดขึ้นกับข้อมูลเหล่านี้ในภายหลัง?

ป่วยแต่ละราย (ซึ่งอาจจะต้องปรับตามอายุหรือสภาพแวดล้อม) ระบบนี้อาศัยความซื่อสัตย์ของคู่สัญญา หากคนจำนวนมากต้องการทำประกันชีวิต เพราะรู้ตัวว่ามีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคมะเร็งสูงกว่าปกติแล้วละก็ จะทำให้ระบบกลไกผิดเพี้ยน บริษัทประกันกลัวลูกค้าประเภท “หลอกลวง” พวกนี้ แต่ก็ไม่ยอมตกเป็นเบี้ยล่าง โดยบริษัทจะพยายามพิสูจน์ว่าผู้เอาประกันจงใจที่จะไม่แจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพ

เข็มแห่งความสมดุลหากกระดกไปอีกทิศทางหนึ่ง ก็จะทำให้บริษัทประกันได้เปรียบ โดยใช้การตรวจทางพันธุกรรมที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อประโยชน์แห่งตน แม้จะไม่ถึงขนาดบังคับให้ลูกค้าต้องไปตรวจพันธุกรรมก็จริง แต่จะเชิญชวนให้ตรวจโดยเสนอค่าเบี้ยประกันที่ต่ำกว่า และแล้วก็ลงเอยด้วยการประกันแบบ 2 หรือ 3 ประเภท นั่นคือ ลูกค้าประเภทที่มีความเสี่ยง (ผู้ที่มีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคร้ายแรง หรือปฏิเสธที่จะรับการตรวจ) จะต้องจ่ายค่าเบี้ยประกันสูงสุด ส่วนลูกค้าผู้โชคดีที่ผ่านการตรวจ จะได้จ่ายค่าเบี้ยประกันในอัตราย่อมเยา

การเลือกปฏิบัติโดยนายจ้าง

ตัวอย่างนี้เห็นได้เด่นชัด แต่อาจจะมาในรูปแบบที่ไม่ค่อยโปร่งใสนักก็ได้ โดยนายจ้างจะรอคอยเวลานานขึ้นอีกเล็กน้อยที่จะกำจัดพนักงาน “ที่มีปัญหา” เพื่อไม่ให้มีใครสงสัยว่าเหตุผลของการให้ออกที่แท้จริงคืออะไร ?

การคัดแยกยังมีมาในรูปแบบอื่นๆ อีก เช่น ในตัวอย่างของเรา นายจ้างเพียงแต่รับรู้ผลการตรวจที่ลูกจ้างเข้ารับการตรวจเองโดยอิสระ แต่นายจ้างเองก็สามารถจัดให้มีการตรวจพันธุกรรมได้ ตัวอย่างเช่น พนักงานของห้องปฏิบัติการแห่งชาติเออร์เนสโต ออร์-แลนโด ลอเรนส์ เบิร์คเลย์ รู้โดยบังเอิญว่าพวกเขาถูกตรวจ :- สตรีถูกตรวจการตั้งครรภ์ อัฟโรอเมริกันและละตินถูกตรวจซิฟิลิส และอัฟโรอเมริกันถูกตรวจหาร่องรอยพันธุกรรมของโรคเซลล์รูปพระจันทร์เสี้ยว ส่วนคนงานรถไฟของบริษัทเบอร์ลิงตัน นอร์เทิร์น ซานตาเฟ พบว่าบริษัทได้นำตัวอย่างเลือดจากพวกตนอย่างน้อย 18 คน ไปตรวจหาผู้ที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นโรค carpal tunnel syndrome (CTS) ซึ่งเป็นโรคความผิดปกติของกระดูกและกล้ามเนื้อ เป็นเหตุให้มือพิการ ไม่สามารถใช้การได้ ซึ่งเป็นโรคที่ทำให้นายจ้างต้องรับภาระค่ารักษาที่ค่อนข้างสูง บริษัทแห่งนี้ จะทำอย่างไรต่อไปกับผลการตรวจที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายนี้? การเลือกปฏิบัติเช่นนี้ มักจะไม่ง่ายต่อการพิสูจน์เสมอไปและเส้นแบ่งเล่าอยู่ตรงไหน? การ

ไม่มอบหมายให้คนงานที่มีโอกาสเป็นโรค CTS ทำงานที่ต้องใช้ค้อนอัดแม่แรง อาจแปลได้ว่าเป็นมาตรการป้องกันที่ทำเพื่อผลประโยชน์ของคนงานเป็นสำคัญก็เป็นได้

การปฏิเสธการตรวจ

การเลือกปฏิบัติเช่นว่านี้ ทำให้ผู้ที่คิดว่าตนเองมีความเสี่ยงไม่ยอมไปตรวจ ซึ่งเป็นเหตุให้ต้องเสียโอกาสที่จะได้รับการวินิจฉัยโรคแต่เนิ่นๆ และทำให้นักวิทยาศาสตร์ต้องสูญเสียข้อมูลที่มีค่าไป

2 *ในทศวรรษ 1980 ชาวเมืองซีแอตเติล (รัฐวอชิงตัน) ผู้หนึ่งป่วยเป็นโรคมะเร็งในเม็ดเลือด และได้เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยแพทย์ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในรัฐแคลิฟอร์เนีย เขาถูกตัดม้าม นักวิจัยได้ตรวจเนื้อเยื่อที่ตัดออกมาโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ป่วยและได้พบสารตัวหนึ่งที่น่าสนใจ จากนั้นได้มีการจดสิทธิบัตรที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ 5 ฝ่าย คือ แพทย์ โรงพยาบาล นักวิจัย สถาบันพันธุกรรม และบริษัทยา ยกเว้นผู้ป่วยเจ้าของเซลล์ เขาจึงนำคดีขึ้นฟ้องร้องในศาลแคลิฟอร์เนีย ซึ่งศาลได้พิพากษาให้เขาชนะเพียงประเด็นเดียว คือ การขาดความยินยอม แต่ได้ปฏิเสธสิทธิแห่งความเป็นเจ้าของ เนื่องจากจะทำให้นักวิทยาศาสตร์ไม่สามารถนำเซลล์ไปวิจัยได้ ผลของคดีประเภทเดียวกันในทุกวันนี้จะทำให้มีวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องของการพิจารณาคดีหรือไม่? ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับว่าฟ้องคดีที่ไหน เพราะในบางรัฐ เช่น จอร์เจียและโอเรกอน เจ้าของ "ชีววัตถุ" จะได้รับความคุ้มครองมากกว่า*

ความยินยอม

ผู้ป่วยยินยอมให้ตัดม้ามเพื่อรักษาโรคมะเร็งในเม็ดเลือด มิใช่เพื่อการวิจัย เวลาล่วงเลยมานานจนในปี 1983 ผู้ป่วยเริ่มสงสัยว่า เหตุใดเขาจึงต้องเดินทางไปแคลิฟอร์เนียเพื่อให้แพทย์เก็บตัวอย่าง ทั้งที่สามารถทำได้ในเมืองที่เขาอยู่ และทำไมเขาจึงต้องถูกขอให้เซ็นสละสิทธิในผลิตภัณฑ์ใดๆ ก็ตามที่ได้มาจากเลือดของเขา เขาปฏิเสธไม่ยอมเซ็นและฟ้องร้องเมื่อได้ทราบว่าแพทย์และผู้เกี่ยวข้อง ได้ยื่นขอจดทะเบียนสิทธิบัตรในปี 1981

เงื่อนไขทั่วไปของการยินยอมก็คือ จะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจและได้รับทราบข้อมูลก่อน อีกนัยหนึ่งบุคคลนั้นจะต้องได้รับทราบก่อนว่า ตัวอย่างชีววัตถุของเขาจะถูกนำไปทำเป็นข้อมูลทางพันธุกรรม เขาหรือเธอจะต้องไม่ถูกกดดันทั้งทางร่างกายและจิตใจ และจะต้องเข้าใจว่าข้อมูลทางพันธุกรรมเหล่านั้น ในที่สุดแล้วจะนำไปทำอะไรบ้าง (ผลได้ผลเสียที่อาจมีการรับประกันที่พึงมี) นอกจากนี้ในบางครั้ง ความยินยอมจะต้องอธิบายได้ เช่น วัตถุประสงค์ของการนำตัวอย่างไปใช้ต้องชัดเจน

เมื่อวัตถุประสงค์แปรเปลี่ยน

เท่าที่ผู้ป่วยทราบ ตัวอย่างที่เก็บไปนั้นถูกนำไปใช้เพื่อการรักษา ซึ่งในตอนแรก แพทย์เองก็มีวัตถุประสงค์เช่นนั้น แต่ต่อมาเมื่อพบว่า เลือดของผู้ป่วยมีสารที่น่าสนใจปนอยู่ แพทย์จึงผนวกวัตถุประสงค์อื่นเข้าไปและ**นำไปสู่การเก็บตัวอย่างเพื่อประโยชน์ในการวิจัยโดยที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วยในด้านการรักษา** เหตุผลที่ว่าทำไมการเก็บตัวอย่างจึงต้องทำในโรงพยาบาลที่แคลิฟอร์เนีย ซึ่งแพทย์ผู้นั้นปฏิบัติงานอยู่ ก็เพื่อมั่นใจว่าจะไม่มีผู้อื่นเข้าถึงเลือด "พิเศษ" นี้ได้ เท่านั้นเอง การเปลี่ยนวัตถุประสงค์บางครั้งก็จะแจ้งกว่านี้มากนัก ลองคิดดูเล่นๆ ว่า ถ้าประเทศหนึ่งตกลงใจที่จะสร้างธนาคารสำหรับเก็บข้อมูลพันธุกรรมของประชากรทุกคนเพื่อการวิจัยและพัฒนาระบบสาธารณสุข แต่กลับนำข้อมูลที่เก็บไว้ไปให้ตำรวจใช้ในการตามล่าอาชญากร การเปลี่ยนวัตถุประสงค์เช่นนี้ไม่เป็นที่ยอมรับในแง่จริยธรรม อย่างไรก็ตาม สำหรับเหล่านักการเมืองที่กำลังหาเสียงแล้วย่อมเป็นที่ล่อใจอยู่ไม่น้อย

ทรัพย์สิน

ใครเป็นเจ้าของอะไร? มารี คูรี ไม่เคยจดสิทธิบัตรแร่เรเดียม เธอค้นพบมันก็จริงแต่ไม่ได้ประดิษฐ์มันขึ้นมา เรื่องของพันธุกรรมก็เช่นกัน สามารถพูดได้ว่านักวิทยาศาสตร์ค้นพบยีนส์และหน้าที่ของมันแต่ไม่ได้ประดิษฐ์มันขึ้นมา ตรรกดังกล่าวไม่สามารถหยุดยั้งการยื่นขออนุมัติจดสิทธิบัตรนับพันๆ รายการได้ **ถ้าจะถามว่าตัวอย่างที่มีข้อมูลพันธุกรรมเป็นของใคร? โดยสามัญสำนึกแล้ว มันก็ต้องเป็นทรัพย์สินของเจ้าตัว แต่เมื่อเอาตัวอย่างออกมาจากร่างกายแล้ว มันจะยังคงเป็นสมบัติของบุคคลนั้นอยู่อีกหรือไม่? แม้ไม่ได้อ้างสิทธิโดยสมบูรณ์แต่อย่างน้อยที่สุด เขาไม่มีสิทธิในเรื่องการนำเซลล์ของเขาหรือสิ่งที่ได้จากเซลล์ของเขาไปทำอะไรเลยหรือ?**

สองสามปีที่ผ่านมา นักวิทยาศาสตร์มักไม่คำนึงถึงเรื่องเหล่านี้ ตราบใดที่ผู้ป่วยยินยอมที่จะให้เก็บเซลล์หรือเนื้อเยื่อ พวกเขาก็ถือว่ามีสิทธิเต็มที่ในการนำมาใช้ในการวิจัย ปัจจุบันปัญหาเริ่มส่อเค้าหนักขึ้น การใช้เซลล์หรือเนื้อเยื่อมนุษย์หรือการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก

สู่ปฏิญญาสากล

ในไม่ช้านี้จะมีปฏิญญาสากล เกี่ยวกับหลักการทางจริยธรรมของข้อมูลพันธุกรรมมนุษย์ในแง่การเก็บ การดำเนินการ การรักษาและการใช้ประโยชน์ ร่างปฏิญญามุ่งเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อนนี้ จะถูกนำเสนอในที่ประชุมสมัยสามัญขององค์การยูเนสโกในเดือนตุลาคม 2003

เซลล์หรือเนื้อเยื่อ ทำให้บริษัทนับร้อยแข่งขันกันผลิตสารพัดน้ำยาตรวจหรือการรักษาออกมา โดยมีมูลค่านับล้านๆ เหรียญเป็นเดิมพัน และทำให้มีการเพิ่มจำนวนธนาคารข้อมูลพันธุกรรมอย่างทวีคูณ จึงควรที่จะมีการวางกฎเกณฑ์ให้รัดกุมมากขึ้น

3 ส่งตัวอย่างน้ำลายของคุณมาให้เรา เท่ากับคุณได้ช่วยเหลืองานวิจัยแล้วเราจะให้หุ้นในบริษัทแก่คุณเป็นการตอบแทน! ข้อความเชิญชวนนี้เผยแพร่อยู่ในอินเทอร์เน็ต บริษัทที่มีสำนักงานอยู่ในกรุงบรัสเซล (เบลเยียม) ชื่อ Spitters มีโครงการตั้งธนาคารข้อมูลพันธุกรรมสำหรับนักวิจัยของรัฐและเอกชน โดยรายได้จะเรียกเก็บจากบริษัทยาที่ประสงค์จะเข้าไปดูข้อมูลดี เอ็น เอ จะมาจากตัวอย่างน้ำลายนับล้านตัวอย่างที่บริษัทตั้งใจจะเก็บ "ผู้บริจาค" ที่ต้องการได้รับหุ้นของบริษัทจะต้องกรอกแบบสอบถามทางการแพทย์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต บริษัทรับประกันว่าจะเก็บชื่อผู้บริจาคไว้เป็นความลับ การเริ่มต้นจบลงด้วยความล้มเหลว เช่นเดียวกับบริษัทที่อยู่เบื้องหลังคือ Starlab NV/SA หลังจากยื่นขอเป็นบุคคลล้มละลาย ตัวอย่างน้ำลาย 500 ตัวอย่างถูกนำออกประมูลพร้อมกับเฟอร์นิเจอร์สำนักงาน แม้ว่าการซื้อขายจะมิเคยเกิดขึ้นจริงๆ ก็ตาม

ตัวอย่างข้อมูลทางพันธุกรรม

สิ่งเหล่านี้มักไม่สลักสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นเลือดหนึ่งหยดคราบบนถ้วยกาแฟ ผ้าเช็ดปากที่ถูกวางทิ้งไว้บนโต๊ะ ก้นบุหรี่ เศษขี้หูจากเครื่องช่วยฟัง ฯลฯ แต่เมื่อตกถึงห้องปฏิบัติการ เศษของชิ้นเล็กๆ เหล่านี้ก็เพียงพอที่จะนำมาถอดรหัสพันธุกรรม ตำรวจกำลังเสาะหาหลักฐานชิ้นชมในประโยชน์ที่ได้รับเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม สถานการณ์วุ่นวายมากขึ้น เมื่อคุณอ่านพบโฆษณาการตรวจพันธุกรรมทางอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิสูจน์ความเป็นพ่อแม่ลูก ซึ่งมักกระทำในลักษณะที่น่าสงสัย ในขณะที่ห้องปฏิบัติการบางแห่งรับรองว่าจะไม่เปิดเผยตัวบุคคลให้ผู้ใดทราบ แต่นั่นเขาหมายถึงไม่เปิดเผยตัวกลางผู้หยิบยื่นตัวอย่างให้ฝ่ายที่สาม มิใช่บุคคลผู้เป็นเจ้าของตัวอย่างจริงๆ ซึ่งมิได้ให้ความยินยอม แต่มีความเสี่ยงที่จะต้องถูกเปิดเผยตัวตน ปัญหานี้เป็นปัญหาใหม่ เมื่อคำนึงว่า หากมีใครสักคนพยายามตามหาบิดาผู้ให้กำเนิดแล้ว วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของเขาย่อมหนีไม่พ้นเรื่องทางกฎหมายไปได้

ความยินยอม

Spitter และ Starlab มีทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในมือ ทั้งนักวิทยาศาสตร์ผู้มีชื่อเสียง และแม้จะดูแปลกๆ แต่บริษัทก็สามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ดี ผู้บริจาคตัวอย่างน้ำลายที่คิดว่าตนเองมีส่วนช่วยงานวิจัย ก็เกือบจะได้เห็นการประมูลสิ่งที่ได้บริจาคให้ ซึ่งอาจจะถูกนำไปใช้ในลักษณะที่แตกต่างจากวัตถุประสงค์เดิม โดยสิ้นเชิงก็เป็นได้ กรณีนี้ ชี้ให้เห็นปัญหาที่เชื่อมโยงระหว่างความยินยอมและวัตถุประสงค์สุดท้าย

ถ้าใครบางคนยินยอมให้ใช้ข้อมูลที่ได้จากตัวอย่างของเขาหรือเธอ เพื่อการใดโดยเฉพาะ แต่เมื่อได้รู้ว่ามีการนำเอาข้อมูลไปใช้เพื่อการอื่นก็เป็นเรื่องที่รบกวนจิตใจเช่นกัน ยกเว้นว่าเขาหรือเธอจะให้ความยินยอมใหม่ ประเด็นนี้แทบจะไม่มีการหยิบยกขึ้นมาพิจารณา แต่ข้อมูลพันธุกรรมจำนวนมากที่ถูกเก็บไว้เพื่อการใช้งานเฉพาะชั่วคราวมักจะถูกนำกลับมา "ใช้ใหม่" เพื่อวัตถุประสงค์อื่นในภายหลัง เมื่อผู้เป็นสามีมอบตัวอย่างอสุจิเพื่อช่วยตำรวจในการสืบสวนคดีข่มขืนภรรยานั้น เขาเชื่อว่าตัวอย่างอสุจิ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกนำมาใช้ในขบวนการคัดแยกอสุจิของผู้ข่มขืน จะถูกทำลายไปพร้อมๆ กับข้อมูลพันธุกรรมที่สกัดออกมา ในหลายๆ กรณี เขาเข้าใจผิด เพราะข้อมูลเหล่านี้ถูกนำไปเก็บไว้ในแฟ้มของตำรวจรวมกับตัวอย่างจากผู้ต้องสงสัย ผู้บริสุทธิ์หรือแม้แต่เหยื่อ อาจเพราะว่าเป็นการปฏิบัติที่ง่ายดี อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ พนักงานดับเพลิง ซึ่งรู้ว่าเขาอาจจะตายในขณะปฏิบัติหน้าที่ ได้มอบตัวอย่างเลือดเพื่อช่วยให้การระบุศพทำได้ง่ายขึ้น และช่วยให้ครอบครัวของเขาไม่ต้องทนทุกข์ทรมานยิ่งขึ้น แต่เขาไม่รู้หรอกว่า บางครั้งบริษัทที่บริหารธนาคารพันธุกรรมได้ขายข้อมูลให้แก่ห้องปฏิบัติการ

ปีแอร์ ไกแล็ด

เวลาของทราย...

บุชนาฏ เมตรประเสริฐศรี แปล

พายุโซนร้อนและเฮอริเคนในแถบแคริบเบียนนั้น กวาดชายหาดพินาศอยู่เป็นประจำ พายุเหล่านี้มักย้อนกลับมาตรงเวลาด้วย 'พฤติกรรมชาญฉลาด' แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวกลับไม่ชาญฉลาดอย่างนั้นเสมอไป

© NASA

ทุกปีจะมีเฮอริเคนอย่าง ลูอิส (ภาพบน) โหมทำลายหมู่เกาะแคริบเบียน

ใครๆ ในหมู่เกาะแคริบเบียนล้วนแต่จดจำพายุ "เล็นนีถนัดซ้าย" ได้ เล็นนีคือพายุเฮอริเคนซึ่งพัดจากด้านที่ผิดปกติ เฮอริเคนส่วนใหญ่ในแถบแคริบเบียนเริ่มก่อตัวในมหาสมุทรแอตแลนติกและเคลื่อนผ่านหมู่เกาะแห่งนี้จากแนวทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตก "เฮอริเคนเล็นนีไม่ได้เป็นอย่างนั้น" จิลเลียน แคมเบอร์ส ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการกัดเซาะชายหาดซึ่งอาศัยอยู่ในเปอร์โตริโกทวนความจำ "มันก่อตัวนอกชายฝั่งโคลัมเบียในแคริบเบียนตะวันตก และแทนที่จะเคลื่อนตัวไปทางทิศเหนือหรือทิศตะวันตกตามที่ผู้พยากรณ์อากาศทำนาย กลับเคลื่อนตัวไปทางทิศตะวันออก ยิ่งพัดไปก็ยิ่งรุนแรงขึ้น ทำให้เกิดคลื่นลูกใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ" ในช่วงเวลาไม่กี่วันกลางเดือนพฤศจิกายน 1999 พายุลูกนี้ก็ทำให้หมู่เกาะดังกล่าวเสียหายทางวัตถุเป็นมูลค่าประมาณ 269 ล้านเหรียญสหรัฐ ทั้งนี้ไม่นับรวมรายได้ที่สูญเสียไป เฉพาะเกรนาดาแห่งเดียวซึ่งได้รับความเสียหายหนักที่สุดแห่งหนึ่งก็มีมูลค่าความเสียหายสูงถึงกว่า 94 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือร้อยละ 27 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ[1]

"ไม่มีการเตือนภัยล่วงหน้าเลย ไม่มีเรือลำไหนหลบเข้าฝั่ง" แคมเบอร์สนึกย้อนต่อ "และที่แปลกที่สุดสำหรับชาวเกาะหลายคนคือ ไม่มีลม สิ่งที่ก่อให้เกิดหายนะก็คือคลื่น สิ่งก่อสร้างเพื่อรองรับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ทางชายฝั่งด้านตะวันตกของหมู่เกาะแคริบเบียน เพื่อให้พ้นทางลมซึ่งพบว่าพัดกระหน่ำไปทางทิศตะวันออก แต่สิ่งก่อสร้างพวกนั้นกลับไม่รอดจากเฮอริเคนเล็นนี บ้านเรือนพังพินาศ โรงแรมและถนนถูกน้ำท่วมเสียหาย เรือประมงสูญหาย และชายหาดทางฝั่งตะวันตกของทุกเกาะที่พายุพัดผ่าน ตั้งแต่ โตเบโกทางตอนใต้ไปจนถึงหมู่เกาะเวอร์จิน ทางตอนเหนือล้วนแต่ถูกถล่มก่อนเริ่มต้นฤดูท่องเที่ยวเพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น มีผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล โรงแรมต้องปิดตัวลงหลายเดือน บางแห่งต้องปิดนานถึงกว่าหนึ่งปี เพื่อพยายามซ่อมแซมส่วนที่เสียหายและรื้อฟื้นให้ชายหาดกลับคืนสู่สภาพเดิม"

พายุเล็นนีจู่โจมตอนที่ชาวเกาะไม่ได้ตั้งตัว แต่พวกเขาก็คุ้นเคยกับเฮอริเคนกันดี ในแถบแคริบเบียนมี 'ฤดู' เฮอริเคนซึ่งอยู่ในช่วงประมาณเดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน สมัยที่การท่องเที่ยวยังไม่กลายเป็นแหล่งรายได้สำคัญ ชาวเกาะ

[1] USAID, 17 เมษายน, 2000

ก็เรียนรู้จากประสบการณ์ว่า สิ่งก่อสร้างควรตั้งอยู่ลึกเข้าไปภายในเกาะหรือห่างจากชายหาดพอสมควร อาร์ลิงตัน เจมส์ แห่งกรมป่าไม้ สัตว์ป่า และอุทยานของโดมินิกา กล่าวว่า “เล็นนี ไม่ได้ทำลายสาธารณูปโภคด้านในตัวเกาะเสียหายมากนัก แต่คลื่นจากพายุทำความเสียหายให้บริเวณชายฝั่ง ชายหาดบางแห่งเพิ่งจะฟื้นตัวจากพายุโซนร้อนไอริส เฮอริเคนมาริลีน ตามด้วยเฮอริเคนลูอิสซึ่งโหมกระหน่ำอยู่นานถึง 2 สัปดาห์ในปี 1995 แล้วก่อนหน้านั้นก็เคยถูกเฮอริเคนฮูโกถล่มเมื่อปี 1989 ชายหาดเบลล์ฮอลล์ทางตอนเหนือซึ่งกว้างขวางและคนนิยมเที่ยวกันมาก ตอนนี้มีแต่ซากหินระเกะระกะ”

ป้องกันสิ้นเปลืองน้อยกว่าแก้ไข

แต่โดมินิกามีการท่องเที่ยวน้อย ไม่เหมือนเกาะอื่นๆ ในแคริบเบียน แล้วการท่องเที่ยวก็มักจะหมายถึงโรงแรมและแผงลอยที่เรียงรายตามชายหาด เมื่อชายหาดถูกกวาดหายไปหลังเฮอริเคนสงบจึงไม่เพียงแต่ทำให้ขาดจุดสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่โรงแรม ถนน แหล่งน้ำ และร้านรวงที่ตั้งขวางทางลมก็พลอยพินาศไปด้วย แล้วหลายเกาะก็อยู่ในสภาพที่ต้องพึ่งพาการท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อยๆ ตัวอย่างเช่น ในปี 2000 เกาะเซนต์ลูเซียมีรายได้จากนักท่องเที่ยวประมาณ 277 ล้านเหรียญ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 40 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประชาชาติ[2] แต่กระนั้นความเสียหายหลายอย่างก็เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ จิลเลียน แคมเบอร์ส อธิบายว่า “คนทั่วไปมักคิดว่าสิ่งก่อสร้างต้องตั้งอยู่ตรงชายหาดเลยถึงจะดี ซึ่งหน่วยงานด้านผังเมืองก็โน้มน้าวให้เปลี่ยนความเชื่อได้ยาก แต่ความจริงชายหาดเป็นสิ่งที่ไม่คงที่ตายตัว มันเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ตลอดเวลา ในแผนที่เราจะขีดเส้นชายฝั่งเอาไว้แน่นอน ขณะที่ในความเป็นจริงแนวชายฝั่งหรืออาณาบริเวณที่พื้นน้ำบรรจบกับแผ่นดินนั้นขยับเขยื้อนเคลื่อนย้ายได้ตลอด โดยขึ้นอยู่กับสภาพของกระแสน้ำ คลื่น ลมพายุ รวมทั้งฤดูกาล ตะกอน และปัจจัยอื่นๆ”

เธอเสริมว่า “การเผื่อที่ว่างให้หาดทรายได้ขยับเคลื่อนตามธรรมชาติน่าจะช่วยรักษาสภาพของชายหาดได้ดีกว่าในระยะยาว” แทนที่จะเป็นอย่างนั้น ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือความเชื่อประเภท ‘มันคงไม่เกิดขึ้นที่นี่หรอก’ ก็ทำให้พวกนักลงทุนยังนิยมสร้างถาวรวัตถุไว้ติดชายหาดจนเกินไป จากนั้นก็ตามมาด้วยความพยายามอย่างผิดๆ ที่มุ่งปกป้องชายหาดหรือสิ่งก่อสร้างไว้ ทำให้คนเหล่านี้หรือไม่ก็เทศบาลท้องถิ่นจัดการสร้างกำแพงหรือแนวกันคลื่นรุกล้ำลงไปในทะเลเพื่อป้องกันแรงกัดเซาะของคลื่น แต่มาตรการทั้งสองอย่างกลับทำให้เกิดผลตรงกันข้าม แนวกันคลื่นทำให้หาดทรายโดนกัดเซาะพังมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะทรายมักทับถมกันอยู่ทางฝั่งหนึ่งของพนังกั้นขณะที่อีกฝั่งหนึ่งจะไม่มีทรายเลย

“ปัญหาเรื่องการกัดเซาะชายหาดเป็นเรื่องซับซ้อนมาก” จิลเลียน แคมเบอร์สบอก “และในเมื่อหาดแต่ละแห่งไม่เหมือนกันเลยจึงไม่มีวิธีไหนใช้แก้ปัญหาของทุกหาดได้ผลอย่างสำเร็จรูปเลยสักวิธีเดียว” โครงการหนึ่งของยูเนสโกซึ่งติดตามสำรวจความเปลี่ยนแปลงของหาดทรายในระยะยาว[3] มีข้อมูลว่า ตลอดระยะเวลา 10 ปี มีชายหาดจำนวน 2 ใน 3 แห่งที่โครงการติดตามสำรวจมีสภาพถูกกัดเซาะ ส่วนอีก 1 ใน 3 ที่เหลือมีทั้งหาดที่ขยายยื่นออกมาและหาดที่คงสภาพเดิม การที่หาดทรายแต่ละแห่งมีลักษณะเฉพาะตัวจึงควรใช้มาตรการป้องกันโดยเฉพาะคือเหตุผลหนึ่งที่ยูเนสโกร่วมมือกับหน่วยราชการใน 10 เกาะของแคริบเบียนดำเนินการผลิตชุดแผ่นพับสำหรับแจกจ่ายในหาดแต่ละแห่งโดยตรง เพื่อมุ่งเสริมสร้างความตระหนักและเสนอแนะแนวทางที่เน้นมากถึงข้อพึงระวังเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละหาด[4]

“เราแจกจ่ายแผ่นพับพวกนี้ให้พวกนักเรียน องค์กรเอกชน และกลุ่มสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น” เบนจี ฟาร์เรลล์ แห่งกรมสิ่งแวดล้อมของเซนต์คิตต์ส กล่าว

“ชาวบ้านส่วนใหญ่คุ้นเคยกับเรื่องพวกนี้ดี แต่เราก็ยังต้องคอยตอกย้ำให้มีการเปลี่ยนเจตคติในพื้นที่ชายทะเล” และกล่าวเพิ่มเติมเพื่อยืนยันประเด็นนี้ว่า ในการพัฒนาเมื่อไม่นานมานี้ “พื้นที่ 20 เอเคอร์ตรงท่าเรือที่เคยเป็นทะเลตอนนี้ถูกถมด้วยหินกลายเป็นแหล่งขายของไปแล้ว ทำให้รูปแบบของคลื่นในบริเวณนั้นเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งกำลังมีผลต่อหาดแถบใกล้เคียง” ตลกร้ายในกรณีอย่างนี้ก็คือ ทรายจากทะเลมักถูกนำมาผสมคอนกรีตเพื่อสร้างอาคารร้านรวง แต่ไม่ช้าไม่นานสิ่งปลูกสร้างเหล่านี้อาจจะถูกกวาดคืนสู่ท้องทะเลจนเรียบ- ลงท้ายก็กลายเป็นหาดทรายอีกครั้ง

ปีเตอร์ โคลส์

© Gillian Camber

---

[2] เอกสารรวบรวมสถิติด้านการท่องเที่ยว, 2000, องค์การการท่องเที่ยวโลก [World Tourism Organization]

[3] ‘โครงการจัดการทรัพยากรชายหาดและวางแผนรองรับความเปลี่ยนแปลงของชายฝั่งทะเล’(Managing beach resources and planning for coastal change : COSALC)

[4] http://www.unesco.org/csi/wise2b.htm

© Gillian Cambers

© Gillian Cambers

© Gillian Cambers

ชายหาดของเกาะพินนีย์ (เนวิส)ก่อนเผชิญเฮอริเคนลูอิส (ภาพซ้าย) และสภาพหลังจากนั้น (ภาพบน)

การกัดเซาะชายฝั่ง

ประชากรโลกราวร้อยละ 20 (ประมาณ 1,147 ล้านคน) อาศัยห่างจากชายฝั่งทะเลที่ใกล้ที่สุดเป็นระยะทาง 30 กม. ในประเทศกำลังพัฒนาเล็กๆ ที่เป็นเกาะอย่างเช่น หมู่เกาะซีเชลส์ และบางเกาะในแคริบเบียน ตัวเลขนี้น่าจะสูงได้ถึงร้อยละ 90 ทีเดียว พื้นที่ชายฝั่งทะเลมีความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์มากที่สุด และเกาะเล็กๆ หลายเกาะก็พึ่งพาตัวเองได้เกือบสมบูรณ์โดยอาศัยทรัพยากรชายฝั่ง (ได้แก่ การประมง การท่องเที่ยว ฯลฯ) แต่ชายฝั่งทะเลทั่วโลกกำลังมีภัยคุกคามสารพัด เช่น ระดับน้ำทะเลสูงขึ้นเนื่องจากภาวะโลกร้อน การทำลายแนวปะการังและป่าชายเลนซึ่งช่วยปกป้องชายฝั่ง(ทำหน้าที่เป็นแนวกันคลื่นตามธรรมชาติ) หาดทรายถูกกัดเซาะพัง โดนพายุมากขึ้น มลภาวะจากแผ่นดิน การพัฒนาอย่างไม่ยั่งยืน ฯลฯ

ชายหาดมีลักษณะทางกายภาพที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง คลื่นซัดเซาะหาดพังลงแล้วก็กลับพัดพาดินทรายเข้ามาทับถมอยู่ตลอด หาดทรายช่วยซับแรงกระแทกของคลื่นลูกใหญ่และพายุ ถ้าไม่มีอุปสรรคอะไรก็จะ 'ฟื้นฟูสภาพ' ผืนแผ่นดินภายในที่อยู่ไกลทะเลให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ภายในเวลาไม่กี่เดือนไม่กี่ปี แต่เมื่อสร้างสิ่งก่อสร้างถาวรอย่างเช่น ถนน แนวกันคลื่น และฐานรากอาคารเอาไว้ใกล้หาดเกินไปก็จะกีดขวางกระบวนการนี้ของธรรมชาติ ทำให้หาดทรายต้องพังทลายอย่างเลี่ยงไม่ได้ บางประเทศในแอฟริกา เช่น ไนจีเรีย กำลังเสียหาดบางส่วนไปมากถึงปีละ 20-30 เมตร

เนินทรายทำหน้าที่เป็นแนวป้องกันคลื่นในตัว เมื่อเนินทรายถูกทลายเพื่อพัฒนาพื้นที่(หรือถูกเฮอริเคนทำลาย)หาดจะพังเร็วขึ้นอย่างไม่น่าเชื่อ ถึงจะมีเทคนิคที่ช่วยให้หาดคืนสู่สภาพเดิม เช่น ปักไม้เป็นแนวรั้วกักทราย แต่ก็ต้องใช้เวลานานกว่าจะได้ผล หรือว่าจะเนรมิตหาดทรายเทียมขึ้นมาแทนที่ด้วยวิธีดูดทรายจากทะเลมาถมเป็นหาดก็ได้เหมือนกัน โรงแรมทุนหนาๆ ตามชายหาดแถบแคริบเบียนมักใช้วิธีนี้แก้ปัญหาหลังถูกเฮอริเคนถล่ม แต่วิธีนี้ก็สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและอาจจะทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมาได้

หาดพังไม่ได้เป็นเพียงปัญหาของเกาะเล็กๆ และประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้น รัฐฟลอริดาของสหรัฐอเมริกาต้องเสียงบประมาณปีละ 8.6 ล้านเหรียญเพื่อจัดการแก้ปัญหานี้ โดยต้องคอยสำรวจสภาพหาดเป็นประจำ การติดตามสำรวจสภาพ(มักทำโดยอาสาสมัคร) ดังกล่าวในหมู่เกาะแคริบเบียนช่วยให้สามารถจัดทำสถิติข้อมูลจำเพาะของแต่ละหาดอย่างต่อเนื่องในระยะยาวได้ เพื่อจะได้ทราบว่าที่ใดเสี่ยงอันตรายมากน้อยเพียงใด สถิติข้อมูลเหล่านี้จำเป็นสำหรับการร่างแนวทางว่าด้วย 'พฤติกรรมชาญฉลาด' เช่นชุดคู่มือที่ผลิตโดยยูเนสโก(ดูตัวเรื่องหลัก)

ขวา บนสุด : ปักแนวรั้วเพื่อรักษาเนินทรายไว้
บน : อ่าวบนเกาะเมาน์เดย์(แองกวิลลา) หลังถูกเฮอริเคนเล็นนีพัดผ่าน

มรดกโลก

อัญมณีน้ำงามชิ้นใหม่ๆ

ในปีนี้บัญชีรายชื่อมรดกโลกมีแหล่งใหม่ๆ เพิ่มขึ้นมาอีก 24 แห่ง เราจึงขอเชิญชวนให้คุณร่วมเดินทางไปค้นพบเสี้ยวหนึ่งของความมหัศจรรย์อันหลากหลายจากอัจฉริยภาพของมนุษย์และธรรมชาติในฉบับนี้

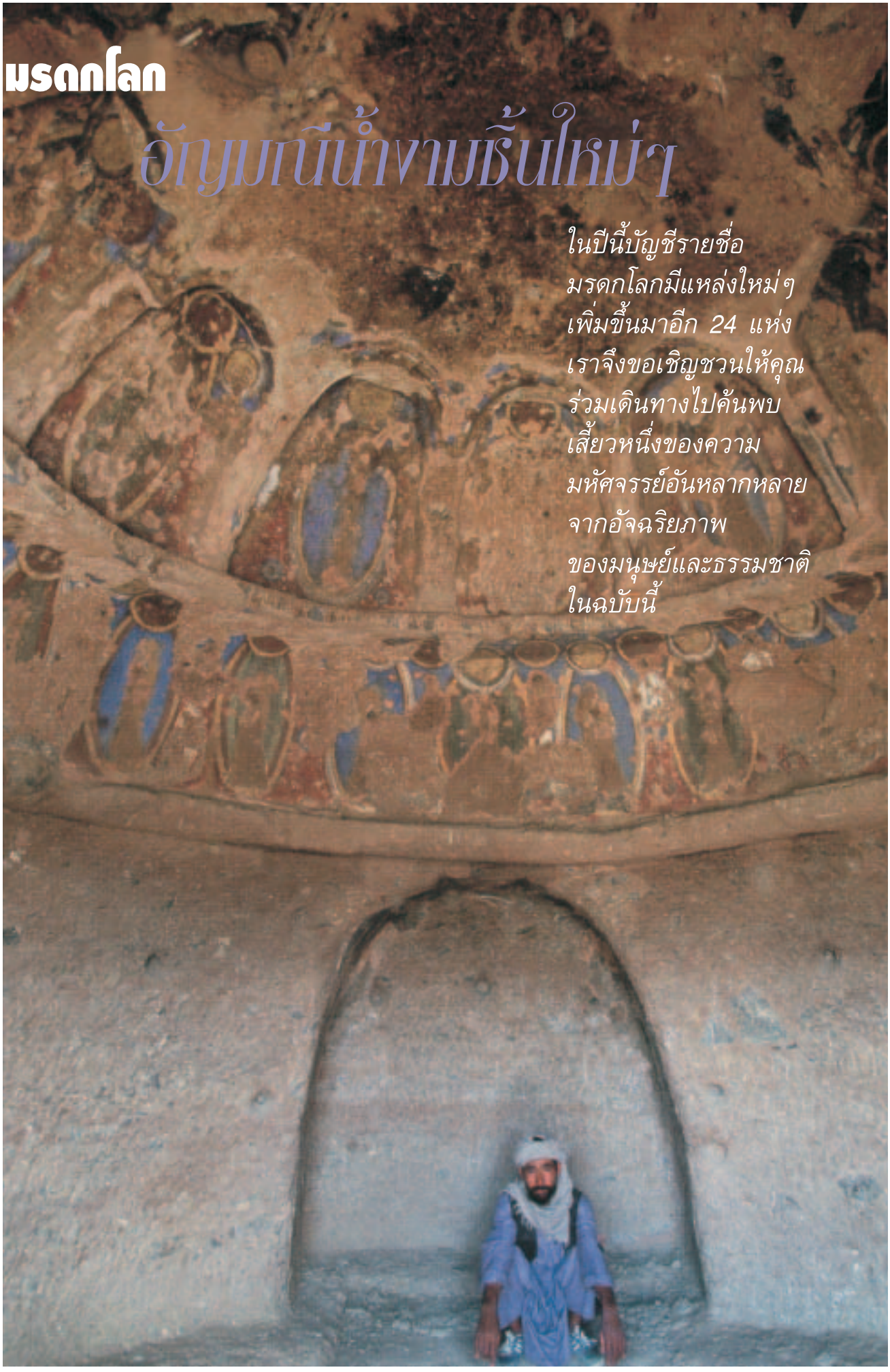

© Patrick Aventurier/Gamma, Paris

ในปัจจุบันบัญชีรายชื่อมรดกโลกที่มี “คุณค่าโดดเด่นเป็นสากล” มีด้วยกันทั้งสิ้น 754 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งวัฒนธรรม 582 แห่ง แหล่งธรรมชาติ 149 แห่ง และแหล่งผสม 23 แห่ง

แหล่งธรรมชาติ 5 แห่งที่ได้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมาธิการมรดกโลกในช่วง 30 มิ.ย. - 3 ก.ค. ที่ผ่านมา ได้แก่ : อุทยานแห่งชาติเพอร์นูลูลู (ออสเตรเลีย) แม่น้ำคู่ขนาน 3 สาย ในเขตอนุรักษ์ของมณฑลยูนนาน (จีน) ที่ราบลุ่มอุฟส์ นูร์ (รัสเซีย/มองโกเลีย) มอนติ ซาน จิออร์จิโอ (สวิตเซอร์แลนด์) และอุทยานแห่งชาติฝงหนา - เคบัง (เวียดนาม) ส่วนแหล่งวัฒนธรรม 19 แห่งที่ผ่านการพิจารณาในปีนี้ ได้แก่ : ซากโบราณสถานและภูมิทัศน์วัฒนธรรม ณ หุบเขาบามิยัน (อัฟกานิสถาน) เกบราดา เด ฮูมาฮัวกา (อาร์เจนตินา) เขตประวัติศาสตร์ของวัลปาไรโซซึ่งเป็นเมืองท่าชายฝั่ง (ชิลี) ย่านชาวยิวและโบสถ์เซนต์ โปรโกเปียส ในเมืองเตรบิก (สาธารณรัฐเช็ก) เกาะเจมส์และโบราณสถานที่เกี่ยวข้อง (แกมเบีย) คูหาในหินผาที่ภิมเบทกา (อินเดีย) ตักเต สุไลมาน (อิหร่าน) อาชูร์/กุลาอัต อัตเชอร์กัต (อิรัก) นครสีขาวแห่งเทลอาวีฟ-กลุ่มสมัยใหม่ (อิสราเอล) ซาครี มอนติแห่งปิเอ็ดมนต์และลอมบาร์ดี (อิตาลี) สุสานของโคจา อาเหม็ด ยาซาวี (คาซัคสถาน) อารามนักบุญฟรานซิสในเซียรา กอร์ดาแห่งเกรเรตาโร (เม็กซิโก) โบสถ์ไม้หลายหลังแห่งโปแลนด์น้อยทางใต้ (โปแลนด์) โบสถ์ เมืองโบราณและอาคารป้อมค่ายแห่งเดอร์เบนต์ (รัสเซีย) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมมาปุงอับเว (แอฟริกาใต้) กลุ่มอนุสรณ์สถานยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการแห่งอูเบดาและแบสซา (สเปน) เกเบล บาร์คัล และแหล่งวัฒนธรรมแห่งภูมิภาคนาปาต (ซูดาน) สวนคิว-สวนพฤกษศาสตร์แห่งชาติ (สหราชอาณาจักร) เทือกเขามาโตโบ (ซิมบับเว)

ยกย่องเชิดชูบามิยัน

ภาพอันน่าสลดใจที่พระพุทธรูปแห่งหุบเขาบามิยันถูกระเบิดทำลายลงในเดือน มี.ค. 2001 ยังคงแจ่มชัดอยู่ในความทรงจำของพวกเรา อีก 2 ปี ถัดมา ซากโบราณสถานและภูมิทัศน์วัฒนธรรมแห่งหุบเขาบามิยันก็ได้กลายเป็นมรดกของมวลมนุษยชาติที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความมุ่งหวังของประชาคมโลกว่าวัฒนธรรมจะไม่ถูกย่ำยีบีฑาจากความไร้ขันติธรรมจากอาชญากรรมเยี่ยงนี้อีกต่อไป

แหล่งโบราณสถานซึ่งอยู่ห่างจากกรุงคาบูลของอัฟกานิสถานไปทางตะวันตก 250 กม. แห่งนี้ สะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการทางด้านศาสนาและศิลปะของดินแดนบัคเทรียโบราณในช่วงศตวรรษที่ 1 - 13 ในศตวรรษแรกๆ อิทธิพลของกรีก-โรมัน อินเดียและพาร์เธียผสมผสานกันจนก่อเกิดเป็นพุทธศิลป์ในแบบคันธารราษฎร์ เหล่าประติมากรได้แกะสลักพระพุทธเจ้าในรูปของมนุษย์ขึ้นเป็นครั้งแรก นับจากศตวรรษที่ 8 เป็นต้นมา ศาสนาอิสลามก็เผยแผ่เข้ามาแทนที่ศาสนาพุทธอย่างค่อยๆเป็นค่อยๆไป ในหุบเขาบามิยัน บรรดาพระอารามและสำนักสงฆ์ที่ปรากฏอยู่เคียงกับป้อมค่ายโบราณในยุคอิสลามเป็นประจักษ์พยานของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ความเปราะบางของมรดกโลกแห่งนี้ ทำให้ได้รับการขึ้นบัญชีมรดกโลก และบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในอันตรายในเวลาเดียวกัน เมื่อถูกทิ้งมานานหลายปี จึงเป็นเป้าของปฏิบัติการทางทหาร อีกทั้งกับระเบิดที่วางเอาไว้ในบริเวณนี้ก็ทำให้เข้าถึงหุบเขาบามิยันได้ยากยิ่ง บรรดาซุ้มที่เหลือเพียงซากองค์พระปฏิมาก็อาจจะพังลงมาครานใดก็ได้ แรงระเบิดส่งผลให้หินผาร้าวมากมายหลายแห่ง รวมทั้งทำลายการตกแต่งตามผนังถ้ำ นอกจากนี้ภาพวาดบางส่วนของถ้ำจำนวน 600 คูหาที่สกัดเข้าไปในหน้าผาหินทรายก็อยู่ในสภาพทรุดโทรมเหลือประมาณ ปัญหาสุดท้ายก็คือการต้องสู้รบตบมือกับบรรดานักโจรกรรมที่แอบเข้ามาขุดค้นโบราณวัตถุล้ำค่า

© UNESCO

บน : เนินหินทรายบนเทือกเขาบังเกิล บังเกิล ที่มีอายุ 350 ล้านปี ในอุทยานแห่งชาติเพอร์นูลูลู (ออสเตรเลีย) ซ้าย : จิตรกรรมแบบปูนเปียกในศตวรรษที่ 5-6 ซึ่งได้รับการบูรณะในทศวรรษ 1970 ที่บามิยัน (อัฟกานิสถาน)

อาชูร์ : อู่อารยธรรมอัสซีเรีย

เมืองโบราณอาชูร์ (กุลาอัต อัตเชอร์กัต) ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำไทกริสทางตอนเหนือของภูมิภาคเมโสโปเตเมียของอิรัก เมืองซึ่งสร้างโดยชาวสุเมอร์เมื่อราว 3,000 ปีก่อนคริสตกาลแห่งนี้ค่อยๆ ถูกยึดครองโดยชาว

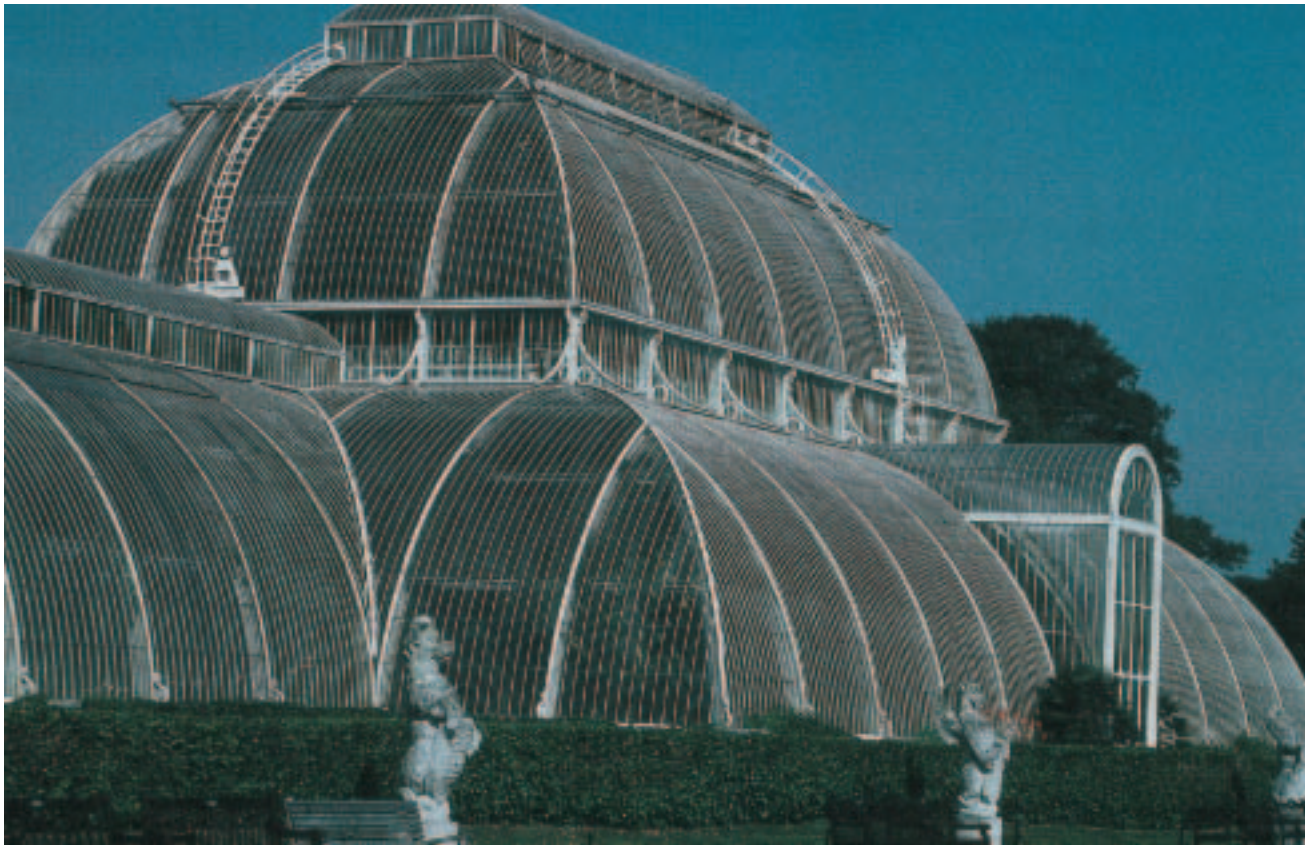

© UNESCO

อัสซีเรียผู้ซึ่งหยุดชีวิตการเร่ร่อนเพื่อลงหลักปักฐานที่นี่ และได้กลายเป็นเมืองหลวงแห่งแรกของอาณาจักรอัสซีเรียในช่วง 2,000 ปี ก่อนคริสตกาล โดยครอบคลุมดินแดนกว้างใหญ่ไพศาลอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในตะวันออกกลาง

นอกจากเป็นนครรัฐชุมทางการค้าแล้ว เมืองนี้ยังเป็นนครหลวงทางศาสนาของอาณาจักรซึ่งยึดโยงอยู่กับเทพเจ้าอาชูร์ผู้สรรค์สร้างสรวงสวรรค์และนรกอย่างต่อเนื่องหลายศตวรรษ เมืองอาชูร์ที่ถูกทำลายโดยชาวบาบิลอนเมื่อ 612 ปีก่อนคริสตกาลกลับฟื้นคืนชีพจากเถ้าธุลีขึ้นมาได้อีกในยุคของพวกพาร์เธียในคริสต์ศตวรรษที่ 1 และ 2

ร่องรอยของความเจริญรุ่งเรืองเมื่อครั้งอดีตของอาชูร์ยังคงหลงเหลือให้ประจักษ์ได้ อาทิ ซิกกูรัต (หอคอยวิหารขนาดมหึมา) มหาวิหารเทพอาชูร์ วิหารแห่งเทพอาชูร์และอาดัดเทพแห่งพายุ วิหารอิชตาร์ เทวนารีแห่งความรักและสงครามของชาวสุเมอร์ พระราชวังเก่าพร้อมพระราชสุสานและย่านที่อยู่อาศัย

ตอนที่มีการนำเสนออาชูร์เพื่อเข้าสู่การพิจารณาให้อยู่ในบัญชีมรดกโลกซึ่งเป็นเวลาก่อนที่สงครามโจมตีอิรักจะอุบัติขึ้นนั้น เป็นขณะเดียวกับที่มีโครงการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ ซึ่งหากสร้างเสร็จส่วนหนึ่งเมืองอาชูร์ก็จะจมอยู่ใต้น้ำ ถึงแม้ว่ารัฐบาลปัจจุบันจะชะลอโครงการนี้ไว้ก่อน แต่ก็อาจมีการเปลี่ยนใจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

ปัญหาคุกคามดังกล่าว ผนวกกับการไร้กลไกการป้องกัน คือ ปัจจัยผลักดันให้อาชูร์อยู่ในบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในอันตรายในคราวเดียวกัน กลุ่มผู้สังเกตการณ์ผู้ซึ่งได้ไปเยือนอาชูร์เมื่อไม่นานมานี้รายงานว่า เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยราว 20 คน ที่ต้องดูแลพื้นที่ราว 65 เฮกตาร์ไม่มีอาวุธ และเกรงว่าอาชูร์จะถูกโจรกรรมจากนักล่าสมบัติผู้ที่ได้ลักลอบเข้าไปขุดโบราณสถานอย่างเป็นล่ำเป็นสันในแหล่งโบราณสถานมากมายของอิรัก

บน : อาคารเรือนกระจกแบบวิคทอเรียในสวนพฤกษศาสตร์คิว (สหราชอาณาจักร)
ขวา : เมืองโบราณอาชูร์ (อิรัก) ได้รับการขึ้นบัญชีทะเบียนมรดกโลกที่อยู่ในอันตราย

สวนคิว : สรวงสวรรค์กับปณิธานที่เด่นชัด

ผู้ไปเที่ยวกรุงลอนดอนในวันหยุดสุดสัปดาห์และแวะชมสนามหญ้าที่งดงามตัดแต่งอย่างไร้ที่ติ ขณะเดินทอดน่องตามทางเดินขนาบด้วยต้นไม้เป็นทิวแถวในสวนพฤกษศาสตร์คิวที่ชานกรุงลอนดอน อาจมีจุดหมายเพื่อมาปิกนิก มาเดินเล่น หรือมาชื่นชมพฤกษชาติโดดเด่น เช่น ดอกกุหลาบดอย ต้นปาล์มเขตร้อน หรือ ไม้ดอกนานาพันธุ์ ก็ตาม เขาเหล่านั้นย่อมจะไม่ลืมที่หมาย 2 แห่ง ที่จะขาดเสียมิได้ นั่นคือ เจดีย์ในรูปแบบจีน และอาคารเรือนกระจกสไตล์วิคทอเรียที่งดงามน่าทึ่ง

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ภายในอาคารนี้คือเคล็ดลับของชื่อเสียงที่ขจรขจายไปไกลของสวนคิว สถานที่แห่งนี้ได้ผสานมนต์เสน่ห์กับความสง่างามเข้ากับความเป็นเลิศทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างลงตัวตั้งแต่เริ่มก่อกำเนิดในปี 1759 ด้วยเหตุนี้สวนคิวจึงได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกโลกที่เป็นทั้งแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม ส่วนคิวได้เก็บรวบรวมพันธุ์พืชไว้มากมายต่อเนื่องนานหลายศตวรรษ (อนุรักษ์พันธุ์พืช ปลูกพืช และจัดเก็บข้อมูลพืช)

© UNESCO/ Giovanni Boccardi

การกระทำดังกล่าวมีคุณูปการยิ่งต่อการศึกษาวิจัยความหลากหลายของพืช และเศรษฐกิจที่เกี่ยวเนื่องกับพืชดังที่สหพันธ์การอนุรักษ์ของโลกได้กล่าวไว้ว่า คิวเป็นสวนที่ไม่ธรรมดา เพราะ “ได้แผ้วถางทางให้กับกระแสการอนุรักษ์พันธุ์พืชในระดับโลก” งานด้านวิทยาศาสตร์ของสวนคิว “ส่งผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมที่สำคัญโดดเด่น” เนื่องเพราะความรู้และทักษะทางพฤกษศาสตร์ที่ได้จากสวนคิวได้เผยแพร่ไปทั่วโลก เมื่อไม่นานมานี้เองสวนคิวก็ได้จัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดของโลกขึ้นที่ซัสเซกซ์ตะวันตก ในชื่อว่า **ธนาคารเมล็ดพันธุ์แห่งสหัสวรรษ** (The Millennium Seed Bank) โดยมีเป้าหมายจะจัดเก็บและอนุรักษ์ร้อยละ 10 ของพืชในโลก (ราว 24,000 สายพันธุ์) ให้ได้ภายในปี 2010 (http://www.rbgkew.org.uk)

วัลปาไรโซ : เมืองท่าที่โด่งดังของวันวาน

ผู้มาเยือนน้อยคนนักที่จะตกหลุมรักวัลปาไรโซเมื่อแรกเห็น เมืองหลวงตามกฎหมายของชิลี (ประชากร 3 แสนคน) ที่เป็นเมืองท่าขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศด้วยแห่งนี้มิได้เผยให้เห็นมนต์เสน่ห์อันเป็นตำนานที่เหล่ากะลาสีทั้งใกล้และไกลเคยขับขานให้ได้ประจักษ์ในบัดดล การที่บรรจุย่านประวัติศาสตร์ของเมืองท่าวัลปาไรโซอยู่ในบัญชีมรดกโลกก็เพื่อสดุดีเมืองท่าอันเป็นตำนานเล่าขานมิรู้จบในอดีตแห่งนี้

ผ่านประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ระหว่างท้องทะเลและเทือกเขาแนวแรกแห่งนี้นับเป็นตัวอย่างสถาปัตยกรรมและผังเมืองยุคปลายศตวรรษที่ 19 ที่น่าสนใจยิ่งของละตินอเมริกา ชาวสเปนก่อตั้งเมืองนี้ขึ้น ณ บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลแคบๆ ในศตวรรษที่ 16 ซึ่งขณะนั้นมีพวกอินเดียนแดงเผ่าชังโกอาศัยอยู่ เป็นอ่าวธรรมชาติชายฝั่งแปซิฟิกที่มีรูปร่างคล้ายครึ่งวงกลม ตัวเมืองขยายขึ้นไปตามเนินเขา

วัลปาไรโซเจริญรุ่งเรืองในศตวรรษที่ 19 จนกลายเป็นเมืองท่าสำคัญที่บรรดานักเดินเรือจากยุโรปไปยังชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของอเมริกาต้องมาหยุดพักก่อนที่จะมีการขุดคลองปานามาตอนต้นศตวรรษที่ 20 นั้น เรือทุกลำต้องแล่นอ้อมแหลมฮอร์นไปยังฝั่งทะเลแปซิฟิก เส้นทางนี้เต็มไปด้วยภยันตรายและเรือมักจะอับปางพร้อมกับคร่าชีวิตนักเดินเรือ ผู้โชคดีเท่านั้นที่สามารถรอดชีวิตย่างเหยียบลงบนวัลปาไรโซซึ่งเป็นเมืองท่าแห่งแรกบนเส้นทางสายนี้ ตำนานแห่งวัลปาไรโซจึงถูกถักทอขึ้นจากความใฝ่ฝันของบรรดากะลาสีที่ต้องการมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยเพื่อมาตักตวงความสนุกสุขใจตามบาร์และโรงเตี๊ยมในซอกซอยของเมืองท่าแห่งนี้

© UNESCO

สำหรับนักเดินเรือชาวยุโรปในอดีตแล้ว การได้มาถึงเมืองวัลปาไรโซ (ชิลี) หมายความว่าตนได้มีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยจากการเดินทางอ้อมแหลมฮอร์นที่เต็มไปด้วยภยันตราย

ในปัจจุบันผ่านประวัติศาสตร์วัลปาไรโซยังสามารถรักษาเอกภาพอันน่าชมที่มีจุดเด่นอยู่ที่หอระฆังเอาไว้ได้ โครงสร้างอื่นๆ ในต้นยุคอุตสาหกรรมก็ยังคงอยู่แต่ที่โดดเด่นคือ “รถกระเช้า” ที่ส่งเสียงเอี๊ยดอ๊าดบาดหูขณะนำผู้โดยสารขึ้นไปยังเนินเขา

อนุสรณ์การค้าทาส

เกาะเจมส์และสถานที่ที่เกี่ยวเนื่องเป็นอนุสรณ์สถานที่ซึ่งยุโรปมาพบแอฟริกาบนสายน้ำอันเป็นที่มาของชื่อประเทศแกมเบียซึ่งอยู่ติดกับเซเนกัล พ่อค้าชาวยุโรปพยายามทุกวิถีทางเพื่อใช้เส้นทางสายนี้แสวงประโยชน์จากแอฟริกาตะวันตกตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 ป้อมประการซึ่งสร้างขึ้นในปี 1655 บนเกาะกลางแม่น้ำที่มีเนื้อที่ 3,000 ตารางเมตร แห่งนี้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการค้าทาสจน

ปลายศตวรรษที่ 18 เป็นหนึ่งในบรรดาสถานที่หลักซึ่งใช้เป็นที่นำทาสหญิงชายที่จับมาได้มาพักก่อนส่งตัวไปขายยังยุโรปและอเมริกา ทำเลที่ตั้งซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์ของป้อมทำให้ถูกทำลายและสร้างขึ้นใหม่หลายครั้งหลายคราจนกระทั่งถูกทิ้งร้างไปในที่สุดเมื่อปี 1829

ยามที่ล้มเลิกการค้าทาส เกาะเจมส์ก็ถูกใช้ในการสกัดจับผู้ลักลอบค้าทาส มาในปัจจุบันได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชาวยุโรปและชาวอเมริกันเชื้อสายแอฟริกา

อนุสรณ์สถานที่เกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างยุโรปกับแอฟริกา ได้แก่ : ป้อมบุลเลนทางริมฝั่งตอนเหนือของแม่น้ำ บริษัทในแอฟริกาตะวันตกของชาวฝรั่งเศสที่สร้างขึ้นในปี 1847 ซากหมู่บ้านจักรวรรดินิยมซานโดมิงโก กระสุนปืนใหญ่ 6 กระบอกในเมืองหลวงบันจุล และโบสถ์โปรตุเกสในหมู่บ้านแมนดิงโกของจัฟฟุเรห์ที่ซึ่งอเล็ก เฮลีย์ นักเขียนนวนิยายเรื่อง “Roots” (รากเหง้า) บ่งชี้ว่าเป็นต้นกำเนิดของคุนตาคินเตห์ผู้ซึ่งเป็นต้นตระกูลของเขา

โลกบังเกิล บังเกิล ที่สาบสูญ

เทือกเขาบังเกิล บังเกิล รูปร่างคล้ายรวงผึ้งที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเพอร์นูลูลู (239,723 เอเคอร์) ในรัฐออสเตรเลียตะวันตก คือ จุดหมายปลายทางสุดยอดสำหรับผู้รักธรรมชาติและอาณาบริเวณที่ไร้การปรุงแต่ง คาดว่าชื่อนี้เป็นภาษาอบอริจิน จากคำว่า **“บันเดิล บันเดิล”** ที่หมายถึงหญ้าพื้นเมืองชนิดหนึ่ง ส่วน **“เพอร์นูลูลู”** แปลว่า “เนินทราย” เนินหินทรายซึ่งก่อตัวขึ้นกว่า 350 ล้านปีก่อน ทำให้คิมเบอร์ลีย์ที่เป็นบรรดาภูมิภาคที่ทุรกันดารที่สุดของประเทศมีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร

แม่น้ำและลำธารหลายสายที่ไหลมาจากเทือกเขาทางตะวันตกและใต้พัดพาเอาทรายและหินกลมก้อนใหญ่ๆ ลงมาด้วย ซึ่งได้รวมตัวกันอย่างช้าๆ จนกลายเป็นหินทราย การยกตัวและการกัดเซาะของเปลือกโลกในช่วง 20 ล้านปีที่แล้ว ก่อให้เกิดหุบเขาลึกชัน เชิงเทินอันงดงาม เนินทรงรวงผึ้ง ซึ่งล้วนมีลวดลายเป็นวงกลมในแนวระนาบได้ระยะเหมาะเจาะอันเกิดจากซิลิกา และตะไคร่

อุทยานซึ่งเป็นที่อาศัยของชาวพื้นเมืองมาเป็นเวลากว่า 20,000 ปีแห่งนี้ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยศิลปะอบอริจิน และเป็นที่ตั้งของสุสานหลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีพืชหลากหลายสายพันธุ์ซึ่งบางพันธุ์ก็เพิ่งได้รับการค้นพบและยังไม่มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ ที่น่าแปลกคือต้นปาล์มจีบที่เกาะอยู่อย่างหมิ่นเหม่ตามรอยแตกของหิน บริเวณส่วนที่เหลือปกคลุมไปด้วยผืนทรายสีเหลืองแดงที่ไม้ต้นและไม้พุ่มนานาพันธุ์เจริญงอกงาม นักชมนกจะพบเจอนกกว่า 130 สายพันธุ์ได้ที่นี่ ซึ่งรวมฝูงนกหงส์หยกสีสันเจิดจ้า

โซฟี บูคารี เขียน

พิศวาส ปุทุมุต์ตรังษี แปล

www.calm.wa.gov.au/national_parks/previous_parks_month/purnululul.html

ซากสลักหักพังของป้อมบนเกาะเจมส์ (แกมเบีย) ซึ่งเป็นหนึ่งในจุดหยุดพักที่สำคัญบนเส้นทางการค้าทาส

© UNESCO

บรรดามหาวิทยาลัย กำลังถูกจับตามองอย่างใกล้ชิด

ศรีน้อย โพวาทอง แปล

© Seda/GammaParis

ชาวอิหร่านกำลังประท้วงอยู่ทางด้านนอกของมหาวิทยาลัยที่เตหะราน เมื่อเดือนมิถุนายน ที่ผ่านมา

เราจะทึกทักว่ามีเสรีภาพทางวิชาการปรากฏอยู่ในทุกๆ ที่ไม่ได้ เพราะในหลายประเทศนั้น เหล่านิสิต นักศึกษา และครูบาอาจารย์กำลังถูกปิดปาก โดยอ้างว่าเพื่อความมั่นคงของประเทศหรือเพื่อปกปิดความลับเชิงอุตสาหกรรม

ฉากที่เกิดเหตุ คือ ประเทศพม่าเมื่อต้นเดือนมิถุนายน 2003 ในขณะที่บรรดานักศึกษากำลังเดินทางมาถึงมหาวิทยาลัยของตนเพื่อฟังคำบรรยาย ปรากฏว่าประตูรั้วมหาวิทยาลัยถูกล็อกกุญแจ หลังจากที่อองซาน ซูจี ถูกจับกุมเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2003 รัฐบาลพม่าก็ได้ปิดมหาวิทยาลัยแห่งพม่าลงอย่างหน้าตาเฉยเลย ป้องกันมิให้มีการสนับสนุนอองซาน ซูจี ผู้ซึ่งได้รับรางวัลโนเบลในสาขาสันติภาพ

อีก 2-3 วัน ต่อมา ในประเทศอิหร่าน ผู้สนับสนุนฝ่ายรัฐบาลได้ปลุกนักศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยเตหะราน พร้อมกับทำร้ายร่างกายพวกเขาอย่างรุนแรง ผลปรากฏว่ามีนักศึกษาจำนวน 50 คน ที่ได้รับบาดเจ็บจากการทำร้ายอย่างมิคาดฝันในครั้งนี้ ในจำนวนนี้มีนักศึกษาหลายคนที่ได้ร่วมในการเดินขบวนต่อต้านรัฐบาล ซึ่งก่อให้เกิดเหตุวุ่นวายขึ้นภายในประเทศอยู่เป็นเวลาหลายสัปดาห์

และนักศึกษามิใช่เป็นแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ที่ต้องถูกทารุณกรรมจากการตรวจสอบของทางรัฐบาลในลักษณะเช่นนี้

บรรดาอาจารย์มหาวิทยาลัยต่างตกเป็นเป้าด้วยเช่นกัน เมื่อเดือนมีนาคมปีนี้ ศาลอียิปต์ก็ได้ตัดสินปล่อยตัว ดร. ซาอัด เอ็ดดิน อิบราฮิม นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมวิทยาในมหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงไคโร ไปในที่สุด เมื่อเดือนพฤษภาคม 2001 อาจารย์ผู้นี้ถูกตัดสินจำคุกเป็นเวลา 7 ปี ด้วยข้อหาว่าพัวพันกับเรื่องการให้ทุนทางการเงินที่ผิดกฎหมายและเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จในต่างประเทศ

เครือข่ายเพื่อสิทธิทางการศึกษาและวิชาการ (Network for Education and Academic Rights - NEAR) ได้บันทึกกรณีต่างๆ เหล่านี้ไว้หมด รวมทั้งกรณีอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันอีกด้วย ซึ่งเราจะเปิดดูได้ในเว็บไซต์ของเครือข่าย (www.nearinternational.org) เครือข่ายดังกล่าวซึ่งยูเนสโกได้ช่วยจัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2001 ได้รวมพลังองค์กรพัฒนาเอกชนกว่า 40 องค์กรเข้าด้วยกัน ในการต่อสู้เพื่อเสรีภาพทางวิชาการ เมื่อได้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์หรือข้อมูลซึ่งองค์กรสมาชิกรวบรวมมาได้จากท้องถิ่น เครือข่ายฯ ก็จะเตือนให้ระวังภัยเมื่อจำเป็นวัตถุประสงค์ในการเตือนภัยดังกล่าว ก็เพื่อชี้ให้เห็นถึงประเทศที่ไม่เคารพเสรีภาพทางวิชาการ ซึ่งมีผลกระทบต่อทั้งอาจารย์และนักศึกษาเอง โดยรวมตั้งแต่การขัดขวางทางเสรีภาพในการพูด ไปจนถึงการจำคุกและการหายตัวไปโดยไร้ร่องรอย

การพิทักษ์สิทธิของครูอาจารย์

จริงอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีบัญญัติว่าด้วยสิทธิของนักศึกษา อย่างไรก็ตามบรรดาคณาจารย์สามารถอ้างถึงข้อเสนอแนะของยูเนสโกว่าด้วยฐานะของอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาปี 1997 (ดูกรอบหน้า 28) บทบัญญัติในข้อเสนอแนะดังกล่าวย้ำว่า อาจารย์จะต้องมีเสรีภาพในการสอนและในการอภิปรายถกเถียง ทำการวิจัยและพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยของตน นอกจากนี้ จะต้องได้รับอนุญาตให้แสดงความคิดเห็นของตนโดยเสรีเกี่ยวกับสถานศึกษาที่ตนปฏิบัติงานอยู่

เรื่องต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นสำคัญ เพราะอาจารย์หรือมหาวิทยาลัยต้องสามารถตั้งคำถามว่าด้วยสิ่งที่ยอมรับกันหรือเป็นที่ทราบกันดีเกี่ยวกับยุคสมัยนั้นๆ ในเรื่องนี้ อันดรีส บาร์บลัน ที่ปรึกษาพิเศษประจำมหาวิทยาลัยยุโรปแห่งเจนีวา กล่าวว่า "ความก้าวหน้าทางด้านความรู้และวิชาการย่อมอยู่เหนือผลประโยชน์ของรัฐ"

อย่างไรก็ตาม หลายประเทศยังมิได้ให้เสรีภาพทางวิชาการดังกล่าวอย่างจริงจังแต่ประการใด ตั้งแต่ต้นปีนี้เป็นต้นมา เครือข่ายฯ ได้บันทึกการละเมิดสิทธิไว้รวม 37 รายด้วยกัน ตัวเลขดังกล่าวสูงกว่าปีก่อนเล็กน้อย จอห์น อัคเคอร์ ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารของเครือข่ายฯ กล่าวว่า "แต่นี่อาจเป็นเพราะเครือข่ายฯ มีความมั่นคงขึ้น และมีผู้รายงานเกี่ยวกับกรณีละเมิดสิทธิกันมากขึ้นก็ได้ ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ยังมีผู้ครองอำนาจอีกมากที่พิจารณาเห็นว่ามหาวิทยาลัยต่างๆ ยังเป็นแหล่งมั่วสุมที่จะก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นได้"

นี่เป็นเรื่องจริงสำหรับแอฟริกาซึ่งมักจะกดดันบรรดาอาจารย์และนักศึกษา อะเดบาโย โอลโกชี เลขานุการฝ่ายบริหารของสภาพัฒนาการวิจัยสังคมศาสตร์แอฟริกา (Council for the Development of Social Science Research in Africa - CODESRIA) กล่าวว่า "ประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่จะกระทำเช่นนี้ การปิดปากหนังสือพิมพ์นั้นย่อมง่ายกว่าที่จะปิดปากอาจารย์และนักศึกษา ดังนั้น บรรดามหาวิทยาลัยจึงดูเหมือนจะเป็นปราการด่านสุดท้ายของเสรีภาพในการแสดงออก ด้วยเหตุนี้จึงถูกจับตามองอย่างใกล้ชิด ในกรณีร้ายแรงจริงๆ ก็ถึงขนาดคุมขังอาจารย์หรือควบคุมเนื้อหาสาระหลักสูตรกันอย่างเข้มงวดกวดขัน"

นอกจากนี้ ยังมีวิธีการทางอ้อมที่จะปิดปากอาจารย์ ผู้ซึ่งทางการพิจารณาเห็นว่ามีความคิดเห็นที่เป็น "อิสระ" จนเกินไป

© PIG/AFP, Paris

ในพม่า เจ้าหน้าที่รักษาความมั่นคงกำลังนั่งอยู่ทางด้านนอกของมหาวิทยาลัยร่างกุ้ง ซึ่งถูกสั่งปิด

การประชุมโลกว่าด้วยการอุดมศึกษา + 5

เสรีภาพทางวิชาการนั้นเป็นวาระสำคัญของการประชุมโลกว่าด้วยการอุดมศึกษา + 5 ซึ่งมีขึ้น ณ สำนักงานใหญ่ยูเนสโก ระหว่างวันที่ 23-25 มิถุนายน ที่ผ่านมา ในการประชุมดังกล่าวมีผู้เข้าร่วมการประชุมทั้งสิ้นกว่า 400 คน จาก 120 ประเทศ ในการนี้ที่ประชุมได้ติดตามความคืบหน้าในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังที่ที่ประชุมโลกว่าด้วยการอุดมศึกษา ซึ่งมีขึ้น ณ กรุงปารีส 1998 ได้วางไว้

ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันว่า เท่าที่ผ่านมาในอดีต ไม่เคยมีครั้งใดเลยที่ความก้าวหน้าของนานาประเทศนั้น จะขึ้นโดยตรงต่อคุณภาพและขอบข่ายของระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา และเห็นได้ชัดเจนว่าคุณภาพและขอบข่ายอุดมศึกษาดังกล่าวจะบรรลุเป้าหมายได้ ก็ต่อเมื่อทั้งคณาจารย์และนักศึกษามีเสรีภาพทางวิชาการ

นายโคอิชิโร มัตซึอุระ ผู้อำนวยการใหญ่ยูเนสโกกล่าวเปิดในคำปราศรัยเปิดการประชุมว่า "ในปัจจุบัน การศึกษาในระดับอุดมศึกษากำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง และในบางกรณีมีการคุกคามเสรีภาพทางวิชาการ ความเป็นเอกเทศของมหาวิทยาลัย และเสรีภาพในการวิจัย และโปรดสังเกตว่า หลักการและค่านิยมต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสื่อที่มีคุณค่าในตนเองอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีสิ่งอื่นๆ อีกที่เราจะต้องพิจารณาถึงอีกด้วย เช่น การลิดรอนเสรีภาพทางวิชาการอาจมีผลทางด้านสมองไหล หรือสูญเสียนักวิชาการในบางสาขาวิชาไป"

เสรีภาพทางวิชาการ คือ...

ข้อเสนอแนะของยูเนสโกว่าด้วยฐานะของคณาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งรับรองกันเมื่อปี 1997* ระบุไว้ว่า "คณาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาไม่ควรถูกบังคับให้สอนโดยขัดกับความรู้และมโนธรรมของตน" มาตรา 25-32 ในข้อเสนอแนะนั้น ได้ให้คำจำกัดความของเสรีภาพทางวิชาการไว้อย่างกว้างๆ โดยระบุไว้ว่าคณาจารย์ในระดับอุดมศึกษา "ควรได้รับสิทธิทางด้านพลเมือง การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของปวงชนทุกผู้ทุกนาม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในระดับนานาชาติ"

แต่ข้อเสนอแนะดังกล่าวก็ยอมรับสิทธิทางวิชาชีพโดยเฉพาะด้วยเช่นกัน ซึ่งได้แก่ เสรีภาพในการสอน "โดยไม่มีอุปสรรคขัดขวางแต่อย่างใด" ทำการวิจัยและพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัย เสรีภาพจากการควบคุมตรวจสอบจากทางสถาบัน และ "เสรีภาพที่จะร่วมในองค์กรวิชาชีพ หรือหน่วยงานวิชาการที่เป็นตัวแทนของตน" นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะของยูเนสโกดังกล่าวยังยอมรับเสรีภาพ "ในการแสดงความคิดเห็นโดยอิสระเกี่ยวกับสถาบันหรือระบบที่ตนปฏิบัติงานอยู่ คณาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาทุกคน ควรมีสิทธิ ที่จะทำงานในหน้าที่ของตน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใดๆ ทั้งสิ้น และโดยมิต้องเกรงกลัวการกดขี่จากทางการหรือแหล่งอื่นๆ หากมีการละเมิดสิทธิเป็นอย่างมาก คณาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาควรมีสิทธิอุทธรณ์ต่อองค์การระดับชาติ ระดับภูมิภาค หรือระดับนานาชาติ เช่น หน่วยงานในเครือสหประชาชาติ และองค์กรที่เป็นตัวแทนคณาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาควรให้ความช่วยเหลือในกรณีต่างๆ ดังกล่าวอย่างเต็มที่"

* ข้อเสนอแนะโดยละเอียดปรากฏในเว็บไซต์
www.unesco.org/education/docs/recom_e.html

© Marwan Naamani/STF/AFP. Paris

กรุงไคโร มกราคม 2001 ซาอัด เอ็ดดิน อิบราฮิม นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนเชื้อสายอียิปต์-อเมริกัน (ซ้าย) กำลังเจรจาอยู่กับทนายความคนหนึ่งของเขาที่ศาลสูง ณ กรุงไคโร

โดยอาจยกเลิกการบรรยายอย่างไม่มีเหตุผล ไม่อนุมัติการเลื่อนตำแหน่งกันอย่างเป็นระบบ และอาจกีดกันคณาจารย์มิให้อยู่ในองค์กรต่างๆ ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ในเขตที่มหาวิทยาลัยต่างๆ ได้รับเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินเป็นส่วนใหญ่ เงินย่อมเป็นการกดดันอย่างได้ผลอีกทางหนึ่ง โอลโกชีอธิบายว่า "หากลดเงินอุดหนุนแก่มหาวิทยาลัยลงเพียงร้อยละ 25 ก็ยังผลให้ทางมหาวิทยาลัยไม่สามารถดำเนินงานได้ตามปกติ" สถานการณ์เช่นนี้ ฉายชัดสถานภาพอันคลอนแคลนของครูอาจารย์ บรรดาอาจารย์มักจะไม่ได้รับเงินเดือน หรือหากได้ ก็แทบจะไม่เกินเดือนละ 20,000 บาท อยู่แล้ว

ผู้มีเงินย่อมเสียงดัง

บรรดามหาวิทยาลัยในประเทศอุตสาหกรรมอาจถูกกดดันไปคนละแบบเลยทีเดียว เพราะเหล่าบริษัทเอกชนจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในรั้วมหาวิทยาลัย โดยอย่างน้อยที่สุดก็ให้เงินอุดหนุนแก่งานวิจัยประยุกต์ ตัวอย่างเช่น เมื่อเดือนพฤศจิกายน 1998 มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ณ เบิร์คเลย์ (สหรัฐอเมริกา) ได้ทำสัญญากับบริษัทโนวาร์ติสแห่งสวิตเซอร์แลนด์เป็นจำนวน 1,000 ล้านบาทตามสัญญาดังกล่าว ภาควิชาพืชและชีววิทยาจุลินทรีย์ จะได้รับเงินอุดหนุนปีละ 200 ล้านบาท เป็นเวลา 5 ปี เพื่อเป็นการตอบแทน บริษัทยายักษ์ใหญ่ของสวิสจะสามารถจดสิทธิบัตรงานวิจัยต่างๆ ของนักวิจัยในภาควิชา การทำสัญญาเช่นนี้จะช่วยให้เงินอุดหนุนงานวิจัย และการที่ทางมหาวิทยาลัยเลือกบริษัทโนวาร์ติสเป็นหุ้นส่วน "ก็เพราะบริษัทนี้สนใจที่จะปกป้องเสรีภาพทางวิชาการ" แต่วัตถุประสงค์ของบริษัทต่างๆ ก็มักไม่สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยเสมอไป บาร์บลันกล่าวว่า "บริษัทขนาดใหญ่บางแห่งเข้าใจดีว่าจะต้องอุดหนุนการวิจัยโดยเสรี แต่ก็ไม่เป็นจริงทุกรายไป" นักศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัย แต่ได้รับเงินอุดหนุนจากบริษัทเอกชน อาจเผชิญปัญหาขัดแย้งในเรื่องความจงรักภักดี โคล้ด อัลแลกร์[1] อดีตรัฐมนตรีศึกษาธิการฝรั่งเศส ตั้งข้อสังเกตในขณะเยือนสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์แห่งบอสตัน (สหรัฐเมริกา) ว่า "ในห้องทดลองเพื่อวิจัยแห่งเดียวกัน นักศึกษาที่ได้รับเงินอุดหนุนจากบริษัทหนึ่ง ตัวอย่างเช่น บริษัทยา อาจทำงานควบคู่กันไปกับนักศึกษาอีกคนหนึ่งที่ได้รับเงินอุดหนุนจากบริษัทคู่แข่ง และนักศึกษาเหล่านี้จะไม่ได้รับอนุญาตให้อภิปรายถกเถียงกันในเรื่องงานของตน หากว่า (และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากว่า) ทำงานวิจัยในเรื่องเดียวกัน" อันดรีส บาร์บลัน กล่าวว่า "ในสภาพการณ์เช่นนี้ เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับการกระทบกระเทือนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้"

แอ็กเนส บาร์ดง

1. จาก Autonomy and Responsibilities. The university's obligations for the 21st century, Bononia University Press, 2002

คุณไม่จำเป็นต้องมีเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลเพื่อตักตวงประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหรอก ดังจะเห็นได้จากอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ในนิวยอร์กแห่งนี้ ซึ่งมีคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลถึง 800 เครื่อง

© David Lefranc/Gamma NY. Paris

จากสังคมสารสนเทศ สู่สังคมที่มีความรู้เป็นฐาน

ศรีน้อย โพวาทอง แปล

มาตรการด้านเทคโนโลยีแต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะลดช่องว่างทางดิจิตอล ยูเนสโกเชื่อว่า หากจะอำนวยประโยชน์แก่ประชาชนในประเทศที่พัฒนาแล้ว และกำลังพัฒนาอย่างแท้จริง การปฏิวัติสารสนเทศ ก็จักต้องดำเนินการทั้งในด้านสังคมการเมืองและวัฒนธรรม

ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารใหม่ๆ ได้ก่อให้เกิดการปฏิวัติขึ้นอย่างเงียบๆ ซึ่งมีผลกระทบโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับข้อมูลข่าวสาร การปฏิวัติดังกล่าวเพิ่งจะเริ่มต้นเท่านั้น เราหวังกันเป็นอย่างมากว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะช่วยส่งเสริมเรื่องการแสดงความคิดเห็น วัฒนธรรมอันหลากหลาย ธรรมาภิบาล และที่สำคัญยิ่งคือ ช่วยในเรื่องการขจัดความยากจน แต่มีสิ่งที่เราพึงระวังเช่นกัน ดังที่ที่ประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสังคมสารสนเทศ (WSIS) ซึ่งจะมีขึ้นที่เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์ ในเดือนธันวาคม ศกนี้ คงจะหยิบยกให้เห็นเป็นประเด็นสำคัญ เมื่อพิจารณาหาทางลดช่องว่างทางดิจิตอล ซึ่งแบ่งแยกประเทศร่ำรวยและ

© Luc Gnago/Panapress/Gamma, Paris

ยากจน และชุมชนต่างๆ ในประเทศเดียวกันออกจากกัน

นายมัตซึอุระ ผู้อำนวยการใหญ่ยูเนสโก ตั้งข้อสังเกตว่า "การได้รับข่าวสารข้อมูลและความรู้มีอิทธิพลกำหนดวิธีเรียนรู้ การแสดงออกทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในสังคมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ตลอดจนให้โอกาสในการพัฒนา การขจัดความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งการปกป้องสันติภาพ ดังนั้นความรู้จึงเป็นแรงผลักดันอันสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ด้วยเหตุนี้ ยูเนสโกจึงส่งเสริมแนวคิด "สังคมความรู้" แทนที่จะส่งเสริมแนวคิดทางเทคโนโลยีว่าด้วย "สังคมสารสนเทศ" ซึ่งเน้นเรื่องการเชื่อมต่อเครือข่ายโดยไม่กล่าวถึงเนื้อหาสาระและการใช้เครือข่ายการสื่อสารใหม่ๆ แต่อย่างใด นายมัตซึอุระอธิบายว่า "**ในการสร้างสังคมความรู้ เราจำเป็นต้องเคารพในหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกัน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับข้อมูลข่าวสารซึ่งเปิดกว้างสำหรับสาธารณชน และการสงวนรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทางภาษา**"

ตัวอย่างที่เห็นเด่นชัดจากการปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้แก่ การศึกษาทางไกลในระดับอุดมศึกษา จอห์น แดเนียล ผู้ช่วยผู้อำนวยการใหญ่ฝ่ายการศึกษาของยูเนสโก อธิบายว่า "ตลอดเวลาที่ผ่านมา ในการจัดการศึกษานั้น เราต้องประสบอุปสรรค 3 เส้า ในด้านคุณภาพ โอกาสในการเข้าถึง และเรื่องค่าใช้จ่าย หากใช้วิธีสอนแบบเดิม คุณภาพย่อมย่อหย่อนลงเมื่อคุณขยาย

ข้อมูลและสถิติเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)

จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต : 665 ล้านคน (คาดคะเนสำหรับปี 2003) 580 ล้านคน ในปี 2002 และ 10 ล้านคน ในปี 1993

จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ (คาดคะเนสำหรับปี 2003) : 650 ล้านเครื่อง ; 610 เครื่อง ในปี 2002 ; 175 ล้านเครื่องในปี 1993
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาที่สุด : 1.3 ล้านเครื่อง ในปี 2001 (สำหรับประชากร 684 ล้านคน)

จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในบรรดาประเทศด้อยพัฒนาที่สุด : 1.8 ล้านคน ในปี 2001

จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตต่อประชากร 1,000 คน ในปี 2001

กลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาซึ่งมีรายได้สูง	400
กลุ่มประเทศองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนา	332
ละตินอเมริกาและแคริบเบียน	49
ยุโรปกลางและตะวันออกและเครือรัฐอิสระ	42.8
ประเทศกำลังพัฒนา	26.5
เอเชียตะวันออก แปซิฟิก	41.4
อนุภูมิภาคแอฟริกาบริเวณทะเลทรายซาฮาร่า	7.8
รัฐอาหรับ	15.6

อินเทอร์เน็ตกำลังแพร่ขยายไปทั่วทุกภูมิภาคในโลก แต่ทุกคนสามารถรับข้อมูลที่ตนประสงค์และจำเป็นต้องใช้ ในภาษาที่ตนเข้าใจได้หรือไม่?

© UNESCO /Brendan o'Malley

โอกาสทางการศึกษามากขึ้นหรือลดค่าใช้จ่ายลง มหาวิทยาลัยเปิดนั้นแสดงให้เห็นว่า คุณสามารถขยายโอกาส เพิ่มคุณภาพให้สูงขึ้น และลดค่าใช้จ่ายลง ทั้งสามประการสามารถดำเนินพร้อมกันไป" แดเนียล อธิบายว่า การศึกษาทางไกลนั้นเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการจัดการศึกษาแบบเดิม จากผลงานวิจัยซึ่งรัฐบาลสหราชอาณาจักรได้สั่งการนั้น แสดงให้เห็นว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาในระดับปริญญาในมหาวิทยาลัยเปิดในสหราชอาณาจักรตกประมาณ 60%-80% ของค่าใช้จ่ายสำหรับศึกษาในระดับปริญญา แบบเดิม

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร - เพื่อประโยชน์อันใด?

แต่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารยังอำนวยประโยชน์น้อยมากสำหรับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา การที่ทั่วโลกยังมีผู้ไม่รู้หนังสืออยู่อีกถึง 862 ล้านคน และแรงงานเด็กอีก 211 ล้านคนนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าแนวคิดในเรื่องสังคมข้อมูลข่าวสารยังเป็นเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เพราะบุคคลเหล่านี้ไม่มีสิทธิมีเสียงแต่อย่างใดในยุคหลังอุตสาหกรรม ซึ่งต้องอาศัยความรู้เป็นฐาน

พัฒนาการด้านการเชื่อมต่อผ่านดาวเทียมและแถบความถี่กว้าง (อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง) ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา และการสร้างศูนย์สื่อประสมซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสองประการในการขยายขอบข่ายเทคโนโลยีใหม่ๆ และเผยแพร่ความรู้ผ่านเทคโนโลยีดังกล่าว แต่เท่านี้ยังไม่เพียงพอ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเทอร์เน็ต เปรียบเสมือนสื่อที่จะอำนวยประโยชน์สองทางกล่าวคือ เป็นเวทีที่เป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการแสดงความคิดเห็น และในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ได้รับข้อมูลข่าวสาร เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนั้นจำเป็นยิ่งหากเราต้องการให้อินเทอร์เน็ตเอื้อประโยชน์แก่เราทุกคนและแก่ชุมชน ในขณะที่คนทั่วไปแสวงหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาของตน พวกเขาก็จะต้องมีอิสระในการแสดงความเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่นได้ โดยมิต้องเกรงกลัวว่าจะได้รับการตอบโต้ในการแสดงความเห็น หรือให้คำวิจารณ์ที่ไม่ตรงกับท่าทีของทางการในประเด็นต่างๆ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สุขอนามัย หรือวัฒนธรรม

ในขณะที่เรากำลังห่วงใยกันเป็นอย่างมากในเรื่องความมั่นคงปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการรับมือกับการก่อการร้าย และการเคารพกฎหมายบ้านเมือง (ปัญหาทารุณเด็กทางเพศ การค้ายาเสพย์ติด และการพูดจายั่วยุให้เกิดความเกลียดชัง) บรรดาองค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เช่น สหพันธ์นักหนังสือพิมพ์นานาชาติ และสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งโลก ได้เตือนว่าเราจำเป็นต้องเคารพสิทธิมนุษยชน ดังบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ยูเนสโกสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว โดยให้ความเห็นว่าข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารแบบออนไลน์จะต้องได้รับสิทธิเช่นเดียวกับสิ่งพิมพ์แบบดั้งเดิมและสื่อทางด้านการกระจายเสียง

ยูเนสโกมีความห่วงใยในเรื่องการกลั่นแกล้งนักหนังสือพิมพ์แบบดั้งเดิมที่ดำเนินอยู่เป็นปกติในบางประเทศ และการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเห็นได้ยากกว่าที่รวมมาตรการทางการเงิน (ตัวอย่างเช่น การตั้ง

ในที่ที่ขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐานโทรศัพท์มือถือกำลังเข้ามาแทนที่โทรศัพท์แบบสายฝังดิน ซึ่งมีราคาแพง และกำลังกลายเป็นวิธีที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้เป็นอย่างดี

© Isett Stuart/Gamma, Paris

อัตราภาษีสำหรับอุปกรณ์ที่จำเป็น และค่าธรรมเนียมการสื่อสารไว้สูงมาก) มาตรการทางด้านเทคนิค (การพัฒนาเครือข่ายโทรศัพท์ในท้องถิ่นอย่างช้าๆ การกรองและบล็อกศูนย์ให้บริการ) มาตรการทางด้านการบริหาร (บังคับให้ขออนุญาตทางการในการขึ้นทะเบียนเว็บไซต์ ไม่อนุมัติให้มีศูนย์ให้บริการระหว่างประเทศ) และมาตรการทางกฎหมาย ตัวอย่างเช่น จำกัดจำนวนเว็บไซต์ ซึ่งทางการเห็นว่ามีข่าวสารข้อมูลที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคง หรือมีผลเสียหายทางการเมือง

อินเทอร์เน็ตช่วยให้ปัจเจกชนและกลุ่มบุคคล สามารถมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นของตนเอง โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าในสมัยก่อนมาก ในแง่นี้ สื่อดังกล่าวเอื้อประโยชน์เป็นอย่างมาก เพราะช่วยให้มีสื่ออันหลากหลาย และมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แต่มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า เป็นการยากที่จะเข้าถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทางเลือกดังกล่าว และสื่อแบบเดิมก็ยังคงดึงดูดบรรดานักท่องอินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่ ซึ่งแสวงหาข่าวเฉกเช่นเดิม

ความหลากหลายในยุคโลกาภิวัตน์

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ปฏิวัติการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร แต่การที่จะให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้นั้น ไม่ใช่แค่การจัดหาคอมพิวเตอร์ปลายทางในที่ที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ และอนุญาตให้คนทั่วไปได้ใช้เท่านั้น เพราะอินเทอร์เน็ตจะเป็นประโยชน์สำหรับปัจเจกชนหรือชุมชนก็ต่อเมื่อสามารถตอบสนองความต้องการโดยใช้ภาษาที่เราเข้าใจ นอกจากนี้ การจัดทำข้อมูลข่าวสารของท้องถิ่นก็เป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง หากเราประสงค์จะให้มีธรรมาภิบาลที่โปร่งใสขึ้น และมีธรรมาภิบาลโดยอาศัยอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะช่วยให้คนในท้องถิ่นมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับทางการ

จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลสาธารณะตามโครงการที่ใช้งบประมาณแผ่นดิน หรือข้อมูลซึ่งไม่มีการคุ้มครองทางลิขสิทธิ์อีกต่อไป จริงอยู่ลิขสิทธิ์เป็นแรงจูงใจให้เกิดความสร้างสรรค์ และให้ภาคเอกชนพร้อมที่จะให้เงินอุดหนุนการวิจัยและพัฒนา แต่เราจะต้องจัดให้เกิดดุลยภาพระหว่างลิขสิทธิ์และสิทธิของคนทั่วไปที่จะได้รับข่าวสาร รวมทั้งข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์และการศึกษา ด้วยเหตุนี้ ยูเนสโกจึงดำเนินงานต่างๆ ตัวอย่างเช่น เผยแพร่เนื้อหาสาระหลักสูตรทางการศึกษาผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยไม่คิดมูลค่า และซอฟต์แวร์ เช่น ลีนุกซ์

11 ภาษาที่ใช้กันอย่างกว้างขวางที่สุดในอินเทอร์เน็ต

ในปี 2003 90% ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตใช้เพียง 11 ภาษาเท่านั้น ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้กันมากที่สุด แต่คาดว่าภาษาจีนจะนำหน้าในปี 2007

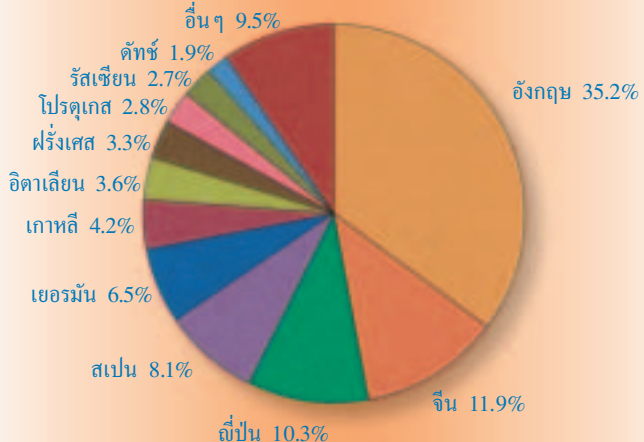

ข้อมูล:http://www.global-reach.biz/fr/findex.php3

บางคนเห็นว่าอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการหลอมรวมทางวัฒนธรรม แต่บางกลุ่มก็มีความเห็นตรงกันข้าม โดยโต้แย้งว่าอินเทอร์เน็ตกลับช่วยสร้างให้มีความหลากหลาย และส่งเสริมวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ถึงแม้ว่าแนวโน้มทั้งสองด้านดังกล่าวนั้นเป็นที่ประจักษ์ชัด แต่อาร์มงด์ มัตเตอลาร์ต ศาสตราจารย์สารสนเทศศาสตร์และการสื่อสารแห่งวิทยาเขต 8 ของมหาวิทยาลัยปารีส เชื่อว่า “ในปัจจุบัน มีชนกลุ่มน้อยเพียงไม่กี่กลุ่มที่มีอุปกรณ์เพียงพอที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมของตนทางอินเทอร์เน็ต” ส่วนแดน ชิลเลอร์ ศาสตราจารย์บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ การสื่อสารและการศึกษาในเรื่องสื่อแห่งมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ (สหรัฐอเมริกา) เชื่อว่า เห็นได้ชัดว่าแนวโน้มในปัจจุบันนั้น “สวนกระแสในเรื่องความหลากหลาย”

สาเหตุที่จำเป็นต้องใช้หลายภาษา

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่ากำลังมีสัญญาณของการเปลี่ยนแปลงให้เห็นกันอยู่ ชิลเลอร์กล่าวว่า “ในขณะนี้เห็นได้ชัดว่า ระบบเก่าๆ ที่ใช้ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมแบบทางเดียวนั้นกำลังเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างเช่น โทรทัศน์ซึ่งช่วยให้ชาวตองกาหรือคนในแถบเอเชียตะวันออก ได้นั่งดูหนังคาวบอยอเมริกันเก่าๆ งานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมในระดับข้ามชาตินั้น กำลังดำเนินไปโดยนำเอาเนื้อหาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในเชิงพาณิชย์ในระดับโลก ซึ่งหมายความว่า งานสร้างสรรค์ที่จำหน่ายให้แก่คนอเมริกันย่อมมีอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติมากกว่าที่ผ่านมาในอดีต ชิลเลอร์กล่าวว่า “ดังนั้น งานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมจึงมีคุณภาพต่างกันไป แต่นี่เป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แท้จริงหรือ หรือเป็นแค่เพียงความหลากหลายทางวัฒนธรรมในลักษณะกาฝากเท่านั้น?”

แนวทางสนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรมแนวหนึ่ง ซึ่งยูเนสโกสนับสนุนอยู่ คือ เพิ่มจำนวนภาษาที่ใช้กันอยู่ทางอินเทอร์เน็ต และส่งเสริมให้สร้างงานสร้างสรรค์ของท้องถิ่นเป็นภาษาต่างๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งหมายความว่าจะต้องแก้ปัญหาในเรื่องการใช้ภาษาเขียนที่มิได้มีรากมาจากภาษาละตินในไซเบอร์สเปซ คนทั่วไปจะใช้ประโยชน์จากสื่อแบบใหม่ๆได้ดีขึ้นและใช้ศักยภาพได้อย่างเต็มที่ หากสามารถสืบค้นข้อมูลที่จำเป็นและต้องการได้ในภาษาของตนเอง และหากสามารถแสดงความต้องการและสร้างเครือข่ายโดยใช้ภาษาของตนได้

การสงวนรักษามรดกของชาติและของโลกมีความสำคัญทัดเทียมกับการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม แนวคิดในด้านการสงวนรักษาดังกล่าวมีความหมายแตกต่างไป จากเดิมนับตั้งแต่เรามีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งานสร้างสรรค์และข้อมูลในรูปแบบดิจิตอลนั้นเชื่อมโยงกับส่วนเครื่องและซอฟต์แวร์ ซึ่งล้าสมัยอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันข้อมูลงานสร้างสรรค์เหล่านั้นสูญหายไป อาจเพราะถูกลบทิ้งเมื่อไม่จำเป็นต้องใช้อีกต่อไป หรือเพราะขาดการสนับสนุน ยูเนสโกจึงพยายามหาทางแก้ปัญหาดังกล่าว โดยพิจารณาหาทางให้ทุกคนมีโอกาสใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ทั้งมัตเตอลาร์ตและชิลเลอร์เชื่อว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เอื้อประโยชน์แก่สังคมให้มากที่สุดขึ้นอยู่กับปณิธานอันมุ่งมั่นของภาครัฐ การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสังคมสารสนเทศและการเตรียมการประชุมดังกล่าวจึงเป็นเวทีอย่างดีสำหรับการอภิปรายถกเถียงระหว่างผู้สนับสนุนการริเริ่มโดยอาศัยงบประมาณแผ่นดินและผู้ที่ไม่เห็นด้วย

นายมัตซึอุระเชื่อมั่นว่า บรรดาผู้นำโลกที่จะเข้าร่วมการประชุมสุดยอดระดับโลก จะมีโอกาสตักตวงประโยชน์จากการปฏิวัติในด้านความรู้ เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ที่เคยถูกปล่อยปละละเลย ทั้งในประเทศกำลังพัฒนา และในบางชุมชนในประเทศพัฒนาแล้ว

โรนี อเมลัน

สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศเป็นผู้จัดการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสังคมสารสนเทศ ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่
http://www.itu.int/wsis/documents/index.asp

งานของยูเนสโก
ด้านการวางมาตรฐานนานาชาติในไซเบอร์สเปซ

ยูเนสโกจะนำเสนอข้อเสนอแนะ ว่าด้วยการส่งเสริมและการใช้หลายภาษาและการเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงไซเบอร์สเปซโดยทัดเทียมกัน ต่อที่ประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสังคมสารสนเทศ โดยจะนำเสนอมาตรฐานทางกฎหมายดังกล่าวต่อที่ประชุมสมัยสามัญขององค์การฯ ครั้งต่อไปในเดือนตุลาคม 2003 เพื่อพิจารณาอนุมัติ เป็นคำแนะนำเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลโดยทัดเทียมกันและการพัฒนาสังคมความรู้ซึ่งประกอบด้วยวัฒนธรรมอันหลากหลาย รวมทั้งวิธีอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือในการธำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทางด้านภาษา

มาตรฐานนานาชาติอีกมาตรฐานหนึ่ง ซึ่งยูเนสโกจะเสนอต่อที่ประชุมสมัยสามัญเพื่อรับรอง คือร่างกฎบัตรยูเนสโกว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางดิจิตอล ในร่างกฎบัตรนี้ ได้แสดงหลักการและให้ข้อเสนอแนะเพื่อสงวนรักษามรดกทางดิจิตอล ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่มีความสำคัญแต่เปราะบางเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งวิธีเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อยู่เสมอ

*http://portal.unesco.org/ci/ev.php?URL_ID=8357&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201&reload

© UNESCO/ Niamh Burke

รางวัลเฟลลินีจากตะวันออกถึงตะวันตก

ผู้อำนวยการใหญ่ยูเนสโกมอบรางวัลเหรียญทองเฟลลินีของยูเนสโกให้แก่ เลสเตอร์ เจมส์ เปอรีส์ ผู้กำกับภาพยนตร์ชาวศรีลังกา และคลินต์ อีสต์วูด ผู้กำกับชาวอเมริกัน เมื่อวันที่ 24 พ.ค. ในงานเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์(ฝรั่งเศส) ประจำปีนี้ เพื่อเป็นเกียรติแก่ความสามารถเชิงวิชาชีพอันโดดเด่นของทั้งสองในอุตสาหกรรมภาพยนตร์

เปอรีส์ วัย 80 ได้ชื่อว่าเป็น “บิดา” ของภาพยนตร์ศรีลังกา ความสำเร็จชิ้นแรกของเขาเมื่อปี 1963 ได้แก่ภาพยนตร์เรื่อง ความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน (Changes in the Village) ต่อจากนั้นก็กำกับภาพยนตร์เรื่องยาวอีก 20 เรื่อง สำหรับ อีสต์วูด วัย 73 นั้นมีผลงานการกำกับภาพยนตร์มากมายหลายแนว ในจำนวนภาพยนตร์ 24 เรื่องที่เขากำกับมีทั้งหนังแนวบู๊ ชีวิตและสยองขวัญ

ส่วนรางวัลเหรียญเงินเฟลลินีของยูเนสโกมอบเมื่อวันที่ 16 มิ.ย. ให้แก่ ชิดดิก บาร์มัก ผู้กำกับชาวอัฟกานิสถาน ซึ่งภาพยนตร์เรื่องยาวเรื่องแรกที่กำกับ คือ โอซามา (Osama)ได้รับรางวัลนานาชาติหลายรางวัล บาร์มักซึ่งเกิดเมื่อปี 1962 เป็นหัวหน้าองค์การภาพยนตร์ของอัฟกานิสถาน อันเป็นสมาคมที่ยูเนสโกให้การสนับสนุนเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือและศิลปวัฒนธรรม

ศิลปินบอสเนียและเฮอร์เซโกวินาร่วมแสดงงานศิลปะ

เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของบอสเนียและเฮอร์เซโกวินาที่ได้ส่งงานศิลปะร่วมจัดแสดงในนิทรรศการศิลปะเบียงนาเล่ที่เวนิส ซึ่งมีขึ้นในเดือนมิ.ย. ศิลปิน 4 คนจากประเทศยุโรปตะวันออกเฉียงใต้แห่งนี้ คือ-เอดิน นูมัน คาดิค, ยูซุฟ ฮัดชิเฟจโซวิค, มายา บาเยวิค และ เน-บอจซา เซริค-โซบา จัดแสดงผลงานที่ลานอาคารพาลาซโซ ซอร์ซี ซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักงานยูเนสโกในนครเวนิส ส่วนคนที่ 5 คือ ดามีร์ นิก ซิค นั้นแสดงผลงานในนิทรรศการชื่อ “ความฝันกับความขัดแย้ง การเผด็จอำนาจของผู้ดู” การริเริ่มทั้งสองด้านนี้เกิดจากความร่วมมือระหว่างยูเนสโก กระทรวงต่างประเทศอิตาลี เมืองเวนิส และโครงการวัฒนธรรมระหว่างประเทศ อาร์ส เอวี (Ars Aevi) ซึ่งกำลังสนับสนุนการสร้างพิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ในกรุงซาราเยโว

© UNESCO

สถานีวิทยุผู้หญิงแห่งแรกในอัฟกานิสถาน

เสียงสตรีอัฟกัน (The Voice of Afghan Women) ซึ่งเป็นสถานีวิทยุชุมชนอิสระที่ดำเนินงานและจัดการโดยผู้หญิงอัฟกัน เริ่มออกอากาศเป็นประจำทุกวันในกรุงคาบุลเมื่อวันที่ 8 มี.ค. อันตรงกับวันสตรีสากล ดำเนินการโดยองค์กรพัฒนาเอกชนของสตรีที่ประกอบวิชาชีพด้านสื่อ โดยใช้ชื่อว่า เสียงสตรีอัฟกันในสื่อโลก จัดตั้งขึ้นด้วยการสนับสนุนจากยูเนสโก

© UNESCO/F. Charaffi

สถานีดังกล่าวออกอากาศรายการด้านการศึกษา การพัฒนา และรายการบันเทิง เป็นภาษาดารี โดยเน้นประเด็นและกิจกรรมที่เกี่ยวกับผู้หญิง

ขณะเริ่มแถลงข่าวนี้ สถานีวิทยุเอฟเอ็มอีกแห่งหนึ่งในอัฟกานิสถานที่ยูเนสโกจัดหาอุปกรณ์ให้ก็มีกำหนดจะเริ่มออกอากาศที่คณะสื่อสารมวลชนของมหาวิทยาลัยคาบุล สถานีวิทยุเหล่านี้เป็นสถานีวิทยุชุมชนแห่งแรก ๆ ที่ออกอากาศนับตั้งแต่รัฐบาลตาลีบันล่มสลาย

ปานามาลงมือพิทักษ์มรดกใต้น้ำ

เมื่อวันที่ 4 เม.ย. 2003 ปานามาเป็นประเทศแรกที่ให้สัตยาบันรับรองอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องมรดกวัฒนธรรมใต้น้ำ เครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศชิ้นนี้ซึ่งผ่านการลงมติรับรองในที่ประชุมใหญ่ยูเนสโกเมื่อวันที่ 2 พ.ย. 2001 ห้ามบุกรุกซากและแหล่งโบราณวัตถุใต้น้ำที่มีอายุเกิน 100 ปี รวมทั้งห้ามค้าวัตถุที่ได้จากขุมทรัพย์ใต้ท้องน้ำดังกล่าว อนุสัญญานี้ซึ่งให้ความสำคัญแก่การอนุรักษ์ไว้ในสถานที่เดิม จะมีผลบังคับใช้ทันทีที่มีประเทศอื่น ๆ อีก 19 ชาติร่วมลงนามรับรองตามปานามา

© UNESCO/ DRASSM/ D. Mezger

นักข่าวอิสราเอลได้รับรางวัลเสรีภาพสื่อมวลชนโลก ปี 2003

อามิรา ฮาสส์ นักข่าวชาวอิสราเอล ได้รับรางวัลเสรีภาพสื่อมวลชนโลก กุยเญอโม คาโน ของยูเนสโก ซึ่งมอบที่คิงสตัน(จาไมกา) ในงานฉลองวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก ผลงานที่ทำให้เธอได้รับรางวัลนี้ก็คือการรายงานข่าวในเขตปาเลสไตน์ให้แก่หนังสือพิมพ์รายวัน ฮาอาเร็ตซ์ ของอิสราเอล

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ฮาสส์เป็นนักข่าวอิสราเอลเพียงคนเดียวที่พำนักอยู่ในเขตแดนปาเลสไตน์ เธอยืนหยัดรายงานข่าวอย่างกล้าหาญ และเป็นตัวของตัวเองจนเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ

รางวัลมูลค่า 25,000 ดอลลาร์สหรัฐ-ซึ่งใช้ชื่อของกุยเญอโม คาโน นักข่าวชาวโคลัมเบียที่ถูกสังหาร เมื่อปี 1987 - เป็นรางวัลที่คณะกรรมการบริหารยูเนสโกตั้งขึ้นในปี 1997 เพื่อยกย่องผลงานของบุคคล องค์กร หรือสถาบันที่ปกป้องหรือส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกไม่ว่าแห่งหนใดในโลก โดยเฉพาะถ้าหากเสรีภาพในการแสดงออกนั้นทำให้เกิดความเสี่ยงถึงชีวิต

© Brian McBurney/Liaision Agency/Gamma

ศรัทธาต่อสันติภาพไม่เสื่อมคลาย

สาธุคุณเอมิล ชูฟานี ผู้ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพของยูเนสโกประจำปี 2003 อุทิศชีวิตให้แก่การเจรจาระหว่างฝ่ายอาหรับกับยิว ผลงานที่เป็นรูปธรรมคือการจัดทำโครงการ “การศึกษาเพื่อสันติภาพประชาธิปไตย และการอยู่ร่วมกัน” ที่วิทยาลัยเซนต์โยเซฟ ในนาซาเรธ โรงเรียนที่เขาเป็นครูใหญ่ตั้งแต่ปี 1976 นั้นเป็นโรงเรียนพี่น้องกับโรงเรียนเลียดา ซึ่งเป็นโรงเรียนยิวในเยรูซาเล็ม ความริเริ่มที่โดดเด่นที่สุดอย่างหนึ่งของเขาคือ เมื่อเดือนพ.ค. 2003 ได้จัดให้ชาวยิวและชาวอาหรับเดินทางแสวงบุญร่วมกันไปยังค่ายกักกันมรณะเอาชวิตซ์-บีร์เกเนา ซึ่งเขาประกาศว่า “การกระทำอันเป็นอนุสรณ์นี้คือเครื่องหมายบ่งบอกว่าเราคัดค้านความทารุณโหดร้ายเยี่ยงนี้โดยสิ้นเชิง “ นอกจากนี้คณะกรรมการยังมอบค่ายกย่องเป็นเกียรติแก่ โยลันเด มูคากา ซานา ชาวเบลเยียม เชื้อสายรวันดาผู้ก่อตั้งมูลนิธิ Nyarimambo Point d’Appui เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงการสังหารล้างเผ่าพันธุ์และเพื่อการฟื้นฟูบูรณะรวันดา

© UNESCO/Michel Semeniako/Patrimoine 2001

ตำราห้าล้านเล่มสำหรับอิรัก

ยูเนสโกจะจัดหาตำราวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์จำนวนห้าล้านเล่มให้แก่นักเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของอิรักสำหรับใช้ในปีการศึกษาที่กำลังจะมาถึง โดยดำเนินการตามโครงการงบประมาณ 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐซึ่งสนับสนุนและรับผิดชอบร่วมกับองค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา

ก่อนปี 1990 ระบบการศึกษาของอิรักถือว่าดีที่สุดประเทศหนึ่งในภูมิภาคอาหรับ รัฐจัดการศึกษาให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย มีอัตราการเข้าเรียนและการรู้หนังสือสูง อย่างไรก็ตามหลังสงครามอ่าวเปอร์เซียปี 1990-91 และการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจที่ตามมา ภาคการศึกษาก็เผชิญกับสภาวะเสื่อมถอยอย่างรวดเร็ว ผลการสำรวจของยูเนสโกเมื่อเร็ว ๆ นี้เกี่ยวกับการศึกษาในประเทศอาหรับระบุว่าปัจจุบันอัตราการรู้หนังสือของอิรักจัดอยู่ในกลุ่มต่ำที่สุดของภูมิภาค โครงการจัดทำตำราเรียนดังกล่าวจะปรับแก้หนังสือฉบับเดิมเพียงเล็กน้อย เพื่อให้มั่นใจว่าเนื้อหาในตำรามีความถูกต้องแม่นยำ และไม่เอื้ออำนวยให้เกิดความรู้สึกระแวงสงสัย แบ่งเขาแบ่งเรา เข้าใจวัฒนธรรมอื่น ๆ คลาดเคลื่อน หรือเกิดความชิงชังรังเกียจ ยูเนสโกจะดูแลการปรับปรุงแก้ไขตำราเหล่านี้พร้อมทั้งจัดพิมพ์และแจกจ่ายต่อไป

© UNESCO/Dominique Roger

เด็กหญิงอาหรับเรียนเก่ง -ถ้ามีโอกาสได้เข้าโรงเรียน

ข้อมูลของสถาบันสถิติแห่งยูเนสโกระบุว่า เด็กวัยประถมศึกษาประมาณ 8 ล้านคนในประเทศอาหรับไม่ได้เข้าโรงเรียน ซึ่งในจำนวนนี้ 5 ล้านคนเป็นเด็กหญิง หากก็มีหลักฐานปรากฏว่าเด็กผู้หญิงที่ได้เข้าโรงเรียนมักมีผลการเรียนดีกว่าเด็กผู้ชาย

รายงานว่าด้วยภูมิภาคอาหรับซึ่งจัดพิมพ์เมื่อเดือนพ.ค.ปีที่แล้วแจ้งว่า เด็กวัยประถมเกือบ 1 ใน 5 (และเป็นเด็กหญิงเสีย 1 ใน 4)ใน 19 ประเทศที่สำรวจ ไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนในปีการศึกษา 1999/2000

อัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษายิ่งต่ำกว่านี้ โดยมีเด็กวัยมัธยม (อายุประมาณ 12 ถึง 18 ปี) เพียงร้อยละ 60 ที่ได้เข้าเรียนในปีที่ทำการสำรวจ ซึ่งร้อยละ 47 เป็นเด็กหญิง

อย่างไรก็ตามทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษา เด็กหญิงที่ได้เข้าเรียนมีแนวโน้มจะเรียนซ้ำชั้นน้อยกว่าเด็กผู้ชาย อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะเรียนต่อจนกระทั่งจบมากกว่าในทั้งสองระดับชั้นด้วย

ภาพยนตร์ของยูเนสโกได้รับรางวัลในเทศกาลที่แอฟริกา

"ภาวะคับขันของเอยา" (Eya's dilemma) ภาพยนตร์แนววรรณกรรมที่สร้างโดยโครงการสาระสร้างสรรค์ของยูเนสโก ได้รับ 2 รางวัลในเทศกาลภาพยนตร์และโทรทัศน์ภูมิภาคแอฟริกัน (FESPACO) ครั้งที่ 18 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงอูอากาดูกู (บูร์กินาฟาโซ) ตั้งแต่วันที่ 22 ก.พ.ถึง 1 มี.ค.

ภาพยนตร์ความยาว 26 นาทีเรื่องนี้ซึ่งกำกับโดย อัดจิเค อัสซูมา จากโตโก ได้รับรางวัลจากสหภาพเศรษฐกิจและการเงินแอฟริกันตะวันออก และจากเอ็นจีโอ แพลน อินเตอร์-แนชแนลเป็นเรื่องราวของเด็กสาวที่จำต้องสยบยอมต่อการใช้เวทย์มนตร์คาถาตามที่ยึดถือกันมาแต่เดิม อันทำให้การเล่าเรียนครอบครัว และชีวิตของตัวเธอเองประสบหายนะ

© UNESCO

หนีเสือปะจระเข้

จะทำอย่างไรดีเมื่อต้องเผชิญระหว่างจระเข้ที่กำลังจ้องตะครุบอยู่ในน้ำกับเสือร้ายซึ่งรออยู่ริมฝั่ง? แนวทางดั้งเดิมของกัมพูชาในการแก้ไขความขัดแย้งเคยมีทางออกซึ่งนำไปปรับใช้ได้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาชีวิตสมรสและปัญหาพิพาทเรื่องที่ดิน บรรทัดฐานเดิมนี้ถูกทำลายเสียหายอย่างแรงโดยเขมรแดงซึ่งนิยมใช้วิธีปรักปรำมากกว่าจากนั้นก็ตามมาด้วยยุคแห่งการฟื้นฟูบูรณะซึ่งรับเอามโนทัศน์ของต่างชาติมาใช้ทันทีอย่างเต็มที่โดยไร้รากเหง้า เช่น เรื่องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของปัจเจกชน ทุกวันนี้ผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ว่าจะใช่ข้าราชการหรือไม่ก็ตามต่างก็วุ่นอยู่กับการพยายามแสวงหาดุลยภาพระหว่างบรรทัดฐานแบบดั้งเดิมกับแรงบันดาลใจใหม่ๆ งานเขียนเรื่อง หนีเสือปะจระเข้ (Between a Tiger and a Crocodile) ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักงานยูเนสโกประจำกรุงพนมเปญ เป็นผลงานการศึกษาอันน่าทึ่งเกี่ยวกับการปฏิรูปแนวปฏิบัติในการแก้ไขความขัดแย้งในกัมพูชา ฟาเบียน ลูโก นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส เป็นผู้รวบรวมขึ้นจากคำให้สัมภาษณ์ของคนจำนวนมาก

สนใจติดต่อได้ที่ : UNESCO Office, P.O.Box 29, Phnom Penh, Cambodia หรือ phnompenh@unesco.org

การสอนศาสนาฟื้นตัวเฟื่องฟู?

ระบบโรงเรียนของรัฐทั่วโลกมีการสอนความรู้ด้านศาสนาเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ตามข้อมูลการวิเคราะห์ตารางสอนโรงเรียนใน 140 ประเทศ โดยสถาบันระหว่างประเทศด้านการศึกษาของยูเนสโก(IBE) ที่เจนีวา สวิตเซอร์-แลนด์ การสอนเรื่องศาสนาปรากฏเป็นวิชาบังคับตามตารางสอนของ 73 ประเทศในจำนวนดังกล่าว อย่างน้อยที่สุดเป็นเวลา 1 ปีในช่วง 9 ปีแรกที่เด็กเข้าเรียน และใน 54 ประเทศที่สำรวจก็จัดสรรเวลาให้วิชาศาสนาในช่วง 6 ปีแรกของการเรียนรวมประมาณร้อยละ 8.1 ของเวลาเรียนทั้งหมด

ผลการวิจัยก่อนหน้านี้ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่เมื่อทศวรรษที่แล้วแสดงให้เห็นชัดเจนว่ามีการสอนวิชาศาสนาลดน้อยถอยลงในช่วงเวลาส่วนใหญ่ของศตวรรษที่แล้ว ตัวอย่างเช่นเมื่อเปรียบเทียบช่วงเวลาสำรวจระหว่างปี 1945-69 กับ 1970-86 พบว่าเวลาเฉลี่ยที่ให้แก่การสอนวิชาศาสนาลดลงจากร้อยละ 5.2 เหลือ 4.2

ข้อมูลล่าสุดนี้ตีพิมพ์ในหนังสือรายไตรมาสของยูเนสโกชื่อ Prospects ฉบับเดือนมิ.ย. 2003 ซึ่งเนื้อหาหลักประจำฉบับเป็นเรื่องของ การศึกษากับศาสนา ส่วนบทความอื่นๆ เป็นเรื่องการวิเคราะห์การปฏิรูปการสอนศาสนาในศตวรรษที่ผ่านมาในฝรั่งเศส อิสราเอล ปากีสถาน และสหพันธรัฐรัสเซีย

สนใจรายละเอียดเพิ่มเติมดูได้ที่ www.wkap.nl/journals/prospects หรือ http://www.ibe.unesco.org

วิจัยเรื่องนักวิจัย

แม้ว่าประเทศด้อยพัฒนาจะมีจำนวนถึงร้อยละ 79 ของประชากรโลก แต่กลับมีนักวิจัยทั้งหมดเพียงร้อยละ 27 ของนักวิจัยทั่วโลกเท่านั้น ทั้งนี้ตามข้อมูลของสถาบันสถิติยูเนสโก

ข้อมูลดังกล่าวระบุว่าประเทศพัฒนามีนักวิจัย 3 คนต่อประชากรทุก 1,000 คน ส่วนประเทศด้อยพัฒนามีนักวิจัยเพียง 3 คนต่อประชากร 10,000 คน ในแง่ของค่าใช้จ่ายประเทศด้อยพัฒนาใช้งบประมาณเพื่อวิจัยและพัฒนาไม่ถึงร้อยละ 1(ร้อยละ 0.9)ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ขณะที่โดยทั่วไปแล้วประเทศพัฒนาใช้งบประมาณด้านนี้ร้อยละ 2.4 ของ GDP

ดูรายละเอียดได้ที่ http://www.uis.unesco.org

© UNESCO/Dominique Roger

สถาปัตยกรรมฉุกเฉิน

สมาคมสถาปนิกฉุกเฉินให้ความช่วยเหลือในกรณีที่เกิดหายนภัยทางธรรมชาติและเทคโนโลยี เช่น การระเบิดที่โรงงาน AZF ในเมืองตูลูส ฝรั่งเศส (ก.ย. 2001) แผ่นดินไหวที่นาห์ริน อัฟกานิสถาน (เม.ย. 2002), และอุทกภัยในยุโรปตอนกลาง(ส.ค. 2002)- และในสถานการณ์ที่ขัดแย้ง ภารกิจขององค์กรนี้คือการสร้างเสริมความปลอดภัย ให้คำแนะนำ และสนับสนุนให้ประชาชนรับหน้าที่ปรับปรุงซ่อมแซมด้วยตัวเอง โดยคำนึงถึงมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นตน

เมื่อวันที่ 13 มิ.ย. ทางองค์กรได้จัดการประชุมนานาชาติขึ้นเป็นครั้งแรกที่ยูเนสโก ซึ่งเนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวถึงการจัดตั้งมูลนิธิ ระหว่างการประชุมดังกล่าวทางสหภาพสถาปนิกสากลซึ่งมีสถาปนิกเป็นสมาชิก 1.2 ล้านคนได้ประกาศเจตนารมย์ที่จะส่งเสริมความร่วมมือกับสมาคมสถาปนิกฉุกเฉิน

© Architectes de l'urgence, Amine

ต้าฉาง : เมืองในครอบกระจก?

เขื่อนพลังน้ำที่กั้นแม่น้ำแยงซีของจีน ซึ่งถือเป็นเขื่อนประเภทนี้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก จะทำให้ประชาชนต้องอพยพจากที่อยู่อาศัยประมาณ 1.3-1.9 ล้านคน เมือง 13 เมืองและหมู่บ้าน 4,500 แห่ง ต้องจมอยู่ใต้ผืนน้ำ นักศึกษาสถาปัตย์ชาวจีน 2 คน ได้ช่วยกันคิดค้นแนวทางที่จะรักษาเมืองประวัติศาสตร์ต้าฉางเอาไว้โดยสร้างโดมกระจกครอบไว้ และปล่อยให้กระบวนการตกตะกอนตามธรรมชาติช่วยรักษาสภาพของเมืองเมื่อกาลเวลาผ่านพ้นไป โครงการนี้ทำให้ หลีลี่ และ เจียฉี หลี่ จากมหาวิทยาลัยชิงหัวในกรุงปักกิ่ง ได้รับรางวัลภูมิสถาปัตย์ยูเนสโก/ไอเอฟแอลเอ ประจำปี 2003 มีการมอบรางวัลจำนวน 3,500 ดอลลาร์สหรัฐนี้ในที่ประชุมใหญ่สหพันธ์สากลแห่งภูมิสถาปนิก ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเดือนพ.ค. ปีที่แล้วที่เมืองคาลการี (แคนาดา) แนวคิดหลักของการประกวดโครงการปี 2003 ซึ่งมีผู้ส่งโครงการเข้าประกวด 170 โครงการจากมหาวิทยาลัย 50 แห่งใน 15 ประเทศก็คือ "ภูมิสถาปัตย์ล้ำยุค" (Landscapes on the edge)

© Nan zeng/Gamma, Paris

รางวัลศิลปะดิจิตอลยูเนสโก ปี 2003

ยูเนสโกตั้งรางวัลศิลปะดิจิตอล ปี 2003 ขึ้น ซึ่งเป็นรางวัลพิเศษของยูเนสโกเพื่อการส่งเสริมศิลปะ ทั้งนี้เพื่อเป็นกำลังใจแก่ศิลปินดิจิตอลวัยหนุ่มสาวทั่วโลก หัวข้อรางวัลปีนี้คือ "พหุนิยมดิจิตอล" (Digital Pluralism) ซึ่งมุ่งสนับสนุนการสังสรรค์เสวนาระหว่างวัฒนธรรม

รางวัลนี้ยูเนสโกจัดขึ้นร่วมกับสถาบันสื่อก้าวหน้าด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์ (IAMAS) ของญี่ปุ่น รางวัลประกอบด้วยรางวัลชนะเลิศเงินสด 5,000 ดอลลาร์สหรัฐ พร้อมทั้งได้ทำงานที่ IAMAS เมืองกีฟูในฐานะศิลปินฝึกหัดนาน 6 เดือน ส่วนรางวัลที่สองและที่สามมีเงินรางวัล 3,000 ดอลลาร์ และ 2,000 ดอลลาร์ตามลำดับ เงินรางวัลดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากกองทุนฮิกาชิยามา ซึ่งจัดตั้งและดำเนินการโดยสหพันธ์สมาคมยูเนสโกแห่งชาติในญี่ปุ่น (NFUAJ)

© UNESCO/IAMAS

ภูมิหลังของโครงการนี้คือมุ่งสร้างฐานข้อมูลหลากภาษาโดยใช้คำแสดงความหมายในการออกเสียงซึ่งมีความหมายและเสียงคล้ายกันในภาษาที่ใช้พูดแพร่หลายที่สุด เช่น ภาษาอังกฤษ สเปน อาหรับ เยอรมัน ฝรั่งเศส รัสเซีย โปรตุเกส ญี่ปุ่น จีนกลาง ฮินดี... วิธีการดังกล่าวช่วยให้ผู้ใช้แทบไม่ต้องพึ่งความรู้ทางภาษาศาสตร์ รวมทั้งลักษณะที่เป็นแบบแผน เช่น ภาษาถิ่น ภาษาเฉพาะกลุ่ม และภาษาเฉพาะกาล

น้ำ : กระแสสัญญาที่ท่วมท้นกลายเป็นเพียงหยาดหยด

© Jim Holmes/Panos Pictures, London.

ปี 2003 ปีสากลว่าด้วยน้ำจืด

- ***แปรรูปกิจการประปาเป็นวิสาหกิจเอกชน*** **น.40**
  ยึดสิทธิมนุษยชนเป็นอันดับแรก
- ***อาร์เจนตินา : ตัวอย่างที่เป็นปัญหาเสียแล้ว*** **น.46**
  วิกฤตการณ์โจมตีแผนงานภาคเอกชน
- ***หลีกเลี่ยงความขัดแย้งเหนือลุ่มน้ำไนล์*** **น.48**
  รัฐหันมาร่วมมือกัน
- ***ช่วยกันพิทักษ์หนองน้ำ*** **น.52**
  พื้นที่ชุ่มน้ำมีบทบาทสำคัญ

รายงานชิ้นนี้จัดเตรียมโดย แบรีย์ เจมส์ ผู้สื่อข่าวด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งประจำอยู่ที่ปารีส

ของความคืบหน้า

รายงานของสหประชาชาติเรื่องการพัฒนาสภาวการณ์น้ำของโลก กล่าวว่า เป้าหมายในการจัดหาน้ำและสุขาภิบาลให้กับประชากรหลายพันล้านคนในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา "แทบจะไม่ประสบผลเอาเสียเลย"

พิศวาส ปทุมรัตน์ แปล

© Chris Stowers/Panos Pictures, London

- ***ประเทศที่แล้งน้ำ*** น.54
  คาซัคสถานร่ำรวยน้ำมัน แต่ขาดแคลนน้ำ
- ***ทะเลทรายแห่งยุโรป*** น.57
  แผนคืนความชุ่มชื้นสู่ทางใต้ของสเปน
- ***ระเบิดเวลามลพิษ*** น.59
  น้ำใต้ดินถูกคุกคาม
- ***ความลี้ลับของน้ำ*** น.61
  ข้อเท็จจริงและเรื่องราวน่ารู้ต่างๆ

USSดาผู้นำทางการเมืองมักจะมาพบปะเพื่อให้คำมั่นสัญญาที่ต่างก็รู้กันดีว่าไม่อาจจะรักษาให้เป็นไปตามนั้นได้ การประชุมสหัสวรรษใหม่ของสหประชาชาติที่นิวยอร์กในปี 2000 มีจุดหมายมุ่งลดประชากรที่ไม่มีน้ำสะอาดบริโภคให้ได้ครึ่งหนึ่งภายในปี 2015 การประชุมสุดยอดโลกเมื่อปีที่แล้ว เรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืน (WSSD) ในโจฮันเนสเบิร์ก (แอฟริกาใต้) เพิ่มจุดมุ่งหมายที่คล้ายคลึงกันในเรื่องสุขาภิบาล

การจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ หมายความว่า ต้องจัดหาน้ำสะอาดให้แก่ประชากรเกือบ 300,000 คนให้ได้ต่อวัน และจัดวางระบบสุขาภิบาลให้แก่ประชากร 500,000 คนต่อวัน "หากสภาพการณ์ยังคงเป็นเหมือนปัจจุบัน เราก็ไม่สามารถแม้แต่จะเข้าไปฉิวเฉียดเป้าหมายที่วางไว้" นี่คือคำกล่าวของมาร์กาเร็ต แคตลีย์-คาร์ลสัน ประธานองค์กรหุ้นส่วนน้ำของโลก ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี 1996 โดยความร่วมมือของธนาคารโลก โครงการพัฒนาของสหประชาชาติ และองค์กรพัฒนาสากลของสวีเดน

คาดกันว่า ภายในปี 2015 ประชากรโลกเกือบ 3 พันล้านคน (ร้อยละ 40 ของจำนวนประชากรที่คะเนไว้) จะอาศัยอยู่ในประเทศที่ไม่สามารถจัดหาน้ำ (หรือหากทำได้ก็เป็นไปด้วยความยากลำบากยิ่ง) มาสนองความต้องการของพลเมืองในด้านการบริโภค อุปโภค และอุตสาหกรรมได้

เมื่อถึงเวลานั้น ผู้คนหลายสิบล้านคนก็จะตายเพราะโรคที่มากับน้ำ ซึ่งรวมเด็ก 6,000 คน ต่อวันโดยเฉลี่ย ตามข้อมูลของคณะกรรมการร่วมระหว่างองค์กรซึ่งสหประชาชาติมอบหมายให้จัดเตรียมข้อมูลสำหรับการประชุมสุดยอดโลกเมื่อปีกลายที่โจฮันเนสเบิร์ก ซึ่งมีมติให้แผนปฏิบัติการเรื่องน้ำมีลำดับความสำคัญสูงสุด

บรรดาผู้นำกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม (G8) ที่ได้มาประชุมกันที่เมืองสปาของฝรั่งเศส คือ เอวิญง-เลส์-แบ็งส์ ในเดือนมิถุนายน ก็ได้กำหนดให้น้ำเป็นวาระสำคัญที่สุดเช่นกัน แต่โชคร้ายที่หากว่าอัตราการลงทุนยังคงเป็นเช่นในปัจจุบัน เป้าหมายทางด้านสุขาภิบาลในแอฟริกาก็ไม่มีโอกาสบรรลุผลได้ และอีกกว่า 100 ปี เป้าหมายเรื่องน้ำถึงจะบรรลุผล นี่คือการคาดการณ์ของ Water Aid ซึ่งเป็นองค์กรการกุศลของสหราชอาณาจักร ทั้งนี้เพราะกลุ่ม G8 จัดสรรเพียงร้อยละ 5 ของงบช่วยเหลือต่างชาติทั้งหมดเพื่อให้แก่โครงการเรื่องน้ำ ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยกว่าเงินของพวกเขาที่หมดไปกับการบริโภคไอศกรีม หรือ อาหารสัตว์เลี้ยงเสียอีก

ที่ร้ายไปกว่านั้นคือ ปริมาณและการปนเปื้อนแหล่งน้ำใต้ดิน ทั้งนี้เพราะการชลประทานและการระบายน้ำที่ไร้ประสิทธิภาพจะทำให้ต้องสูญเสียผลิตผลธัญพืชของโลกถึงร้อยละ 10 ภายใน ปี 2025 ตามรายงานของสถาบันวิจัยนโยบายด้าน ▶

อาหารระหว่างประเทศ ร่วมกับสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการจัดการเรื่องน้ำ นั่นเท่ากับว่าในแต่ละปีเราต้องสูญเสียผลผลิตธัญพืชทั้งหมดของอินเดีย หรือ เท่ากับผลรวมของผลิตผลในอนุภูมิภาคซาฮาร่าในแอฟริกา เอเชียตะวันตก และแอฟริกาเหนือเลยทีเดียว

มิใช่ว่ารัฐบาลนานาประเทศจะไม่ตระหนักถึงอันตรายในเรื่องนี้ เพราะมีการจัดประชุมระดับนานาชาติในประเด็นเรื่องน้ำอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลา 25 ปี ที่ผ่านมา แต่รายงานซึ่งตีพิมพ์โดยสหประชาชาติเรื่องการพัฒนาสภาวการณ์น้ำของโลก (Water for People, Water for Life) เมื่อเร็วๆ นี้กลับบ่งชี้ว่า “แทบจะไม่มี” เป้าหมายใดๆ ที่วางไว้ประสบผลสำเร็จเลย

“แก่นแท้ของวิกฤตการณ์น้ำ อยู่ที่ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้คน” นี่คือสารสำคัญของรายงานฉบับนี้ซึ่งเป็นสารสนเทศหลักของปีสากลว่าด้วยน้ำจืด ซึ่งมียูเนสโกและองค์กรด้านเศรษฐกิจและสังคมของสหประชาชาติเป็นหัวหอกผลักดัน

ภายหลังการตีพิมพ์รายงานฉบับนี้ซึ่งเป็นผลงานความริเริ่มของโครงการประเมินสภาวการณ์ด้านน้ำของโลกของสหประชาชาติ จะไม่มีผู้นำรัฐบาลคนใดสามารถกล่าวอ้างได้อีกว่าตนมิได้ตระหนักถึงวิกฤตการณ์เรื่องน้ำ

โลกปัจจุบันมองว่าการขาดแคลนน้ำสะอาดและสุขาภิบาลเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและย่ำยีศักดิ์ศรีของมนุษย์ รายงานเน้นย้ำให้เห็นผลกระทบอันน่าเศร้าใจของวิกฤตนี้ต่อ

“การดำเนินชีวิตประจำวันของคนยากจน ผู้ต้องต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บที่มากับน้ำ ผู้ต้องอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีอันตราย ต้องดิ้นรนหาทางส่งลูกเข้าโรงเรียนและต้องหาเช้ากินค่ำ เพื่อให้พอเลี้ยงปากท้อง” นี่เป็นปัญหาเรื่องความเสมอภาคด้วย เด็กที่เกิดในประเทศพัฒนาใช้น้ำมากกว่าเด็กในประเทศยากจนราว 30-50 เท่าทีเดียว

“วิกฤตนี้กระทบธรรมชาติด้วยเช่นกัน ขณะนี้ธรรมชาติกำลังร้องโอดโอยที่ถูกภูเขาขยะถมทับอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน และไหนจะเรื่องการใช้ทรัพยากรเกินขนาด และใช้ไปในทางที่ผิด โดยทำราวกับไม่ใส่ใจกับผลที่จะตามมาในวันข้างหน้า และไร้ความห่วงใยในอนาคตของอนุชนรุ่นหลังเอาเสียเลย”

บทความพิเศษนี้จะทำการสำรวจประเด็นสำคัญๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับวิกฤตการณ์ด้านน้ำ

- ผู้ใดควรเข้ามาควบคุมเรื่องน้ำ ภาครัฐหรือภาคเอกชน? กรณีตัวอย่าง-โครงการแปรรูปการประปาของอาร์เจนตินา
- เราจะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งเรื่องน้ำได้หรือไม่? ประสบการณ์กรณีที่ราบลุ่มแม่น้ำไนล์ชี้แนะว่า เราสามารถกระทำได้
- การตะหนักว่าพื้นที่ชุ่มน้ำคือสินทรัพย์ทางธรรมชาติที่สำคัญยิ่ง ถึงแม้ว่าการปกปักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำหลายๆ แห่งอาจจะสายไปเสียแล้วก็ตาม
- กรณีของการลำดับความสำคัญที่ผิดพลาดหรือไม่? แม้ว่าคาซัคสถานจะชื่นชมยินดีกับความมั่งคั่งในเรื่องน้ำมันดิบ แต่ก็ต้องเป็นหนึ่งในประเทศที่เผชิญวิกฤตด้านน้ำจืดที่ร้ายแรงมากที่สุดในโลก
- โครงการผันน้ำจากราบลุ่มแม่น้ำเอโบรของสเปนได้รับการคัดค้านอย่างมาก
- เราควรวิตกกังวลกับการปนเปื้อนของน้ำใต้ดินกันแค่ไหน?

แปรรูปกิจการประปาเป็นวิสาหกิจเอกชน

สิทธิมนุษยชน

บุชนาฏ เมตรประสริฐศรี แปล

กิจการประปาเป็นทั้งความจำเป็นเบื้องต้น สิทธิขั้นพื้นฐาน และธุรกิจที่มีโอกาสทำกำไรงามในเวลาเดียวกัน ความจำเป็นในการวางกำหนดกฎเกณฑ์เรื่องนี้จึงเป็นที่โต้แย้งกันอย่างมาก

“ความเจริญรุ่งเรืองไม่ได้วัดตรงที่ทำให้คนมั่งมีมีมากขึ้นได้หรือเปล่า แต่วัดตรงที่ทำให้คนมีน้อยมีเพียงพอได้หรือไม่”

แฟรงคลิน ดีลาโน รูสเวลต์

© François Lochon/Gamma, Paris

มองในแง่หนึ่งก็จะเห็นว่า บริษัทข้ามชาติไม่กี่แห่งที่ธนาคารโลกหนุนหลังกำลังตั้งหน้าตั้งตายึดครองกิจการน้ำประปาของโลก

หากแต่ความเป็นจริงทุกวันนี้ก็คือบริษัทเอกชนยังมีบทบาทเรื่องน้ำค่อนข้างจำกัด แม้จะมีศักยภาพที่จะขยับขยายอยู่มากก็ตาม บริษัทข้ามชาติลงทุนเป็นมูลค่าไม่ถึงร้อยละ 15 ของเงินลงทุนเรื่องน้ำและโครงการด้านสุขอนามัยทั่วโลก ซึ่งคิดเป็นจำนวนพอๆ กันกับเงินจากแหล่งเงินทุนช่วยเหลือระหว่างประเทศ

เทียบกับสาธารณูปโภคพื้นฐานประเภทอื่นแล้ว "กิจการประปาดึงดูดใจนักลงทุนเอกชนน้อยที่สุด" ทั้งนี้ตามรายงานล่าสุดของคณะกรรมการโลกว่าด้วยทุนอุดหนุนสาธารณูปโภคน้ำ ซึ่งมี มิเชล แคมเดสซัส เป็นประธาน และแนวโน้มของการลงทุนภาคเอกชนก็มาถึงภาวะหยุดนิ่งอย่างแท้จริง โดยเป็นผลอย่างมากจากวิกฤตการณ์ในอาร์เจนตินา

มาร์ก ดับบลิว.โรสแกรนต์ นักวิจัยอาวุโสประจำ

© John Decker/Gamma, Paris

กับพลกำไร

การชลประทาน : สภาพที่เป็นอยู่ในมาดากัสการ์(ภาพบนสุด) และในท้องทุ่งแห้งแล้งบริเวณเขตแดนด้านติดกับแคลิฟอร์เนียของรัฐออริกอนในสหรัฐอเมริกา

สถาบันวิจัยนโยบายอาหารระหว่างประเทศ (IFPRI) กล่าวว่า "เรากำลังเริ่มปรับเปลี่ยนจากแบบแผนการแปรรูปกิจการให้เป็นวิสาหกิจเอกชนล้วนๆ ในเขตเมือง ระบบของภาครัฐก็ดำเนินการให้มีประสิทธิผลเท่ากันหรือดีกว่าระบบของภาคเอกชนได้ ซึ่งในสหรัฐอเมริกาและหลายประเทศในยุโรปก็เป็นอย่างนี้ตลอดมา ประเด็นอยู่ที่เรื่องของแหล่งเงินทุน และเรื่องที่เมืองใหญ่ๆ ต้องหาวิธีเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับตลาดทุน"

หากกระนั้นก็มีแนวโน้มที่ภาคเอกชนจะมีบทบาทสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในกิจการน้ำประปาถ้าหากบริการด้านนี้ถูกกำกับด้วย ▶

© Chris Stowers/Panos Pictures, London

กฎเกณฑ์การค้าสากล และประเทศกำลังพัฒนาก็ไม่ได้มีเสียงวิจารณ์เรื่องการแปรรูปเป็นวิสาหกิจเอกชนมากเท่ากับสหรัฐอเมริกา ซึ่งระบบประปาของประเทศที่เทศบาลดำเนินการอยู่มีโอกาสถูกบริษัทต่างชาติเข้ายึดครองกิจการ

น้อยเรื่องนักที่จะกระตุ้นให้คนโต้แย้งกันได้ดุเดือดเท่าเรื่องบริการน้ำประปาเชิงพาณิชย์ ซึ่งทำให้บางครั้งประชาชนต้องจ่ายเกินฐานะสำหรับปัจจัยอย่างหนึ่งที่จำเป็นต่อชีวิต **หลายคนเห็นว่าเป็นสิ่งผิดที่ยอมให้บริษัทเอกชนซึ่งคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นเหนือกว่าประโยชน์ของส่วนรวมแสวงกำไรจากสิ่งจำเป็นพื้นฐานของคนเรา**

สังคมอิสลามถือว่าน้ำเป็นเครื่องยังประโยชน์ที่พระเจ้าประทานให้ ซึ่ง โจอาคิม ฟอน เบราน์ ผู้อำนวยการ IFPRI กล่าวว่า "ทำให้ยากเหลือเกินที่จะพูดถึงเรื่องของประสิทธิผลและความคุ้มทุน"

เขาเสริมว่า "ในบางประเทศถึงกับห้ามใช้คำว่า "ค่าน้ำ" แม้แต่ในอียิปต์ก็เพิ่งยอมให้ใช้คำนี้ในรายงานของรัฐบาลได้ไม่นาน"

ปัจจุบันองค์การสหประชาชาติระบุไว้ชัดเจนว่า การได้ใช้น้ำสะอาดเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และผู้คนส่วนใหญ่ก็เห็นคล้อยตามนั้นอย่างไม่ต้องสงสัย ว่าแต่ว่าสิทธิจำเป็นต้องปลอดค่าใช้จ่ายด้วยหรือ? อิสมาย เซราเกลดิน ประธานคณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยน้ำสำหรับศตวรรษที่ 21แสดงความเห็นไว้ว่า อาหารก็เป็นเรื่องสิทธิมนุษยชนเช่นกัน แต่น้อยคนจะเห็นว่าควรจัดหาอาหารให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

อันที่จริงการให้งบประมาณอุดหนุนเรื่องน้ำอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้น้ำกลายเป็นสิ่งที่ขาดแคลนมากในหลายส่วนของโลก เพราะ**ถ้าหากคนเราไม่เห็นคุณค่าของอะไรมากพอก็มักจะใช้กันอย่างทิ้งๆ ขว้างๆ** ผู้เชี่ยวชาญบางรายเห็นว่าควรแยกแยะให้ชัดเจนกว่านี้ระหว่างน้ำดื่มและใช้เพื่อสุขอนามัยกับน้ำที่ใช้ในการเกษตรและอุตสาหกรรม ซึ่งคิดเป็นปริมาณเกินกว่าร้อยละ 90 ของน้ำที่ใช้ทั้งหมด

บรรดาประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้ตกปากรับคำจะลดจำนวนประชากรที่ขาดแคลนน้ำสะอาดหรือสุขอนามัยขั้นพื้นฐานลงให้เหลือครึ่งหนึ่งภายในระยะเวลา 12 ปีถัดจากนี้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ถ้าไม่สูงเกินจริงก็นับว่าอาจหาญ เพราะจำเป็นต้องใช้เงินลงทุนเพิ่มอีกหลายแสนล้านดอลลาร์ นอกเหนือไปจากงบประมาณตามความจำเป็นสำหรับซ่อมบำรุงระบบน้ำประปาเดิมที่ชำรุดสึกหรอ แต่ในระยะหลังๆ เงินช่วยเหลือเรื่องน้ำก็ลดน้อยถอยลงและเงินส่วนนี้ก็ไม่ถึงมือหลายประเทศที่ควรได้รับอย่างมาก ในส่วนการลงทุนของภาคเอกชนก็เช่นกัน รายงานการพัฒนามนุษย์ประจำปี 2002 ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติได้จัดลำดับรายชื่อ 60 ประเทศซึ่งประชากรเกินกว่า 1 ใน 5 และบางกรณีก็เกินกว่านั้นไปมาก ไม่มีโอกาสได้ใช้แม้กระทั่งประปาสาธารณะหรือบ่อน้ำที่สะอาดพอ หลายประเทศในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ซึ่งไม่เคยมีบริษัทใดคิดจะลงทุนทำกิจการนี้เลย

กิจการที่ได้ชื่อว่าหายนะ

ตามทัศนะขององค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาเศรษฐกิจ (OECD) ประเทศที่ด้อยพัฒนาอย่างยิ่ง ซึ่งมีอัตราส่วนประชากรที่ไม่มีน้ำสะอาดใช้อยู่มาก ได้รับเงินช่วยเหลือในเรื่องน้ำเพียงส่วนน้อยคือประมาณร้อยละ 12 เท่านั้น ส่วนเงินช่วยเหลือประมาณครึ่งหนึ่งกลับจัดสรรให้แก่ประเทศที่ค่อนข้างเจริญกว่า ได้แก่ อียิปต์ เม็กซิโก มาเลเซีย จีน และอินเดีย

รายงานของแคมเดสซัสกล่าวไว้ว่า "ข้อสรุปก็คือ กิจการประปาทั่วโลกซึ่งมีอยู่หลากรูปแบบตกอยู่ในสภาพหายนะ ไม่มีการพัฒนาและสงวนรักษาน้ำที่ดีพอ โครงสร้างพื้นฐานด้านวัตถุมีไม่พอต่อความต้องการ การบริหารกิจการบกพร่อง บริการตกต่ำและเกิดการขาดทุนสะสม นอกจากนี้ยังขาดแคลนเงินทุน

ทัศนียภาพบริเวณซึ่งเป็นสถานที่ก่อสร้างเขื่อนทรีกอร์จส์ [Three Gorges Dam] กั้นแม่น้ำแยงซีใกล้เมืองอี้ฉางของจีน

บทบาทของภาคเอกชนมีอยู่หลากรูปแบบ

สนับสนุนกิจการนี้ด้วย ความจริงสถานการณ์ด้านการเงินเลวร้ายลงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา และกิจการประปาก็ไม่ได้มีท่าทีว่าจะจัดหาเงินทุนเพื่อสร้างมาตรฐานบริการในอนาคตได้เลย”

ในเงื่อนไขสถานการณ์เช่นนี้ ย่อมเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ที่รัฐบาลและองค์กรเงินทุนระหว่างประเทศเห็นว่า ควรให้บริษัทเอกชนซึ่งมีความพร้อมทั้งในด้านความชำนาญและตลาดเงินทุนรวมทั้งมีขีดความสามารถที่จะดำเนินงานข้ามประเทศได้เข้ามาร่วมมีบทบาทด้วย ธนาคารโลกได้เสนอเงื่อนไขการให้เงินกู้หลายก้อนแก่ภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การกระทำเช่นนี้สะท้อนให้เห็นความคับข้องต่อความไร้สมรรถภาพขององค์กรรัฐในการทำงานนี้ และสะท้อนถึงการยอมรับของแหล่งทุนทั้งหลายรวมทั้งธนาคารเอกชนด้วยว่า ความสำเร็จของการลงทุนด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมล้วนขึ้นอยู่กับความมั่นใจว่าจะสามารถจัดหาน้ำสะอาดรองรับได้จริง

หากกิจการประปาก็เต็มไปด้วยการโกงกิน และตามที่รายงานของแคมเดสซัสระบุ หน่วยงานด้านชลประทานและกระทรวงทรัพยากรน้ำหลายแห่งก็ “มีคนล้นงานอย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากพยายามอย่างผิดๆ ที่จะจัดให้คนมีงานทำ”

ในรายงานสภาวะโลกฉบับล่าสุด สถาบันเวิร์ลด์วอทช์กล่าวว่า หลังการประชุมโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน[World Summit on Sustainable Development] ที่กรุงโยฮันเนสเบิร์กดูเหมือนจะปรากฏแนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนมากขึ้นจากความพยายามร่วมกันระหว่างภาคธุรกิจ กลุ่มประชาชนและรัฐบาลท้องถิ่น”

ภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีสภาธุรกิจโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นตัวแทน กล่าวว่าพร้อมเจรจากับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง “เพื่อดูว่าจะตกลงกันได้ในด้านใดบ้างและนำแนวความคิดเหล่านั้นไปทดลองใช้ให้ปรากฏเป็นจริง” ขณะเดียวกันก็กล่าวโดยยกตัวอย่างการใช้ศัพท์แสงเฉพาะของผู้บริหารรวมทั้งการขาดความโปร่งใส ซึ่งทำให้มีคนวิตกกันมากเกี่ยวกับการร่วมงานดังกล่าวว่าทางฝ่ายตนกำลัง “จำกัดขอบเขต”ของปัญหานี้ แต่อีกไม่ช้าก็จะสร้าง

© Marc French/Panos Pictures, London

คนงานกำลังล้างท่อระบายน้ำเมืองปอร์โตแปรงซ์ในเฮติ

“ทีมผู้ร่วมงานที่กระตือรือร้นและมีความสามารถ” โดยอาศัย “การเจรจาร่วมกับผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องหลายฝ่าย” และ “คิดค้นแผนดำเนินงานเพื่อสร้างการบริหารจัดการที่เหมาะสมแก่ท้องถิ่น”

การเข้ามามีส่วนร่วมของภาคเอกชนนั้นทำได้หลายรูปแบบซึ่งรวมการรับหน้าที่จัดการด้านการเงินระหว่างบริษัทรัฐบาล และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อให้ดำเนินการพัฒนาได้สำเร็จในพื้นที่ซึ่งไม่ได้รับความช่วยเหลือด้านการพัฒนา **ในอังกฤษนั้นบริษัทเอกชนเป็นเจ้าของกิจการน้ำประปาอย่างเต็มตัว ในฝรั่งเศสก็มอบหมายให้บริษัทเป็นผู้ดำเนินกิจการในลักษณะสัมปทานระยะยาว เทศบาลนครหลายแห่งเลือกใช้วิธีเป็นเจ้าของกำกับควบคุมกิจการนี้อย่างเต็มที่เหมือนเดิม แต่ว่าจ้างบริษัทเอกชนเข้ามาทำหน้าที่จัดการด้านบริการ**

“ไม่ว่าภาครัฐหรือภาคเอกชน(หรือทั้งสองฝ่าย)จะเป็นผู้ให้บริการน้ำประปา ข้อสำคัญก็คือต้องตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเสมอ” ทั้งนี้ตามผลการศึกษาฉบับใหม่ของ OECD ซึ่งระบุว่าผู้ใช้น้ำที่ยากจน “ไม่ควรต้องจ่ายเงินค่าน้ำมากกว่าผู้ใช้น้ำที่มีฐานะดี ซึ่งเป็นเรื่องไม่เหมาะสม”

เห็นได้ชัดขึ้นว่าความสำเร็จของโครงการน้ำทุกโครงการขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชน รายงานฉบับหนึ่งที่กล่าว ▶

© Caroline Penn/Panos Pictures, London

ถึงการให้ทุนสนับสนุนพื้นที่เป้าหมายในโยฮันเนสเบิร์กซึ่งเขียนโดยสมาคมนโยบายเศรษฐกิจเคมบริดจ์ระบุว่า "ชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมแลกระหว่างมาตรฐาน ราคา และความสามารถที่จะจ่าย"

สำหรับ มร. เบราน์ แห่ง IFPRI แล้ว "คำตอบเรื่องค่าน้ำอยู่ที่สถาบันต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพของบรรดาสมาคมผู้ใช้น้ำซึ่งสามารถต่อรองกับองค์กรระดับสูงกว่าได้"

เขากล่าวเสริมว่า "ราคาไม่ใช่สิ่งที่ผลักดันอุปสงค์ของน้ำดื่มมากเท่าการมีปากมีเสียงทางการเมือง คนยากจนในบางส่วนของโลกมีปากเสียงมากขึ้นได้โดยอาศัยการกระจายอำนาจ มีตัวแทนเป็นปากเป็นเสียง และมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เรื่องสำคัญที่สุดซึ่งพวกเขาใส่ใจในฐานะพลเมืองคือน้ำสะอาด และในฐานะเกษตรกรก็คือการได้รับชลประทาน"

หลายแห่งในโลก เขื่อนและโครงการสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ไล่ที่ผู้คน หลายแห่งนำเอาแนวคิดเรื่องค้าน้ำมาใช้ซึ่งขัดต่อเจตจำนงของประชาชน และหลายแห่งก็ทำลายสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมหรือศาสนา ทั้งหลายดังกล่าวนี้บ่งชี้ถึงความจำเป็นที่ประชาสังคมและองค์กรเอกชนจะต้องเข้าร่วมในกระบวนการวางแผนด้วย

การขาดความมีส่วนร่วมของสาธารณชนเป็นรากเหง้าของความไม่พอใจเกี่ยวกับข้อตกลงหลายเรื่องกับเอกชน ตลอดจนการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐ-เอกชนในกิจการน้ำประปา ถ้าเป็นบริษัทใหญ่โตที่หยิ่งยะโสและตั้งมาค่อนข้างนานก็มักกอบโกยผลประโยชน์ใส่ตัว โดยทำสัญญาตกลงอย่างไม่โปร่งใสกับรัฐบาลที่โกงกินหรือไม่เป็นประชาธิปไตย โดยยอมจ่ายเงินก้อนใหญ่เพื่อวิ่งเต้นตั้งเงินเดือนสูงเกินปกติให้แก่บรรดาผู้บริหาร ลดมาตรฐานบริการรับปากในสิ่งที่ทำไม่ได้ ขึ้นค่าบริการจนคนจนจ่ายไม่ไหว และใช้วิธีปลดพนักงานออก การสำรวจรอบสหัสวรรษสากลของแกลลัพ ปี 1999 แสดงให้เห็นความเคลือบแคลงใจอย่างมากในการดำเนินงานของบริษัท และการไม่ยอมรับบรรดาบริษัทที่ได้ชื่อว่าขาดความรับผิดชอบต่อสังคม

"การบริจาคเงินและการวิ่งเต้นของบริษัทมักกลบเสียงของบรรดาคนงาน ผู้บริโภค ผู้หญิง นักสิ่งแวดล้อม ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนกลุ่มอื่นๆ" รายงานการพัฒนามนุษย์ของ UNDP กล่าว พร้อมทั้งเสริมว่ากรณีเช่นการแปรรูปกิจการประปาเป็นวิสาหกิจเอกชนในโคชาบัมบา (โบลิเวีย) ซึ่งนำไปสู่การนัดหยุดงาน การจลาจล และการประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วประเทศก่อนที่บริษัทของอเมริกันจะถูกขับออกไปนั้น เป็นตัวอย่าง "สภาพความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่น ปัญญาชน นักสิ่งแวดล้อม และกลุ่มอื่นๆ มักถูกเพิกเฉย กระทั่งมันพัฒนาจนกลายเป็นการประท้วงและการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรง"

บริษัทเอ็นรอนลงทุนข้ามชาติอย่างมหาศาลในธุรกิจ

น้ำประปา จนกระทั่งหนี้สินที่แฝงตัวกดดันให้บริษัทล้มละลาย **วิวองดี** บริษัทสัญชาติฝรั่งเศสซึ่งเป็นรายใหญ่ที่สุดในธุรกิจนี้ โดยเพิ่งเปลี่ยนชื่อยี่ห้อกิจการน้ำและขยะของตนเป็น **วีโอเลีย เอ็นไวรอนเมนต์** เมื่อไม่นานมานี้ ดูเหมือนจะหมกมุ่นอยู่กับอาณาจักรด้านสื่อและความบันเทิงของตนที่ขยายออกไปอย่างกว้างไกลมากกว่าจะสนใจธุรกิจซึ่งไม่ดึงดูดใจเท่าอย่างกิจการจัดส่งน้ำสะอาดให้แก่ชุมชนแออัด

ควบคุมบริษัท

รายงานเรื่อง "The Water Barons" (เจ้าพ่อกิจการน้ำ) สำรวจรายละเอียดความล้มเหลวบางประการของบริษัทเหล่านี้ อันเป็นการติดตามสืบสวนข้อมูลนานหนึ่งปีโดยสมาคมผู้สื่อข่าวสากลสายสืบสวนที่ติดตามเรื่องธุรกิจน้ำของเอกชน แม้จะอ่านการสืบสวนข่าวนี้อย่างรอบคอบแต่รายงานของแคมเดสซัสก็กล่าวโดยไม่มองข้ามปัญหาโกงกินว่า การดำเนินงานส่วนใหญ่ของภาคเอกชน "มีประสิทธิภาพก้าวหน้าอย่างแท้จริง เมื่อทางราชการเรียกร้องและกำหนดไว้ในสัญญา ก็สามารถให้บริการแก่พื้นที่ชานเมืองที่ยากจนได้" แน่นอนว่าเรื่องอย่างนี้ย่อมไม่พาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์

ความผิดพลาดดูเหมือนจะอยู่ที่การคาดหวังให้บริษัทแบบทุนนิยมทำสิ่งซึ่งไม่ใช่แนวทางทุนนิยม **ไม่ว่าบริษัทเหล่านี้จะทำธุรกิจของตนอย่างรับผิดชอบเพียงใด ก็ต้องขึ้นอยู่กับหน่วยงานรัฐที่จะสร้างความมั่นใจให้ได้ว่า ประชาชนทุกคนได้รับบริการด้านสาธารณูปโภคบนพื้นฐานที่เป็นธรรมไม่ใช่บนพื้นฐานของฐานะทางการจ่ายเงิน และยืนยันในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ**

นั่นคือเหตุผลซึ่งทำให้หลายองค์กรที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนาต้องเรียกร้องให้กำหนดกฎระเบียบสากลเกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติขึ้นอย่างเป็นทางการ อันเป็นแนวคิดที่ถูกคัดค้านอย่างแข็งขันจนสำเร็จในที่สุดโดยการวิ่งเต้นของภาคธุรกิจในการประชุมโลกที่โยฮันเนสเบิร์ก ฝ่ายนี้แย้งว่าให้แต่ละประเทศกำหนดกฎเกณฑ์กันเองก็พอ

หากกระนั้นรายงานของแคมเดสซัสก็เน้นถึงความจำเป็นในการวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ในระดับประเทศ เพื่อรักษาระยะห่างระหว่างรัฐบาลกับหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจการน้ำประปา และต้องดำเนินการอย่างโปร่งใสตอบคำถามของสาธารณชนได้

รายงานกล่าวต่อไปว่า "น่าเสียดายที่มีตัวอย่างหน่วยงานกำกับดูแลที่เก่งและมีประสบการณ์ด้านกิจการประปาในประเทศกำลังพัฒนาให้เห็นน้อยมาก ส่วนใหญ่เพิ่งตั้ง อ่อนแอ และถูกรัฐบาลแทรกแซง ต้องพยายามดิ้นรนรับมือกับผลกระทบของสภาวะเศรษฐกิจมหภาคต่อกิจการสัมปทานสำคัญๆ หากประเทศไหนไร้กฎระเบียบหรือไม่เข้มงวด ไม่ว่าบริษัท รัฐบาล หรือสาธารณชนต่างก็ไม่อาจมั่นใจในกระบวนการที่เกี่ยวข้องได้ และการลงทุนก็มักมีปัญหา"

© Trygve Bolstad/Panos Pictures, London

ซ้าย : ชาวบ้านรองน้ำจากประปาหมู่บ้านในเมืองทมิฬนาดู (อินเดีย) บน : กล่องบรรจุขวดน้ำดื่มถูกส่งออกจากโรงงานในแทนซาเนีย

ความที่ผู้กำกับดูแลอ่อนแอมากขนาดนั้นก็เท่ากับปล่อยให้เกิดสภาพที่ไม่เท่าเทียมและไม่เป็นธรรมซึ่งผู้ประกอบการเอกชนมักถูกกล่าวโทษเสมอ รายงานของสมาคมนโยบายเศรษฐกิจเคมบริดจ์ ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า "ในหลายต่อหลายประเทศ ผู้มีฐานะดีได้รับบริการน้ำประปาโดยจ่ายในราคาซึ่งรัฐให้งบประมาณอุดหนุนอย่างมาก ขณะที่คนยากจนไม่ได้รับบริการเลย แม้ว่าแหล่งทุนสนับสนุนจะขอร้องแล้วขอร้องอีกว่าให้ขึ้นค่าน้ำที่เก็บจากคนฐานะดี (เพื่อจัดสรรเงินส่วนที่เก็บได้เพิ่มขึ้นเป็นงบประมาณอุดหนุนบริการพื้นฐานที่คนยากจนพึงได้รับ) แต่สภาพถอยหลังเข้าคลองแบบนี้ยังมีให้เห็นในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่"

เรื่องนี้มีเหตุผลชัดเจน กล่าวคือคนยากจนนั้นไม่มีอำนาจอิทธิพล และพวกนักการเมืองที่เป็นคนตัดสินใจเรื่องค่าน้ำก็ไม่อยากขึ้นค่าน้ำหรือขึ้นภาษีที่เก็บจากกลุ่มผู้สนับสนุนตนซึ่งมีอิทธิพลมากกว่า **อันที่จริงไม่ใช่คนยากจนหรอก พวกที่ฐานะดีและมีอำนาจเหนือกว่าต่างหากที่มักยืนกรานคัดค้านอย่างแข็งขันที่สุดที่จะไม่ยอมให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนเข้ามาเกี่ยว เพราะเกรงว่าจะทำให้ตนได้รับเสียงสนับสนุนน้อยลง อิสมาย เซราเกลดิน กล่าวว่าเป็นเรื่อง "วิปลาส" ที่จะยืนยันให้รัฐคงราคาค่าน้ำด้วยการจัดงบประมาณอุดหนุนโดยอ้างว่าทำเพื่อคนยากจน ในเมื่อคนจนไม่มีโอกาสได้รับบริการนี้เลย แต่กลับต้องซื้อน้ำที่ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพจากคนขายตามถนนในราคาที่แพงกว่า 10 หรือ 20 เท่าตัวเมื่อเทียบกับค่าน้ำที่ควรจ่ายถ้าได้ใช้บริการน้ำประปา**

การให้บริการน้ำโดยใช้รถบรรทุกหรือแรงคนแบกหามเป็นวิธีที่ไร้ประสิทธิภาพเอามากๆ แต่ก็เป็นวิธีการเดียวซึ่งใช้อยู่ตามย่านชุมชนแออัดในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายที่ไม่มีหวังว่าจะได้ใช้น้ำจากท่อประปา การศึกษาของธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชียว่าด้วยการให้บริการน้ำของเอกชนรายย่อยใน 8 เมืองบ่งชี้ผลที่ตรงกันข้ามกับความรู้สึกของคนทั่วไปเนื่องจากพบว่า กิจการเหล่านี้มักเป็นธุรกิจแบบครอบครัว เข้ากับชุมชนได้ดี และให้บริการที่ดีแก่คนจนได้ในราคาพอเหมาะ

เมื่อคำนึงถึงอัตราการขยายตัวที่เชื่องช้าของบริการด้านน้ำ ▶

การศึกษาดังกล่าวจึงเสนอแนะให้กฎหมายรับรองธุรกิจนี้ และปรับปรุงปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจเพื่อส่งเสริมให้ผู้บริการน้ำรายย่อยเหล่านี้ขยายบริการและคิดค่าน้ำถูกลงได้

นักรณรงค์ต่อต้านโลกาภิวัตน์เกรงว่าการเปิดตลาดกิจการประปาในยามที่น้ำกลายเป็นสิ่งจำเป็นต่อการบริโภคซึ่งขาดแคลนมากขึ้นเรื่อยๆ จะกระตุ้นให้เกิดการมุ่งตักตวงกำไรอย่างเทียบได้กับยุคตื่นทองครั้งใหม่ พวกเขาเชื่อว่าจะมีการกักตุนน้ำและจัดส่งขายทั่วโลกเหมือนการค้าน้ำมันทุกวันนี้

ถ้าหากระบบสัมปทานเปิดสำหรับกิจการประปาผ่านการยอมรับ ผู้เสียหายรายใหญ่ย่อมหนีไม่พ้นสิ่งแวดล้อมและอนาคต ทั้งนี้ตามความเห็นที่ ม็อด บาร์โลว์ นักกิจกรรมต้านโลกาภิวัตน์ชาวแคนาดากล่าวไว้ เธอตั้งข้อสังเกตในหนังสือชื่อ “ทองคำสีฟ้า”(Blue Gold) ของตนว่า :

“ใครต่อใครพากันโต้แย้งเรื่องการแปรรูปเป็นวิสาหกิจเอกชนและการกำหนดราคา โดยแทบไม่มีคนพูดถึงโลกธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เลย เพราะไม่ถือเอาสิ่งแวดล้อมเป็นตัวแปรในสมการทางการค้าด้วย ถ้าหากสาธารณชนวางมือไม่กำกับควบคุมระบบน้ำ เราก็จะไม่เหลือใครเลยที่จะลุกขึ้นมาเรียกร้องแหล่งกำเนิดชีวิตนี้แก่โลกได้”

แบร์รี เจมส์

อาร์เจนตินาซึ่งเคยเป็นกลับกลายเป็นตัวอย่าง

กรณีที่อาร์เจนตินาขายกิจการประปาให้บริษัทต่างชาติเคยเป็นที่สรรเสริญ แต่ถึงตอนนี้กลับต้องทบทวนเรื่องนี้ใหม่

© Anibal Greco/Ap/SIPA, Paris

© Alejadro Amdam/Ap/SIPA, Paris

สิ่งหนึ่งที่พูดถึงน้ำในอาร์เจนตินา ณ เวลานี้ได้ก็คือ มีน้ำมากเกินไป

ทุ่งหญ้าแปมปัสอันราบเรียบที่ทอดตัวจากกรุงบัวโนสไอเรสออกไปสุดสายตาถูกปกคลุมด้วยน้ำที่ขังเป็นทะเลสาบตื้นๆ กว้างใหญ่ไพศาล สภาพนี้เกิดจากฝนตกหนัก ประกอบกับขาดระบบที่ช่วยระบายน้ำส่วนเกินลงสู่แม่น้ำ แม้แต่บริเวณซึ่งระบายน้ำที่ท่วมขังออกไปแล้วก็ยังปรากฏว่าระดับน้ำใต้ดินอยู่ห่างผิวดินเพียงไม่กี่เซนติเมตร

แม้องค์กรระหว่างประเทศจะได้สนับสนุนงบประมาณล่วงหน้าเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นซ้ำซาก แต่พื้นที่ทุ่งแปมปัสส่วนใหญ่ก็ยังจมอยู่ใต้น้ำมานานหลายปีแล้ว มีแต่เงินอุดหนุนเท่านั้นที่แห้งเหือดไป

แล้วเมื่อต้นปีนี้จังหวัดซานตาเฟในภาคกลางตอนเหนือก็ประสบอุทกภัยครั้งร้ายแรงที่สุดครั้งหนึ่งในรอบหลายศตวรรษ ทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากและทรัพย์สินเสียหายมากมาย นักอุทกวิทยาโทษว่าการขาดการวางแผน ขาดความใส่ใจ และการฉ้อราษฎร์บังหลวงในระดับจังหวัด ซ้ำเติมภัยพิบัติจากธรรมชาติให้เลวร้ายยิ่งขึ้น ในที่สุดน้ำก็ท่วมขังจนเน่าเหม็นทั่วบริเวณที่ลุ่มต่ำรอบกรุงบัวโนสไอเรส ซึ่งมีน้ำขังเจิ่งตามใต้ถุนและถังส้วมซึม ทำให้น้ำดื่มมักอยู่ในสภาพไม่เหมาะจะใช้บริโภค

ฮูลิโอ อาเรียตา นักเขียนและนักสร้างภาพยนตร์ เขียนเค้าโครงเรื่องไว้เรื่องหนึ่งซึ่งมีมนุษย์ต่างดาวจากอวกาศยึดครองโลก การยึดครองคืบหน้าเรื่อยไปจนกระทั่งฝ่ายผู้รุกรานมาถึงบัวโนสไอเรส แล้วชาวเมืองในย่านบาร์ราคัสชวนพวกนั้นดื่มน้ำแก้กระหาย ทำให้ผู้รุกรานสิ้นชีวิต กำลังเสริมที่ถูกส่งมาตามหาก็เช่นกัน แล้วโลกก็ปลอดภัย

ไม่น่าแปลกใจที่การแปรรูปกิจการประปาในอาร์เจนตินาให้เป็นวิสาหกิจเอกชนเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันไม่จบสิ้น ครั้งที่ คาร์ลอส

แบบอย่างของโลก... ที่มีปัญหา...

มุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี แปล

ซ้าย : บ้านเรือนที่ถูกน้ำท่วมในซานตาเฟ (อาร์เจนตินา) เมื่อเดือนพฤษภาคมปีที่แล้ว
บน : อาสาสมัครช่วยกันลำเลียงน้ำดื่มสำหรับผู้ประสบภัยน้ำท่วม ประชาชนหลายพันคนต้องอพยพจากบ้านเรือนเพื่อหนีน้ำ

เมเนม อดีตประธานาธิบดีเข้ารับตำแหน่งในปี 1989 เศรษฐกิจของประเทศขณะนั้นอยู่ในสภาพซวดเซ ภาวะเงินเฟ้อรุนแรงสาหัสพุ่งขึ้นถึงห้าพันเปอร์เซ็นต์ต่อปี และกิจการตลอดจนเครือข่ายสาธารณูปโภคทั้งหลายของรัฐก็ใกล้ล่มจม ในปี 1993 เมเนมยอมให้เอกชนเข้าดำเนินกิจการประปาของบัวโนสไอเรส ภายใต้แรงกดดันจากธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และสหรัฐอเมริกา

รัฐบาลให้สัมปทานนาน 30 ปี แก่ อกวาอัส อาร์เจนตินัส ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของ ลียองแนส เดโซส์ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น วิวองดี และปัจจุบันคือ วีโอเลีย เอ็นไวรอนเมนต์) เพื่อดำเนินกิจการประปาใน 17 เขตของเมืองหลวง บริษัทนี้ได้รับสัมปทานโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเลย แต่สัญญาว่าจะลดค่าน้ำและขยายบริการ กลุ่มบริษัทเดียวกันนี้ยังดำเนินกิจการประปาในซานตาเฟด้วย

กิจการประปาเป็นหนึ่งในสาธารณูปโภคอย่างสุดท้ายที่รัฐจะขายสัมปทานให้เอกชน และแม้จะมีการกล่าวหาเรื่องรับสินบน แต่การจัดประกวดราคาโดยรัฐบาลก็ยังถือว่าทำได้ดีพอสมควร ธนาคารโลกสนับสนุนให้ประเทศอื่นทั่วโลกถือเอา การแปรรูปกิจการประปาเป็นวิสาหกิจเอกชนของอาร์เจนตินาเป็นต้นแบบ

แรกสุด อกวาอัส อาร์เจนตินัส จัดทำระบบใบเสร็จรับเงินซึ่งถึงมือผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่ และให้บริการน้ำประปาแก่ประชาชนเพิ่มขึ้นอีก 2 ล้านราย ถึงแม้การติดตั้งท่อระบายน้ำเสียจะทำได้ช้ากว่านั้นก็ตาม บัดนี้วิกฤตเศรษฐกิจทำให้แผนขยายบริการต่อในอนาคตอันใกล้ต้องชะงักไป

กลุ่มบริษัทดังกล่าวลดค่าน้ำลงเพื่อตอบแทนการได้รับสัมปทาน แต่ภายหลังก็ค่อยๆ ขึ้นค่าน้ำเรื่อยมา และกิจการนี้ก็ทำกำไรได้สูง ครั้งแรกที่ได้รับสัมปทาน เงินเปโซมีค่าเท่ากับหนึ่งเปโซต่อหนึ่งดอลลาร์สหรัฐฯ แต่ปัจจุบันเงิน 3 เปโซก็ยังแลกได้ไม่ถึงหนึ่งดอลลาร์ กิจการที่แปรรูปให้เป็นวิสาหกิจเอกชนล้วนต้องการขึ้นค่าบริการทั้งนั้น เนสเตอร์ เคิร์ชเนอร์ ประธานาธิบดีคนใหม่กำลังทัดทานเรื่องนี้อยู่ เนื่องจากชาวอาร์เจนตินาจำนวนมากต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าว

ทางฝ่ายบริษัทบอกว่ามีรายได้พอแค่นำไปจ่ายเป็นเงินเดือนและใช้ในการลงทุนพื้นฐานต่อไปเท่านั้น ขณะที่สาธารณชนกล่าวหาว่า อกวาอัส อาร์เจนตินัส ลดมาตรฐานการบำบัดน้ำเสียและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ขณะเดียวกัน มาเรีย จูเลีย อัลโซกาเรย์ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้กำกับดูแลการบำบัดน้ำเสียเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำรอบกรุงบัวโนสไอเรส และเป็นผู้สนับสนุนให้ อกวาอัส อาร์เจนตินัส ได้ขึ้นค่าน้ำหลายครั้งแล้ว ก็ถูกสอบสวนในข้อหาร่ำรวยผิดปกติระหว่างดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่รัฐ

แต่ปัญหานี้ในบัวโนสไอเรสยังนับว่าเบาเมื่อเทียบกับที่เกิดขึ้นในส่วนอื่นๆ ของประเทศ

กรณีที่ถือว่าเป็น “สัญญาอัปยศ” ได้แก่สัญญาที่ทำร่วมกันระหว่างจังหวัดบัวโนสไอเรส กับ อาซูริกซ์ เดอ บัวโนสไอเรส ซึ่งเป็นบริษัทในเครือเอ็นรอน อาซูริกซ์เสนอราคาสัมปทานกว่า 300 ล้านเหรียญ สูงกว่าทุกบริษัทคู่แข่งเกิน 100 ล้านเหรียญ แต่กลับล้มเหลวไม่เป็นท่าในการให้บริการอย่างทั่วถึงแก่พื้นที่ศูนย์กลางหลักๆ เช่น บาเฮีย บลังกา ทำให้ทางจังหวัดต้องเข้ามาดำเนินการแทน

เช่นเดียวกับที่ โคชาบัมบา ในประเทศโบลิเวียซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้าน ราษฎรในจังหวัด ทูคูมัน ซึ่งเป็นจังหวัดเล็กที่สุดของอาร์เจนตินา ได้ประท้วงกรณีที่รัฐให้บริษัทต่างชาติยึดกิจการประปาและต่อมาก็ยอมให้บริษัทขึ้นค่าน้ำอย่างมาก บริษัท อกวาอัส เดล อาคองกีญา ของฝรั่งเศสต้องยกเลิกสัญญาหลังจากผู้ใช้บริการไม่ยอมชำระใบเสร็จ ทิ้งให้กิจการสาธารณูปโภคนี้เผชิญขั้นตอนความขัดแย้งระหว่างประเทศและเผชิญกับอนาคตที่ไม่แน่นอน

ขณะที่ความขัดแย้งดังกล่าวดำเนินอยู่ รัฐบาลอาร์เจนตินาก็จัดประชุมประเทศสมาชิกที่รวมกลุ่มเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจเมอร์โคซูร์ด้วยกัน (อุรุกวัย ปารากวัย และบราซิล) เพื่ออนุรักษ์แหล่งน้ำในชั้นหินแห่งใหญ่ที่สุดของโลกไว้ ซึ่งเป็นแหล่งเก็บน้ำขนาดมหึมาที่ครอบคลุมอาณาบริเวณเทียบเท่ากับขนาดพื้นที่ประเทศฝรั่งเศส สเปน และโปรตุเกสรวมกัน ว่ากันว่าแหล่งน้ำนี้มีปริมาณมากพอที่จะสนองความต้องการของคนทั้งโลกได้นานถึง 200 ปีทีเดียว

แอนดรูว์ เกรแฮม-ยูลล์ รายงานจากบัวโนสไอเรส

หลีกเลี่ยงความขัดแย้งเหนือลุ่มน้ำไนล์

หลังจากดำรงอยู่กับความตึงเครียดและสงครามที่คุกคามมานานหลายปี บรรดาประเทศลุ่มน้ำไนล์ก็เริ่มนั่งโต๊ะเจรจากัน-ด้วยความช่วยเหลือจากยูเนสโก

บุชนาฏ เมตรประเสริฐศรี แปล

นอกเหนือจากข้อแตกต่างใดๆ อันเกิดจากภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงแล้ว ทุกวันนี้ลุ่มน้ำไนล์ก็หาได้มีน้ำเพิ่มขึ้นมากกว่าครั้งที่โมเสสถูกพบในดงหญ้ากกเลยแม้แต่หยดเดียว และปริมาณน้ำก็จะไม่เพิ่มขึ้นอีกเลยแม้ในอีก 25 ปีข้างหน้า ซึ่งคาดว่าจำนวนประชากรริมฝั่งแม่น้ำสายยาวที่สุดในโลกสายนี้จะเพิ่มขึ้นเท่าตัวเป็นกว่า 300 ล้านคน

แต่แรงกดดันด้านประชากรและเศรษฐกิจก็ทบทวีรวดเร็วเกินกว่าที่ศักยภาพของแม่น้ำไนล์จะดำรงรักษาอารยธรรมเอาไว้ได้ เป็นผลให้การตัดสินใจเลือกมีลักษณะชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ ว่าจะเลือกแนวทางพิพาทบาดหมางเรื่องน้ำที่ขาดแคลนมากขึ้นหรือจะร่วมมือกันจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเป็นธรรมยิ่งขึ้น

โชคดีที่ดูเหมือนว่าท้ายที่สุดประเทศทั้ง 10 ประเทศในลุ่มน้ำไนล์ก็หันหน้าเข้าร่วมมือกัน กรณีนี้อาจเป็นตัวอย่างที่ช่วยให้กำลังใจแก่หลายสิบประเทศที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ เว้นแต่จะสามารถบรรลุข้อตกลงว่าด้วยการแบ่งปันสายน้ำที่ไหลผ่านพรมแดนระหว่างประเทศเท่านั้น

© Raid Planète Poussière/Gamma, Paris

น้ำตกบลูไนล์ ในเอธิโอเปีย

โคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติกล่าวไว้ในคำนำของรายงานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำของโลกว่า "น้ำเป็นปัจจัยหลักแห่งความรุ่งเรืองและล่มสลายของอารยธรรม" ความข้อนี้เป็นจริงอย่างไม่มีที่ไหนเทียบได้ในบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนล์ ซึ่งน้ำและตะกอนที่ถูกชะจากใจกลางแอฟริกาได้ทับถมจนกลายเป็นบ่อเกิดของการเพาะปลูกที่เป็นแบบแผนมานานถึง 5,000 ปี หากกระนั้นนายอันนันยังได้กล่าวเสริมด้วยว่า น้ำ "เป็นที่มาของความตึงเครียดและการแก่งแย่งอย่างดุเดือดระหว่างประเทศต่างๆ ซึ่งอาจยิ่งมีสภาพเลวร้ายลงไปอีกถ้าหากแนวโน้มยังคงเป็นเช่นปัจจุบัน"

ดังตัวอย่างลุ่มน้ำไนล์แสดงให้เห็น แนวโน้มในหมู่ประเทศแถบนี้ก็คือมุ่งแสวงหาวิธีการร่วมมือกันแทนที่จะแย่งชิงน้ำกัน การผิดใจอย่างไม่อาจประนีประนอมซึ่งรุนแรงและมักมาจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์กลายเป็นเครื่องกีดกั้นประเทศจำนวนมากที่ใช้แม่น้ำสายเดียวกันทั้ง 261 แห่งทั่วโลก แต่ เลนา ซาลาเม แห่งโครงการประเมินสภาวะน้ำของโลกของยูเนสโกก็ระบุว่า "พบกรณีการร่วมมือกันเรื่องน้ำมากกว่ากรณีความขัดแย้งอันเกิดจากน้ำมากมาย"

"ผมคิดว่ามนุษยชาติยกย่องน้ำในฐานะสิ่งที่สำคัญมากทางวัฒนธรรม" โจอาคิม ฟอน บราวน์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยนโยบายอาหารระหว่างประเทศในกรุงวอชิงตันกล่าว "ทุกสังคมย่อมถือว่าการใส่ยาพิษบ่อน้ำเป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ อีกทั้งมีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมมากมายที่ห้ามยึดครองแหล่งน้ำของคนอื่น โดยเฉพาะ ในพื้นที่ที่ขาดน้ำ"

ความจริงแล้ว อารอน วูล์ฟ กับ แซนดรา โพสเทล นักวิชาการชาวอเมริกันสองคนที่ศึกษาประเด็นนี้อย่างลึกซึ้งได้พบสงครามที่เกี่ยวกับน้ำอย่างชัดแจ้งเพียงครั้งเดียวในช่วง 4,500 ปีที่ผ่านมา เป็นสงครามระหว่างนครรัฐสองแห่ง คือ ลากาช กับ อุมมา ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณที่ปัจจุบันคือตอนใต้ของอิรัก มีความขัดแย้งและการต่อสู้กันประปรายมากซึ่งน้ำเป็นปัจจัยข้อหนึ่ง แต่ผู้เขียนรายงานก็ระบุว่ามีการลงนามในสัญญาว่าด้วยน้ำจำนวนมากกว่า 3,600 ฉบับในช่วงเวลา 12 ศตวรรษที่ผ่านมา ซึ่งหลายฉบับทีเดียวที่ช่วยให้เลี่ยงพันการรบพุ่งอันเกิดจากเรื่องอื่นๆ ได้

กล่าวอีกนัยหนึ่ง น้ำเป็นปัญหาที่น่าเวียนหัวและมีโอกาสเป็นอันตรายได้ในหลายพื้นที่ แต่ยังไม่ถึงขั้นคอขาดบาดตาย สภาพนี้จะยังคงเป็นจริงต่อไปหรือไม่ในอนาคตเมื่อความกดดันเรื่องทรัพยากรน้ำอันมีจำกัดทวีสูงขึ้น และชาติต่างๆ เริ่มหวาดวิตกว่าผลประโยชน์สำคัญหรือความอยู่รอดของตนตกอยู่ในภาวะสุ่มเสี่ยง?

ในอดีตอียิปต์ไม่ได้ลังเลเลยที่จะใช้กำลังข่มขู่เพื่อรักษาส่วนแบ่งการใช้น้ำจากแม่น้ำไนล์อย่างได้เปรียบของตน กำลังทัพบางส่วนถูกฝึกปรือให้พร้อมรบในพื้นที่ป่า ซึ่งส่อเจตนาชัดเจนว่าตั้งใจใช้ปฏิบัติการในประเทศที่อยู่ไกลออกไปทางใต้ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำไวท์ไนล์

เมื่อดูแผนที่บริเวณที่ราบสูงเอธิโอเปียซึ่งน้ำร้อยละ 85 ไหลสู่อียิปต์โดยผ่านมาทางแม่น้ำบลูไนล์ ยาน ลุยเยนดิค วิศวกรชลประทานชาวดัชต์และผู้เชี่ยวชาญระบบความรู้แห่งสถาบันไอเอชอีว่าด้วยการศึกษาเรื่องน้ำประจำเมืองเดลฟต์ (เนเธอร์แลนด์) ของยูเนสโกก็กล่าวว่า “ถ้าหากเอธิโอเปียตัดสินใจสร้างเขื่อนกั้นลำน้ำสาขาสายใดสายหนึ่งแล้ว ก็หมายถึงจะต้องรบกับอียิปต์ในทันที อียิปต์ไม่มีทางเลือกอื่นเลย” เขากล่าวว่าความพยายามที่จะใช้น้ำของประเทศใดประเทศหนึ่งในบรรดาอีก 9 ประเทศแถบลุ่มน้ำไนล์ซึ่งจะเป็นผลให้ปริมาณน้ำที่ไหลสู่อียิปต์ลดลงย่อมผลักดันให้เกิดสงครามได้

เพื่อหลีกเลี่ยงความเป็นไปได้ดังกล่าว บรรดาประเทศที่ตั้งอยู่ริมฝั่งน้ำจึงได้จัดทำสิ่งที่เรียกว่า โครงการริเริ่มลุ่มน้ำไนล์ (ดูล้อมกรอบ) ซึ่งคิดค้นขึ้นเพื่อใช้จิตวิญญาณแห่งความร่วมมือเข้าแทนที่ความขัดแย้งที่คุกคาม ศาสตราจารย์ลุยเยนดิคกำลังช่วยรวบรวมวิศวกรจากทั้ง 10 ประเทศในแถบลุ่มน้ำไนล์ ภายใต้ข้อสรุปที่ว่าผู้เชี่ยวชาญย่อมสามารถแก้ปัญหาเรื่องน้ำได้ดีกว่านักการเมือง

ขณะเดียวกัน ยูเนสโกซึ่งเป็นหน่วยงานหลักเกี่ยวกับเรื่องน้ำจืดขององค์การสหประชาชาติก็ได้จัดทำโครงการระดับโลกที่ใช้ชื่อว่า “แปรโอกาสที่จะขัดแย้งให้เป็นศักยภาพการร่วมมือ” (From Potential Conflict to Co-operation Potential : PC-CP) - โดยร่วมมือกับองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่มุ่งหวังผลกำไร คือ กรีนครอสอินเตอร์แนชแนล เพื่อสำรวจ “ศักยภาพในการที่จะอาศัยทรัพยากรน้ำที่ใช้ร่วมกันให้เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสันติภาพและการพัฒนาในภูมิภาคโดยการเจรจาการร่วมมือ และการจัดการพื้นที่ลุ่มแม่น้ำอย่างมีส่วนร่วม”

ดินแดนบริเวณนี้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้สำรวจทำแผนที่ เนื่องจากไม่มีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการระบบน้ำ นอกเหนือจากเอกสารวางกรอบกว้างๆ ที่ไม่มีผลบังคับใช้ ซึ่งให้แนวทางชี้แนะสำหรับประเทศต่างๆ ในการร่างข้อตกลงเรื่องน้ำ อีกทั้งยังไม่มีกลไกใดๆ เพื่อตรวจสอบหรือบังคับใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศเรื่องน้ำแบบทวิภาคีซึ่งมีอยู่มากมายด้วย

โครงการริเริ่มลุ่มน้ำไนล์

ในปี 1999 6 ประเทศในบริเวณเกรทเลค ได้แก่ บุรุนดี สาธารณรัฐคองโก เคนยา รวันดา แทนซาเนีย และยูกันดา รวมทั้งอียิปต์ ซูดาน และเอธิโอเปีย ได้ร่วมกันก่อตั้งโครงการริเริ่มลุ่มน้ำไนล์ขึ้น เพื่อแก้ปัญหาใหญ่บางเรื่องเกี่ยวกับการแบ่งปันทรัพยากรน้ำในหมู่ประเทศเหล่านี้ร่วมกันโดยสันติ ประเด็นที่กดดันได้แก่ อียิปต์จะยอมได้รับปริมาณน้ำจากแม่น้ำไนล์น้อยลงหรือไม่เพื่อแลกกับโครงการด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ต้นน้ำ? และจะยอมให้เอธิโอเปียใช้ทรัพยากรน้ำบางส่วนจากแม่น้ำบลูไนล์เพื่อพัฒนาการเกษตรของตนหรือไม่? ด้วยโครงการริเริ่มนี้ บรรดาประเทศลุ่มน้ำไนล์ได้ดำเนินกระบวนการซึ่งอาจนำไปสู่การทบทวนข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรมในปี 1959 ซึ่งกำหนดให้อียิปต์ได้ใช้น้ำเกือบทั้งหมดในแม่น้ำไนล์ และซูดานได้ใช้น้ำปริมาณน้อยกว่า

ในทศวรรษ 1950 อียิปต์ใช้ข้อได้เปรียบในฐานะที่ครองอำนาจทางการทหารและการเมืองในภูมิภาคนี้อยู่สนับสนุนข้อตกลงในยุคอาณานิคม ซึ่งกำหนดให้ตนได้สิทธิเกือบเต็มที่ในการควบคุมแม่น้ำที่ไหลคดเคี้ยวเป็นระยะทาง 6,700 กิโลเมตรลงไปทางใต้สู่ใจกลางทวีปแอฟริกาและเข้าสู่ที่ราบสูงของเอธิโอเปียและเอริเทรีย

ในปี 1959 อียิปต์ลงนามในข้อตกลงที่สลับซับซ้อนกับรัฐบาลทหารของประเทศซูดานที่เพิ่งเป็นเอกราชใหม่ว่าด้วย "การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำไนล์อย่างเต็มที่" - โดยที่ตั้งใจจะใช้ประโยชน์ให้เต็มที่จริงๆ เสียด้วย!

จากปริมาณน้ำในแม่น้ำซึ่งมีเฉลี่ยปีละ 84,000 ล้านลูกบาศก์เมตรที่ไหลผ่านคาร์ทูม อียิปต์ได้รับ 55,500 ล้าน และซูดานได้รับ 18,500 ล้านลูกบาศก์เมตรนับตั้งแต่ข้อตกลงปี 1959 มีผลบังคับใช้ โดยปริมาณน้ำที่เหลือ 10,000 ล้านลูกบาศก์เมตร นับเป็นน้ำซึมหรือระเหยจากทะเลสาบนัสเซอร์ เมื่อคำนึงถึงความสำคัญของเอธิโอเปียในฐานะต้นกำเนิดของน้ำส่วนใหญ่ในแม่น้ำสายนี้ ก็เป็นเรื่องน่าแปลกที่ข้อตกลงนี้เป็นเพียงข้อตกลงทวิภาคีและไม่ได้ให้ประเทศทั้งหลายที่มีสิทธิในการใช้แม่น้ำได้เข้าร่วมทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม การสิ้นสุดของลัทธิคอมมิวนิสต์และสงครามกลางเมืองในเอธิโอเปีย อันเป็นประเทศที่มีประชากรกว่า 60 ล้านคน ก็เปิดทางให้แก่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของประชากรอย่างรวดเร็ว อีกทั้งภัยแล้งที่เกิดขึ้นหลายครั้งก็ยิ่งตอกย้ำความจำเป็นที่ประเทศนี้ต้องสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้สำเร็จ ซึ่งทำได้โดยการจัดชลประทานในบริเวณที่ราบสูงเอธิโอเปีย และป้องกันไม่ให้หน้าดินจำนวนหลายล้านตันถูกฝนชะหายไปทุกปี

เอธิโอเปียยืนยันว่ามีสิทธิทุกประการที่จะพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศตน พร้อมทั้งตำหนิอียิปต์อย่างขมขื่นที่ลงมือสร้างเขื่อนอัสวานโดยไม่หารือตนเลย ซ้ำยังบังคับเอาส่วนแบ่งจากแม่น้ำอย่างได้เปรียบด้วย เอกสารนโยบายฉบับหนึ่งของเอธิโอเปียในปี 1997 ระบุว่า "ไม่อาจปล่อยให้ความไม่เป็นธรรมที่ปรากฏทนโท่ในลุ่มน้ำไนล์คงอยู่ต่อไป" สิ่งหนึ่งที่เหนี่ยวรั้งไม่ให้เอธิโอเปียพัฒนาการเกษตรโดยจัดชลประทานในพื้นที่ขนาดใหญ่ได้ก็คือ การคุกคามด้วยปฏิบัติการทางทหารซึ่งอียิปต์ถือว่าเป็นการป้องกันตัว คราวที่เอธิโอเปียนำวิศวกรการเกษตรชาวอิสราเอลเข้าประเทศในปี 1989 เพื่อสำรวจทรัพยากรน้ำของตน ก็เคยถูกไคโรเตือนอย่างน่าหวั่นเกรงมาแล้ว

การที่เอธิโอเปียเรียกร้องจะใช้น้ำซึ่งมีต้นน้ำอยู่ในดินแดนของตนนั้นมีตัวอย่างจากกรณีประวัติศาสตร์สากลมาแล้ว ในช่วงที่เกิดความขัดแย้งเรื่องน้ำระหว่างสหรัฐอเมริกาและเม็กซิโกเมื่อปลายศตวรรษที่ 19 จัดสัน ฮาร์มอน อัยการสูงสุดของสหรัฐอเมริการะบุว่า ประเทศตนมีอธิปไตยสมบูรณ์

© Crispin Hughes/Panos Pictures, London

การสร้างคลองจองเลในภาคใต้ของซูดานถูกระงับไปเพราะสงคราม
ขวา : แม่น้ำไนล์ที่เชื่อมอัสวานในอียิปต์

เหนือแม่น้ำริโอแกรนด์ส่วนนั้น ซึ่งไหลอยู่ภายในเขตแดนของประเทศ และไม่มีพันธะใดต้องแบ่งปันให้ประเทศอื่นร่วมใช้

หลังจากกรณีนั้น ตุรกีได้อ้างสิ่งที่เรียกว่า หลักการฮาร์มอน เพื่อสร้างความชอบธรรมในการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำยูเฟรตีสซึ่งยังความเสียหายให้แก่บรรดาประเทศเพื่อนบ้านที่ตั้งอยู่ปลายน้ำ คือซีเรียและอิรัก สุไลมาน เดมิเรล อดีตประธานาธิบดีตุรกีกล่าวว่า ประเทศเหล่านั้นไม่มีสิทธิเรียกร้องจะใช้น้ำของตุรกีมากไปกว่าที่ตุรกีจะอ้างสิทธิในน้ำมันของพวกเขา

แต่ถ้าหากใช้กฎที่ยึดหลักผู้พบย่อมถือเป็นเจ้าของเช่นนี้กับลุ่มน้ำไนล์ ศาสตราจารย์ลุยเยนดิคบอกว่า "ก็คงต้องตั้งคำถามว่า แล้วพระเจ้าทรงสร้างอียิปต์ขึ้นด้วยพระประสงค์ใดกัน? เพราะประเทศนี้ไม่มีทางจะมีน้ำใช้เพิ่มขึ้นเลย เว้นแต่ต้องหาจากที่อื่น ซึ่งก็ไม่มีที่อื่นใดอีกแล้ว"

อาณานิคมใหม่ๆ ในทะเลทราย

นอกเหนือจากน้ำฝนและน้ำใต้ดินปริมาณเล็กน้อยแล้ว อียิปต์ได้น้ำจืดทั้งหมดจากแม่น้ำไนล์ สำหรับใช้ในการเกษตร อุตสาหกรรม และใช้เพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือน อียิปต์ใช้ส่วนแบ่งทั้งหมด 55,500 ล้านลูกบาศก์เมตรจนเกลี้ยง และมักจะล่วงล้ำก้ำเกินส่วนที่เป็นของซูดานด้วยด้วยการใช้วิธียักย้ายถ่ายเทน้ำบางส่วนที่ได้มาและนำน้ำเสียกลับมาใช้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อียิปต์กำลังสร้างอาณานิคมใหม่ๆ ขึ้นในทะเลทรายเพื่อรองรับประชากรที่ขยายตัว เนื่องจากพื้นที่ริมแม่น้ำไนล์ลดน้อยลงเรื่อยๆ

แนวคิดหนึ่งที่อียิปต์จะหาน้ำมาใช้ให้ได้มากขึ้นก็คือ ช่วยซูดานสร้างคลองจองเลความยาว 360 กิโลเมตรผ่านทางเขตซัดด์ตอนใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำผืนใหญ่ที่สุดในโลก แม่น้ำไวท์ไนล์ไหลลดเลี้ยวผ่านเขตซัดด์นานประมาณ 1 ปี น้ำปริมาณครึ่งหนึ่งสูญเสียไปกับการระเหยเป็นไอ วิศวกรอียิปต์กล่าวว่าการขุดคลองจะช่วยลดปริมาณน้ำที่ระเหยลงได้มาก ทำให้มีน้ำเพิ่มขึ้นอีกเกือบ 5 พันล้านลูกบาศก์เมตรซึ่งจะนำมาแบ่งให้ซูดานกับอียิปต์เท่าๆ กัน

แนวความคิดนี้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการตระหนักถึง

© Robert Fairey/ISP/Gamma, Paris

คุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำ (ดูหน้าถัดไป) โครงการขุดคลองสายนี้ซึ่งแรกเริ่มเดิมทีเกิดจากความคิดของผู้ปกครองอาณานิคมอังกฤษ ได้ชะงักลงตั้งแต่ปี 1983 เพราะเกิดสงครามกลางเมืองในซูดานซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งของสงครามนี้ก็มาจากการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรขนานใหญ่อันทำให้จำเป็นต้องขุดคลองดังกล่าวนั่นเอง การแบ่งแยกพื้นที่ตอนใต้อาจทำให้มีอีกหนึ่งประเทศที่อ้างสิทธิในแม่น้ำไนล์ ซึ่งเป็นสิ่งที่อียิปต์ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น ฉะนั้นไคโรจึงสนับสนุนรัฐบาลซูดานอย่างแข็งขันให้พยายามรักษาประเทศให้เป็นหนึ่งเดียว

โครงการขุดคลองจองเลผุดขึ้นจากความคิดทำนองเป็นเจ้าเข้าเจ้าของแบบเดียวกับที่ทำให้เกิดเขื่อนอัสวานตอนบนขึ้นมา ซึ่งได้อำนวยให้เกิดผลดีต่ออียิปต์หลายประการนับตั้งแต่เปิดใช้งานในปี 1970 ในด้านหนึ่งมันช่วยเพิ่มพื้นที่การเกษตรและปรับปรุงการเดินเรือในแม่น้ำไนล์ให้สะดวกขึ้น ส่วนอีกด้านหนึ่งเขื่อนนี้ก็กักตะกอนหลายล้านตันที่ถูกชะลงมาจากที่ราบสูงเอธิโอเปียทุกปี ตะกอนดังกล่าวเคยบำรุงพื้นที่ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนล์ให้อุดมสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันมันกลับทับถมให้เขื่อนตื้นเขินขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นดินดอนปากน้ำจึงทรุดตัวลงและดินเค็มขึ้นเพราะถูกน้ำทะเลรุก อียิปต์ต้องใช้ปุ๋ยอย่างหนักเพื่อชดเชยการสูญเสียดินตะกอน เขื่อนนี้ยังทำให้อียิปต์ยิ่งต้องพึ่งพาประเทศที่ตั้งอยู่ต้นน้ำมากขึ้น เนื่องจากทุกครั้งที่ปริมาณน้ำซึ่งไหลสู่ทะเลสาบนัสเซอร์ขาดแคลนมากก็ย่อมหมายถึงการจ่ายกระแสไฟฟ้าจะต้องขัดข้องไปครึ่งหนึ่ง

ศาสตราจารย์ลุยเยนดิคทวนความจำถึงการประชุมที่ตึงเครียดครั้งหนึ่งในกรุงแอดดิสอะบาบาเมื่อไม่กี่ปีก่อน ซึ่งผู้แทนชาวเอธิโอเปียรายหนึ่งกล่าวหาฝ่ายอียิปต์ว่า ไม่เพียงแต่ลักเอาน้ำของประเทศตนไปเท่านั้น แต่ยังลักเอาดินไปด้วย เขาเล่าย้อนว่า “ศาสตราจารย์ชาวอียิปต์คนหนึ่งลุกขึ้นยืนแล้วก็พูดว่า ‘ขอบคุณมากสำหรับน้ำ แต่ได้โปรดเก็บดินเอาไว้เถอะ’ ครั้งนั้นแหละที่ผมเริ่มเข้าใจว่าคนพวกนี้กำลังพูดจาไร้สาระ พวกเขาพูดกันแบบนักการเมือง ถ้าหากคุณจับวิศวกรการเกษตรชาวอียิปต์กับชาวเอธิโอเปียฝ่ายละ 2 คนร่วมประชุมกันในห้องสักหนึ่งสัปดาห์ แล้วขอให้ช่วยกันคิดหาทางแก้ไขซึ่งน่าพอใจสำหรับทั้งสองฝ่าย ผมมั่นใจว่าพวกเขาต้องทำได้แน่”

แม้แต่อียิปต์ก็เริ่มตระหนักถึงความไม่มั่นคงของสถานการณ์ซึ่ง 5 ประเทศในแถบลุ่มน้ำไนล์ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศยากจนที่สุดของโลก และประเทศใหญ่ที่มีแนวโน้มจะเผชิญภัยแล้งซ้ำซากก็ต้องเตรียมตัวให้พร้อม ขณะที่ชาวอียิปต์และชาวซูดานเริ่มลงมือทำการชลประทานขนานใหญ่

อียิปต์ทุ่มเทความพยายามอย่างมากที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรอันมีจำกัดนี้โดยปรับปรุงประสิทธิผลของการชลประทาน เปลี่ยนแบบแผนพืชผลที่ปลูก วางท่อชลประทาน และนำน้ำทิ้งกลับมาใช้ใหม่ แม้จะใช้มาตรการทั้งหลายนี้แล้ว อียิปต์ก็ยังต้องนำเข้าข้าวสาลีประมาณปีละ 7 ล้านตัน

ศาสตราจารย์ลุยเยนดิคเห็นว่า คงเป็นเรื่องเข้าทีเหมือนกันที่อียิปต์จะทำ “เสมือนว่า” นำเข้าน้ำ โดยให้เอธิโอเปียปลูกพืชอาหารบางส่วนขายให้ตน ข้อมูลของสถาบันเวิร์ลด์วอทช์ระบุว่า การนำเข้าเมล็ดข้าวหนึ่งตันก็เท่ากับนำเข้าน้ำปริมาณ 1,000 ตัน

เรื่องนี้อาจจะเป็นประวัติศาสตร์ที่ผกผันอย่างน่าสนใจ เนื่องจากครั้งหนึ่งอียิปต์เคยเป็นยุ้งฉางของอาณาจักรโรมันมาก่อน ▶

สถาบันยูเนสโก-ไอเอชอีให้การอุดหนุนโครงการริเริ่มลุ่มน้ำไนล์ โดยสนับสนุนให้มีการจัดหลักสูตรภูมิภาคเพื่อวิศวกรด้านแม่น้ำขึ้นในอียิปต์ และจัดทำเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ตเพื่อช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญเรื่องน้ำได้แลกเปลี่ยนข้อมูลกันและสร้างกรอบการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ที่สำคัญคือบรรดาประเทศเหล่านี้ยังคงอยู่ในขั้นตอนของการสร้างความไว้วางใจกันโดยข้อเท็จจริงที่ว่าการมีภาพถ่ายดาวเทียมทำให้แต่ละประเทศปิดบังความลับต่อกันได้ยากเป็นเครื่องช่วยสนับสนุน

บางประเทศในแถบลุ่มน้ำแห่งนี้มีวิศวกรที่ชำนาญงานอยู่น้อยมาก แต่เครือข่ายดังกล่าวก็มุ่งส่งเสริมให้พวกเขาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของแวดวงวิศวกรกลุ่มใหญ่ที่มีความคิดทำนองเดียวกัน ขณะเดียวกันทั้ง 10 ประเทศก็กำลังพัฒนาศูนย์ประจำภูมิภาคที่เชี่ยวชาญงานวิจัยหลากหลายด้าน

ศาสตราจารย์ลุยเยนดิคทบทวนให้ฟังว่าประเทศของตนคือเนเธอร์แลนด์นั้น อยู่ในสภาพคล้ายๆ กับอียิปต์ คือตั้งอยู่ตอนปลายของแม่น้ำสายยาว และกว่าจะลบข้อกังขาของประเทศเพื่อนบ้านได้ก็ใช้เวลาหลายทศวรรษ ความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากการแลกเปลี่ยนข้อมูล การลงมือแก้ไขปัญหาร่วมกับประเทศอื่นๆ และค่อยๆ สร้างความวางใจกันทีละเล็กละน้อย เขาคิดว่าประเทศลุ่มน้ำไนล์ก็สามารถร่วมมือกันได้สำเร็จพอๆ กัน

เขากล่าวว่า “สถานการณ์ทั้งหมดกำลังเปลี่ยนแปลง และผมก็เชื่อว่าจะไม่เกิดสงครามอีกต่อไป ผมคิดว่างานที่โครงการริเริ่มลุ่มน้ำไนล์ได้ดำเนินการไปเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และการที่เรามีส่วนช่วยเสริมด้านความรู้ความสามารถนั้น กำลังส่งเสริมให้คนคุยถึงปัญหานี้กันมากขึ้น เมื่อทำได้ถึงขั้นนี้แล้ว ก็ไม่มีใครพูดถึงความขัดแย้งหรอก แต่จะช่วยกันคิดหาทางออกที่ดีที่สุดมากกว่า”

แบร์รี เจมส์

© Mark Henley/Panos Pictures, London

พ่อกับลูกชายช่วยกันทำงานอยู่ในสวนผักใกล้พีระมิดแถวกรุงไคโร(อียิปต์)

ช่วยกันฟื้นฟูหนองน้ำ!

อรวรรณ นาวายุทธ แปล

หลายรัฐบาลต้องการเพิ่มพื้นที่การเกษตรด้วยการระบายน้ำออกจากหนองน้ำและบึง ส่งผลให้องค์ประกอบอย่างหนึ่งซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ และการหมุนเวียนของน้ำต้องสูญสิ้นไป

พื้นที่ชุ่มน้ำ มักถูกจัดไว้ในฐานะพื้นที่ไร้ประโยชน์ เป็นที่ซึ่งรัฐบาลต่างพยายามมองหาหนทางระบายน้ำออก เพื่อขจัดโรคมาลาเรียและโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดจากน้ำชนิดอื่นๆ หรือไม่ก็เพื่อจัดทำเป็นพื้นที่การเกษตรหรือโครงการพัฒนาอื่นๆ

แต่ปัจจุบัน บริเวณที่ลุ่มน้ำขังชนิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพรุ หนอง หรือบึงทั่วโลก กำลังจะฟื้นคืนสู่สภาพเดิม เมื่อนักวิทยาศาสตร์ค้นพบบทบาทหน้าที่สำคัญของมัน ในแง่ที่ช่วยควบคุมน้ำทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เป็นถิ่นที่อยู่ของพืชและสัตว์ และมีอิทธิพลต่อสภาพอากาศในอาณาบริเวณนั้นอย่างมาก

พื้นที่ชุ่มน้ำ ทำหน้าที่ดึงดูดให้ฝนตกและยังช่วยเก็บกักน้ำฝน รวมทั้งป้องกันไม่ให้ตะกอนดินอันอุดมสมบูรณ์ต้องไหลทิ้งลงไปในทะเลหรือทะเลสาบ ช่วยเพิ่มความชื้นในบรรยากาศ กระทั่งในที่สุดก็จะตกลงมาเป็นฝนและทำให้สภาพแวดล้อมชุ่มเย็น รวมทั้งยังทำหน้าที่เสมือนโรงงานบำบัดน้ำเสียตามธรรมชาติ โดยแทบจะไม่ต้องอาศัยเทคโนโลยีหรือการบำรุงรักษาใดๆ

พื้นที่ชุ่มน้ำทั่วโลก ซึ่งครอบคลุมทั้งพื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกทำลายอย่างรวดเร็วบริเวณเอเชียตะวันออก ไปจนถึงพื้นที่ชื้นแฉะหรือหนองน้ำแถบอ่าวจาไมก้าซึ่งกำลังถูกคุกคามและอยู่ห่างจากย่านใจกลางเมืองนิวยอร์กไปเพียงไม่กี่ไมล์ ต้องถูกทำลายไปแล้วราวครึ่งหนึ่ง ในช่วงเวลาเพียง ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา พื้นที่ส่วนที่เหลืออีกมากมายหลายแห่งกำลังถูกแบ่งซอยออกเป็นพื้นที่ขนาดเล็กๆ โดยมีเขื่อน ประตูหรือทางระบายน้ำและคูคลองมาขวางกั้นให้แยกย่อยจากกัน

พื้นที่ชุ่มน้ำส่วนใหญ่มีขนาดเล็กลง เนื่องจากแรงกดดันด้านประชากรและการขยายตัวของเมือง แต่บางกรณีก็ถูกทำลายทิ้งอย่างจงใจ เช่นในกรณีของอิรัก ซึ่งรัฐบาลซัดดัม ฮุสเซนระบายน้ำออกจากที่ลุ่มหนองน้ำขนาดใหญ่ซึ่งครั้งหนึ่งเคยตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำไทกรีสและยูเฟรติส มานับแต่ยุคแรกเริ่มของประวัติศาสตร์มนุษย์ ออกไปจนเกือบหมด ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากต้องกลายเป็นผู้อพยพในทันที

แพททริก เดนนีย์ นักวิทยาศาสตร์ซึ่งศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำโดยเฉพาะท่านหนึ่ง แห่งสถาบันการศึกษาด้านน้ำแห่งเมืองเดลฟต์ ในเนเธอร์แลนด์ ใช้เวลาศึกษาเรื่องนี้เป็นเวลานานในประเทศยูกันดา ซึ่งนับเป็นประเทศที่สองของโลก รองจากแคนาดา ที่ออกกฎหมายรัฐธรรมนูญประกาศอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่ในประเทศอย่างเป็นทางการ

© Patrick Denny/IHE, Delft/Dr. Kansiime, Makerere University Kampala

(บน) สระเลี้ยงปลาริมทะเลสาบวิกตอเรียในยูกันดา มีการจับปลาในช่วงภาวะน้ำท่วม เพื่อนำปลาที่จับได้มาเลี้ยงไว้ในสระ ซึ่งจะถูกตัดขาดจากทะเลสาบในช่วงฤดูแล้ง
(ล่าง) บริเวณหนองน้ำในอิรัก ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต แต่หลายแห่งกลับถูกทำลายลงโดยสิ้นเชิง

ศาสตราจารย์เดนนีย์ มีความเห็นว่าพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีสภาพสมบูรณ์จะทำหน้าที่เปรียบเสมือนฟองน้ำและเครื่องกรองน้ำไปพร้อม ๆ กัน

"พื้นที่ชุมน้ำจะทำหน้าที่เก็บกักน้ำ ค่อย ๆ ปล่อยน้ำลงสู่แม่น้ำ ทำให้แม่น้ำปล่อยน้ำช้าลง" เขากล่าว "มันช่วยควบคุมระดับความเร็วในการไหลของแม่น้ำ และในฤดูแล้ง ก็ช่วยให้ลำธารมีน้ำไหลซึมอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังช่วยให้น้ำมีเวลาไหลซึมลงไปในชั้นหินอุ้มน้ำใต้ดิน ทำให้น้ำใต้ดินหรือน้ำบาดาลมีระดับเพิ่มสูงขึ้นด้วย"

หากปราศจากพื้นที่ชุ่มน้ำมาทำหน้าที่เสมือนฟองน้ำเช่นนี้แล้ว แม่น้ำก็จะไหลเร็วและแรงขึ้น ทำให้ธาตุอาหาร เนื้อดิน และอินทรียสาร อันอุดมสมบูรณ์จากต้นน้ำถูกน้ำพัดพาทิ้งไป ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ธาตุอาหารดังกล่าวยังจะทำความเสียหายให้กับทะเลสาบ เนื่องจากจะเร่งให้สาหร่ายในทะเลสาบเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ระดับออกซิเจนในบริเวณน้ำลึกลดลง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เรียกกันว่า eutrophication ในที่สุด

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการละเลย ไม่ให้ความใส่ใจกับพื้นที่ชุ่มน้ำนั้นจะเห็นได้ชัดเจนจากกรณีของทะเลสาบวิกตอเรีย ซึ่งเป็นทะเลสาบที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเขตร้อนของโลก ทะเลสาบแห่งนี้ตั้งอยู่ตรงพรมแดนของ 3 ประเทศ อันได้แก่ ยูกันดา แทนซาเนีย และ เคนยา ถือเป็นแหล่งการดำรงชีวิต แหล่งอาหาร และแหล่งงาน ของประชากรกว่า 30 ล้านคน

ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ปลาในทะเลสาบแห่งนี้ต้องหมดสิ้นไปเนื่องจากสาเหตุหลายประการ ทั้งจากการนำสิ่งมีชีวิตต่างถิ่นเข้ามาเพาะเลี้ยง จากน้ำเสียที่เต็มไปด้วยมลพิษและตะกอนที่ไหลลงสู่ทะเลสาบแห่งนี้

ความพยายามที่จะพิทักษ์รักษาสภาพแวดล้อมของทะเลสาบแห่งนี้ คือเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลยูกันดาประกาศใช้นโยบายพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งชาติ และให้ความสำคัญกระทั่งบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้ง ๆ ที่พื้นที่ชุ่มน้ำทั่วประเทศลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว แต่กระนั้น บึง หรือ ที่ลุ่มน้ำขัง ในยูกันดาก็ยังมีสัดส่วนถึงร้อยละ 13 ของเนื้อที่ประเทศ

"คำพูดที่เรามักได้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอก็คือคำพูดที่ว่า พื้นที่ชุ่มน้ำคือพื้นที่รกร้างและไร้ประโยชน์" (wetlands are wastelands) ศาสตราจารย์เดนนีย์ กล่าว "ไม่มีอะไรที่ผิดจากความเป็นจริงยิ่งกว่านี้อีกแล้ว ถ้ามีการจัดการน้ำและระบบพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นอย่างดี ปัญหาด้านสาธารณสุขหลายๆ เรื่องก็คงไม่ถึงกับเลวร้ายอย่างที่เชื่อ ๆ กัน โรคภัยไข้เจ็บมักเกิดจากระบบการจัดการที่ไม่ดี อันเนื่องจากมนุษย์เองเป็นผู้เปลี่ยนแปลงความสมดุลของธรรมชาติ ในระบบธรรมชาติซึ่งมีการแบ่งสรรหน้าที่และมีความหลากหลายทางชีวภาพดีพอแล้ว จะมีปริมาณยุงไม่มากนัก เนื่องจากมีทั้งปลา แมลงและนกอยู่เป็นจำนวนมาก คอยกินลูกน้ำอยู่แล้ว"

พื้นที่ชุ่มน้ำ ยังทำหน้าที่เสมือนเครื่องกรองน้ำตามธรรมชาติอีกด้วย มีความเป็นไปได้อยู่มาก ที่เราจะสร้างพื้นที่ชุ่มน้ำเล็ก ๆ เลียนแบบพื้นที่ธรรมชาติ เพื่อจะบำบัดน้ำเสียจากหมู่บ้าน หรือบำบัดน้ำเสียจากโรงงานบำบัดน้ำเสียแบบเดิม ซึ่งมักจะใช้การไม่ค่อยได้ในทวีปแอฟริกา เนื่องจากมักประสบปัญหาไฟฟ้าดับบ่อยครั้ง และมีปัญหาด้านการบำรุงรักษาอยู่เสมอ

การนำพืชจำพวกกก(หรือปาปิรัสที่ใช้ทำกระดาษ) ซึ่งเป็นพืชโตเร็วและมีประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาปลูกไว้ตามหนองบึง นอกจากจะช่วยกรองน้ำเสียและช่วยหมุนเวียนหรือรีไซเคิลธาตุอาหารแล้ว ก็ยังช่วยผลิตอาหารสำหรับสัตว์จำพวกไม่มีกระดูกสันหลัง ซึ่งในที่สุดก็จะกลายเป็นอาหารของนกและปลาอีกทอดหนึ่ง

"ถ้ายิ่งมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ก็ยิ่งจะทำให้ผู้คนที่อาศัยในระบบพื้นที่ชุ่มน้ำดังกล่าวมีโอกาสที่จะใช้ชีวิตแบบยั่งยืนได้มากขึ้น" ศาสตราจารย์ เดนนีย์ กล่าว "คนที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งน้ำจะมีปลากินไปได้เรื่อย ๆ ถ้าหากช่วยเหลือธรรมชาติด้วยการขุดสระน้ำหลาย ๆ แห่งไว้เพื่อเป็นแหล่งเก็บกักปลา ซึ่งจะยังคงมีน้ำในฤดูแล้ง แค่เลี้ยงด้วยเศษอาหารที่เหลือกินในแต่ละครอบครัวก็พอจะเลี้ยงปลาให้เติบโตได้แล้ว"

เขายังกล่าวด้วยว่า แม้แต่ประเทศอุตสาหกรรมหลายแห่ง ต่างก็ริเริ่มวิธีการและแนวทางใหม่ ๆ ด้วยการปล่อยให้แม่น้ำและทะเลสาบคงอยู่ในสภาพเดิม ไม่นำโครงสร้างทางวิศวกรรมที่ซับซ้อนมาใช้ มีการปล่อยให้น้ำท่วมบริเวณพื้นที่ราบลุ่มตามธรรมชาติ ซึ่งจะส่งผลดีทั้งต่อมนุษย์ สภาพแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งชั้นหินอุ้มน้ำ ในที่สุด

แบร์รี่ เจมส์

© Mark Henley/Panos Pictures, London

ไร้น้ำ ท่ามกลาง ความมั่งคั่งของน้ำมัน

© Steve Percy/Gamma, Paris

ในคาซัคสถาน ทะเลอารัลซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีขนาดมหึมา กลับหดเล็กลงอย่างรวดเร็ว ผู้คนพลเมืองพากันขาดแคลนน้ำจืด แม้ว่าประเทศนี้จะได้กลายมาเป็นประเทศที่ค่อนข้างร่ำรวยแล้วก็ตาม

อรวรรณ นาวายุกต แปล

ในอัคเตา เมืองที่ตั้งอยู่ริมทะเลสาบแคสเปียนในคาซัคสถาน น้ำประปาเต็มไปด้วยสารเคมีที่ตกค้างจนทำให้เครื่องซักผ้าซึ่งผลิตจากต่างประเทศเสียหลังจากใช้ได้เพียง 2-3 เดือน ดังนั้น ผู้ที่อยู่อาศัยในเมืองอัคเตาซึ่งมีฐานะพอจะหาซื้อเครื่องซักผ้ามาใช้งาน ย่อมยินดีจะซื้อน้ำแร่จากร้านค้ามาดื่มกินมากกว่าจะเสี่ยงชีวิตดื่มน้ำสีเหลืองมีกลิ่นเหม็นจากก๊อกน้ำในบ้านของตนเอง

ปัญหาดังกล่าวนับเป็นปัญหาระดับชาติอย่างหนึ่ง คาซัคสถานถือเป็นประเทศที่ประสบปัญหาน้ำดื่มที่สะอาดอย่างรุนแรงที่สุดในบรรดาสหพันธรัฐอิสระที่แยกตัวออกจากอดีตสหภาพโซเวียตทั้งหมด ในพื้นที่ชนบทหลายแห่ง อัตราผู้ป่วยด้วยโรคตับอักเสบและโรคที่เกิดจากน้ำชนิดอื่น ๆ สูงมาก เครื่องสูบน้ำและก๊อกน้ำสาธารณะเกือบครึ่งหนึ่งของที่มีอยู่ทั่วทั้งประเทศใช้การไม่ได้อย่างถาวร เนื่องจากชำรุดหรือมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน

สเว็ตลานา วอยโตว่า ผู้ซึ่งอาศัยในนารินคอล หมู่บ้านขนาดใหญ่แห่งหนึ่งใกล้กับพรมแดนด้านที่ติดต่อกับจีน กล่าวว่า "เราไม่มีน้ำในบ้านของเรา จึงต้องอาศัยเครื่องสูบน้ำของหมู่บ้าน แต่บ่อยครั้งที่น้ำประปาถูกตัด เนื่องจากเราไม่มีเงินพอจะจ่ายค่าน้ำให้กับเจ้าหน้าที่ เราจึงต้องหันมาใช้น้ำจากแม่น้ำกัน" แม้แต่ใน อัสตาน่า ซึ่งเป็นเมืองหลวงแห่งใหม่ เรื่องราวเล่าขานเกี่ยวกับน้ำที่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลก็ยังได้ยินได้ฟังกันหนาหู

ทว่าปัญหามากมายก็ยังไม่จบอยู่แค่นั้น คาซัคสถานยังถือเป็นถิ่นฐานของหนึ่งในหายนภัยทางธรรมชาติที่เกี่ยวกับน้ำอันเลวร้ายที่สุดบนโลกใบนี้อีกด้วย

ทะเลอารัล เคยเป็นทะเลสาบภายใน ซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่สี่ของโลก นับตั้งแต่ทศวรรษ 1950 จากการวางแผนอย่างสุกเอาเผากินตั้งแต่ยุคสมัยที่อยู่ใต้การปกครองของอดีตสหภาพโซเวียต ส่งผลให้บริเวณที่เป็นพื้นน้ำลดลงเหลือราว 1 ใน 3 ของอาณาบริเวณทะเลสาบแต่ดั้งเดิม แนวชายฝั่งหดตัวลงราว 100 กิโลเมตร เหลือทิ้งไว้แต่กองเรือประมงขึ้นสนิมเกยตื้นจอดทิ้งไว้บนพื้นดิน เกลือที่ตกตะกอนอยู่ตามก้นทะเลสาบที่บัดนี้แห้งผาก ปลิวฟุ้งเข้าตาและถูกกลืนหายเข้าไปในลำคอของผู้คนที่ยังคงจำเป็นต้องใช้ชีวิตอยู่ที่นั่น พืชผลปลูกได้เพียง

© Gilles Saussier/Gamma, Paris

(ซ้าย) อดีตท่าเรือประมงแห่งหนึ่งริมทะเลอารัล ในปัจจุบัน ฝั่งทะเลถอยร่นไปไกลราว 64 กิโลเมตร (บน) แหล่งน้ำมันซึ่งถูกน้ำท่วมขัง ที่เมืองอาตีเรา (คาซัคสถาน) เมื่อเดือนกันยายน 1994

ไม่กี่ชนิด อุตสาหกรรมประมง ซึ่งครั้งหนึ่งเคยจับปลาได้มากถึง 30,000 ตันในแต่ละปี ต้องเกือบจะสูญสิ้นไปอย่างสิ้นเชิง

โดยทั่วไปแล้ว สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมอย่างหนัก ปัญหามลภาวะ น้ำที่ดื่มไม่ได้ และโรคติดต่อหลายชนิดมักเป็นผลพลอยได้อันเกิดจากความยากจน แต่คาซัคสถานถือเป็นประเทศร่ำรวยแห่งหนึ่ง ต้องขอบคุณน้ำมัน ที่ทำให้รัฐบาลคาซัคสถานมีรายได้ในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศจำนวนหลายพันล้านดอลลาร์ จากโครงการร่วมลงทุนกับกลุ่มบริษัทน้ำมันข้ามชาติ ซึ่งแม้ว่าจะจ่ายเงินก้อนมหึมา แต่ก็มีผลประโยชน์พิเศษที่ไม่เปิดเผยจากการทำสัญญาขุดเจาะน้ำมันนั้นด้วย

คาซัคสถานมีกองทุนสำรองน้ำมันที่เรียกว่า กองทุนน้ำมันแห่งชาติ ซึ่งคาดว่าจะเพิ่มสูงถึง 100,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ภายในปี 2020

ช่างฟังดูเป็นเรื่องตลก ที่อาณาบริเวณซึ่งร่ำรวยน้ำมันกลับประสบปัญหาเรื่องน้ำชนิดที่เลวร้ายที่สุด ในขณะที่มีการสร้างสถานที่อยู่อาศัยเป็นการพิเศษเฉพาะสำหรับคณะผู้บริหารชาวต่างชาติของบริษัทน้ำมันที่เมืองอาตีเรา ซึ่งเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกของคาซัคสถาน ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น “เมืองหลวงน้ำมัน” และเป็นสถานที่ซึ่งมีระบบกรองน้ำเฉพาะของตนเองอย่างดีนั้น แต่ประชาชนชาวคาซัคสถานเองกลับไม่อาจดื่มน้ำจากก๊อกน้ำประปาได้เลย แม้ว่าจะนำไปต้มแล้วก็ตาม

เงินตราจากการค้าน้ำมันดูเหมือนจะกลับสร้างความไม่เสมอภาคให้มากขึ้น แทนที่จะช่วยให้บรรเทาเบาบางลง กระทั่งปัจจุบัน ก็ยังไม่มีแผนเฉพาะหน้าใดๆ เลย ว่าจะมีการนำเงินจากกองทุนน้ำมันดังกล่าวมาใช้จ่ายเพื่อแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศ เมืองอัคเตามีระบบกรองน้ำของตนเองก็จริง แต่ก็ใช้การไม่ได้ และดูเหมือนว่ายังไม่มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองใด ๆ ที่จะเร่งซ่อมแซมระบบดังกล่าวเลยในขณะนี้

นอกจากนี้แล้ว การเปลี่ยนรูปแบบ จากการวางแผนแบบรวมศูนย์อย่างเดิม มาเป็นการวางแผนโดยเอกเทศในปัจจุบัน เกือบจะกลายเป็นความหายนะทีเดียว หลังจากปี 1991 เป็นต้นมา ระบบเศรษฐกิจและสาธารณูปโภคโดยรวมของทั้งประเทศต้องล่มสลาย ในปี 1994 อัตราเงินเฟ้อพุ่งสูงถึงร้อยละ 1975 และไม่มีอาหารวางขายตามร้านเลย แทบไม่ต้องสงสัยเลยว่า ระบบน้ำดื่มฟรีแบบคอมมิวนิสต์ย่อมเป็นไปไม่ได้อีกต่อไป

ปัจจุบัน แม้ว่าระบบเศรษฐกิจจะยังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเต็มไปด้วยปัญหาอุปสรรคมากมาย แต่ก็ยังมีความหวังว่าเราจะได้เห็นการปรับปรุงที่ดีขึ้น เพราะรัฐบาลกำลังดำเนินการตามแผนคาซัคสถานปี 2030 โดยมุ่งจะสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและปรับปรุงการให้บริการให้ดีขึ้น

หายนะของทะเลอารัล ยากจะพลิกผันให้เป็นดังเดิม

สถานการณ์ของทะเลอารัลนั้นหยั่งรากฝังลึกมานานภายใต้การปกครองในระบอบโซเวียต สภาพแวดล้อมถูกมองว่าเป็นเพียงสถานที่ทดลองหรือที่ทิ้งขยะ เป็นเพียงทรัพยากรอย่างหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อให้บรรลุตามจำนวนโควต้าผลผลิตที่กำหนดไว้ในเป้าหมาย หรือไม่ก็เป็นเพียงสิ่งที่ไม่มีความสลักสำคัญประการใด พื้นที่หลายแห่งรอบ ๆ ประเทศนี้เคยใช้เป็นสถานที่ทดลองระเบิดปรมาณู ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่ปนเปื้อนและเต็มไปด้วยกากขยะมีพิษ วิธีคิดอย่างเดียวกันนี้เอง เคยเสนอให้สูบน้ำออกจากทะเลอารัล เพื่อส่งน้ำชลประทานไปยังพื้นที่ปลูกฝ้าย อาณาบริเวณแห่งนี้เคยถูกวางแผนให้เป็นศูนย์กลางการผลิตฝ้ายของสหภาพโซเวียต และทุ่มเททุกอย่างเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุดตามเป้าหมายที่วางไว้

ภายหลังได้รับเอกราช เกิดสภาพความวุ่นวายในลักษณะเดิม ซึ่งเกือบทำให้ระบบเศรษฐกิจล่มสลาย ส่งผลให้ประเทศนี้ไม่อยู่ในสภาพที่พร้อมจะรับมือกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอันใหญ่หลวงมากมายที่ถาโถมเข้ามาพร้อมๆ กัน

ปัจจุบัน แม้ว่าองค์การระหว่างประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชนหลายแห่งจะร่วมมือประสานงานกันอย่างเต็มที่ ▶

© Chip Hires/Gamma, Paris

© John McDermott/Panos Pictures, London

(บนสุด) มีน้ำมันมาก แต่น้ำกลับมีไม่พอ ครอบครัวชาวอุซเบ็กช่วยกันหาน้ำจืดที่เมืองมูเนียก ริมทะเลอารัล

(บน) - คนงานกำลังติดตั้งท่อส่งน้ำมันเข้ากับแท่นขุดเจาะในเมืองคีซิลอร์ดา (คาซัคสถาน)

เพื่อไม่ให้ทะเลอารัลมีขนาดหดเล็กลงไปกว่าเดิม และภาพเหตุการณ์ที่ดีที่สุดเท่าที่น่าจะเป็นไปได้ในอนาคต ก็เห็นจะเป็นแค่การหยุดยั้งไม่ให้ทะเลอารัลเล็กลงไปกว่านี้เท่านั้น แทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะทำให้สถานการณ์ของทะเลอารัลพลิกผันกลับสู่สภาพดั้งเดิม

ปัญหาน้ำในคาซัคสถาน ดูจะเป็นเช่นเดียวกัน และเกิดซ้ำ ๆ กันในบรรดารัฐภายใต้การปกครองของอดีตสหภาพโซเวียตอื่นๆ ด้วย ความหายนะของทะเลอารัลล้วนส่งผลกระทบต่อประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น อุซเบกิสถาน เติร์กเมนิสถาน ทาจิกิสถาน และคีร์กีซสถาน ซึ่งเชื่อมต่อกับทะเลอารัลโดยผ่านแม่น้ำสองสายคือ อามู ดาร์ยา และ ซีร์ ดาร์ยา

ในรัสเซีย การศึกษาวิจัยเมื่อไม่นานมานี้แสดงให้เห็นว่า ราว 1 ใน 3 ของน้ำดื่มที่เก็บมาเป็นตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานการทดสอบภาวะมลพิษ และยังเกิดการระบาดของวัณโรคและตับอักเสบอยู่บ่อยๆ ด้วย ในอุซเบกิสถาน มีส่วนประกอบของสารตะกั่วในน้ำค่อนข้างสูง และยังพบการระบาดของวัณโรคโดยทั่วไป เช่นเดียวกับในรัสเซีย

ในไซบีเรีย การขุดเจาะน้ำมันถือเป็นตัวการก่อมลภาวะทางน้ำเสียเอง แม้ว่าจะทำการผลิตลดน้อยลงแล้ว แต่ภูมิภาคนี้ก็ยังคงเป็นแหล่งผลิตน้ำมันหลักของรัสเซีย เฉพาะพื้นที่แห่งหนึ่งในไซบีเรียตะวันตก ซึ่งมีขนาดพอ ๆ กับรัฐอะลาสก้าของสหรัฐฯ ที่ชื่อว่าเขต ทยูเมน เพียงแห่งเดียว ก็ทำการผลิตน้ำมันมากเกือบ 2 ใน 3 ของปริมาณน้ำมันทั่วทั้งประเทศรัสเซียเลยทีเดียว

วิธีการและการจัดการระบบสาธารณูปโภคที่ไม่ดีและผิดพลาด (การบำรุงรักษาท่อน้ำมันในไซบีเรียท่ามกลางสภาพอากาศอันเลวร้ายเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก และต้องมีค่าใช้จ่ายจำนวนมหาศาล) ส่งผลให้ท่อส่งน้ำทั้งบนผิวดินและใต้ดินต้องปนเปื้อนมลพิษอย่างรุนแรง มีน้ำมันรั่วบ่อยครั้ง และมองเห็นคราบน้ำมันลอยอยู่ตามแม่น้ำและทะเลสาบหลายแห่ง แต่เมื่อการผลิตน้ำมันลดลงความหวังให้มีการกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดก็ดูเลือนลางมากยิ่งขึ้น

สำหรับคาซัคสถานแล้ว ดูเหมือนว่ายังต้องรอคอยอยู่อีกนาน กว่าจะมีน้ำดื่มที่สะอาด และเมื่อถึงเวลานั้น สภาพแวดล้อมที่เลวร้ายอย่างที่สุดซึ่งทำลายแหล่งน้ำนั้น ก็อาจจะไม่สามารถแก้ไขเยียวยาให้ฟื้นคืนสภาพได้อีกต่อไปแล้ว

อลิซาเบธ สจ๊วต รายงานจากคาซัคสถาน

© Marc Alex/PIG/AFP, Paris

ทะเลทรายขยายตัวในทวีปยุโรป

รัฐบาลสเปนปกป้องการตัดสินใจที่จะผันน้ำจากลุ่มแม่น้ำเอโบร มายังจังหวัดอัลเมเรีย ซึ่งเป็นพื้นที่แห้งแล้งทางตอนใต้ของประเทศ ทว่าถูกคัดค้านอย่างหนักจากนักสิ่งแวดล้อม

อรวรรณ นาวายุทธ แปล

ทะเลพลาสติกของเรือนกระจกที่ ลา โมโมเนร่า ใกล้กับ เอล เอฮิโด (สเปน)

เมื่อมองจากเทือกเขาสูงชัน เหนือทะเลเมดิเตอร์เรเนียนสีฟ้าคราม ซึ่งทอดตัวอยู่ในเขตจังหวัดอัลเมเรีย ทางตอนใต้ของประเทศสเปน จะมองเห็นสภาพภูมิทัศน์ของกลางวันในช่วงฤดูร้อน ราวกับเป็นเวลากลางวันในช่วงฤดูหนาวของไซบีเรีย ทุกเศษเสี้ยวของพื้นดินปกคลุมไปด้วยพลาสติกสีขาวของเรือนกระจก ซึ่งส่องแสงเป็นประกายวับดูราวกับหิมะภายใต้แสงอาทิตย์ ซึ่งทำหน้าที่ผลิตผักและผลไม้ที่วางขายอยู่ตามท้องตลาดในยุโรปเหนือเป็นจำนวนมาก อัลเมเรียถือเป็นภูมิภาคที่ทำการเพาะปลูกพืชผักในเรือนกระจกอย่างเข้มข้นที่สุดในโลก ต้องใช้รถบรรทุกหลายร้อยคัน ลำเลียงผลผลิตส่งตรงไปยังซุปเปอร์มาร์เก็ตในเยอรมนี สแกนดิเนเวีย และสหราชอาณาจักรเป็นประจำทุกวัน

แต่ทว่า บรรดาเรือนกระจก รวมทั้งสนามกอล์ฟ โรงแรม และโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ตามแนวชายฝั่งทะเลนั้น กำลังใช้น้ำมากเกินกำลังของแหล่งน้ำใต้ดินไปมาก

น้ำทะเลกำลังรุกคืบไหลซึมสู่ชั้นหินอุ้มน้ำใต้ดิน จนทำให้แหล่งน้ำบริเวณดังกล่าวเริ่มแปรเปลี่ยนเป็นน้ำเค็มทีละน้อย ในขณะที่ก้นแม่น้ำหลายสายในบริเวณนั้นที่น้ำแห้งผากไปหมดแล้ว กลับกลายเป็นเรือนกระจกที่เต็มไปด้วยแปลงเพาะชำ

รัฐบาลคิดว่าจะสามารถแก้ปัญหาน้ำได้ ด้วยการสูบผันน้ำมาจากแอ่งหรือพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเอโบร ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของสเปน ตามแผนการน้ำแห่งชาติ ซึ่งคาดว่าจะต้องใช้เงินลงทุนเกือบ 23,000 ล้านยูโร มีโครงการสร้างท่อส่งน้ำความยาว 1,000 กิโลเมตร ควบคู่กับการสร้างเขื่อนอีก 70 แห่งรวมอยู่ด้วย

ประชาชนจำนวนมากทางตอนเหนือของประเทศ และกลุ่มนักสิ่งแวดล้อมในสเปน พากันคัดค้านโครงการดังกล่าว เนื่องจากเห็นว่าเป็นโครงการที่ถูกออกแบบและจัดทำโดย และเพื่ออุตสาหกรรมการก่อสร้างเป็นหลัก รวมทั้งมีการกำหนดรูปแบบทางเทคนิคที่ไม่โปร่งใส ซึ่งทำให้โครงการมีค่าใช้จ่ายสูง และทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างร้ายแรง

แผนการดังกล่าวกำลังได้รับการทบทวนตรวจสอบอย่างละเอียดจากทั้งคณะกรรมาธิการและสภายุโรป เนื่องจากงบประมาณ

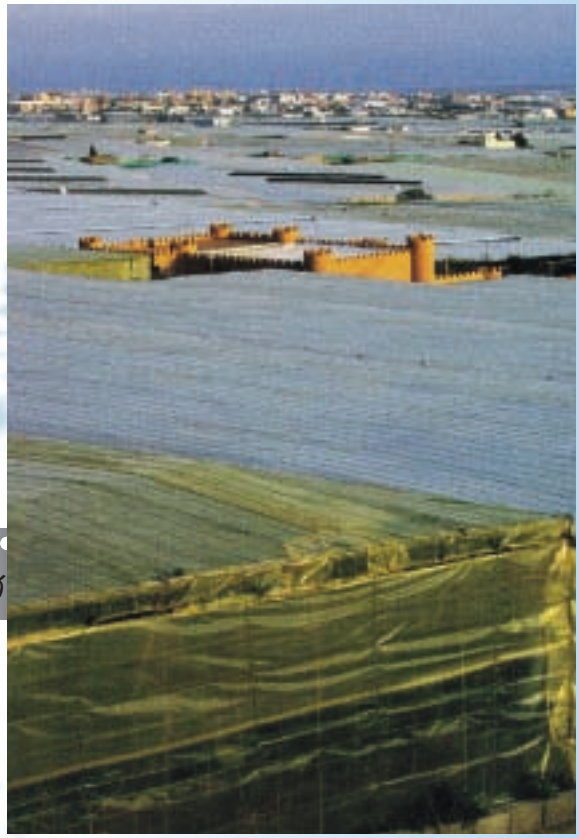

© Marc Alex/PIG/AFP, Paris

(ภาพบน) อุตสาหกรรมกำลังเติบโต แต่ต้องเสียอะไรไปบ้าง? ภาพของเรือนกระจกใกล้กับปูเอบลา เด บิลาร์ ใกล้อัลเมเรีย (สเปน)

ราว 1 ใน 3 จะมาจากรายได้ของบรรดาผู้เสียภาษีในสหภาพยุโรปเอง

รัฐบาลสเปนยืนยันว่ามีความจำเป็นต้องดำเนินโครงการนี้ ในฐานะเป็นสัญลักษณ์สื่อแสดงถึงเอกภาพแห่งชาติ รวมทั้งมีเหตุผลทั้งในทางปฏิบัติและทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ทว่า แทนที่จะหลอมรวมประเทศเป็นหนึ่งเดียว แผนการดังกล่าวกลับดูจะยิ่งสร้างความแตกแยกอย่างรุนแรง เนื่องจากหุบเขาจำนวนมากทางภาคเหนือจะต้องถูกน้ำท่วมเพื่อใช้สำหรับเก็บกักน้ำ ในขณะเดียวกัน โครงการดังกล่าวโหมกระพือความโกรธแค้นในหมู่ประชาชนในจังหวัดอรากอน ซึ่งต้องพึ่งพาน้ำจากแม่น้ำเอโบรในการดำรงชีวิต ตอนนี้ถ้าคุณขับรถไปตามถนน ก็จะใช้เวลานานหลายชั่วโมงแล่นผ่านไปตามเมืองที่ถูกทิ้งร้าง ในสภาพภูมิทัศน์ที่มีแต่ความแห้งแล้ง

ในขณะเดียวกัน ความหวังที่ว่าจะมีน้ำจืดสำหรับใช้สอยในอนาคตได้สร้างความตื่นตัวและการเติบโตของอุตสาหกรรมเรือนกระจก ภาพของพลาสติกจำนวนมาก ต่อเนื่องกันเป็นพืดจนดูราวกับท้องทะเลแผ่กว้างไปทางตะวันออกอย่างรวดเร็วเนื่องจากที่ดินในภูมิภาคนั้นยังมีราคาถูกกว่ามาก ต่อเนื่องไปจนถึงอุทยานแห่งชาติ กาโบ เด กาต้า ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีอากาศร้อนที่สุดในทวีปยุโรป

รถบรรทุกนำน้ำสะอาดจากเทือกเขาสูงลงมาเบื้องล่างสำหรับใช้ในภัตตาคาร และผู้คนส่วนใหญ่พากันดื่มน้ำแร่บรรจุขวด เนื่องจากน้ำประปาปนเปื้อนไปด้วยเกลือและยาฆ่าแมลง

แต่กระนั้น สเปน ซึ่งเต็มไปด้วยเขื่อนมากมายที่เก็บกักอะไรไว้ไม่ได้เลยนอกจากอากาศ และอ่างเก็บน้ำที่เต็มไปด้วยตะกอน ก็ผลาญทรัพยากรน้ำของตนเองอย่างมโหฬาร รายงานฉบับหนึ่งซึ่งจัดทำขึ้นโดยสถาบันสถิติแห่งชาติ ระบุว่า แม้กระทั่งตอนนี้ ประเทศสเปนก็กำลังใช้น้ำอย่างทิ้งๆ ขว้างๆ มากกว่าปริมาณน้ำที่รัฐบาลตั้งเป้าไว้ในแผนการน้ำแห่งชาติอยู่แล้วถึง 5 เท่าตัว

แบร์รี่ เจมส์

© Peter Barker/Panos Pictures, London

(ภาพล่าง) นักจุลชีววิทยากำลังทดสอบหาค่าความเป็นกรดเป็นด่าง ในน้ำที่ปนเปื้อนมลพิษ ในเมืองกาฐมาณฑุ (เนปาล)

อรวรรณ นาวายุทธ แปล

สารประกอบมลพิษกำลังคุกคามชีวิตเราทีละน้อย

ฮอร์โมนและสารเคมีในน้ำประปาคือระเบิดเวลาทางสิ่งแวดล้อม

โลกเรามีน้ำดื่มอย่างจำกัด อันเนื่องมาจากแรงกดดันด้านประชากรที่กำลังเติบโต และจากความต้องการน้ำซึ่งสืบเนื่องมาจากสิ่งที่เรียกขานกันว่า "ความก้าวหน้า"

แทนที่จะค่อยๆ มลายหายสูญกลายเป็นอากาศธาตุ ผลิตผลจากอารยธรรมสมัยใหม่จำนวนมากที่ถูกทิ้งขว้างลงสู่แหล่งน้ำใต้ดินกลับแสดงให้เห็นว่ามันสามารถยืนหยัดดำรงอยู่ได้นานอย่างน่าประหลาดใจ

ยาฆ่าแมลง ยาปราบวัชพืช ปุ๋ย ฮอร์โมน รวมทั้งยาปฏิชีวนะที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ กำลังซึมลงสู่น้ำใต้ดิน ทั้งน้ำยาทำความสะอาดบ้านเรือนผลิตภัณฑ์บำรุงผิวดูแลร่างกาย น้ำยาฆ่าเชื้อโรค และสารเคมีทั้งหลายทั้งปวงที่เราใช้กันโดยทั่วไป ล้วนมีจุดสิ้นสุดโดยกลายเป็นน้ำเสียและน้ำโสโครกด้วยกันทั้งสิ้น

ในโลกอุตสาหกรรม แม้ว่าโรงงานบำบัดน้ำเสียส่วนใหญ่สามารถกำจัดเชื้อโรคติดต่อหลายชนิดได้แล้วแต่ก็ยังมีปัญหา ไม่อาจขจัดผลิตภัณฑ์ที่มีสารฮอร์โมนเป็นส่วนประกอบ อาทิเช่น ยาเม็ดคุมกำเนิด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบอวัยวะสืบพันธุ์และพัฒนาการของสัตว์ต่างๆ ได้

ประเทศกำลังพัฒนาไม่มีทางเลือกอื่น ข้อมูลจากสมาคมอุทกศาสตร์ระหว่างประเทศระบุว่า โรงบำบัดน้ำเสียในเม็กซิโกถึงร้อยละ 90 ใช้การไม่ได้ และน้ำเสียที่ได้รับการบำบัดทั่วทั้งทวีปละตินอเมริกา คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น สถานการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อทั้งระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างรุนแรง

© Giuseppe Bizzarri/Panos Pictures, London

น้ำเสียที่เต็มไปด้วยมลพิษใกล้กับกรุงพนมเปญ (กัมพูชา)

ภยันตรายที่เรายังไม่ล่วงรู้

น้ำเสียทุก ๆ 1 ลิตรจะไหลไปปนเปื้อนน้ำจืดเฉลี่ยราว 8 ลิตร จากรายงานการพัฒนาน้ำทั่วโลกขององค์การสหประชาชาติ ระบุว่า น้ำที่ปนเปื้อนมลพิษทั่วโลกมีปริมาณมากกว่าปริมาณน้ำในลุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่สุดทั่วโลกหลายแห่งรวมกัน

ชั้นหินอุ้มน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งเก็บกักน้ำบาดาลซึ่งมีสัดส่วนถึงร้อยละ 97 ของปริมาณน้ำจืดทั่วโลกนั้น ต้องใช้เวลานานหลายพันปี กว่าจะสั่งสมน้ำเป็นปริมาณมหาศาลขนาดนั้นได้ การทำลาย หรือการทำให้แหล่งน้ำนี้ปนเปื้อนไม่ว่าด้วยเหตุผลใด ๆ จึงน่าจะต้องยุติลงอย่างสิ้นเชิง

เนื่องจากเรามองไม่เห็นมลพิษที่เกิดขึ้น ผู้กำหนดนโยบายบางส่วนจึงเชื่อว่าตนสามารถเพิกเฉยต่อปัญหาดังกล่าวได้ ส่วนคนอื่น ๆ ก็เพียงแค่นำ "หลักการการป้องกัน" มาประยุกต์ใช้เท่านั้น

แม้ว่าจะมีการปรับปรุงเครื่องมือสำหรับตรวจสอบหรือวัดค่าสารก่อมลพิษ แต่บรรดานักวิจัยหรือผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมมลพิษก็ยังไม่ทราบเลยว่าสารเคมีเหล่านี้ย่อยสลายตัวรวดเร็วเพียงใด และจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมอย่างไรบ้าง รวมทั้งไม่ทราบเลยว่าสารเคมีเหล่านั้นสั่งสมโดยผ่านห่วงโซ่อาหารอย่างใด หรือจะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพร้ายแรงเพียงไรในอนาคต

นอกจากนั้น สารเคมีที่ไหลลงสู่แหล่งน้ำใช้ ก็มักจะมีปฏิกิริยาและส่งผลกระทบต่อทั้งมนุษย์และสัตว์อย่างรุนแรงในระดับที่ไม่อาจคาดเดาได้ด้วย

สารประกอบทางเคมีหลาย ๆ อย่างที่มารวมกันอยู่ในแหล่งน้ำ ต่างกำลังมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ต่อวัฏจักรของสิ่งมีชีวิตทุกชีวิต รวมทั้งผู้เขียนและผู้ที่กำลังอ่านบทความนี้อยู่ ดังนั้น คนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตาม จักต้องให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันความมั่นใจว่า น้ำจะยังคงเป็นแหล่งกำเนิดของชีวิต และมิใช่กลไกในการทำลายล้างตนเอง

คาร์ลอส ซอนเน็นไชน์ และ อนา เอ็ม. โซโต
ศาสตราจารย์และนักวิจัยประจำคณะแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยทัฟท์ส

การจัดการทรัพยากรที่ขาดแคลน : ท้าทายครรลองประชาธิปไตย

ประเพณีดั้งเดิมอย่างหนึ่งที่มีมาแต่ครั้งที่อารยธรรมอาหรับยังคงรุ่งเรืองในสเปน ได้แก่ประเพณีที่ผู้คนมารวมตัวกันในศาลสถิตยุติธรรม ด้านนอกวิหารแห่งวาเลนเซีย เพื่อพิจารณาจัดสรรน้ำเพื่อการชลประทาน และระงับกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นในบริเวณลุ่มแม่น้ำตูเรียเป็นประจำทุกวันพฤหัสบดี เรื่องนี้นับเป็นตัวอย่างที่เก่าแก่ที่สุด สำหรับสิ่งที่ทุกวันนี้รู้จักกล่าวขานกันในนาม "การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ" บรรดาผู้พิพากษาซึ่งสวมเสื้อผ้าชุดคนงาน และเป็นผู้ประกาศคำตัดสินใจด้วยวาจาในกรุงวาเลนเซียนั้น เป็นเพียงคนงานธรรมดาสามัญ ซึ่งได้รับเลือกตั้งให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเครือข่ายชลประทานทั้ง 8 แห่งในบริเวณลุ่มแม่น้ำแห่งนี้ โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี คำประกาศถือเป็นข้อยุติ ในระดับจุลภาคเช่นนี้ ศาลน้ำแห่งวาเลนเซีย เป็นตัวแทนที่สื่อแสดงให้เห็นภาพของ "ธรรมาภิบาล" ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีคุณลักษณะที่มีประสิทธิภาพ สามารถเข้าถึงได้ง่าย ไม่สิ้นเปลืองมาก ได้รับความเคารพเชื่อถือ ฉับไว โปร่งใส และคนทั้งชุมชนมีส่วนร่วม ศาลแห่งนี้ถือเอาลุ่มแม่น้ำทั้งหมดเป็นจุดเริ่มต้น อันเป็นหลักการพื้นฐานซึ่งเพิ่งมีการนำไปปรับใช้ในปัจจุบันทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ

แนวคิดในการบำบัดลุ่มแม่น้ำแบบองค์รวม แทนที่จะจำกัดการวางแผนตามเขตแดนทางภูมิศาสตร์นั้น เป็นแนวคิดที่เน้นย้ำกันในการประชุมระหว่างประเทศหลายครั้ง โดยครั้งล่าสุดได้แก่การประชุมแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องน้ำ ที่กรุงสตอกโฮล์ม เมื่อเดือนสิงหาคม

ภารกิจที่ท้าทายอย่างมากที่สุดประการหนึ่ง ได้แก่ การหยิบยกวิวาทะเกี่ยวกับการจัดการน้ำออกจากวัฏจักรการสัมมนาเชิงปฏิบัติการของกลุ่มบุคคลที่ใช้ภาษาเฉพาะของตนเอง แล้วนำเสนอแก่สาธารณชนในวงกว้าง ซึ่ง สลาฟโก เวลิกคอฟ ผู้เชี่ยวชาญระบบความรู้แห่ง IHE-UNESCO ในเมือง เดลฟต์ กล่าวว่าได้มีตัวอย่างการกระทำในลักษณะนี้บ้างแล้ว เช่น กรณีการก่อสร้างสะพานออริซุน เชื่อมระหว่างเดนมาร์ก กับ สวีเดน เวลิกคอฟและคณะผู้ร่วมงานกำลังริเริ่มแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือทางเทคนิคให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ซับซ้อนด้วย "เราสร้างแบบจำลองทางวิทยาศาสตร์อันซับซ้อนขึ้น แล้วให้คนมาเล่นบทบาทสมมุติแบบง่าย ๆ กัน" เขากล่าว "คุณอาจตั้งคำถามอย่างเช่น 'ถ้าเรากันน้ำสำหรับใช้ที่เขื่อนในปริมาณมาก ๆ แล้ว จะเกิดอะไรขึ้นกับการชลประทานที่อยู่ส่วนปลายน้ำ?' เราใช้คณิตศาสตร์ที่ซับซ้อน เพื่อใช้เป็นภูมิหลังให้เกิดความเข้าใจอยู่บ้าง แต่เราไม่เอาเรื่องวิชาการหรือวิทยาศาสตร์หนัก ๆ มาทำให้น่าเบื่อหรือหงุดหงิดรำคาญใจ พวกเขาก็จะดูแต่เรื่องผลกระทบที่จะเกิดขึ้นเท่านั้น"

อุปสรรคสำคัญสำหรับการสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรน้ำก็คือ การขาดเจตจำนงทางการเมืองนั่นเอง อย่างไรก็ดี จากรายงานการพัฒนาน้ำขององค์การสหประชาชาติ กล่าวว่าสภาพการณ์ดังกล่าวเริ่มดีขึ้น "แม้ว่าการจัดการเรื่องน้ำและการจัดการด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจะคืบหน้าไปอย่างแสนเชื่องช้าและไม่เท่าเทียมกัน แต่ก็มีสัญญาณสนับสนุนให้เห็นว่าการปฏิรูปการจัดการในเรื่องน้ำกำลังเกิดขึ้นในหลายประเทศ"

เอกสารอ่านเพิ่มเติม

❶ International Year of Freshwater (ปีสากลเรื่องน้ำจืด)
รายงานขององค์การสหประชาชาติ เรื่อง Water for People, Water for Life (น้ำเพื่อประชาชน น้ำเพื่อชีวิต) ฉบับเต็ม สามารถหาอ่านได้ทางอินเทอร์เน็ต พร้อมรายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร ซึ่งแปลเป็นภาษาต่าง ๆ รวม 7 ภาษา ปีนี้ถือเป็นปีสากลเรื่องน้ำจืด (The Year of Freshwater) ซึ่งองค์การสหประชาชาติเห็นว่า ถึงเวลาแล้ว "ที่เราควรเน้นให้ความสำคัญในการพิทักษ์รักษาและเห็นคุณค่าของทรัพยากรน้ำ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน ประเทศ และในระดับครอบครัวโลก ซึ่งประกอบด้วยพลโลกที่มีความห่วงใยในเรื่องน้ำ"
http://www.wateryear2003.org

❷ The Water Portal of The Americas (ประตูน้ำแห่งทวีปอเมริกา)
แหล่งข้อมูลเรื่องน้ำแนวทดลอง เพื่อ "จัดหาข้อมูลและช่องทางติดต่อสื่อสารที่มีคุณภาพ ไว้ใจได้ และมีความถูกต้อง ตรวจสอบได้"
http://waterportal-americas.org

❸ United Nations System-wide Earthwatch (องค์กรเอิร์ธวอช กับระบบงานของสหประชาชาติ)
Earthwatch เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ประสานงานหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินผลด้านสิ่งแวดล้อมทั้งหมดในองค์การสหประชาชาติทั้งระบบ
http://earthwatch.unep.ch/freshwater

❹ The Water Barons (เจ้าพ่อกิจการน้ำ)
กรณีศึกษาที่ตรงไปตรงมาชุดหนึ่งเกี่ยวกับอุตสาหกรรมน้ำของเอกชน จัดทำโดยสมาคมผู้สื่อข่าวเชิงสืบสวนระหว่างประเทศ
http://www.icij.org/water

❺ International Institute for Sustainable Development (สถาบันนานาชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน)
เว็บไซต์ด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไป ซึ่งสามารถเชื่อมต่อกับรายชื่อและที่อยู่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำทั่วโลก
http://www.iisd.org

❻ Transboundary Freshwater Dispute Database (ฐานข้อมูลเกี่ยวกับความขัดแย้งเรื่องน้ำจืดข้ามพรมแดน)
ภาควิชาธรณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐออริกอนรวบรวมแผนที่และฐานข้อมูลเกี่ยวกับสนธิสัญญาเกี่ยวกับน้ำซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่ง
http://www.transboundarywaters.orst.edu

❼ Inventory of Conflict and Environment (คลังข้อมูลว่าด้วยความขัดแย้งกับสิ่งแวดล้อม)
กล่าวถึงหลักการและวิธีการพื้นฐานในการพิจารณาปัญหาความขัดแย้ง โดยรวบรวมกรณีศึกษาไว้กว่า 100 กรณี ซึ่งแม้ว่าหลายกรณีจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมานานแล้ว แต่ก็ยังมีความสำคัญกับปัญหาความขัดแย้งในปัจจุบันอย่างยิ่ง
http://www.american.edu/TED/ice/ice.htm

❽ From Potential-Conflict to Co-operation Potential (แปรโอกาสที่จะขัดแย้งให้เป็นศักยภาพความร่วมมือ)
ศึกษาปัญหาความขัดแย้งเรื่องน้ำที่เกิดขึ้นจริง โดยผ่านกรณีศึกษาจำนวนหนึ่ง
http://webworld.unesco.org/water/wwap/pccp/cd/case_studies.html

❾ Water Aid (ความช่วยเหลือด้านน้ำ)
องค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ ซึ่งเน้นให้การศึกษาเกี่ยวกับน้ำใช้ที่ปลอดภัยในครัวเรือน สุขอนามัย และการสุขาภิบาลแก่ประชาชนกลุ่มที่ยากจนที่สุดในโลก
http://www.wateraid.org.uk

สิ่งที่ควรทราบเกี่ยวกับน้ำ

1 น้ำส่วนใหญ่ในโลกดื่มไม่ได้ ถ้าหากน้ำถังใหญ่เทียบได้กับปริมาณน้ำทะเลทั่วโลก น้ำเต็มถ้วยที่ใช้ใส่ไข่ต้มก็เทียบได้กับน้ำในบริเวณพืดน้ำแข็ง และน้ำน้อยกว่าหนึ่งช้อนชาเทียบกับน้ำที่เราใช้ดื่มได้

2 น้ำมีการหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา อันเป็นผลมาจากการระเหยเมื่อได้รับพลังงานแสงอาทิตย์ คาดการณ์กันว่า วัฏจักรดังกล่าวบริโภคพลังงานในวันหนึ่ง ๆ มากกว่าพลังงานที่มนุษยชาตินำไปใช้ประโยชน์ตลอดช่วงประวัติศาสตร์

3 เด็กประมาณ 6,000 คน (หรือพอ ๆ กับปริมาณผู้โดยสารในเครื่องบินจัมโบ้เจ็ต 18 ลำ) ต้องเสียชีวิตในแต่ละวัน ด้วยโรคที่เกิดจากการไม่มีน้ำดื่มที่ปลอดภัย ระบบสุขาภิบาลและการดูแลสุขอนามัยที่ไม่ดีพอ เตียงในโรงพยาบาลทั่วโลกราวครึ่งหนึ่ง จะมีผู้ป่วยจากโรคซึ่งเกิดจากน้ำเสมอ ผู้ที่เสียชีวิตจากโรคท้องร่วงมีจำนวนมากกว่าผู้ที่เสียชีวิตจากเชื้อเอชไอวี/เอดส์อย่างมากมาย

4 น้ำจืดประมาณร้อยละ 70 ใช้ไปกับการชลประทาน แต่ในบางพื้นที่ น้ำจืดครึ่งหนึ่งหรือมากกว่านั้นไหลไปไม่ถึงไร่นาเนื่องจากการรั่วซึมหรือระเหย คาดว่าพื้นที่ชลประทานในประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกจะเพิ่มขึ้นอีกประมาณร้อยละ 20 ในขณะที่น้ำจะถูกนำไปใช้เพื่อการชลประทานเพิ่มมากขึ้นราวร้อยละ 14 ภายในอีก 25 ปีข้างหน้า เนื่องจากการชลประทานจะช่วยให้ผลผลิตพืชเกษตรส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นอีกถึงร้อยละ 100 - 400 จึงมีความจำเป็นต้องใช้น้ำสำหรับการปลูกพืชอาหารสำหรับมนุษย์แต่ละคน เป็นปริมาณมากกว่าน้ำดื่มสำหรับมนุษย์แต่ละคนถึง 1,000 เท่า ในการปลูกข้าวสาลี 1 กิโลกรัม จะต้องใช้น้ำ 1 ลูกบาศก์เมตร และการกลั่นน้ำทะเลให้เป็นน้ำจืด 1 ลูกบาศก์เมตรก็จะต้องใช้เงินถึง 90 เซ็นต์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าน้ำทะเลไม่เหมาะจะใช้เป็นแหล่งน้ำสำหรับผลิตอาหารเลย

5 เมืองส่วนใหญ่ที่ประชาชนจำนวนมากใช้ชีวิตโดยปราศจากน้ำประปาและห้องน้ำเป็นเมืองที่มีปริมาณน้ำอุดมสมบูรณ์ ทว่าในเมืองที่ขาดแคลนน้ำ กลับยากที่จะเห็นกฎเกณฑ์ข้อจำกัดในการใช้น้ำสำหรับคนร่ำรวย น้ำสำหรับใช้อุปโภคบริโภคในครัวเรือนมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 8 - 10 ของปริมาณน้ำทั้งหมดที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์

6 ชาวแอฟริกันครึ่งหนึ่ง หรือราว 300 ล้านคน ไม่มีน้ำที่สะอาดและปลอดภัย ในขณะที่อีกร้อยละ 66 หรือราว 400 ล้านคน ไม่มีโอกาสได้รับบริการจากระบบสุขาภิบาลที่ถูกสุขอนามัย ทรัพยากรน้ำในทวีปแอฟริกายังถูกนำมาใช้ประโยชน์ไม่ทั่วถึงเพียงพอ จากปริมาณน้ำหมุนเวียนทั้งหมดในแต่ละปี มีเพียงร้อยละ 3 ที่นำมาใช้ในครัวเรือน เพื่อการเกษตรและการอุตสาหกรรม พื้นที่การเกษตรที่อยู่ในเขตชลประทานมีเพียงร้อยละ 6 และมีการนำศักยภาพของน้ำไปใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าไม่ถึงร้อยละ 5 ปริมาณการสูญเสียน้ำในเมือง ไนโรบี เมืองหลวงของเคนยาจากการรั่วซึมและการลักลอบต่อท่อน้ำใช้โดยผิดกฎหมาย มีมากพอสำหรับความจำเป็นในการใช้น้ำทั้งหมดในเมืองมอมบาซา เมืองใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ

7 ปลาราวร้อยละ 90 ชนิดพันธุ์ต้องพึ่งพาอาศัยพื้นที่ชุ่มน้ำตามแนวชายฝั่งทะเล ซึ่งปัจจุบันลดลงฮวบฮาบทุกหนทุกแห่งทั่วโลก ประมาณว่าพื้นที่ชุ่มน้ำในอิตาลีถูกทำลายลงไปแล้วถึงร้อยละ 95

8 ภูมิภาคที่มีการสูบน้ำบาดาลอย่างรวดเร็วจนเกินกว่าปริมาณน้ำจะไหลซึมลงเติมเต็มในชั้นหินอุ้มน้ำใต้ดินได้ทันการณ์ ได้แก่บริเวณภาคตะวันตกของสหรัฐอเมริกา ตอนเหนือของจีน ภาคเหนือและตะวันตกของอินเดีย แอฟริกาเหนือ และเอเชียตะวันตก

9 ทรัพยากรน้ำจืดในโลกบางแห่งกำลังค่อย ๆ หมดไป อาทิ บริเวณทะเลสาบอารัล ซึ่งครอบคลุมเนื้อที่ 68,000 ตร.กม. ในปี 1960 แต่ปัจจุบันมีขนาดลดลงร้อยละ 60 และปริมาณน้ำลดลงร้อยละ 80 ส่วนทะเลสาบชาด มีขนาดเล็กลงจนเหลือราว 1 ใน 5 ภายในระยะเวลาเพียง 40 ปี ในขณะที่แม่น้ำโคโลราโด ไม่มีน้ำเหลือพอจะไหลจนถึงทะเลได้อีกต่อไปในช่วงฤดูแล้ง

10 ความกลัวในเรื่องความปลอดภัยของน้ำประปา ส่งผลให้ชาวอเมริกันหลายล้านคนหันไปดื่มน้ำบรรจุขวด ซึ่ง 1 ใน 4 ก็ผลิตจากน้ำประปาโดยตรงนั่นเอง น้ำยี่ห้อหนึ่งที่อ้างว่าผลิตจาก "น้ำพุธรรมชาติ" แท้ที่จริงแล้วพบว่าผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ติดกับกองขยะที่มีสารอันตราย อันที่จริงแล้ว น้ำดื่มบรรจุขวดมีกฎเกณฑ์ควบคุมการผลิตที่ไม่เข้มงวดเท่ากับน้ำประปาเลย ในขณะที่มีราคาสูงกว่าหลายร้อยเท่า (หากไม่นับรวมค่าใช้จ่ายในการขนส่งและค่าพลาสติก)

11 อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ที่อ้างว่าเป็นอุตสาหกรรม "สะอาด" นั้น แท้ที่จริงแล้ว ถือเป็นอุตสาหกรรมที่หิวกระหายน้ำมากที่สุดอย่างหนึ่ง การผลิตแผ่นซิลิคอนขนาด 6 นิ้ว ชิ้นหนึ่ง จะต้องใช้น้ำมากถึง 8,600 ลิตร

12 มีการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่มาแล้ว มากกว่า 45,000 แห่ง และแม่น้ำครึ่งหนึ่งในโลกมีการสร้างเขื่อนอย่างน้อย 1 แห่ง เขื่อน ช่วยผลิตกระแสไฟฟ้าราวร้อยละ 19 ของปริมาณกระแสไฟฟ้าทั่วโลก และช่วยผันน้ำเพื่อการชลประทานได้ในสัดส่วนที่อาจสูงถึงร้อยละ 40 ของน้ำเพื่อชลประทานทั้งหมด ในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ ศักยภาพในการผลิตกระแสไฟฟ้าของน้ำถูกพัฒนาขึ้นกระทั่งสูงถึงร้อยละ 70 เมื่อเทียบกับทวีปแอฟริกา ซึ่งมีศักยภาพไม่ถึงร้อยละ 5 ในจีน มีศักยภาพร้อยละ 20 ร้อยละ 30 ในเอเชีย และร้อยละ 40 ในละตินอเมริกา ในขณะที่ ประชาชนซึ่งต้องอพยพจากการสร้างเขื่อนมีประมาณ 40 - 80 ล้านคนทั่วโลก ทว่าประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้แทบไม่เคยได้รับการหารือใด ๆ เกี่ยวกับประโยชน์และผลกระทบจากการสร้างเขื่อน เขื่อนนำไปสู่การสูญเสียป่าไม้ ถิ่นที่อยู่ของสัตว์ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งในหลายประเทศ ถึงกับกำลังรื้อเขื่อนเลยทีเดียว และเขื่อนหลายแห่งก็ไม่อาจผลิตและจัดส่งกระแสไฟฟ้าได้ตามเป้าหมาย เนื่องจากปัญหาตะกอนที่มาทับถม

แหล่งข้อมูล

1. Water Policy International Ltd.
2. UN Food and Agriculture Organization
3. UN WEHAB Working Group
4. World Resources Institute/International Food Policy Research Institute/UN WEHAB Working Group/ J.F.Rischard, "High Noon."
5. Water Supply and Sanitation Collaborative Council
6. Water and Sanitation Program, Africa Region/ Report of the World Panel on Financing Water Infrastructure/ Anna Tibaijuka, executive director, UN-HABITAT
7. Lester R. Brown, Eco-Economy
8. UN Food and Agriculture Organization
9. J.F.Rischard, "High Noon"/ Deutsches Zentrum für Luft und Raumfahrt
10. Natural Resources Defense Council
11. Silicon Valley Toxics Coalition
12. World Commission on Dams/Report of the World Panel on Financing Water Infrastructure

น้ำ ในประวัติศาสตร์องค์การยูเนสโก

อรวรรณ ทวาฆุกธ แปล

© UNESCO/Boucas

1967 : งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากการชลประทานน้ำเค็ม (ขวา) ชาวเบดูอินในเขตทะเลทรายของเลบานอน (กลาง)

กิจกรรมขององค์การยูเนสโกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำ อาจย้อนไปดูได้ตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งใหม่ ๆ จากการประชุมใหญ่ครั้งที่ 3 ของยูเนสโกที่กรุงเบรุต เมื่อปี 1948 มีการเสนอให้ผู้อำนวยการใหญ่ยูเนสโกสำรวจจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อจัดตั้งสถาบันระหว่างประเทศเพื่อเขตแห้งแล้งจัด ความคิดริเริ่มดังกล่าว ส่งผลให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยเขตแห้งแล้งจัดขึ้น โดยมีการประชุมครั้งแรกที่กรุงแอลเจียร์ส ในเดือนเมษายน 1951 ต่อมาในช่วงระหว่างปี 1957 - 1966 เขตแห้งแล้งจัด กลายเป็นหนึ่งในโครงการหลักขององค์การยูเนสโก โดยจะเห็นความสำคัญได้จากการจัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ทางด้านนี้ถึง 30 เล่ม

โครงการหลัก เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของความพยายามอย่างต่อเนื่องยาวนานและมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางขององค์การสหประชาชาติ ในอันที่จะนำวิทยาศาสตร์มารับใช้สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา สภาพความแห้งแล้งจัด นำมาซึ่งปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ส่งผลให้ยูเนสโกต้องจัดตั้งโครงการวิจัยใหม่ขึ้นโครงการหนึ่ง โดยมีพื้นฐานความร่วมมือระดับรัฐบาลของหลาย ๆ ประเทศ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ

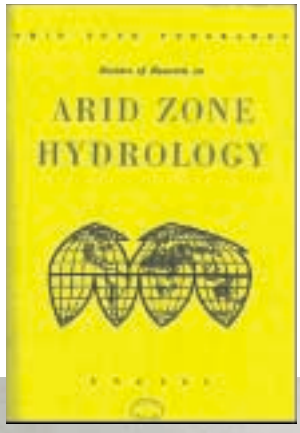

© UNESCO/Schrider

1966 : ห้องปฏิบัติงานทดลองวิจัยของสถาบันวิจัยเขตแห้งแล้งจัดในกรุงแบกแดด (อิรัก) ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากยูเนสโก (บน)

1967 - งานในกรุงริโอ (บราซิล) โครงการวิจัยทางอุทกวิทยาในแอ่งลุ่มแม่น้ำปารากวัยตอนบน (ล่าง)

© UNESCO

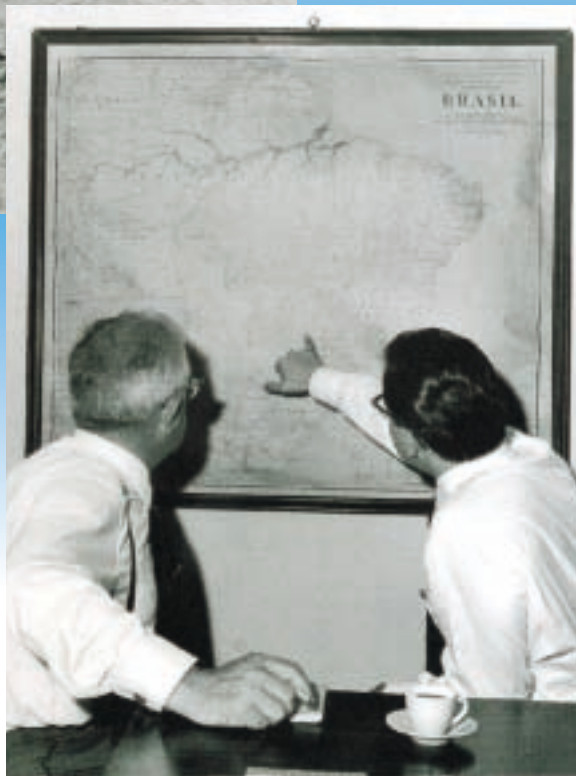

© UNESCO/D. Roger

วัฏจักร ปริมาณ และคุณภาพของน้ำจืดทั่วโลก นั่นคือโครงการทศวรรษสากลว่าด้วยเรื่องอุทกวิทยา ซึ่งมีประเทศที่เข้าร่วมกว่า 100 ประเทศ ในช่วงปี 1965 - 1974 และต่อมาได้พัฒนาเป็น โครงการอุทกวิทยาระหว่างประเทศ ที่ดำเนินงานสืบเนื่องมากระทั่งปัจจุบัน

วัตถุประสงค์โดยรวมได้แก่ “การเพิ่มระดับการจัดการด้านน้ำอย่างชอบธรรม(....) เพื่อผลประโยชน์ของมนุษยชาติทั้งมวล” ภาพที่เห็นคือ ภาพกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการเขตแห้งแล้งจัด และโครงการทศวรรษสากลว่าด้วยเรื่องอุทกวิทยา

อรวรรณ บวาฆยุกธ แปล

มิเชล เดอ มองตาญ-มหาวิทยาลัยบอร์โด

การพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับบริษัทธุรกิจ

บรรดาธุรกิจการค้าต่าง ๆ มองว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นมิได้สลักสำคัญอะไร นอกจากเป็นแค่ยุทธศาสตร์การตลาดอย่างหนึ่งเท่านั้นเองหรือ? องค์กรพัฒนาเอกชนเตรียมพร้อมจะทำงานร่วมกับภาคธุรกิจเอกชนหรือเปล่า? อะไรคือจุดร่วมหรือจุดต่างระหว่างทั้งสองกลุ่ม? หนังสือเล่มใหม่นี้ Entreprises face aux enjeux du développement durable* (การรับมือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนของเหล่าบริษัทธุรกิจ) ได้วิเคราะห์ประสบการณ์ที่แตกต่างกันอาทิ การดำเนินโครงการการเงินขนาดเล็กในอินเดีย บทบาทของอุตสาหกรรมประกันภัยทางเลือกในการค้าฝ้ายอินทรีย์อย่างยุติธรรมเพื่อแก้ปัญหาของภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอ หรือกระทั่งการที่บริษัทผู้ผลิตไฟฟ้าของฝรั่งเศส คือ EDF ให้ความช่วยเหลือส่งกระแสไฟฟ้าให้กับพื้นที่ชนบทในประเทศกำลังพัฒนาหลายแห่ง เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการตรวจสอบพันธสัญญาทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จรรยาบรรณของคนกลุ่มต่าง ๆ หลักประกันทางศีลธรรมจรรยา กองทุนด้านจริยธรรม และเทศกาลวันหยุดที่แสดงถึงความเป็นปึกแผ่นของคนในสังคม

หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของ แอนนี่ นาจิม ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานโครงการฝึกอบรมกลุ่มวิชาชีพในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ขององค์การสหประชาชาติ ณ มหาวิทยาลัย-บอร์โดซ์ วิทยาเขต 3 และในเดือนกันยายน 2002 ท่านได้จัดหลักสูตรปริญญาบัตรให้แก่นักวิชาชีพระดับกลางที่ทำงานให้กับกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานของรัฐทั้งในระดับกลางและภูมิภาค รวมทั้งองค์กรและบริษัทธุรกิจระหว่างประเทศจำนวนหนึ่ง ท่านได้ดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยและบริษัทธุรกิจชุมชนใน 7 ประเทศ (แอลจีเรีย เบลเยี่ยม ฝรั่งเศส โมร็อกโก ดินแดนปาเลสไตน์ สเปน และตูนีเซีย) ประธานโครงการการพัฒนาอย่างยั่งยืนของยูเนสโก 15 ท่าน ในทวีปอเมริกาเหนือและใต้ ทวีปยุโรป และ เอเชีย กำลังพยายามดำเนินงานตอบสนองความจำเป็นในการสร้างความเป็นวิชาชีพให้กับงานพัฒนาและความท้าทายในอันที่จะทำให้มหาวิทยาลัยเปิดประตูสู่โลกกว้างด้วยการพัฒนาความรู้และความชำนาญจากการลงพื้นที่ เพื่อศึกษาจากสภาพความเป็นจริงให้มากยิ่งขึ้น

*UNESCO/Karthara, Collection Economie et développement, Paris 2003, 485 p.

สถานที่ติดต่อ :
Bordeaux 3:
Annie.najim@u-bordeaux3.fr
โทรศัพท์ : +33 (0)5 57 12 21 78.
UNESCO:
c.von-furstenberg@unesco.org
โทรศัพท์ : +33 (0)1 45 68 45 16.

© UNESCO/Mario Le Mignon

© Université Montaigne-Bordeaux 3 Le Mignon

องค์การตำรวจสากล

© UNESCO/Bonaiven-Fontana

ยูเนสโก และ องค์การตำรวจสากล หรือ Interpol กำลังประสานความร่วมมือกัน ในการต่อต้านขบวนการลักลอบค้าศิลปวัตถุและวัตถุทางวัฒนธรรมของอิรัก เมื่อวันที่ 8 ก.ค. ทั้งสององค์กรได้ปรับปรุงแก้ไขข้อตกลงซึ่งกระทำมาตั้งแต่ปี 1999 เสียใหม่ โดยเริ่มวางรากฐานจากการสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่ถูกโจรกรรมมาจากอิรัก ทั้งนี้ รายการศิลปวัตถุที่ถูกโจรกรรมดังกล่าวจะจัดส่งให้แก่เจ้าหน้าที่ศุลกากร ตำรวจ และบุคลากรในตลาดการค้าศิลปวัตถุระหว่างประเทศ โดยมีการปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของอิรักที่ถูกโจรกรรมให้ทันสมัยอย่างสม่ำเสมอ

รายการศิลปวัตถุดังกล่าว ได้รับการสนับสนุนข้อมูลจากยูเนสโก ซึ่งจะให้ความรู้ความชำนาญทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับองค์กรระดับชาติและระดับประเทศอื่น ๆ โดยจะเผยแพร่ในรูปของซีดี-รอม ทั้งนี้ โดยที่องค์การตำรวจสากลเป็นผู้จัดทำและปรับปรุงข้อมูลใหม่ทุก ๆ 2 เดือน นับตั้งแต่ปี 2001 เป็นต้นมา มีการจัดทำซีดี-รอม ดังกล่าวทั้งในภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปน และกำลังจะเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตในเร็ว ๆ นี้

© UNESCO/Bonaiven-Fontana

ในเดือนมี.ค. 2003 ยูเนสโกขอให้องค์การตำรวจสากลใช้ความพยายามมากขึ้นในการต่อต้านการลักลอบค้าทรัพย์สินทางวัฒนธรรมของอิรัก ผู้แทนจากองค์การตำรวจสากล ร่วมกับคณะผู้เชี่ยวชาญคณะที่สองของยูเนสโก ซึ่งนำโดย มูนีร์ บูเชอนากี ได้เดินทางเข้าไปในอิรัก ระหว่างวันที่ 28 มิ.ย. - 5 ก.ค. ที่ผ่านมา

นับเป็นเวลาหลายปีมาแล้ว ที่ทั้งสององค์กรได้แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุที่ถูกโจรกรรม ซึ่งปรากฏตัวขึ้นในตลาดค้าศิลปวัตถุระหว่างประเทศ องค์การตำรวจสากล ได้เข้าร่วมประชุมหลายครั้งกับคณะกรรมาธิการระหว่างรัฐว่าด้วยการสนับสนุนให้นำทรัพย์สินทางวัฒนธรรมคืนสู่ถิ่นกำเนิด หรือคืนให้กับเจ้าของที่ถูกต้องในกรณีที่มีการครอบครองและได้มาอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นการประชุมทุก ๆ 2 ปี อนึ่ง นอกจากกิจกรรมอื่น ๆ อีกหลายด้าน ทั้งสององค์กรยังร่วมมือกันฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญในหลายประเทศ เพื่อให้ร่วมต่อต้านการค้าวัตถุทางวัฒนธรรมโดยผิดกฎหมายอีกด้วย

© UNESCO/Bonaiven Fontana

ปาตริเซีย เบลาสเกซ

นางแบบเพื่อสันติภาพ

เมื่อเดือนมิ.ย.ที่ผ่านมา ปาตริเซีย เบลาสเกซ นางแบบชาวเวเนซูเอล่า ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศิลปินเพื่อสันติภาพของยูเนสโก เนื่องจากการทำงานของเธอเพื่อชนพื้นเมืองในแคว้น ลา กวาฆิร่า ภูมิภาคที่ยากจนที่สุดแห่งหนึ่งในเวเนซูเอล่า ซึ่งตั้งอยู่ตรงพรมแดนด้านที่ติดกับโคลัมเบีย

นางแบบชั้นนำผู้นี้ถือกำเนิดขึ้นในแคว้น ลา กวาฆิร่า เมื่อปี 1971 ในขณะที่เป็นนางแบบ เธอมีโอกาสแสดงภาพยนตร์หลายเรื่อง อาทิ The Jaguar, The Mummy และเรื่อง The Return of the Mummy เธอใช้ความสำเร็จในหน้าที่การงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ ด้วยการก่อตั้งมูลนิธิ วายู ตายาขึ้นเมื่อปี 2002 เพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนาต่าง ๆ ใน ลา กวาฆิร่า

ตำแหน่งศิลปินเพื่อสันติภาพจะมอบให้แก่บุคคลผู้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ ซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิด มีคุณสมบัติที่โดดเด่นเป็นพิเศษ พร้อมทั้งเกียรติภูมิ ซึ่งสามารถจะนำสารจากยูเนสโกให้เผยแพร่ปรากฏโดยทั่วไป

© UNESCO/Niamh Burke

องค์กรไอน่า : เพื่อการพัฒนาสื่อในอัฟกานิสถาน

สตรีอัฟกัน ในสายตาของสตรีชาวอัฟกัน

พวกเธอช่วยเหลือกันและกันในการปรากฏตัวบนเวที แม้ว่าจะดูตื่น ๆ และตกประหม่าเมื่อกลายเป็นศูนย์กลางความสนใจของผู้คน แต่ละคนคลี่ผ้าพันคอสีดำยาวพันเส้นผม และเตรียมพร้อมสำหรับคำถามจากผู้ชมที่อยากรู้อยากเห็น ภายหลังภาพยนตร์เรื่อง The View from Afghan Women สิ้นสุดลง เธอทั้งสองคน คือ มิห์เรยา อาซิส และ ชาคีบา อลาม ในวัยเพียง 20 ปี เดินทางมายังสำนักงานใหญ่องค์การยูเนสโกเมื่อวันที่ 1 เม.ย. 2003 พร้อมกับ บริจิตต์ โบรลท์ นักสื่อสารมวลชนชาวฝรั่งเศส ครูผู้ฝึกสอน ในการนำเสนอภาพยนตร์สารคดีของพวกเธอ ทั้งคู่อยู่ในกลุ่มนักสร้างภาพยนตร์รุ่นใหม่ที่ได้รับการฝึกอบรมจาก ไอน่า (Aïna) หรือ สมาคมเพื่อการพัฒนาสื่อ ซึ่งก่อตั้งขึ้นในกรุงคาบูลตั้งแต่ปี 2001 ด้วยความสนับสนุนของยูเนสโก

สำหรับภาพยนตร์เรื่องแรกของพวกเธอ สตรีวัยเยาว์จากกรุงคาบูลทั้งสองตัดสินใจเดินทางไปพบปะบรรดาสตรีในภูมิภาคต่าง ๆ ของอัฟกานิสถาน และบันทึกภาพของตนเองไว้ด้วย ขณะกำลังทำงาน ความแตกต่างระหว่างสตรีทั้งสองกลุ่มช่างเป็นสิ่งที่น่าทึ่ง เป็นความแตกต่างระหว่างพลังอำนาจของสตรีชาวคาบูลซึ่งได้รับการกระตุ้นส่งเสริมจากอิสรภาพและโอกาสในด้านต่างๆ อันเป็นผลพวงของการศึกษา กับชีวิตในแบบจมปลักของสตรีอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น สตรีชาวเมืองฮาซาร่าต้องสูญเสียบ้านเรือนและสามี ถูกลืมเลือนไปจากทุกผู้คน และต้องลี้ภัยอยู่ตามถ้ำบริเวณบามิยัน พร้อมกับต้องดูแลเด็ก ๆ ที่เป็นกำพร้า ผู้สร้างภาพยนตร์บันทึกภาพการเตรียมต้มข้าวต้มเป็นอาหารในแต่ละวันเพื่อใช้เลี้ยงกองทัพเด็ก ๆ ซึ่งปรากฏกายจนเต็มฉาก ขณะที่สตรีผู้กล้ารายหนึ่งกล่าววิงวอน “ขอกี่ทอผ้าหน่อยเถอะ เราจะได้ทำงานหาเงินเลี้ยงตัว”

สภาพการกดขี่ซึ่งโถมทับลงมาที่สตรีชาวอัฟกันยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่องมากระทั่งปัจจุบัน นับจากเมืองกูชี่ส์ ในแคว้นนันการ์ฮาร์ ซึ่งการพูดของสตรีที่นั่นนับว่าเสี่ยงภัยอย่างยิ่ง ไปจนถึงสตรีในเมืองเฮรัต ซึ่งปฏิเสธที่จะพูดอย่างสิ้นเชิง สตรีวัยเยาว์ที่ดูสิ้นหวังคนหนึ่งในเมืองบาดัคห์จัน อธิบายว่าเธอไม่สามารถออกจากบ้านได้ เนื่องจากผู้บังคับการในท้องถิ่นนายหนึ่งประกาศว่าจะลักพาตัวเธอ ในทันทีที่สบโอกาส ผู้ชายบางคนพยายามทำร้ายหญิงสาวผู้สร้างภาพยนตร์ทั้งสองคน แต่เราก็ได้เห็นครูสอนศาสนาผู้เป็นพ่อของผู้สร้างภาพยนตร์สตรีหนึ่งในสองคนนี้ พูดถึงความใฝ่ฝันของบุตรสาวที่ต้องการทำงานสื่อมวลชนว่า “ในตอนแรก ผมคัดค้านความคิดนี้อย่างเต็มที่” เขากล่าว “แต่ต่อมา ผมก็เริ่มนำกลับไปคิดทบทวน ผมไว้ใจและเชื่อมั่นในสมาคม ไอน่า และ ... ถ้าเราต้องการให้อัฟกานิสถานมุ่งสู่ความทันสมัย....”

© UNESCO/Marianne Spier-Donati

องค์การต่อต้านการค้าทาสระหว่างประเทศ, บริติชเคาน์ซิล และ NORAD

เรียนรู้เรื่องการค้าทาสข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก

องค์การต่อต้านการค้าทาสระหว่างประเทศ ซึ่งเป็น องค์กรพัฒนาเอกชน ร่วมกับ บริติช เคาน์ซิล รัฐบาลนอร์เวย์ และยูเนสโก พัฒนาเว็บไซต์ใหม่สำหรับครู และผู้ที่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับการค้าทาสข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก เว็บไซต์ดังกล่าว จะช่วยให้ครู นักเรียน และนักการศึกษา มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการค้าทาส รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องโดยตรง โดยจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการค้าทาสในสมัยปัจจุบัน ทั้งยังนำเสนอแผนการสอนและแบบฝึกหัดให้ด้วย ขณะนี้มีแผนจะนำเสนอเป็นภาษาอื่น ๆ อีกหลายภาษา (ดู หน้า 70)

http://www.antislavery.org/breakingthesilence/

มูลนิธิกาตาร์

สถาปนาระบบอุดมศึกษาขึ้นใหม่ในอิรัก

เจ้าหญิงเชคาร์ โมซาห์ บินท์ นัสเซอร์ อัล มิสนัด สตรีหมายเลขหนึ่งของกาตาร์ และทูตพิเศษเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐานและขั้นอุดมศึกษาของยูเนสโก ร่วมกับนาย โคอิชิโร มัตซึอุระ ผู้อำนวยการใหญ่ยูเนสโก ลงนามในข้อตกลงจัดตั้งกองทุนระหว่างประเทศว่าด้วยการศึกษาขั้นอุดมศึกษาในอิรักขึ้น เมื่อวันที่ 23 มิ.ย.

กองทุนนี้มีการจัดการร่วมกันระหว่างยูเนสโก และมูลนิธิกาตาร์เพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่เจ้าหญิงฯ ทรงดำรงตำแหน่งประธาน ผู้ที่ให้งบประมาณสนับสนุนกองทุนนี้เป็นรายแรกได้แก่รัฐบาลกาตาร์ โดยบริจาคเงินจำนวน 15 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อจัดหาความช่วยเหลือทั้งแบบเร่งด่วนและในระยะยาวเพื่อสร้างระบบอุดมศึกษาขึ้นใหม่อีกครั้งในอิรัก

© UNESCO/Nimh Burke

ซูมิ โจ

เสียงจากทรัพย์สมบัติที่มีชีวิต

ซูมิ โจ นักร้องเสียงโซปราโนชาวเกาหลี ได้รับการแต่งตั้งจากยูเนสโกให้ดำรงตำแหน่งศิลปินเพื่อสันติภาพ เมื่อวันที่ 3 เม.ย. เนื่องจากพันธกิจของเธอในการส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมเกาหลีไปทั่วโลกพร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับนานาชาติเพื่อชูธงขันติธรรมและสันติภาพ

นักร้องเสียงโซปราโนผู้มีชื่อเสียงท่านนี้เกิดเมื่อปี 1962 เป็นที่รู้จักในนามผู้ที่มีเสียงไพเราะที่สุดท่านหนึ่งในวงการอุปรากรร่วมสมัย เธอได้เข้าร่วมกับยูเนสโกในการสร้างเครือข่าย “มนุษย์ซึ่งเป็นทรัพย์สมบัติที่มีชีวิต” ซึ่งหมายถึงบุคคลที่แสดงตนจนถึงระดับที่มีทักษะและเทคนิคสูงสุดสำหรับการสร้างสรรค์มิติทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และสำหรับการธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนให้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม

© UNESCO/Nimh Burke

องค์การอวกาศยุโรป

ผู้พิทักษ์มรดกโลกรายใหม่

ยูเนสโกและองค์การอวกาศยุโรป (ESA) ลงนามในข้อตกลงส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากดาวเทียมสำรวจอวกาศในการตรวจสอบสถานที่ต่าง ๆ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก เมื่อวันที่ 18 มิ.ย. ดาวเทียมดังกล่าวซึ่งให้ภาพถ่ายที่มีความแม่นยำสูง นับเป็นอุปกรณ์ชิ้นเยี่ยมที่ใช้สังเกตแหล่งมรดกโลกและตรวจวัดความเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากดิน รวมทั้งปรากฏการณ์อื่น ๆ อาทิ การตัดไม้ทำลายป่า

ข้อตกลงดังกล่าวนับเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการความริเริ่มที่เปิดกว้าง ในฐานะหุ้นส่วน ระหว่างยูเนสโกและองค์การอวกาศยุโรป โดยมุ่งจะขอความร่วมมือจากบรรดาองค์กรด้านอวกาศระหว่างประเทศทั้งหมด ให้ความช่วยเหลือตรวจสอบแหล่งมรดกโลกให้แก่บรรดาประเทศกำลังพัฒนา

ในฐานะส่วนหนึ่งของโครงการดังกล่าว ยูเนสโกกำลังจะลงนามความร่วมมือกับองค์การบริหารการบินและอวกาศสหรัฐฯ (NASA) นอกจากนี้ยังเคยได้รับการร้องขอเข้ามีส่วนร่วมกับโครงการดังกล่าวจากองค์การอวกาศในหลายประเทศ อาทิ อาร์เจนตินา อินเดีย ญี่ปุ่น แคนาดา และบราซิล

© ESA. Paris

เจ้าของจักรยานผู้โชคดีรับเพื่อนบ้านโดยสารไปโรงเรียนด้วยกัน ภาพโดย ซาวาอูโก กอมวินดี้ หรือ ฟรังซัวส์ - ซาเวียร์ จากโรงเรียนประถมศึกษาคายา ในบูร์กินา ฟาโซ รางวัลชนะเลิศ ex-aequo หัวข้อ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน

เด็ก ๆ กำลังสนุนสนาน ภาพโดย มาร์ติน โบบิค จากโรงเรียน Oscivila Kosmaca Piran, สโลวีเนีย รางวัลชนะเลิศ ex-aequo หัวข้อ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน

เครือข่ายโครงการโรงเรียนเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ สู่ปีที่ 50

กัสศรี ศิริประภา แปล

เพื่อเป็นที่ระลึกการเฉลิมฉลองครบรอบ 50 ปี เครือข่ายโครงการโรงเรียนเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ (ASPnet) จึงได้จัดให้มีการประกวดภาพถ่ายของครู ตามหัวข้อที่กำหนด 4 เรื่อง คือ เรียนรู้เพื่อรับรู้ เรียนรู้เพื่อเป็นปัจเจกชน เรียนรู้เพื่อปฏิบัติ และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีภาพคัดเลือกเข้ารอบจากโรงเรียนต่างๆ 48 แห่งใน 5 ภูมิภาค ดังที่เห็นนี้

Photo: © UNESCO/ASPnet

การปลูกถั่วลิสง ภาพโดย แอนเดรียนท์ ซีเมียนจี้ โจซัว แฮริสชาวนา วิทยาลัย Kiangara-Ankazobe, มาดากัสการ์ รางวัลพิเศษ หัวข้อ เรียนรู้เพื่อปฏิบัติ

เครือข่ายลักษณะพิเศษ

เครือข่ายนี้ได้จัดตั้งขึ้นในปี 1953 เมื่อครั้งที่ยูเนสโกเพิ่งจะเริ่มก่อตั้งองค์การได้ไม่นานและการติดต่อระหว่างชุมชนก็ยากลำบากกว่าในปัจจุบัน การประชุมที่ปารีสในปีนั้น ผู้เชี่ยวชาญ 21 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากโรงเรียนมัธยม 33 แห่งใน 15 ประเทศ ได้รวมตัวกัน โดยมีจุดประสงค์ คือ "การศึกษาเพื่ออยู่ร่วมกันในชุมชนโลก : ตัวอย่างกิจกรรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนของประเทศสมาชิก"

แม้จะเป็นการยากในด้านการจัดการและสื่อสารด้านภาษา แต่โครงการนี้ก็ไปได้ดี ปัจจุบัน เครือข่ายโครงการโรงเรียนเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ (ASPnet) มีสมาชิกกว่า 7,500 แห่ง ตั้งแต่โรงเรียนอนุบาลจนถึงสถาบันฝึกอบรมครู (ประมาณ 170 ประเทศ)

หลายปีที่ผ่านมา เครือข่ายได้ดำเนินงานในโครงการต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งในระดับประเทศ ระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน และในระดับนานาชาติ

เช่น **โครงการทะเลบอลติก** ซึ่งเริ่มในปี 1989 เป็นการรวมตัวกันของโรงเรียน 200 แห่งจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคบอลติก เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนเกี่ยวกับปัญหาสภาพแวดล้อมขั้นรุนแรงของทะเลบอลติก และร่วมกันค้นหาวิธีแก้ไขในทางที่เป็นไปได้ โครงการนี้ประสบผลสำเร็จอย่างมากจนกลายเป็นตัวอย่างสำหรับโครงการลักษณะคล้ายกันที่แม่น้ำดานูบ นอกจากนี้ยังเป็นแรงบันดาลใจให้กับโครงการแม่น้ำแซมเบซี ซึ่งโรงเรียนเครือข่ายที่ประเทศมาลาวี โมซัมบิก แซมเบีย และซิมบับเว กำลังร่วมกันศึกษาแนวทางในการจัดการเรื่องน้ำที่ลุ่มน้ำแซมเบซี เรื่องของสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย

กิจกรรมเด่นอื่นๆ ได้แก่ โครงการเส้นทางการค้าทาสข้ามแอตแลนติก (TST) ซึ่งมีโรงเรียนเครือข่าย ASP จำนวน 100 แห่ง จาก 21 ประเทศในแอฟริกา อเมริกา แคริบเบียน และยุโรป เข้าร่วมโครงการ มีการฟื้นฟูการสอนเรื่องของการค้าทาส นักเรียนและครูได้มีส่วนร่วมในการสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการพบปะกันของเยาวชนรอบๆ สามเหลี่ยมแอตแลนติกของการค้าเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับหน้าประวัติศาสตร์ของมนุษย์ตอนที่มืดมนที่สุดช่วงหนึ่ง เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของพวกเขาเอง และการเปลี่ยนแปลงของโลกอันเนื่องมาจากการค้าทาส มีการผลิตหนังสือขึ้น 2 เล่ม (1 ชุดมี 3 เล่ม) คือ เสียงจากทาส (Slave Voices) ซึ่งรวบรวมเนื้อหาจากผู้ที่เคยตกเป็นทาส และการเดินทางของทาส (Slave Voyages) ซึ่งเป็นเรื่องทางประวัติศาสตร์ของโครงการ TST ส่วนเรื่องที่สามที่กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการ คือ วิสัยทัศน์ของทาส (Slave Visions) ที่เป็นการรำลึกถึงความหวังและการคาดหวัง ในยุคของการปลดปล่อยจนถึงศตวรรษที่ 21 เมื่อเร็วๆ นี้ โครงการได้รับการพัฒนาให้เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับเรื่องของโครงการและผลิตภัณฑ์ต่างๆ ด้วย

อย่างไรก็ตาม เครือข่ายโครงการ ASP ก็ยังมีส่วนร่วมในเรื่องการศึกษาเพื่อสันติภาพ ยาเสพย์ติด และการป้องกันโรคเอดส์ การปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก การพัฒนาวิธีการสอนใหม่ๆ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ รวมทั้งการสอนเด็กๆ ทั้งหลายให้ยืนหยัดขึ้นเพื่อมีสิทธิมีเสียงอยู่บนโลกใบนี้

Photo © UNESCO/ASPnet

(บนสุด)
ภาพเขียนภูมิทัศน์
ภาพโดย มิคาอิล โทมิลอฟ โรงเรียนศิลปะในสังกัดวิทยาลัยศิลปะ คีร์กีซสถาน รางวัลชนะเลิศ หัวข้อ เรียนรู้เพื่อเป็นปัจเจกชน

(ซ้าย)
ภาพโดย ลิเจีย บรูลล์, โคลจิโอ "แม็กโน", บราซิล รางวัลชมเชย หัวข้อ เรียนรู้เพื่อปฏิบัติ

(บน)
ภาพโดย ลิน สปูนเนอร์, เกลนอีเกิลส์ แคมปัส วิทยาลัย Eunemmering, ออสเตรเลีย รางวัลชมเชย หัวข้อ เรียนรู้เพื่อเป็นปัจเจกชน

Photo © UNESCO/ASPnet

(ซ้าย)
ภาพโดย อาห์เม็ด เอาท์มานี วิทยาลัย Ben Zakour เทมารา, โมร็อกโก รางวัลพิเศษ หัวข้อ เรียนรู้เพื่อรับรู้

(ล่าง)
ภาพโดย อิเทริ เนเบียริดซ์ โรงเรียนมัธยมนอร์ธ 49, จอร์เจีย รางวัลพิเศษ หัวข้อ เรียนรู้เพื่อรับรู้

(บน)
ภาพโดย การีม ฮันซิเกอร์ โรงเรียนมัธยม Leevi Haknsembre, นามิเบีย รางวัลพิเศษ หัวข้อ เรียนรู้เพื่อรับรู้

ภูมิปัญญาดั้งเดิม ภาพโดย มอร์รา คาร์วัลโฮ โรงเรียน Espaco Alberto Educacao Infantil, บราซิล รางวัลชนะเลิศ หัวข้อ เรียนรู้เพื่อรับรู้

ภาพโดย อเล็กซานดร้า กาเลนโตร โรงเรียน Dialogue, คาซัคสถาน รางวัลชมเชย หัวข้อ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน

ภาพโดย บาสแชม จามาลเอ็ดดีน โรงเรียนมัธยมปลาย Zabric'h, เลบานอน รางวัลชมเชย หัวข้อ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน

ภาพโดย อาลิเยรา ไอราดา Modern Educational Complex, อาเซอร์ไบจาน รางวัลชมเชย หัวข้อ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน

(บน)
ภาพโดย ยูจีเนีย วาร์กัส จิเมเนซ วิทยาลัย Simon Bolivar, เม็กซิโก รางวัลพิเศษ หัวข้อ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน

(ล่าง)
ภาพโดย ลอว์รี่ โดเวอร์ โรงเรียน New Windsor, นิวซีแลนด์ รางวัลพิเศษ หัวข้อ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน

Photo: © UNESCO/ASPnet

สนับสนุนโดยโกดัก (กล้อง) และ DHL (ส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์)

ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ASPnet ได้ที่ :
http://www.unesco.org/education/asp
Breaking the Silence Project:
http://www.antislavery.org/breakingthesilence
Baltic Sea Project:http://www.b-s-p.org/
For the teaching kit World Heritage in Yong Hand:http://whc.unesco.org/education
For a resource kit for primary school teachers to teach peace:
http://www.unesco.org/education/asp/peace_pack.shtml
การติดต่อแบบออนไลน์
สำหรับ ครู ผู้ประสานงาน
ระดับชาติและเจ้าหน้าที่ยูเนสโก
ในเครือข่าย ASP :
aspnetforum@yahoogroups.com

© UNESCO/Michel Claude

มัวร์ : ประติมากรรมกลางแจ้ง

พิศวาส ปทุมรัตรังษี แปล

"รูปทรงของคน คือสิ่งที่ผมสนใจมากที่สุด แต่ผมเรียนรู้พื้นฐานเกี่ยวกับรูปทรงและท่วงทำนองโดยการสังเกตสิ่งต่าง ๆ จากธรรมชาติ เช่น หิน กระดูก และต้นไม้ใหญ่น้อย"

ประติมากรรมรูปผู้หญิงในท่า "นอนเอกเขนก" ซึ่งทำจากหินอ่อนตราเวอร์ติโนหนัก 39 ตัน ยาว 5 เมตร ที่ใช้กรรมวิธีทำให้หินบิดเบี้ยวเป็นแอ่ง เป็นโพรง จนกระทั่งกลวง ซึ่งดูคล้ายหน้าผาที่ถูกลมกัดเซาะ เป็นผลงานที่เฮนรี่ มัวร์ รังสรรค์ ขึ้นอย่างจงใจให้เป็น ชิ้นงานปริศนา

หลังจากตรึกตรองอย่างถ้วนถี่ เฮนรี่ก็ไม่ต้องการให้ประติมากรรมชิ้นนี้ซึ่งจะถูกจัดวางไว้ที่สำนักงานใหญ่ยูเนสโก สะท้อนสารัตถะหนึ่งใดที่ตายตัว เขากล่าวว่า "ผู้ชมควรถามตนเองว่า ประติมากรรมชิ้นนี้จะสื่อความหมายอะไรกันนะนี่?" ผู้ชมควรฉายความนึกคิดในการตีความแต่ละคนลงไปที่ชิ้นงานเพื่อให้สะท้อนกลับมาไม่ว่าการตีความจะออกมาเช่นไร ทุกความคิดคำนึงก็ย่อมได้รับอานิสงส์จากความสุขสงบที่แผ่ซ่านออกจากประติมากรรมรูปนี้ ซึ่งทำจากหินของเหมืองคาร์ราร่าในอิตาลี ที่เป็นแหล่งวัตถุดิบของไมเคิล แองเจโล เมื่อกาลก่อน

ถือกำเนิดในเขตยอร์กเชียร์ของอังกฤษในปี 1898 เฮนรี่ มัวร์ ได้รับอิทธิพลจากศิลปะในยุคดึกดำบรรพ์ที่ไม่เน้นการปรุงแต่ง และมีชื่อเสียงในเวทีสากลอย่างรวดเร็ว งานชุดแรกของ "ท่านอนเอกเขนก" ที่นำเสนอประติมากรรมอันมีท่วงท่าที่ทรงพลัง ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ออกสู่สายตาชาวโลกในทศวรรษ 1920 "ประติมากรรมในท่านอนเป็นสารัตถะหลักของผมมาตั้งแต่เริ่มแรก ผมสร้างชุดแรกราวปี 1924 หลังจากนั้นก็ทำชิ้นงานเกินกว่าครึ่งออกมาในท่วงท่านอน ผมพิศวงหลงใหลกับท่วงท่านี้จริง ๆ จัง ๆ เลย"

แม้ว่าประติมากรรมในท่านอนของมัวร์เหล่านี้จะมีขนาดใหญ่โต มีลักษณะบิดเบี้ยวเป็นโพรง และดูออกในแนวศิลปะนามธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็สื่อความ โยงใยใกล้ชิดและความรู้สึกอันแรงกล้าอันเป็นคุณลักษณะอันลุ่มลึกของมนุษย์ให้ปรากฏ

นอกจากนี้มัวร์ยังเป็นนักเขียนแบบฝีมือฉกาจอีกด้วย เขามีงานวาดภาพลายเส้นผู้คนที่เข้าไปหลบลูกระเบิดในสถานีรถไฟใต้ดินที่ลอนดอนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หลายชุดด้วยกัน "ผมไม่เคยพบเห็นผู้คนในท่านั่งจำนวนมากขนาดนั้นมาก่อนเลย แม้แต่อุโมงค์ก็สะกิดใจให้ผมนึกถึงส่วนที่เป็นโพรงทรงกลวง ๆ ในชิ้นงานประติมากรรมของผม" เฮนรี่ มัวร์ กล่าว

© UNESCO

มัวร์ได้รับแรงบันดาลใจจากรูปทรงธรรมชาติดิบๆ มากกว่ารูปทรงคลาสลิกในยุคฟื้นฟูศิลปและวิทยาการ

หัวของประติมากรรมชิ้นนี้อยู่ในท่วงท่าตื่นตัวเฝ้าระวังและจ้องมองไปไกลๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับลีลาการมองของชิ้นงานผู้หญิงในท่าเอกเขนกหลายๆ ชิ้นของมัวร์

© UNESCO/Michel Claude

© Prudence Cuming Associates Ltd. London

ประติมากรรมชิ้นนี้ต้องสร้างแยกเป็น 4 ชิ้นเพื่อความสะดวกในการขนส่ง จากนั้นจึงนำมาประกอบเข้าด้วยกันด้านหน้าอาคารยูเนสโก เป็นหนึ่งในผลงานสากลชิ้นแรกๆ ที่ยูเนสโกว่าจ้างให้รังสรรค์ และเป็นประติมากรรมชิ้นที่ใหญ่ที่สุดของมัวร์ด้วยขนาดทวีความสำคัญยิ่งขึ้นเรื่อยๆ สำหรับมัวร์ ภาพวาดเส้นดินสอการเตรียมชิ้นงาน “ประติมากรรมท่านอนเอกเขนก” ในปี 1957 ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑ์บริติชในลอนดอน

© UNESCO/N. Leimbal

อรวรรณ นาวายุทธ แปล

ความทรงจำของชนกลุ่มน้อย

ยังไม่มีสูตรตายตัวใด ๆ ในการพิทักษ์รักษาวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยในที่ต่าง ๆ สำหรับกรณีของประเทศลาว มีคำถามที่น่าสนใจผุดขึ้นมากมาย เมื่อพิจารณาในแง่ที่ว่าประเทศนี้เป็นที่พำนักอาศัยของกลุ่มชนที่มีภาษาและชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันถึง 47 กลุ่ม ทั้งนี้ประชากรเกือบครึ่งหนึ่งของลาวเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมแบบชนกลุ่มน้อย

© Angus Mac Donald

© Georges Cortez

© Yves Goudineau

มรดกทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยส่วนใหญ่ในลาว มีคุณสมบัติที่เหมาะสมที่จะถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (ภาษาที่กำลังจะตาย วรรณกรรมมุขปาฐะ ดนตรีที่ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เรื่องปรัมปรา พิธีกรรม แบบแผนพฤติกรรมทางสังคม ฯลฯ) วัฒนธรรมบางอย่างปรากฏอยู่ในช่วงสั้น ๆ หรือสูญสิ้นง่าย เช่น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรีบ้านเรือนตามประเพณี ซึ่งส่วนใหญ่ทำจากไม้ไผ่ ฯ หนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมผลงานของผู้เชี่ยวชาญ 36 ท่าน ที่ได้เข้าร่วมการประชุมในหัวข้อ "การพิทักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในลาว" ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงเวียงจันทน์ เมื่อเดือน ต.ค. 1996

ในขณะที่บางบทให้ความสนใจกับประเด็นเฉพาะ เช่น ภาษาศาสตร์ แต่บทอื่น ๆ ก็เป็นเรื่องที่เหมาะสำหรับผู้อ่านทั่วไป โดยจะช่วยให้ผู้อ่านค้นพบเรื่องราวความรู้ใหม่ ๆ ตัวอย่างเช่น ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของการทอผ้า ผู้เขียนหลาย ๆ ท่าน พยายามพินิจพิจารณางานฝีมือในรายละเอียดทุกแง่มุม ตั้งแต่เรื่องของเส้นใย สีย้อม อุปกรณ์ เทคนิคที่ใช้ ลวดลาย ประเภทของเสื้อผ้าอาภรณ์ รวมทั้งลักษณะความคิดความเชื่อที่สอดประสานอยู่ในกิจกรรมการทอผ้า ทั้งนี้โดยเน้นที่บทบาทของสตรี ซึ่งเป็นเพศเดียวที่ฝึกฝนการทอผ้า และอธิบายสถานภาพพิเศษของสตรีในฐานะผู้ปกป้องรักษาทักษะนี้ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

รายละเอียดข้อมูลมากมายปรากฏอยู่ในบทอื่น ๆ เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับดนตรี หรือสถาปัตยกรรม สภาพบ้านเรือน ไม่ว่าจะเป็นบ้านยกพื้น หรือปลูกสร้างบนดิน ธรรมดา ล้วนแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางชาติพันธุ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต สะท้อนถึงความเชื่อปรัมปรา เป็นตัวแทนทางสัญลักษณ์ของโลก และสื่อแสดงให้เห็นคุณลักษณะบางด้านขององค์กรทางสังคมภายในชุมชน อาทิ ทางแถบภาคใต้ของประเทศ คำพูดที่ว่า "ปืนเข้าบ้าน" หมายถึงการแต่งงาน

© Georges Cortez

© Yves Goudineau

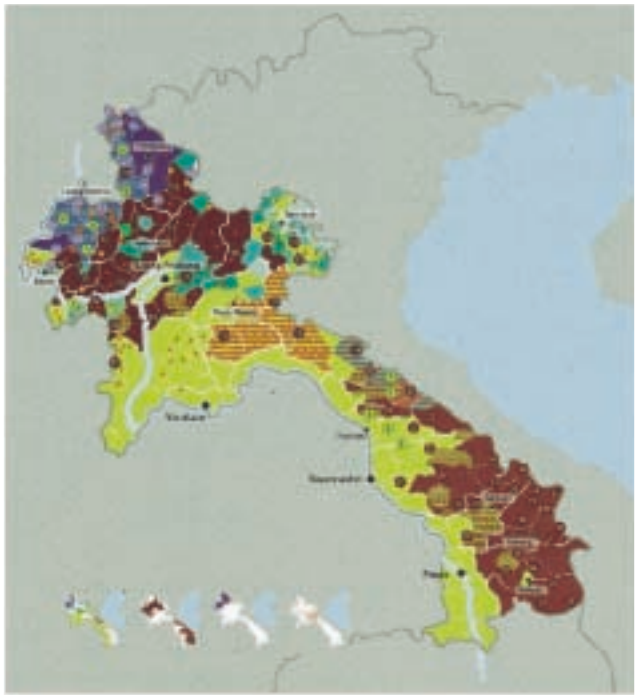

เป็นต้น เราจะได้พบเห็นความคิดสร้างสรรค์ของชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ ตลอดรายงานการศึกษาเล่มนี้

❁ คุณประโยชน์อื่น ๆ ที่ทำให้หนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ได้แก่การนำคุณลักษณะเฉพาะหลัก ๆ ของชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มมาอธิบาย เพื่อแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม ตัวอย่างเช่น เราจะพบทั้ง ความคิดความเชื่อ จักรวาลวิทยา ข้อห้าม และค่านิยมของชนเผ่าคาตู (the Katu) ที่ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อเรื่องการแสวงหาความสอดคล้องกลมกลืน หรือชีวิตของชนเผ่าโกะ (the Ko) ซึ่งทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี องค์กรทางสังคม และความศรัทธาในเรื่องผีสางเทวดาอย่างลึกซึ้งหลอมรวมกันเป็นแรงบันดาลใจ และทำให้พวกเขาเชื่อว่ามีดวงวิญญาณสิงสถิตอยู่ในนาข้าวทุกผืน

❁ ในทางทฤษฎี มีการพิจารณาถึงสถานภาพของวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยและอนาคตของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และตั้งคำถามที่สำคัญบางประการ เช่น เราจะอนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณีไปพร้อม ๆ กับการพัฒนา และการเปิดโลกทัศน์สู่โลกภายนอกอย่างสอดคล้องกลมกลืนได้อย่างไร? มีการนำเสนอทางออกของปัญหาดังกล่าวไว้หลายประการ รวมทั้งเสนอข้อบ่งชี้วิธีการอนุรักษ์ความมั่งคั่งทางวัฒนธรรมที่แทบจะไม่เป็นที่รู้จักและกำลังถูกคุกคามอยู่ในเวลานี้ไว้ด้วย บางตอนของหนังสือเล่มนี้ พิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ที่พบจากประเทศเพื่อนบ้าน คือ เวียดนาม จีน กัมพูชา และไทย

❁ ท้ายที่สุด ผู้เขียนกล่าวถึงบทบาทของรัฐบาลลาว และ องค์กรแนวหน้าเพื่อการสร้างชาติและความคิดริเริ่มลาวในการร่วมมือกับสถาบันระหว่างประเทศหลาย ๆ แห่ง (ได้แก่ ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียแห่งลอส แองเจลิส ในด้านดนตรี ความร่วมมือกับศูนย์วิจัยทางวิทยาศาสตร์แห่งฝรั่งเศสในด้านการสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์วิทยา ความร่วมมือกับมูลนิธิโตโยต้า เป็นต้น) มีภาพประกอบที่ได้รับการคัดสรรเป็นอย่างดี ตลอดหนังสือเล่มนี้

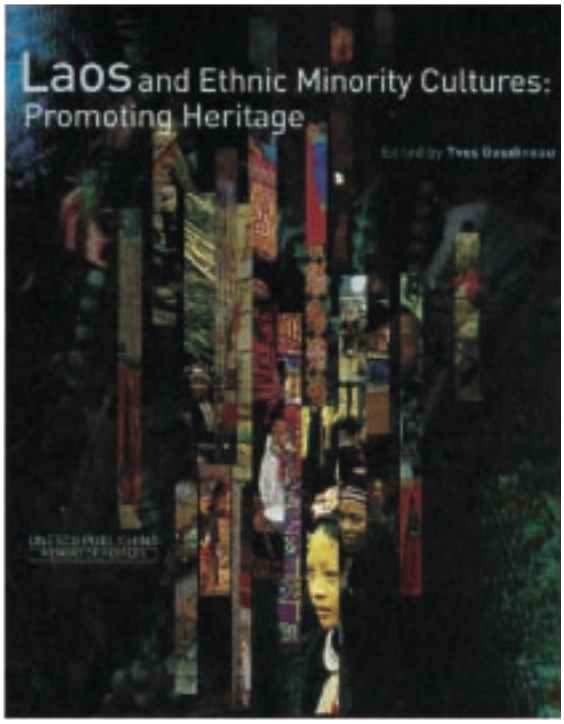

© François Gleck

© Lefebvre - Musée de l'Homme/ Paris

Lao and Ethnic Minority Cultures : Promoting Heritage (ลาวกับวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่าง ๆ : การส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม)
บรรณาธิการ : อีฟส์ กูดิโน
ปี 2003 , 311 หน้า.
ขนาด 21 x 27 ซม.
48,50 ยูโร

World Heritage : Archaeological Sites and Urban Centres

มรดกโลก : แหล่งโบราณสถานย่านชุมชนเมือง

นับตั้งแต่การรับรองอนุสัญญาว่าด้วยการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก เมื่อปี 1972 สถานที่กว่า 700 แห่งก็ถูกประกาศให้เป็นมรดกของมนุษยชาติ มรดกโลกดังกล่าวครอบคลุมพื้นที่หลากหลายประเภท นับตั้งแต่เขตสงวนรักษาพันธุ์พืชและสัตว์ป่าตามธรรมชาติ ภูมิทัศน์ที่มนุษย์สร้างขึ้น ไปจนถึงชุมชนเมืองโบราณสถาน และอนุสาวรีย์ หนังสือเล่มนี้ ถือเป็นเล่มแรกในชุดที่มีจำนวน 3 เล่ม เน้นที่แหล่งโบราณสถานและชุมชนเมือง โดยหยิบยกสถานที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว 46 แห่งมาเป็นตัวอย่าง ซึ่งมีความหลากหลายทางสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ มีพร้อมทั้งบทความซึ่งให้รายละเอียดข้อมูลบทเกริ่นนำที่สรุปลงลึก รวมทั้งภาพประกอบที่คัดสรรมาเป็นอย่างดี หนังสือเล่มนี้จึงเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และทำความเข้าใจมรดกโลก โดยมีทั้งภาพของรูปจำลอง และสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในยุคสมัยและภูมิภาคที่แตกต่างกัน รวบรวมให้เห็นสิ่งที่ถือเป็นมรดกโลกร่วมกันของทุกชาติและทุกคน

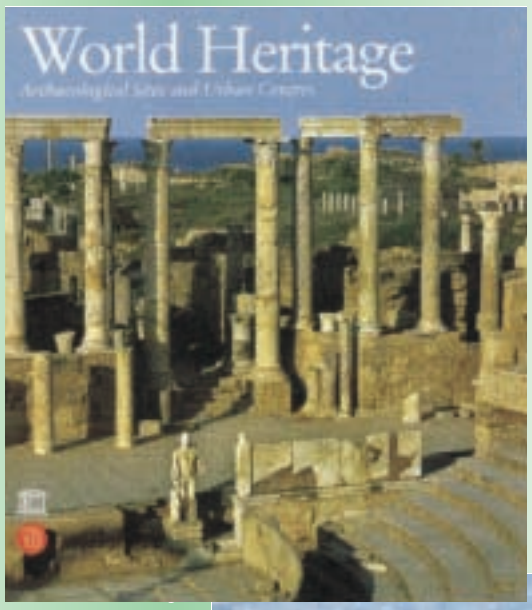

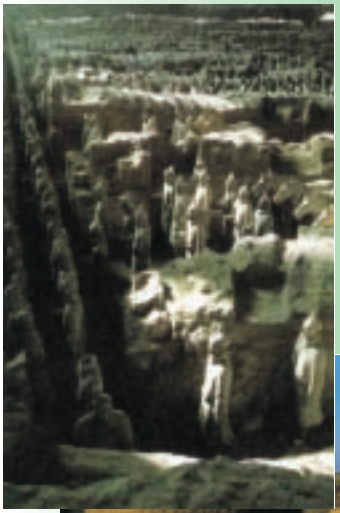

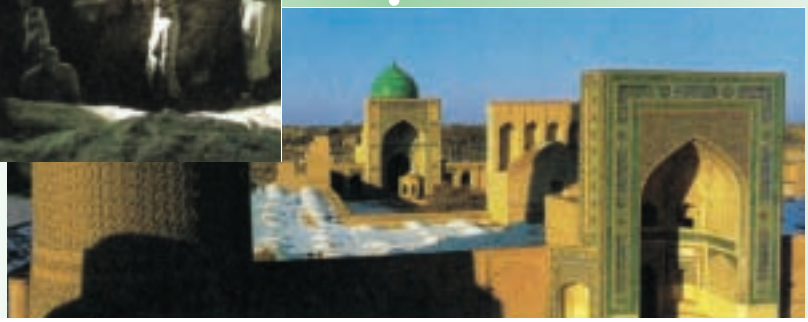

383 หน้า, 29 × 25 ซม. (ภาพสี)
ปกแข็ง
50,00 ยูโร
สำนักพิมพ์ยูเนสโก/ Skira Editore S.p.A.,
ปีที่พิมพ์ 2002.

Planning Education In and After Emergencies

การวางแผนการศึกษาในสภาวะวิกฤต และช่วงหลังวิกฤตการณ์

การศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดในห้วงที่เกิดหายนภัย หรือวิกฤตการณ์ฉุกเฉิน เหตุใดการศึกษาจึงต้องปรับตัวให้พร้อมรับสถานการณ์ดังกล่าว และควรปรับตัวอย่างไร? บรรดาประเทศต่าง ๆ ควรพิจารณาว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษา มีความสำคัญเป็นลำดับแรก ๆ เช่นเดียวกับ การกินดีอยู่ดี สุขภาพพลานามัยที่ดีของประชาชน และการฟื้นฟูโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ล่มสลายหรือไม่?

ผู้เขียนหยิบยกเหตุการณ์ปัจจุบันหลายพื้นที่ขึ้นเป็นตัวอย่าง เพื่อเน้นถึงความต้องการของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่ต่างก็ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ปัญหาต่าง ๆ เธอเน้นบทบาทสำคัญของการศึกษา ในการส่งเสริมให้เยาวชนได้ชื่นชมค่านิยมและจริยธรรมที่ดีงามของสังคม และสอนให้เยาวชนได้เรียนรู้และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม แม้ว่าการศึกษาไม่อาจแก้ปัญหาซึ่งแต่ละประเทศกำลังประสบได้ในทันที แต่ก็จะช่วยวางรากฐานการเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชน อันจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ การศึกษายังช่วยเตรียมความพร้อม และทำให้เยาวชนมีคุณสมบัติที่เหมาะสมเมื่อสถานการณ์กลับคืนสู่ภาวะปกติ ระบบการศึกษาควรช่วยให้เยาวชนสามารถปรับและบูรณาการตนเองเข้าสู่โลกของการทำงาน และใช้ชีวิตในโลกอนาคตที่ดีขึ้นได้อย่างสอดคล้องและมีความสุข

โดย มาร์กาเร็ต ซินแคลร์
Fundamentals of Educational Planning, 73 (หลักการพื้นฐานในการวางแผนการศึกษา)
143 หน้า, 21 × 13.5 ซม.
12,20 ยูโร
สำนักพิมพ์ยูเนสโก-IIEP,
ปีที่พิมพ์ 2003.

Universities and Globalization : Private Linkages, Public Trust

มหาวิทยาลัยกับโลกาภิวัตน์:สายสัมพันธ์กับเอกชน ความไว้ใจจากสาธารณชน

โลกาภิวัตน์กำลังส่งผลกระทบมากขึ้นเรื่อยๆ ในแวดวงอุดมศึกษา จนทำให้เกิดคำถามหลายข้อ ซึ่งท้าทายมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศร่ำรวยและยากจนอยู่ในเวลานี้

รัฐ มิได้เป็นหลักฐานอ้างอิงที่มหาวิทยาลัยจะต้องพัฒนาไปในทิศทางนั้นเพียงหนึ่งเดียวอีกต่อไป เมื่อมหาวิทยาลัยจำต้องเปิดตัวสู่โลกกว้างและมีพื้นที่ใหม่ ๆ ให้ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วยการศึกษาขั้นอุดมศึกษาจึงต้องติดต่อสัมพันธ์กับผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องรายใหม่ ๆ ทั้ง ภูมิภาค แว่นแคว้น มณฑล องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชน วิสาหกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจ และมหาวิทยาลัยออนไลน์ เนื่องจากมหาวิทยาลัยจะต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องใหม่ ๆ เหล่านี้ ในการดำเนินงานของตนมากขึ้น จึงจำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานให้ผิดแผกไปจากที่เคย หนังสือเล่มนี้จึงกล่าวถึงภาพกว้างๆ โดยผู้เชี่ยวชาญในแวดวงอุดมศึกษา 17 ท่าน ได้ร่วมกันหยิบยกคำถามเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยในปริบทของความเป็นสากล และบทบาททางสังคมของมหาวิทยาลัย ในโลกซึ่งมีองค์ความรู้เป็นพื้นฐาน โดยมีนวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นและเป็นแรงผลักดันอยู่ตลอดเวลา

บรรณาธิการ : กิลเลส เบรตัน และ มิเชล แลมเบิร์ต
248 หน้า, 24 x 15.5 ซม.
23,80 ยูโร
สำนักพิมพ์ยูเนสโก/ Université Laval/ECONOMICA,
ปีที่พิมพ์ 2003

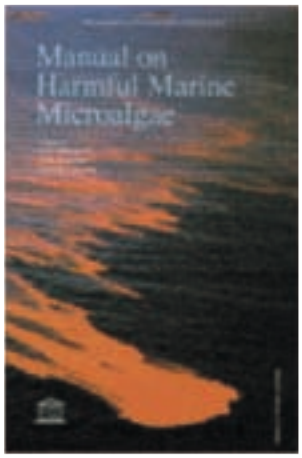

Manual on Harmful Marine Microalgae

คู่มือเกี่ยวกับสาหร่ายทะเลขนาดเล็กที่เป็นอันตราย

การแพร่กระจายพันธุ์ของสาหร่ายทะเลขนาดเล็ก ในน้ำทะเล น้ำกร่อย หรือน้ำจืดอาจส่งผลให้ปลาที่อาศัยในน้ำต้องตายเป็นปริมาณมหาศาล ทำให้อาหารทะเลของมนุษย์ปนเปื้อนสารพิษ และเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศในแนวทางที่จะเป็นอันตรายต่อมนุษย์ สาหร่ายขนาดเล็กเท่าที่มนุษย์ศึกษาทราบแล้วว่ามีการแพร่พันธุ์อย่างรวดเร็ว มีประมาณ 300 ชนิด ซึ่งในจำนวนนี้ เกือบ 1 ใน 4 เป็นสาหร่ายมีพิษ หนังสือเล่มนี้นำเสนอแนวทางและวิธีการสมัยใหม่ ในการสุ่มตัวอย่าง จำแนกประเภท เพาะเลี้ยง วิเคราะห์สารพิษ ตรวจสอบ และจัดการกับสาหร่ายทะเลขนาดเล็กเหล่านี้ โดยมีนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำ 46 ท่านร่วมจัดทำภายใต้การสนับสนุนจากคณะกรรมการสมุทรศาสตร์ระหว่างรัฐ (IOC) แห่งยูเนสโก จึงนับเป็นหนังสืออ้างอิง และแหล่งค้นคว้าหลักในสาขาวิชาดังกล่าว โดยมีข้อมูลและแผนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาหร่ายทะเลขนาดเล็กที่มีอันตรายอย่างกว้างขวางรอบด้าน นอกจากนั้นยังถือเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับทั้งการวิจัยทดลอง เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ตรวจสอบความปลอดภัยด้านอาหารและด้านสภาพแวดล้อม และแม้กระทั่งสำหรับการสอนและฝึกอบรม

บรรณาธิการ : อัลลัน ดี. เชมเบลล่า, ดอน เอ็ม. แอนเดอร์สัน และ กุสตาฟ เอ็ม ฮัลเลอร์แกรฟฟ์
832 หน้า, 24 x 15,5 ซม.,
ภาพสี, ปกแข็ง
49,50 ยูโร
สำนักพิมพ์ยูเนสโก

Tell Me about the Oceans

เล่าเรื่องมหาสมุทร

แม้ว่ามหาสมุทรจะเต็มเปี่ยมด้วยอันตรายและความลี้ลับ ทว่าก็หล่อเลี้ยงมนุษยชาติมาเนิ่นนาน มีแนวโน้มว่า มนุษย์จะเป็นผู้ทำลายจักรวาลอันไพศาลแห่งนี้ แต่กระนั้น เราจำต้องดูแลมหาสมุทร เนื่องจากมหาสมุทรมีความสำคัญใหญ่หลวงต่อชีวิตและความอยู่รอดของมนุษย์ และยังเต็มไปด้วยทรัพยากรอันทรงคุณค่าสำคัญและมีปริมาณมหาศาล

น้ำ ครอบคลุมเนื้อที่ 3 ใน 4 ของพื้นผิวโลก ดังนั้น จงอย่าทิ้งให้ทรัพยากรอันเป็นบ่อเกิดของชีวิตมนุษย์นี้กลับกลายเป็นที่รองรับขยะ หนังสือเล่มนี้ให้ข้อมูลการสอนที่เป็นประโยชน์สำหรับเยาวชน (วัย 9 - 13 ปี)

โดย แพทริเซีย ไชโรปูลอส
48 หน้า, 21 x 15 ซม. พร้อมภาพประกอบ ทั้งภาพวาดและภาพถ่าย
4,57 ยูโร
สำนักพิมพ์ยูเนสโก

United Nations
Educational, Scientific
and Cultural
Organization

7, place de Fontenoy
75352 Paris 07 SP
France

Tel. +33 1 45 68 10 00
internet:
www.unesco.org

Documentation Centres

Archives (BSS/AM)
☎ (33-1) 45 68 19 50/55
Fax : (33-1) 45 68 56 17
E-mail : archives@unesco.org

Coastal Areas and Small Islands
☎ (33-1) 45 68 39 34
Fax : (33-1) 45 68 58 08
E-mail : c.nollet@unesco.org

Communication
☎ (33-1) 45 68 42 67
Fax : (33-1) 45 68 55 84
E-mail : n.nguyen-van@unesco.org

Culture
☎ (33-1) 45 68 43 42/43
Fax : (33-1) 45 68 55 74
E-mail : ccdoc@unesco.org

Education
☎ (33-1) 45 68 10 29
Fax : (33-1) 45 68 56 24
E-mail : oai@unesco.org

Information et Informatics
☎ (33-1) 45 68 43 99
Fax : (33-1) 45 68 55 82
E-mail : g.mensah@unesco.org

Information about UNESCO
☎ (33-1) 01 45 68 16 81
Fax : (33-1) 45 68 56 54
E-mail : opi.opdoc@unesco.org

Library
☎ (33-1) 45 68 03 56
Fax : (33-1) 45 68 56 98
E-mail : Library@unesco.org

MAB-Man and the Biosphere
☎ (33-1) 45 68 40 59
Fax : (33-1) 45 68 58 04
E-mail : mab@unesco.org

Natural Sciences
☎ (33-1) 45 68 40 17
Fax : (33-1) 45 68 58 23
E-mail : p.murugaiyan@unesco.org

Oceanography
☎ (33-1) 45 68 39 82
Fax : (33-1) 45 68 58 12
E-mail : p.boned@unesco.org

Photo Library
☎ (33-1) 45 68 16 91
Fax : (33-1) 45 68 56 55
E-mail : photobank@unesco.org

Studio Radio-TV. Archives, Audiovisual
☎ (33-1) 45 68 00 68
Fax : (33-1) 45 68 56 56
E-mail : studio@unesco.org

Social and Human Sciences
☎ (33-1) 45 68 39 06, 45 68 38 07
Fax : (33-1) 45 68 56 77
E-mail : c.bauer@unesco.org

Statisitcs
☎ (33-1) 45 68 23 10
Fax : (33-1) 45 68 55 20
E-mail : stelb@unesco.org

Hydrology
☎ (33-1) 45 68 40 04
Fax : (33-1) 45 68 58 11
E-mail : ihp@unesco.org

World Heritage
☎ (33-1) 45 68 18 76
Fax : (33-1) 45 68 55 70
E-mail : wh-info@unesco.org

Youth Coordination
☎ (33-1) 45 68 16 54
Fax : (33-1) 45 68 57 90
E-mail : ucj@unesco.org

UNESCO Offices

1 Afghanistan
UN compounf, Kabul
☎ 9251 221 4522
Fax : 00 873 763 467/626

2 Bangladesh
Idb Bhaban (16th floor)
E/8-A Rokeya Sharan
Sher-e-Banglanagar, Dhaka
☎ (880-2) 912 34 696522
Fax : (880-2) 912 34 68
E-mail : dhaka@unesco.org

3 Bolivia
Edificio del B.B.A, Piso 10 Avenue
Camacho N° 1413, La Paz
☎ (591-2) 220 40 29
Fax : (591-2) 220 40 29
E-mail : unesco.la.-paz@unesco.org

4 Bosnia and Herzegovina
UN House
Aleja Bosna Srebrene BB,
71000 Sarajevo
☎ (387-33) 497 314
Fax : (387-71 33) 497 312
E-mail : colin.kaiser@unmibh.org

5 Brazil
SAS Quadra 5 Bloco H Lote 6
Edificio CNPQ/IBICT/UNESCO
9° andar, 70070-914 Brasillia D.F.
☎ (55-61) 321 35 25
Fax : (55-61 322 42 61
E-mail : brasilia@unesco.org

6 Burundi
Avenue du Luxembourg
Bujumbura
☎ (257) 21 53 82/84
Fax : (257) 21 53 83
E-mail : bujumbura@unesco.org

7 Cambodia
House 38, Samdech Sthearos
blvd, Phnom Penh
☎ (855-23) 42 62 99, 42 67 26
Fax : (855-23) 42 61 63, 42 69 45
E-mail : phnompenh@unesco.org

8 Cameroon
Immeuble Stamatiades, (2nd floor),
Avenue de l'Independance, Yaounde
☎ (237) 22 257 63
Fax : (237) 22 63 89
E-mail : yaounde@unesco.org

9 Chile
Calle Enrique Delpiano, 2058
Providencia, 3187 Santiago
☎ (56-2) 472 4600/655 10 50
Fax : (56 2) 655 10 46, 655 10 47
E-mail : santiago@unesco.org

10 China
Jianguomenwai Compound 5-15-3
Waijiao Gongyu, Beijing 100600
☎ (86-10) 65 32 28 28
Fax : (86-10) 65 32 48 54
E-mail : beijing@unesco.org

11 Congo
134 bd du Marechal Lyautey
Brazzaville
☎ (242) 81 18 29
Fax : (242) 81 17 80
E-mail : uhbrv@congonet.cg

12 Costa Rica
Paseo Colon, ave 1 bis, calle 28,
casa esquinera, San Jose
☎ (506) 258 76 25, 258 72 46
Fax : (506) 258 74 58, 258 76 41
E-mail : san-jose@unesco.org

13 Cuba
UNESCO Regional bureau
for Culture
Calzada 551 -Esq. a D
Vedado, La Havane
☎ (53-7) 32 638
Fax : (53-7) 33 31 44
E-mail : habana@unesco.org

14 Democratic Republic of the Congo
Kinshasa
☎ (243) 33 424, 33 425
Fax : (243) 12 48 252
E-mail : kinshasa@unesco.org

15 Dominican Republic
Apartado Postal 25350
(Hotel El Embajador),
Santo Domingo
☎ (1-809) 221-4575, 221-4577
Fax : (1-809) 221-4581
E-mail : santo-domingo@unesco.org

16 Ecuador
Juan Leon Mera 130 y Ave Patria,
Edificio CFN 6to Piso, Quito
☎ (593-2) 252 90 85, 56 13 27
Fax : (593-2) 250 44 35
E-mail : quito@unesco.org

17 Egypt
UNESCO Reginal office for Scince
8 Abdul-Rahman
Fahmy Street, Garden City.
Cairo 11541
☎ (202) 79 504 24
Fax : (202) 79 45 296
E-mail : cairo@unesco.org

18 Ethiopia
ECA Building, Menelik Avenue,
Addis Ababa
☎ (251-1) 79 504 24
Fax : (251-1) 51 14 14

19 Gabon
A la Cite de la Democratie
Batiment N° 6, B.P. 2, Libreville
☎ (241) 76 28 79
Fax : (241) 76 28 14

20 Ghana
32 Nortei Ababio Street, Airport,
Residential Area, Accra
☎ (233-21) 765 497, 765 499
Fax : (233-21) 21 765 498
E-mail : accra@unesco.org

21 Guatemala
Edificio Etisa, Ofic, 7 "A"
Plaza Espana, Zona 9,
Guatemala City
☎ (502) 360 87 17.
360 87 27
Fax : (502) 360 87 19
E-mail : guatemala@unesco.org

22 Haiti
19, Delmas 60, Musseau par,
Bourdon, Petion Ville
☎ (509) 511 04 60/61/62
Fax : (509) 257 8158
E-mail : unescohaiti@hainet.net

23 India
B 5-29 Safdarjung Enclave,
New Delhi 110 029
☎ (91-11) 671 3001/2
E-mail : newdelhi@unesco.org

24 Indonesia
JL. M.M. Thamrin 14
Tromolpos 1273 /JKT,
Jakarta 10002
☎ (62-21) 314 13 08
Fax : (62-21) 315 03 82
E-mail : jakarta@unesco.org

25 Iran (Islamic Republic of)
No. 1076 Enghelab Avenue
Teheran - 11338
... (98-21) 67 28 242/243
Fax : (98-21) 67 28 244
E-mail : teheran@unesco.org

26 Italy
Piazza Zorzi, Castello 4930
Venise
... (39-041) 260 15 11
swichboard
Fax : (39-041) 528 99 95

27 Jamaica
The Towers, 25 Dominica
Drive, 3rd Floor, Kingston 5
... (1-816) 929 70 87,
929 70 89
Fax : (1-816) 929 84 68
E-mail : kingston@unesco.org

28 Jordan
Radi Saqra Street
Amman 11181
... (962-6) 551 65 59/42 34
Fax (962-6) 553 21 83
E-mail : amman@unesco.org

31 Lebanon
Cite Sportive BD. Beirut
... (961-1) 85 00 13 85 00 15
Fax : (961-1) 82 48 54
E-mail : beirut@unesco.org

32 Mali
Badalabougou Est
B.P.E 1763, Bamako
... (223) 23 34 92, 23 34 93
Fax : (223) 23 34 94
E-mail : bamako@unesco.org

33 Mexico
Pte Masaryk n° 526, 3er piso
Colonia Polanco, 11560
Mexico, D.F.
... (52-5) 230 76 00
Fax : (52-5) 230 76 02
E-mail : mexico@unesco.org

34 Morocco
35 av du 16 movembere,
Agdal, Rabat
... (212-37) 67 03 72.
67 03 74
Fax : (212-37) 67 03 75
E-mail : rabat@unesco.org

37 Nepal
Ring Road-Bansbari
Katmandu
... (977-1) 437 40 09
437 40 10
Fax : (977-1) 437 30 04
E-mail : kathmandu@unesco.org

38 Nigeria
Street Plot 777,
Bouake Street, off Herbert
Maccaulay Way
Wuse zone 6, Abuja
... (234-9) 52 37 088
Fax : (234-9) 52 38 094
E-mail : abuja@unesco.org

39 Pakistan
Saudi-Pak Tower, First Floor,
Blue Area, Jinnah Avenue,
Islamabad 44000
... (92-51) 28 000 83
Fax : (92-51) 28 000 56
E-mail : islamabad@unesco.org

© UNESCO/Niamh Burke

29 Kazakhstan
4th Floor, UN Building
67, Tole Bi Street, 480091 Almaty
... (7-3272) 58 26 37/38
Fax : (7-3272) 69 58 63
E-mail : almaty@unesco.org

30 Kenya
United Nationals Offices
Gigiri, Block C, United
Nations Avenue, Gigiri
Nairobi
... (254-2) 62 12 34
Fax : (254-2) 21 59 91
E-mail : nairobi@unesco.org

35 Mozambique
515, av. Frederick Engels,
Maputo
... (258-1) 49 44 50, 49 34 34
Fax : (258-1) 49 34 31
E-mail : maputo@unesco.org

36 Namibia
Oppenheimer House,
5 Brahms St., Windhoek
... (264-61) 291 7000,
Fax : (264-61) 291 7220
E-mail :
windhoek@unesco.org

40 Palestinian Authority
17, Ahlyyah College St. West
Bank via Israel Ramallah
... (972-2) 295 9740
Fax : (972-2) 295 97 41
E-mail : unesco@palnet.com

41 Peru
Avenida Javier Prado Este
2465-8 Piso, Museo de la
Nacion, San Borja, Lima
... (51-1) 476 98 71
Fax : (51-1) 476 98 72
E-mail : unescope@amauta.
rch.net.pe

42 Qatar
57, Aj-jazira Al-Arabia St. Doha
... (974) 486 77 07/77 08
Fax : (974) 486 76 44
E-mail : doha@unesco.org

43 Romania
UNESCO European Centre
for Higher Education, 39,
Stirbei Voda Str., Bucharest
... (40-1) 315 99 56
Fax : (40-1) 312 35 67
E-mail : bucarest@unesco.org

44 Russian Federation
Bolshoi Levshinsky per. 15/28.
blg. 2, 119034 Moscou
... (7-095) 202 80 97/202
8759/202 81 66
Fax : (7-095) 202 05 68, 956
36 66
E-mail : moscow@unesco.org

45 Rwanda
Mineduc Compound
... (250) 81 3845
Fax : (250) 51 3844
E-mail : kigali@unesco.org

46 Samoa
Apia
... (685) 242 76
Fax : (685) 222 53
E-mail : apia@unesco.org

47 Senegal
UNESCO Reginal Office for
Education
12 av.L.,S Senghor,
Dakar
... (221) 849 2323
Fax : (221) 823 83 93
E-mail : dakar@unesco.org

48 Switzerland
Villa « Les Feuillantines »
CH-1211 Geneve 10
... (41-22) 917 33 81
Fax : (41-22) 917 00 64
E-mail : geneva@unesco.org

49 Tanzania (United Republic of)
P.O. Box 31473, Dar-es-Salaam
... (255-22) 2666 623/26
671 656
Fax : (255-22) 26 66 927
E-mail :
dar-es-salaam@unesco.org

50 Thailand
920 Sukumvit Rd.,
Bangkok 10110
... (662) 391 05 77-391 0879
Fax : (662) 391 08 66
E-mail : bangkok@unesco.org

51 United States ef America
2, United Nations Plaza,
Suite 900
New York, N.Y. 10017
... (1-212) 963 59 95.
963 59 78
Fax : (1-212) 963 80 14
E-mail : newyork@unesco.org

52 Uruguay
UNESCO Regional Bureau
for Science
Edificio del Mercosur, Calle
Dr. Luis Piera, 1992
Montevideo
... (598-2) 413 2075/413
2094
Fax : (598-2) 413 2094
E-mail : montevideo@unesco.org

53 Uzbekistan
95, Amir Temur Str.
Tashkent, 70 000
... (998-71) 12 07 116
Fax : (998-71) 13 21 382
E-mail : tashkent@unesco.org

54 Viet Nam
23 Cao Ba Quat, Hanoi
... (84-4) 747 0275/6
Fax : (84-4) 825 9267
E-mail : r.durand@netnam.vn

55 Zimbabwe
8 Kenilworth Rd. Newlands,
Harare
... (263-4) 74 62 31
Fax : (263-4) 77 60 55
E-mail : harare@unesco.org

LET'S KEEP IN TOUCH
www.unesco.org